

talent

Nederlands
voor de onderbouw

vmbo-t | havo

2

REFERENTIELEVELS

talent

**Nederlands
voor de onderbouw**

vmbo-t | havo

2

Polly den Tenter

**Ingrid Berkers
Taede de Boer
Saarein te Brake
John Chantrel
Marijke van der Hulst
Josine Keppler
Yol Nederkoorn
Bas Rompa**

www.talent-malmberg.nl

**Malmberg, 's-Hertogenbosch
Tweede editie**

COVER

Huguette, 14 jaar

Mijn grootste wens is om fotomodel te worden. Het lijkt me geweldig om de hele wereld over te reizen. Je moet dan natuurlijk wel veel talen spreken, maar daar ben ik gelukkig best goed in.

OPBOUW TALENT

Talent is er voor alle leerjaren en niveaus van het voortgezet onderwijs.

leerjaar 1	leerjaar 2	leerjaar 3	leerjaar 4
1 vmbo-bk	2 vmbo-bk	3 vmbo-b	4 vmbo-b
1 vmbo-kgt	2 vmbo-kgt	3 vmbo-k	4 vmbo-k
1 vmbo-t havo	2 vmbo-t havo	3 vmbo-gt	4 vmbo-gt
1 havo vwo	2 havo vwo	3 havo	
1 vwo gym	2 vwo gym	3 vwo gym	

VOORWOORD

Talent!

Welkom bij *Talent 2* vmbo-t | havo!

Na je brugklasjaar ben je klaar voor nieuwe opdrachten en nieuwe, mooie verhalen. Met *Talent* ontdek je steeds weer waar jouw talent voor het vak Nederlands ligt en hoe je dat talent kunt laten groeien. Natuurlijk heb je ook andere talenten: voor een sport, voor een schoolvak, voor het bespelen van een instrument, voor een beroep of voor iets heel anders, net als Huguette die op de omslag van dit boek staat.

In ieder geval is het zo dat je met dit *Talent*-boek jouw talent voor het vak Nederlands kunt laten zien. Je maakt opdrachten bij lezen, schrijven en spreken, je leert nieuwe woorden, onderzoekt taal of gaat aan de slag met spelling en grammatica. En het mooie is dat je dit ook allemaal kunt gebruiken bij alle andere schoolvakken.

En als het soms lastig is, dan helpt *Talent* je altijd! Met werkbladen, in de digitale oefenomgeving en met de Test jezelf-opdrachten. Laat ons gerust eens weten hoe je het best met *Talent* werkt! Stuur je ons een mail? Dit is het adres: talentleerling@malmberg.nl.

We wensen je veel succes!

Uitgever en auteurs van *Talent*

INHOUD

H	Thema	bladzijde
1	Natuurlijk	8
2	Fijn online	50
3	Weer geleerd!	92
4	Nieuw en meer	134
5	Passen en meten	176
6	In je dromen	218
	Register	254
	Stappenplannen en overzichten	
	Lezen	
	• Leesstrategieën	258
	• Functies inleiding	258
	• Functies slot	258
	• Signaalwoorden	258
	• Tekstdoelen	258
	Grammatica	
	• Redekundig ontleden	259
	• Taalkundig ontleden	259
	Spelling	
	• Schema werkwoordspelling	260
	Schrijven	
	• Schrijfplan	261
	Informatie	
	• Zoekplan	262
	• Moeilijkewoordenwijzer	262

	FICTIE	LEZEN	WOORDEN	GRAMMATICA
1	Je kunt personages beschrijven 2F Je kunt jezelf als lezer typeren >3F Je kunt een verhaal schrijven • Round character 3F • Karakterontwikkeling 2F • Flat character blz. 10	Je kunt leesstrategieën toepassen Je kunt de hoofdgedachte vinden >3F Je kunt het tekstdoel vaststellen 2F Je herkent de tekstsoort 3F • Ondertitel • Boventitel blz. 16	• Grondwoord • Voorvoegsel 1F • Achtervoegsel 1F Je kent de betekenis van de behandelde woorden blz. 22	• Onderwerp 1F • Persoonsvorm 1F • Werkwoordelijk gezegde • Lijdend voorwerp 1F • Meewerkend voorwerp • Bijwoordelijke bepaling • Wederkerend werkwoord blz. 26
2	Je kunt informatie over een boek en zijn schrijver vinden • Tijdspectief 3F • Met het verhaal mee vertellen • Achteraf vertellen blz. 52	Je kunt informatieve teksten lezen 2F Je kent de twee vormen van een interviewverslag Je kent de functies van de inleiding 2F Je kent de functies van het slot 2F Je herkent de indeling van een tekst 2F • Samenvattend tekstverband 2F blz. 58	• Voor- en achtervoegsels uit andere talen Je kent de betekenis van de behandelde woorden blz. 64	• Acht tijden van het werkwoord • Wederkerend voornaamwoord • Telwoord blz. 68
3	Je kunt een boekverslag maken • Psychisch perspectief 3F • Meervoudig perspectief 3F blz. 94	Je kunt betogende teksten lezen >3F Je kunt standpunt, argumenten herkennen 2F+ Je kunt verwijzingen vaststellen • Tekstverband oorzaak/gevolg 2F blz. 100	Je weet hoe werkwoorden gevormd kunnen worden Je kent de betekenis van de behandelde woorden blz. 106	• Bedrijvende vorm 2F • Lijdende vorm 2F blz. 110
4	• Chronologisch vertellen • Niet-chronologisch vertellen blz. 136	Je kunt de bedoeling van de schrijver vaststellen 2F • Beeld en opmaak • Tekstverband middel/doel 2F • Voorwaardelijk tekstverband 2F blz. 142	Je weet hoe zelfstandige naamwoorden gevormd kunnen worden Je kent de betekenis van de behandelde woorden blz. 148	• Bijwoord • Vragend voornaamwoord blz. 152
5	Je kunt een verhaal beoordelen met realistische, emotieve en morele argumenten >3F Je kunt het eind van een verhaal karakteriseren 3F • Gesloten eind 3F • Open eind 3F blz. 178	Je kunt een tekst samenvatten 2F Je herkent tekststructuren >3F • Verklaringstructuur • Voor- en nadelenstructuur • Probleem-oplossingstructuur blz. 184	Je weet hoe bijvoeglijke naamwoorden gevormd kunnen worden Je kent de betekenis van de behandelde woorden blz. 190	• Werkwoordelijk gezegde • Naamwoordelijk gezegde • Koppelwerkwoord • Zelfstandig werkwoord • Hulpwerkwoord blz. 194
6	Je kunt het onderwerp en thema van een verhaal beschrijven 3F Je kunt je ontwikkeling als lezer beschrijven 3F Je kunt je fictiedossier beoordelen blz. 220		• Spreekwoord 1F • Uitdrukking 1F Je kent de betekenis van de behandelde woorden blz. 230	

DIT IS TALENT

Lesdoelen

Hier vind je de verschillende **vaardigheden** en **onderdelen** die je oefent bij Nederlands. Je kunt precies lezen wat het doel van iedere paragraaf is en je ziet ook aan welk **referentieniveau** je werkt. In leerjaar 2 werk je op niveau **2F**, maar geregeld ben je ook al bezig op **3F**-niveau.

Thema

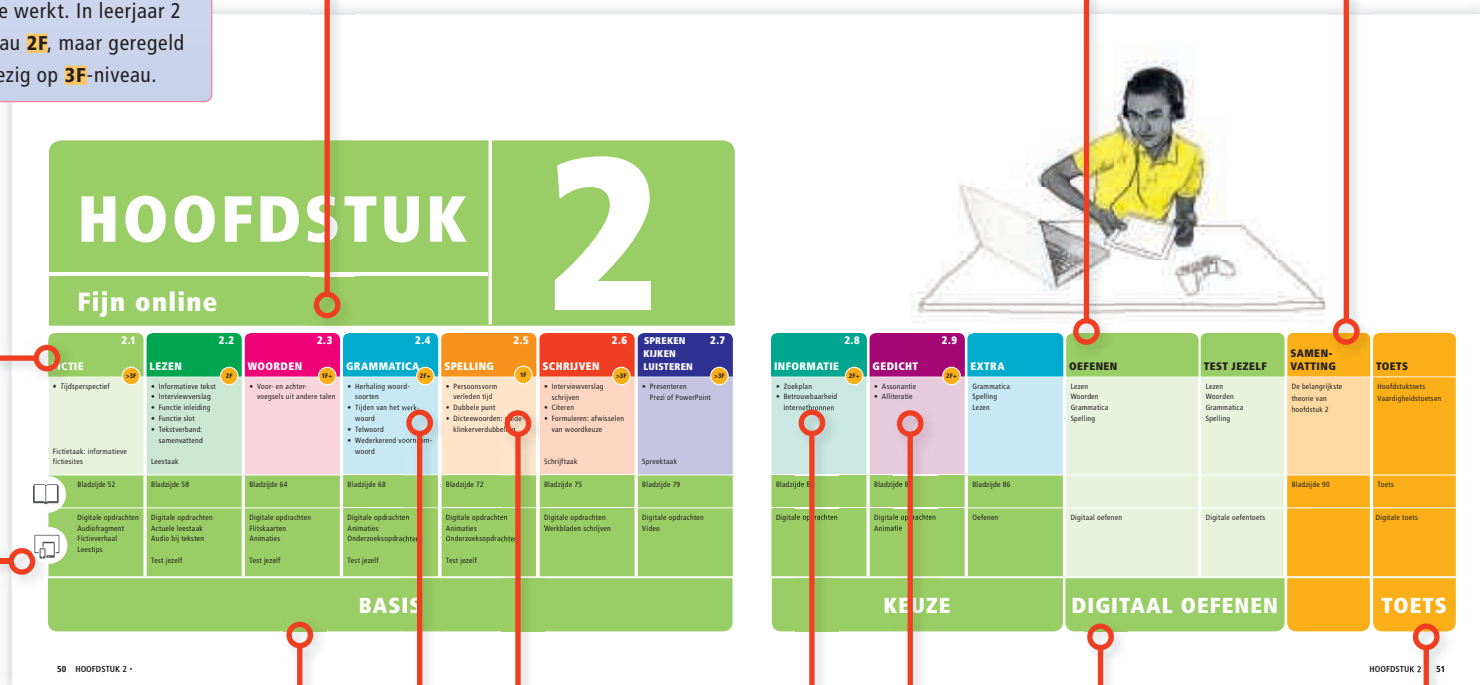
In *Talent* heeft ieder hoofdstuk een **thema**. Dat thema kom je steeds tegen in de leesteksten en de oefeningen. Jouw school kan ervoor kiezen om de hoofdstukken een voor een door te werken. Maar wie weet kiest jouw school voor een andere manier. Je hoort het van je docent.

Oefenen

Overleg met je docent op welke manier je verder gaat oefenen. Je kunt ook een Plus-opdracht kiezen.

Samenvatting

Hier vind je de belangrijkste onderwerpen nog eens bij elkaar. Dit is heel handig als je het hoofdstuk moet leren.

Digitale materialen

Overzicht van de **digitale materialen** die bij *Talent* horen. Hiervoor gebruik je je pc, je tablet of je mobiele telefoon.

Basis

De paragrafen **Fictie, Lezen, Woorden, Grammatica, Spelling, Schrijven en Spreken, kijken, luisteren** vormen samen de basisstof van *Talent*. Bij Fictie, Lezen, Schrijven en Spreken, kijken en luisteren werk je altijd toe naar een speciale taak.

Spelling en Grammatica

Bij Spelling en Grammatica maar ook bij alle andere basisparagrafen zijn er RT-bladen. Vraag je docent!

Keuzestof

De paragrafen **Taalonderzoek** en **Gedicht** zijn keuzestof. Je docent bepaalt of je deze paragrafen wel of niet doet.

Digitale oefenomgeving

Het onderdeel **Oefenen** geeft je de mogelijkheid om alle basisstof digitaal te verwerken. Bij **Test jezelf** werk je aan korte series opdrachten. Iedere serie hoort bij een leerdoel. Afhankelijk van het aantal goede en foute antwoorden krijg je nog meer oefenstof, of word je doorgestuurd naar een nieuwe serie opdrachten. Het onderdeel **Test jezelf** sluit je af met een overhoring, zodat je ontdekt waar je sterke en minder sterke kanten zitten.

Toets

Heb je de leer- en oefenstof onder de knie? Je sluit het hoofdstuk af, maar je ontdekt ook waar je sterke en minder sterke kanten zitten. Maak je de toets op papier of digitaal? Je hoort het van je docent!

HET BOEK

Leerstof

Dit is de **leerstof** die je moet kennen. De titel geeft het onderwerp aan. De begrippen in paars zijn belangrijk. Deze begrippen vind je ook terug in de samenvatting.

Bronnen

Je maakt kennis met heel verschillende teksten en allerlei media. Je leest teksten van internet, uit kranten of tijdschriften en je bekijkt tv-programma's.

2.2 LEZEN

OPDRACHT 1

Wat je al weet. De jongens tegen de meisjes.

- Je docent noemt zes begrippen die met begrip lezen te maken hebben. Je noteert over elk begrip minstens één vraag, liefst twee vragen.
- Je docent wijst een meisje en een jongen aan. Het meisje stelt een vraag over het eerste begrip; de jongen geeft antwoord. Daarna wordt de meisjes gevraagd wie een tweede vraag weet. Een jongen wordt aangewezen die moet antwoorden.
- Zelfde werkwijze voor het tweede begrip, maar nu stellen jongens de vragen en antwoorden de meisjes. Enzovoort, tot alle begrippen geweest zijn.
- Elke correcte vraag over een begrip: 1 punt. Elk correct antwoord: 1 punt. Je docent bepaalt wat goed is.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Informatieve tekst'.

- In de leertekst staan drie soorten feitelijke informatie. Welke drie soorten zijn dat?
- Bedenk of zoek bij elke soort nog een onderwerp als voorbeeld.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Interviewverslag'.

- In de leertekst worden twee verslagvormen genoemd. Noem twee belangrijke verschillen.
- Welke vier soorten informatie over de geïnterviewde persoon zul je vaak aantreffen in de inleiding van een interviewverslag? Kies uit:
A de naam van de geïnterviewde persoon
B de reden van zijn of haar bekendheid
C een samenvatting van het interview
D het onderwerp van het interview
E de reden waarom het interview is afgenomen
- Gebruik je antwoord op opdracht 3b. Kies een bekende Nederlander over wie je het interview en schrijf de inleiding van je interviewverslag.

Informatieve tekst

Een **informatieve tekst** geeft de lezer vooral **feitelijke informatie**:

- een beschrijving van iets wat echt gebeurd is, zoals een **nieuwsbericht**, een **sportverslag** of een **interviewverslag**;
- informatie die je kunt vinden in naslagwerken, zoals een **encyclopedie** (bijvoorbeeld Wikipedia) of een **leertekst in je schoolboek**;
- een uitleg die je kunt uitvoeren, zoals een **handleiding** bij een apparaat.

Interviewverslag

Een **informatieve tekst** die je vaak aantreft in een krant of tijdschrift, is het **interviewverslag**: een verslag van een vraag- en antwoordsprek.

De interviewer kan zijn verslag op twee manieren schrijven.

- Een **letterlijk interviewverslag**: hij geeft de vragen en de antwoorden zo letterlijk mogelijk weer, maar laat onbelangrijke dingen weg.
- Een **samenvattend interviewverslag**: hij laat de vragen weg, vat antwoorden in eigen woorden samen en wisselt ze af met letterlijke uitspraken van de geïnterviewde persoon.

In de inleiding van een interviewverslag geeft de interviewer meestal informatie over de persoon die hij heeft geïnterviewd.

1

Julia Zuurbier, danseres

- Op een donderdagavond bel ik aan bij de Studio van De Dutch Junior Dance Division in Den Haag voor een interview met één van hun nieuwe dansers, de 19-jarige Julia Zuurbier. Ze is klein en slank gebouwd, hartelijk en welbespraakt.
- Je begon op 4-jarige leeftijd met danslessen. Wist je zo jong al dat je danseres wilde worden?**
Mijn moeder heeft een dansschool in Alkmaar en ik stond al als tweejarige in mijn tuinbroekje mee te huppelen met de tienerlessen. Ik heb altijd heel graag uitvoerend danseres worden. Eerst hebben mijn ouders het nog een beetje tegengehouden, maar toen ze doorhadden hoe belangrijk het voor me was, gingen ze overstag.

(3) In 2011 studeerde je af aan de Nationale Balletacademie. Hoe heb je je tijd daar ervaren?

Op de academie was het hard werken, maar dat trok me juist aan. Het is heerlijk om zo fysiek bezig te zijn en het geeft grote voldoening als je iets bereikt. Mijn mooiste herinnering is het moment dat we tijdens een eindvoorstelling klaarstonden voor het stuk *Serenade* van George Balanchine. Toen het doek openging, ging er een zacht 'aahhh' door het publiek en zo voelde het op dat moment ook. Ik kreeg er een brok van in mijn keel. Ik dacht: wow, ik sta hier echt!

(4) Waarom koos je voor De Dutch Junior Dance Division (DeDIDD)?

Ik ken Thom Stuart en Rinus Sprong al sinds mijn dertiende, toen ik hun Maximim Dance Course volgde in Den Haag. In datzelfde jaar kozen zij mij voor een rol in hun *Notenkraker*. Later heb ik nog een paar cursussen gedaan. In één cursus leerde ik de dansers van DeDIDD kennen. Ik voelde me meteen thuis. Daarom heb ik besloten auditie te doen. Ik was erg blij toen ik hoorde dat ik ook werkelijk was aangenomen!

(5) Hoe bevalt het om bij DeDIDD te werken?

We trainen zes dagen per week, maar elke ochtend ga ik met plezier naar de studio! Hard werken geeft mij voldoening. Bij DeDIDD zit ik echt op mijn plek. Het is een hechte groep en er is geen onderlinge competitie. Het meest leerzame en gave project vind ik *PEST*, waarbij we workshops geven op middelbare scholen. Door middel van dansscènes waarin een van de dansers buitengesloten wordt, stellen we het probleem 'pesten' aan de kaak en maken we het bespreekbaar. Ik vind het leuk om op een andere manier met dans bezig te zijn.

(6) Wat hoop je bij DeDIDD te bereiken?

Ik hoop mezelf zo veelzijdig mogelijk te ontwikkelen en ook de zelfstandigheid op te bouwen die je op school niet echt meekrijgt. Dat is gelijk ook het leuke aan DeDIDD: we doen zoveel uiteenlopende projecten. Bijvoorbeeld het al genoemde *Pest*-project, kleine voorstellingen op locatie, maar ook een grote kerstproductie. Het is onwijs spannend, omdat zo'n productie helemaal vanuit het niets moet worden gecreëerd! Alle kostuums worden nieuw gemaakt. Het is zo leuk om te zien hoe alles vorm krijgt.

Bron: naar www.dansmagazine.nl

OPDRACHT 4

Lees tekst 1 verkennend.

- Heb jij een idee wat je wilt worden? Geef aan hoe lang je dit idee al hebt.
- Heb je wel eens aan een artistiek beroep gedacht? Zo ja, welk?
- Stel jezelf bij tekst 1 de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Van welk type interviewverslag is tekst 1 een voorbeeld? Leg je antwoord uit.
- Kijk terug naar je antwoord op opdracht 3b. Welke soorten informatie vind je in alinea 1? Noteer per soort wat de informatie inhoudt.
- Welke soorten informatie staan niet in opdracht 3b, maar vind je wel in alinea 1?

OPDRACHT 5

Lees tekst 1 nauwkeurig.

- Wat is ongetwijfeld van invloed geweest op Julia's keuze voor een danscarrière?
- Welke eigenschap heb je, naast danstalent, blijkbaar nodig om te slagen als danser(es)? Citeer twee zinnen uit de tekst waaruit dit blijkt.
- In de tekst staan twee redenen waarom Julia voor DeDIDD heeft gekozen. Welke twee?
- Wat maakt dat Julia zich thuis voelt bij DeDIDD? Gebruik alinea 4 en 5 voor je antwoord.
- Waar of niet waar? Leg je antwoord uit.
DeDIDD wil alleen maar mooie voorstellingen maken.
- Welke nieuwe informatie kreeg je in dit interview?

OPDRACHT 6

Woordenschat. Gebruik altijd eerst de context, zoek zo nodig de betekenis op internet.

- Wat betekenen de uitdrukkingen *overstag gaan* (r. 11), *een brok in je keel krijgen* (r. 20) en *aan de kaak stellen* (r. 38)?
- Geef een synoniem van *voldoening* (r. 33).
- Noteer de betekenis van *auditie doen* (r. 29).
- Dat is een *voorstelling op locatie* (r. 46)? Noem een voorbeeld uit de tekst bij je antwoord.

Verwerken en toepassen

De **opdrachten** staan links en rechts van de leerteksten en de leesteksten. Alles staat handig bij elkaar. Antwoorden kun je zelf controleren. Overleg met je docent hoe en wanneer je dat doet.

HET DIGITALE MATERIAAL

ICT

Op www.talent-malmberg.nl kun je de stof uit alle basisparagrafen digitaal verwerken. Met interactieve opdrachten, filmpjes, animaties, nieuwe teksten, toetsen, trainers. Er zijn heel veel mogelijkheden om op een andere manier te werken. Ook op je tablet of telefoon.

Oefenen op maat

Als je met de digitale Test jezelf werkt, kun je oefenen op maat: onderdelen die je al beheerst, rond je snel af, bij onderdelen die je minder goed kent, krijg je direct extra vragen. Overigens: als jouw school dat wil, zou je zelfs alle opdrachten van *Talent* digitaal kunnen doen. Op je pc, je tablet of je mobiele telefoon: *Talent* 100% digitaal.

HOOFDSTUK

1

Natuurlijk

1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7
FICTIE 2F	LEZEN 2F	WOORDEN 1F+	GRAMMATICA 2F+	SPELLING 1F	SCHRIJVEN >3F	SPREKEN KIJKEN LUISTEREN 2F+
• Hoofd- en bijpersoon • Round en flat character	• Leesstrategieën • Tekstverband • Tekstdoel, tekstsoort, tekstvorm • Titel en onderwerp • Hoofdgedachte	• Grondwoord • Voorvoegsel • Achtervoegsel	• Herhaling zinsdelen • Wederkerend werkwoord	• Persoonsvorm tegenwoordige tijd • Leestekens • Dicteewoorden: enkele en dubbele klinker en medeklinker	• Verslag schrijven • Opbouw van een verslag • Formulieren: werkwoordstijd	• Interview • Doorvragen
Fictietaak: fictiepaspoort	Leestaak				Schrijftaak	Spreektaak
Bladzijde 10	Bladzijde 16	Bladzijde 22	Bladzijde 26	Bladzijde 30	Bladzijde 33	Bladzijde 37
Digitale opdrachten Audiofragment Fictieverhaal Leestips	Digitale opdrachten Actuele leestaak Audio bij teksten Test jezelf	Digitale opdrachten Flitskaarten Animaties Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Werkbladen schrijven	Digitale opdrachten Video

BASIS

1.8	1.9					
INFORMATIE	GEDICHT	EXTRA	OEFENEN	TEST JEZELF	SAMEN-VATTING	TOETS
• Informatie in een woordenboek • Synoniemen zoeken	• Eindrijm • Rijmschema	Grammatica Spelling Lezen	Lezen Woorden Grammatica Spelling	Lezen Woorden Grammatica Spelling	De belangrijkste theorie van hoofdstuk 1	Hoofdstuktoets Vaardigheidstoetsen
Bladzijde 40	Bladzijde 42	Bladzijde 44			Bladzijde 48	Toets
Digitale opdrachten	Digitale opdrachten	Oefenen	Digitaal oefenen	Digitale oefentoets		Digitale toets
KEUZE			DIGITAAL OEFENEN			TOETS

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over fictie.

- Noteer de titel en de schrijver van je lievelingsboek.
- Geef een beschrijving van de hoofdpersoon van je lievelingsboek in tien steekwoorden.
- Werk samen met een klasgenoot. Groepeer alle steekwoorden in drie of vier categorieën. Denk bijvoorbeeld aan karaktereigenschappen, uiterlijk.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1, het begin van *Geen bereik*.

- Als je tekst 1 leest, zou je het boek dan kiezen? Waarom wel of waarom niet?
- Op welke manier kies jij meestal een boek?
- Lees je eerst het begin, als je een boek uitkiest?

OPDRACHT 3

Over de gebeurtenissen in tekst 1.

- Wat is de eerste reactie van Leo als hij valt?
- Gaat hij zich later anders voelen?
- Schrijf twee stukjes tekst uit tekst 1 over om je antwoord op opdracht 3a en 3b te bewijzen.
- Zou jij anders reageren, als jou zoiets zou overkomen? Leg je antwoord uit.
- Welke spanningsvraag roept de tekst bij je op?

OPDRACHT 4

Lees tekst 2, het tweede hoofdstuk uit *Geen bereik*.

- De moeder van Nanou wil niet dat toeristen haar zien. Welke verklaring lees je hiervoor in tekst 2?
- Begrijp je het gedrag van Nanou en haar moeder?
- Welke spanningsvraag roept de tekst bij je op?
- Welke spanningsvraag roepen tekst 1 en 2 bij je op?

OPDRACHT 5

Lees het auteursdossier.

- De schrijfster heeft lang nagedacht voordat ze het boek schreef. Merk je dat aan tekst 1 en 2?
- Zoek op hoe de andere jeugdboeken van Marian de Smet heten en waar ze over gaan.
- Zoek op hoe ze schrijfster is geworden.

1 Leo

De rotswand kaatste mijn schreeuw kil terug. Wanhopig graaide ik om me heen, op zoek naar houvast, en haalde daarbij mijn handen en armen open.

Koud van angst werd ik.

Mijn voeten trappelden in het luchtledige. Mijn vingers scharrelden alleen maar pijn bij elkaar. En dan de klap. Een vlammeende steek schoot door mijn enkel, mijn rugzak rukte bruusk aan mijn schouders en mijn hoofd smakte tegen de ruwe wand. Meteen keek ik omhoog, snakte naar de adem die ik boven had achtergelaten. De kleine opening, net groot genoeg om een stukje nachtblauw binnen te laten, was hoog boven me. Te hoog.

Het aardedonker bekleemde me. Een afgrond? Was er een afgrond?

Mijn vingers vonden alleen vochtige aarde en steengruis, kropen toen trillend mijn buik op, klikten de gespen rond heupen en borst los. Rugzak af. Iets warms liep over mijn slaap, het prikte in mijn ogen. Met mijn hand veegde ik het goedje uit mijn wimpers. Roest. Bloed. Mijn hoofd gonsde, mijn scheenbeen schrijnde en mijn voet. Mijn voet. Als ik mijn veters losmaakte, zou hij met schoen en al van mijn lichaam scheiden.

Ik zag niet hoe erg ik eraan toe was. Het voelen was genoeg.

'Shit! Shit! Shit!' vloekte ik en ik spuwde de modder uit die tussen mijn tanden zat.

Eén stap te veel. Ik had één stap te veel genomen.

Ik had net besloten dat het te gevaarlijk werd om nog verder te gaan, toen ik de grote rots in het donker voor me zag opdoemen. Het leek wel of een reus hem daar eeuwen geleden achteloos in het bos had achtergelaten. De maan verdween telkens achter de snel voorbijrijvende wolken, de wind stak op en het hele bos kraakte en piepte. Het rommelde onheilspellend in de verte. Niet lang meer en het zou gaan regenen. Ik besloot beschutting te zoeken achter het stenen gevaarte, liep bergafwaarts, tastte met mijn hand de rots af en plots zakte de grond onder mijn voeten weg en verdween ik in de aarde.

Ik ademde diep in en uit, verbeet de pijn en voelde hoe de kilte langzaam mijn botten verkleumde. David wist welke top ik ging beklimmen, ik was weliswaar van de route afgeweken, maar dat kon toch niet echt een probleem zijn? Ze hadden helikopters, honden ook. Dat had ik vaak genoeg op televisie gezien. Algauw zou iedereen op zoek zijn naar een

jongen van achttien jaar met zwarte haren, donkere ogen en een rode rugzak. Het zou misschien wel even duren, één dag, twee misschien. Waarschijnlijk zou ik tegen die tijd wat onderkoeld en uitgedroogd zijn. En die voet... gebroken natuurlijk. Ma en pa ongerust, televisieploeg erbij, en nooit meer alleen de bergen in. Dat zou ik wel beloven.

David zei het nog.

'Je moet eigenlijk altijd met z'n tweeën zijn, zodat er iemand hulp kan halen als er iets gebeurt. Alleen gaan is om problemen vragen.'

'Ga jij dan mee. Ik wil dus die top echt morgen doen, later voorstellen ze slecht weer en dan zitten we met ons hoofd in de mist.' Maar hij had blaren op zijn beide hielen, van de eerste dag al, en hij had meer zin om met de auto een uitstapje te maken. Ja, daarvoor waren we toch niet de Alpen in getrokken? Met de auto rijden konden we bij ons in Parijs ook. Als er geen file was.

De ochtend daarop stond ik al vertrekkensklaar toen hij zijn hoofd eindelijk uit het kleine tentje stak.

'Wat ben jij in godsnaam van plan? Het is half acht.'

'Ik ga die top doen. Met of zonder jou.'

'Je bent gek, Leo.'

'Ik heb eten en drinken genoeg bij me, ik bel je wel, vanavond ben ik terug.'

'En wat moet ik zolang doen?' deed hij zielig.

'God, David, wat je hier al een week doet, hè? Aan het meer liggen, bier drinken en meiden versieren.'

Hij grijsde even, zijn rode haar stond alle kanten op.

'Goed idee. Ik zie je straks.'

'Salut!'

Ik stak mijn hand nog eens op en liep de kampeerplaats af, waar een klein koeienpad zich meteen de hoogte in slingerde. Het was nog fris, het lange gras nog nat en het enige wat ik hoorde, waren verre koeienbellen en het geklater van een riviertje. Ik haakte mijn duimen in de lussen van mijn rugzak en stapte in een flink tempo verder.

Hier had ik die laatste maanden in de schoolbanken naar uitgekeken. David en ik mochten van onze ouders eindelijk alleen op vakantie. Het had wat moeite gekost om hem te overtuigen dat de Alpen toffer waren dan Ibiza, waar hij eerst zijn zinnen op had gezet, maar uiteindelijk gaf hij me mijn zin. Een vliegreis was te duur en we mochten mijn zusjes auto lenen. Hij had beteuterd gekeken toen we de kleine camping opreden. Gelukkig was er wel een bergmeertje waar de plaatselijke jeugd – lees: meisjes – de hele dag kwam zonnen en zwemmen.

Onze eerste bergtocht begon hij enthousiast, maar al gauw had

hij er genoeg van: zere voeten, een verbrande kop en ademnood. Ik wist wel dat dit niet echt iets voor hem was, maar hij is mijn beste vriend en de enige met wie ik het drie weken zou uithouden.

Met verkrampte vingers peuterde ik de ritssluiting van mijn broekzak open en viste mijn gsm eruit. Op de top had ik David al proberen te bellen, maar ik had er geen bereik. Ik was van plan geweest het opnieuw te proberen als ik een geschikte slaappleaats had gevonden, maar daar dacht de berg anders over.

Ik drukte het scherm aan en schrok van het felle licht, waarna ik meteen opgelucht ademhaalde; ik kon weer zien. Nu pas zag ik waar ik terechtgekomen was: een grillige kleine ruimte, niet groter dan drie bij vijf. Met de hoogste wand, minstens acht meter, had ik al pijnlijk kennisgemaakt, twee andere wanden liepen spits naar elkaar toe, zodat het grondoppervlak een driehoek vormde. In de uiterste punt kon een volwassene amper rechtop zitten. Maar wat me nog het meest verbaasde, was dat er sporen waren van mensen. Iemand kende deze spelonk. Er stond een omgekeerd krat, er lag een lege wijnfles met een stompje kaars en in de hoek stond een kist. Net toen ik erheen wilde kruipen, doofde het licht en vertelde een luid signaal me dat de batterij bijna leeg was. Het duister was zwarter dan voorheen.

AUTEURSDOSSIER

MARIAN DE SMET

Marian de Smet (Hasselt, 1976) schreef in 2011 *Geen bereik*, haar tweede jeugdboek.

Over het ontstaan vertelt ze:

'Het eerste beeld voor dit boek kreeg ik 's ochtends in bed. Ik zag een meisje boven op een berg en ik wist dat ze er niet af durfde of mocht.

Zo'n beeld floept ineens op in mijn hoofd. Ik zie het echt voor me. Maar waarom dat meisje daar staat en waarom ze niet mag of durft, ja, daarover heb ik vervolgens minstens een half jaar nagedacht. Ik ga verder nadenken over dat meisje: wie is ze, waarom woont ze daar.'

Ik drukte het scherm weer aan en probeerde David te bellen, maar ook hier weigerde het toestel dienst. De verlatenheid van de streek, die me zo had aangetrokken, deed me nu de das om. Ik besloot zuinig te zijn op het weinige licht dat de batterij me nog zou gunnen en schakelde mijn gsm uit.

Het gerommel van de donder dat al die tijd op de achtergrond was gebleven, nam toe in kracht en boven me hoorde ik zware druppels op de bosgrond uiteenspatten. Het volgende moment verlichtte een hevige bliksemflits de spelonk, op de voet gevolgd door een krakende donderslag. Het begon heviger te regenen, de druppels vielen door de opening in mijn nek. Ik ging moeizaam op handen en een knie zitten, mijn pijnlijke voet zo min mogelijk belastend, en wachtte op de volgende lichtflits. In de seconde dat die duurde, stippelde ik een route uit tot aan de kist. De flits was zo fel dat ik de contouren van de kist nog zag toen het eenmaal weer donker was.

De kist.

Ik moest weten wat erin zat.

Bron: Marian de Smet, Geen bereik

2 Nanou

Ik wist dat het zou gaan onweten. Dat rook ik 's ochtends al toen ik me waste met het ijskoude water van onze bron. Huiverend stak ik mijn hoofd even onder de straal, die vanuit het houten pijpje in de uitgeholde boomstam stroomde, dronk een paar slokken en maakte, zoals altijd, een grote golf omdat ik het leuk vond om te zien hoe de boomstam overliep. Ik keek hoe het water zich een weg zocht over de keien tot in het riviertje naast ons huis. Mijn haren maakten mijn jurk nat, ik nam het samen op mijn hoofd en spelde het vast door een houten pinnetje door een leren lapje te prikken.

De zon was nog maar net op. Alleen nu, nu het zo vroeg was, kon ik ongestoord buiten lopen. Moeder had een afkeer van de zomer, in de winter waren we alleen op onze berg en kon ik hele dagen onbevreesd de bossen in trekken. Maar nu het gras hoog stond en de velden barstten van kleur en klein leven, hield ze me angstvallig in de gaten.

Met haar handen in de zij, haar ogen streng, stond ze in de kleine deuropening van ons houten huis. Haar korte haar was haast helemaal grijs en haar huid was donker van het vele werken buiten.

'Nanou, kom binnen. Nog even en de toeristen lopen in het bos.'

'Het is nog vroeg, mama. Zo vroeg komen ze niet.'

'Dat weet je nooit. Kom binnen en help me met het brood.'

'Ja, mama.'

Ik hield wel van de zomer, wat moeder ook zei. In geen enkel seizoen waren de weiden zo mooi. Ik verborg me in het hoge gras, ver van de paden, en plukte het ene veldboeket na het andere, dat ik dan droogde door het onder de brede dakrand te hangen. Ik lag uren op mijn buik bij een marmottenhol en wachtte tot het dier naar buiten kwam. Rechtstaand op zijn achterpootjes, de voorpootjes koddig voor zijn dikke buikje, keek hij zenuwachtig in het rond en liet hij een schrill gefluit horen. Hij zag me wel, maar hij wist dat ik hem geen kwaad deed en in zijn zwarte oogjes herkende ik mezelf. Altijd op zijn hoede, altijd een hol klaar om zich in te verbergen als er mensen kwamen.

Mensen zijn gevaarlijk. In het dal stikte het van de mensen. De dag dat mijn vader met mijn zusje voor het eerst de berg afdaalde, kwamen ze nooit meer terug.

Moeder weet dat ik oplet. Moeder weet dat ik me nooit laat zien. Ik ben net zo schichtig als die bergmarmot, mij krijgen ze niet te pakken.

Bron: Marian de Smet, Geen bereik

Personages

In een verhaal vind je hoofdpersonen en bijpersonen.

Over een **hoofdpersoon** kom je te weten:

- wat hij denkt en voelt;
- wat zijn karaktereigenschappen zijn;
- hoe hij eruitziet;
- waar, hoe en met wie hij woont.

Hoofdpersonen hebben meer karaktereigenschappen waardoor ze niet telkens op dezelfde manier reageren. Vaak veranderen ze door de gebeurtenissen: ze maken een karakterontwikkeling door. Het zijn **round characters**.

Over de **bijpersonen** krijg je veel minder informatie. Van bijpersonen krijg je meestal geen gedachten en gevoelens te lezen.

Bijpersonen veranderen niet en reageren vaak voorspelbaar. Het zijn **flat characters**.

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Personages'.

- Waaraan herken je de hoofdpersoon meteen?
- Leg uit wat *karakterontwikkeling* is.
- Maak een schema met de vier begrippen uit de leertekst.
- Kijk terug naar opdracht 1. Is de hoofdpersoon uit je favoriete boek een round character? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 7

Lees tekst 3, het derde hoofdstuk uit *Geen Bereik* op bladzijde 14.

- In opdracht 3 heb je verschillende reacties van Leo genoteerd. Vind je die hier weer terug?
- Wat zal de titel van het vierde hoofdstuk zijn?
- Hoe gaat het verhaal verder, denk je?

OPDRACHT 8

De hoofdpersonen uit *Geen bereik*.

- Van wie lees je de gedachten en gevoelens?
- Welke karaktereigenschappen hebben Leo en Nanou?
- Over welk punt uit de leertekst 'Personages' krijg je geen informatie?

OPDRACHT 9

Lees tekst 4 en 5 op bladzijde 14.

- Wat vond jij van de fragmenten uit *Geen bereik*?
- Wie zal de derde verteller in *Geen bereik* zijn?
- Waar ben je het eens met tekst 4?
- Waar ben je het niet eens met tekst 4?
- Wat verwacht je van het eind van *Geen bereik*, als je de laatste zin van tekst 4 leest?

OPDRACHT 10

Kijk terug. Leg telkens je antwoord uit.

- Ga je *Geen bereik* lezen?
- Zullen de hoofdpersonen uit *Geen bereik* round characters zijn?
- Ga je *De Leesfabriek* in de toekomst gebruiken?

3 Leo

Het deksel van de metalen kist was zwaar. Stroef knarste het omhoog, elke spier in mijn lichaam leek aan mijn voet vast te hangen. Met een klap sloeg het deksel uiteindelijk tegen de rotswand aan. Het pikkedonker maakte mijn andere zintuigen scherper. Ik rook natte wol, voelde hoe mijn vingernagel loshing toen mijn hand de stof te pakken kreeg en ik hoorde hoe leeg de kist werd terwijl ik de loodzware deken eruit sleurde. Oké, dit kwam van pas, maar eerlijk gezegd had ik gehoopt op wat eten of drinken. Het enige wat ik nog ontdekte, was een bijna leeg doosje lucifers op de bodem van de kist. Daar moest ik zuinig mee omspringen. Dus nog niet gebruiken.

De bliksem zorgde voorlopig met onregelmatige tussenpozen voor een grillige verlichting en het regende onophoudelijk voort. Ik was moe. En ik had honger. Ik beet de gescheurde vingernagel af, spuwde hem uit en maakte mijn rugzak open. Ik zocht de appel die er nog in moest zitten. Moeizaam haalde ik eerst de lege drinkfles, het afval van mijn picknick en mijn fleece trui eruit. Ik legde de appel onder mijn been, zodat ik hem zou terugvinden, en probeerde mijn trui aan te trekken. Mijn elleboog was gezwollen. Stijf wrong hij zich moeizaam door mijn mouw. De ritsluiting wreef pijnlijk over mijn neus, blijkbaar was ik ook daar wat vel kwijt. Ik nam de appel, boende hem schoon, en merkte meteen aan de modder tussen mijn tanden dat ik hem blijkbaar vuiler had gemaakt. Mijn enkel klopte pijnlijk in mijn schoen. Heel langzaam at ik de beurs geworden appel op. Ik besepte dat dit wel eens mijn laatste maaltijd in dagen kon zijn en die gedachte beangstigde me.

Het onweer trok stilaan weg. Het gerommel verdween in de verte en de bliksem gunde me nog maar sporadisch een blik op mijn onderkomen. Rondom druppelde en sijpelde overal water naar binnen, het was een kakofonie van drupjes, lekjes en plopjes. Even luisteren naar deze watersymfonie bracht me op het idee mijn waterfles te vullen.

En liet me voelen dat ik moest plassen. Dat ook nog.

Bron: Marian de Smet, *Geen bereik*

4

Het ongewone verhaal van Leo en Nanou

Een spannend verhaal dat door drie mensen verteld wordt. Hierdoor grijpen alle losse gebeurtenissen een voor een in elkaar als radertjes van een klok. Door de sprongen van de ene persoon naar de andere blijf je nieuwsgierig wat er nu onthuld zal worden. Met prachtige zinnen als *mijn ogen snoepten van zijn gezicht* geeft Marian de Smet het verhaal een bijna sprookjesachtige sfeer, die wonderlijk mooi bij de eigentijdse setting van het verhaal past. Het laatste hoofdstuk vind ik het allermooist, omdat het de hoop geeft op een mooi vervolg van het verhaal van Leo en Nanou.

Bron: Inge Speelman op www.deleesfabriek.nl

5

De Leesfabriek

De Leesfabriek geeft ruimte aan jongeren die graag lezen.

Om de een of andere reden lijkt het of lezen met plezier ophoudt als je zo'n 15, 16 jaar bent. Maar niets is minder waar. Er zijn steeds meer leuke, mooie en spannende boeken, die vaak geschreven zijn door jonge schrijvers, en met veel plezier gelezen worden door jongeren. De Leesfabriek blogt, maakt filmpjes en foto's, kletst met schrijvers en zorgt dat jongeren met elkaar praten over boeken. De Leesfabriek is op facebook en twitter te volgen en wil uitgroeien tot een plek op het web voor én door jongeren zelf.

Bron: www.deleesfabriek.nl

FICTIETAAK

Maak de twee opdrachten. Neem de uitwerking op in je fictiedossier.

OPDRACHT A

Jij als lezer.

- 1 Hoe lees jij?
 - a Lees je graag?
 - b Vind je lezen gemakkelijk of moeilijk?
 - c Waar en wanneer lees je vooral?
- 2 Wat lees jij?
 - a Van welke schrijvers lees je graag boeken?
 - b Welke genres lees je vooral?
 - c Over welke onderwerpen lees je graag boeken?
- 3 Waarom lees jij?
 - a Lees je vooral om je te ontspannen?
 - b Lees je vooral om aan het denken gezet te worden?
 - c Lees je vooral omdat dat moet?
- 4 Wat heb je vorig jaar gelezen?
 - a Welke boeken heb je vorig jaar gelezen?
 - b Geef kort je mening over deze boeken.
- 5 Wat ga je dit jaar lezen?
 - a Weet je welke boeken je dit jaar gaat lezen?
 - b Ga je vergelijkbare boeken lezen of kies je heel verschillende boeken?
 - c Weet je hoe je boeken kunt kiezen die goed bij je passen?

OPDRACHT B

Maak je fictiepaspoort.

- 1 Kies de belangrijkste antwoorden uit opdracht A.
- 2 Laat je inspireren door tekst 6 en maak je eigen fictiepaspoort.

6

naam:	Jantine van den Bosch
hobby's:	volleybal; streetdance Lezen is leuk, maar niet altijd
favoriete boek:	<i>Keerzijde</i> van Caja Cazemier
favoriete genre:	romantische boeken
favoriete leesmoment:	's avonds
favoriete leesplek:	in bed
bezig met:	<i>Dat stomme boek</i> van Tiny Fisscher

LEESTIP

Pitstop

Sanne Parlevliet

Als Arnolds vader zijn gezin verlaat, komt zijn moeder niet meer haar bed uit. Ze begint al te stinken. De afwas stapelt zich op. De enige van wie Arnold op aan kan, is Sjon, de postbode. Steeds vaker maakt Sjon een pitstop bij hem, of hij wel of geen post voor hem heeft. Arnolds vader had hem beloofd dat hij zou schrijven. Waar blijft die brief dan?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over 'Lezen'.

- Waar zoek je het onderwerp van een tekst?
- Wat is het verschil tussen een informatieve en een betogende tekst?
- In welke tekstsoort worden argumenten gebruikt?
- Leg uit wat een argument is.
- Wat is een kernzin?
- Op welke plaats staat de kernzin vaak?
- De context kan op verschillende manieren een aanwijzing geven over de betekenis van een woord. Welke manieren weet je nog?
- Wist je de meeste antwoorden van opdracht 1?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Leesstrategieën'.

- Wat lees je vanaf nu ook als je een tekst verkennend leest?
- Welke vragen stel je jezelf bij verkennend lezen?
- Controleer je antwoord op opdracht 2b met de informatie op bladzijde 258.
- Welke leesstrategie gebruik je als je je woordenboek gebruikt?
- Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Tekstverband 1'.

- Herschrijf alle voorbeeldzinnen. Gebruik in elke zin een ander signaalwoord dan er nu staat.
- Herschrijf de bovenste vier voorbeeldzinnen nog eens met een derde signaalwoord. Let op: de betekenis moet gelijk blijven.
- Er zijn meer signaalwoorden dan er in het schema staan. Welke tekstverbanden horen bij de volgende signaalwoorden? 1 *eveneens*; 2 *aangezien*; 3 *zodra*; 4 *enerzijds ... anderzijds*
- Wat verandert er aan de betekenis als je in de tweede voorbeeldzin *voordat* verandert in *terwijl*?
- Wat voor soort uitleg is het stukje zin *zoals Gert*?

Leesstrategieën

Je hebt deze leesstrategieën geleerd:

- **verkennend lezen**: een tekst bekijken om een eerste indruk te krijgen. Vanaf nu lees je ook de eerste zin van alle alinea's tussen inleiding en slot.
- **nauwkeurig lezen**: een tekst helemaal lezen om hem te begrijpen;
- **zoekend lezen**: in een tekst zoeken naar het antwoord op een vraag;
- **studerend lezen**: een tekst lezen om de informatie te onthouden.

Tekstverband 1

Hieronder worden de **tekstverbanden** herhaald die je al kent.

tekstverband	signaalwoorden	voorbeelden
opsommend	<i>ten eerste, ook, bovendien, zowel ... als, ten slotte</i>	Ria houdt van kegelen. Ze houdt <u>ook</u> van Pierre.
tijdsvolgorde	<i>eerst, terwijl, nadat, voordat, daarna, vervolgens, ten slotte</i>	Ria drinkt altijd Rivella <u>voordat</u> ze gaat sporten.
tegenstellend	<i>maar, echter, evenwel, toch, daarentegen, integendeel</i>	Gert rijdt paard, <u>maar</u> hij valt er steeds af.
uitleggend	<i>bijvoorbeeld, dat wil zeggen, met andere woorden, zoals</i>	Jongens <u>zoals</u> Gert gaan dan vreselijk te keer.
redengevend	<i>want, omdat, daarom, immers, namelijk</i>	Zijn vriendin zwijgt maar liever, <u>want</u> ze kent Gert.
concluderend	<i>dus, dan ook, concluderend, hieruit volgt</i>	Pierre haat Rivella. Ria heeft <u>dus</u> een probleem.

Loopstijl beïnvloedt je humeur

- (1) Aan iemands loopje kun je zien hoe hij of zij zich voelt. Hangende schouders en weinig armbewegingen duiden erop dat je verdrietig bent en een verende tred laat zien dat je je goed voelt. Canadese wetenschappers hebben nu aangetoond dat het
5 ook andersom werkt: het imiteren van een vrolijke of trieste tred kan je humeur beïnvloeden.

Proef

- (2) De wetenschappers bedachten de volgende proef. Proefpersonen moesten op een loopband lopen, terwijl hun houding en manier
10 van lopen werd gemeten. Op een scherm werd het resultaat zichtbaar gemaakt. Bij een trieste loopstijl bewoog de meter naar links, bij een blijde pas naar rechts. De proefpersonen konden de meter wel zien, ze wisten echter niet wat de uitzwaai naar links of rechts betekende. De onderzoekers gaven alleen
15 aan dat ze door hun manier van lopen moesten proberen de meter naar links of naar rechts te laten bewegen, zonder erbij te vertellen of dit een blijde of verdrietige pas was.

Lijst met woorden

- (3) Voor de loopoefening kregen de proefpersonen een lijst met
20 positieve woorden ('mooi') en negatieve woorden ('angstig') te lezen. Na afloop moesten ze zoveel mogelijk woorden uit die lijst opschrijven. Mensen die op een verdrietige manier hadden gelopen, onthielden meer negatieve woorden, mensen met een blijde pas juist meer positieve woorden.
- (4) Het verschil in woorden die de proefpersonen zich herinnerden, is volgens de wetenschappers een bewijs dat blij lopen het humeur verbetert en dat een depressieve loopstijl een minder goed humeur opwekt.

Bron: naar *Kijkmagazine*

OPDRACHT 4

Lees tekst 1 verkennend. Lees dus ook de eerste zinnen van alinea 2 en 3.

- Herken je de twee loopstijlen uit alinea 1 bij jezelf of bij mensen om je heen? Noem situaties waarin je deze loopstijlen hebt ervaren of waargenomen.
- Stel jezelf de vragen die horen bij verkennend lezen: over *onderwerp* – *tekstsoort* – *tekstdoel* – *opbouw* (*tweedeling*, *driedeling*?) – *bron/schrijver*. Schrijf de antwoorden op.
- Waar of niet waar? Licht je antwoord toe. Het tussenkopje 'Proef' slaat alleen op alinea 2.

OPDRACHT 5

Lees tekst 1 nauwkeurig

- Welke zin in alinea 1 geeft de belangrijkste informatie en is dus de kernzin?
- Geef in één zin weer wat de proefpersonen volgens alinea 2 moesten doen, zonder verdere uitleg.
- Wat wisten de proefpersonen niet?
- Wat wilden de wetenschappers door de woordenlijst te weten komen?
- Wat concludeerden ze uit het verschil in woorden die de proefpersonen hadden onthouden?
- Kies een omschrijving en leg je keuze uit. Ik vind het resultaat van het onderzoek: *bruikbaar in het dagelijks leven* – *onbenullig*.

OPDRACHT 6

Vragen over tekstverbanden.

- Noteer het signaalwoord en het tekstverband in de slotzin van alinea 1. Wat maakt het signaalwoord duidelijk?
- Beantwoord dezelfde vragen over alinea 2, zin 2.
- Beantwoord dezelfde vragen over alinea 2, zin 5.

OPDRACHT 7

Woordenschat. Gebruik de context.

- Noteer synoniemen voor *duiden* (r. 2), *tred* (r. 3), *andersom* (r. 5), *imiteren* (r. 5), *depressief* (r. 27).
- Welke woorden in de tekst zijn een aanwijzing voor de betekenis van *depressief*?

OPDRACHT 8

Lees de leertekst 'Tekstdoelen, tekstsoorten, tekstvormen'.

- Noteer de tekstdoelen. Schrijf achter elk tekstdoel de bijbehorende tekstsoort + twee tekstvormen.
- Controleer je antwoord op opdracht 8a met de tabel op bladzijde 258.
- Waarom horen een advertentie en een nieuwsbericht niet tot dezelfde tekstsoort?

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Titel(s) en onderwerp'.

- Wat wist je al van de informatie uit de leertekst?
- Wat kom je in het voorbeeld door de ondertitel te weten wat de titel niet duidelijk maakt?
- Wat vind je de beste ondertitel bij tekst 1?
Leg je antwoord uit.
A *Canadees onderzoek levert bewijs*
B *Twee loopstijlen nader onderzocht*
C *Verschillende woorden herinneren*
- Is de slotzin van de leertekst van toepassing op tekst 1? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 10

Lees de leertekst 'Hoofdgedachte'.

- Wat is het verschil tussen de hoofdgedachte van een informatieve tekst en die van een betoog?
- Waar kun je de hoofdgedachte vaak vinden?
- Kijk terug naar tekst 1. Wat is de tekstsoort?
- Waar moet de hoofdgedachte dus uit bestaan?
- Welke alinea van tekst 1 vind jij het meest geschikt om de hoofdgedachte uit te halen?
- Formuleer de hoofdgedachte in één zin.

OPDRACHT 11

Lees tekst 2 verkennend.

- Stel jezelf de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Leg je antwoord over de tekstsoort uit.
- Wat voor informatie verwacht je na het eerste en na het tweede tussenkopje?
- Maak met behulp van de informatie in alinea 5 duidelijk wat een *beschermde vogel* (r. 1) is.

Tekstdoelen, tekstsoorten, tekstvormen

Er zijn vier **tekstdoelen**: **informer**en, **overtuigen**, **activer**en of **amuser**en. Bij elk tekstdoel hoort een **tekstsoort** met verschillende **tekstvormen**. Een tekst kan meer tekstdoelen hebben, maar er is altijd één tekstdoel het belangrijkste.

Titel(s) en onderwerp

De **titel** kan het onderwerp van een tekst noemen, maar dat is lang niet altijd het geval. In kranten wordt vaak een **ondertitel** of **boventitel** toegevoegd om duidelijk(er) aan te geven waar de tekst over gaat.

Bijvoorbeeld: Titel: *Slik niks als je niks hebt*

Ondertitel: *Nadelen van aspirinegebruik*

Om het **onderwerp** van de tekst te vinden, heb je meestal genoeg aan de titel(s) en de inleiding.

Hoofdgedachte

De **hoofdgedachte** noemt in één zin het belangrijkste wat de schrijver over het onderwerp zegt. Vaak vind je de hoofdgedachte in de inleiding of in de slotalinea. Soms moet je beide alinea's gebruiken.

- De hoofdgedachte van een informatieve tekst bestaat altijd uit feitelijke informatie.
Bijvoorbeeld: *In de oceanen bevindt zich een enorme plastic vuilnisbelt, die zich steeds verder uitbreidt.*
- De hoofdgedachte van een betogende tekst bestaat altijd uit een mening, meestal met het belangrijkste argument.
Bijvoorbeeld: *We moeten nu iets doen tegen het plastic in de oceanen, anders blijft er geen leven in zee meer over.*

2 Kerkuil geweerd van wegpaaltjes

Door Annemieke van Dongen

- (1) De kerkuil is een beschermde vogel. Dat alleen al maakt het heel erg jammer dat er zoveel van deze vogels omkomen in het verkeer. Intussen is duidelijk geworden wat een belangrijke oorzaak is van deze veelvuldige sterfte en lijkt er zelfs een oplossing in de maak.

5 Belangrijke oorzaak

- (2) Kerkuilen jagen op veldmuizen die in de bermen van snelwegen bivakkeren. Ze verschalken die graag, terwijl ze hen bespieden vanaf een wegpaaltje. Maar als ze vervolgens met volle maag wegvliegen, botsen ze nogal eens op het voorbijrazende verkeer.
- 10 'Vanaf de hectometerpaaltjes is hun startpositie te laag,' verklaart Nadja Jansma van de Vogelbescherming.

Oplossing

- (3) Op de A7 bij het Friese Beetsterzwaag is nu een proef begonnen om het probleem op te lossen. Over een afstand van drie kilometer heeft de Stichting Kerkuilen Werkgroep Nederland 'soepel lopende rollen' op de hectometerpaaltjes langs de snelweg geplaatst. Uilen kunnen daar niet op zitten. Als ze het toch proberen, kukelen ze eraf.
- (4) De proef gaat een jaar duren. Als we daarna alle hectometerpaaltjes in Nederland kerkuilwerend zouden willen maken, kost dat een kapitaal. Jansma erkent dat dit ook zeker niet gaat gebeuren. 'Als de proef slaagt, beginnen we op plaatsen waar de meeste uilen verongelukken.'

Bijna uitgestorven

- (5) In 1980 was de kerkuil bijna uitgestorven. Als gevolg van intensieve landgebruik en muizenbestrijding, waren er nog maar een paar honderd paren over. Met dank onder meer aan de nestkasten die vogelbeschermers hebben opgehangen, zijn er momenteel weer zo'n tweeduizend broedparen.

Bron: naar de Gelderlander

3 Help de kerkuil, word donateur van de Kerkuilen Werkgroep Nederland!

De Kerkuilen Werkgroep Nederland zoekt donateurs om de bescherming van kerkuilen in Nederland te kunnen financieren. Word donateur van de Werkgroep en ontvang jaarlijks de *Uilen Nieuwsbrief*. Bijdrage vanaf 10 euro per jaar. Uw bijdrage kunt U overmaken op rekeningnummer:

NL23 RABO 0344 2321. [Klik hier](#) voor het aanmeldformulier voor donateurs.

Bron: www.kerkuil.com

OPDRACHT 12

Lees tekst 2 nauwkeurig

- Noem kort het probleem waarover tekst 2 gaat.
- Noteer in één zin de oorzaak.
- Noteer in één zin de oplossing die wordt uitprobeerde.
- Wat is waarschijnlijk het vervolg van de proef? Leg uit waarom voor dit vervolg is gekozen.
- Waarnaar verwijst *dit* (r. 21)? Leg uit hoe je aan je antwoord bent gekomen
- Gebruik je antwoorden op opdracht 12a, 12b, 12c en vat tekst 2 samen in maximaal zestig woorden. Maak er een samenhangend geheel van.

OPDRACHT 13

Lees tekst 3 nauwkeurig.

- Wat is het onderwerp van tekst 3?
- Tot welke tekstsoort behoort de tekst? Leg uit waaraan je dat meteen ziet.
- Wat wil de schrijver van jou als lezer?

OPDRACHT 14

Woordenschat tekst 2 en 3. Kijk eerst in de context, zoek zo nodig de betekenis op internet.

- Wat betekent *weren* in de titel van tekst 2?
- Noteer de betekenis van *verschalken* (r. 7).
- Hoeveel meter is een *hectometer*?
- Wat zijn dus *hectometerpaaltjes* (r. 10)?
- Wat betekent hier *intensiever landgebruik* (r. 25-26)?
- Wat is een *donateur* (titel tekst 3)?

OPDRACHT 15

Groepsopdracht.

- Kies een standpunt en leg je antwoord uit. Ik vind het werk van de Kerkuilen Werkgroep: *belangrijk – overdreven – het interesseert me niet echt*
- Leerlingen met hetzelfde standpunt bepalen in groepen van vijf wat de sterkste argumenten zijn.
- Drie woordvoerders, elk met een ander standpunt, presenteren de sterkste argumenten van hun groep.
- De resterende groepen mogen nog een aanvulling geven.
- Sluit af met een klassikale stemming.

OPDRACHT 16

Lees tekst 4 verkennend.

- Stel jezelf de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Wat maakt de ondertitel duidelijk over de titel?
- In welke zin van alinea 1 staat de mening van de schrijver?
- Kijk goed naar de tussenkopjes en de beginzinnen van de alinea's. In welke alinea's geeft de schrijver redenen voor zijn mening?
- Noteer het signaalwoord waarmee alinea 6 begint.
- Wat is de functie van deze alinea?

OPDRACHT 17

Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 tot en met 3 nauwkeurig.

- Gebruik de titel en alinea 1 en noteer de mening van de schrijver.
- Noteer de eerste reden in één zin.
- Noteer de tweede reden in één zin.

OPDRACHT 18

Lees alinea 4 tot en met 6 nauwkeurig.

- Welke reden wordt in alinea 4 en 5 verder toegelicht?
- Vat de uitleg die de schrijver geeft samen in één zin en gebruik geen voorbeelden. Ga voor je uitleg uit van het tussenkopje.
- Wat betekent: *Wie A zegt, moet ook B zeggen*?
- Wat bedoelt de schrijver met *A zeggen* in alinea 6?
- En wat bedoelt hij met *B zeggen*?

OPDRACHT 19

De hoofdgedachte van tekst 4.

Formuleer in één zin de hoofdgedachte van tekst 4.

- Begin met de mening van de schrijver (Wat wil hij?).
- Ga verder met *omdat*, gevolgd door twee argumenten (Welke zet je vooraan? Formuleer ze zo beknopt mogelijk).

Opruimen die hap!

De vervuilde baai van Guanabara

Door Dorian van Rijsselberghe

- (1) De *Baai van Guanabara*, dat klinkt een beetje als *De Markies van Carabas* uit *De Gelaarsde Kat*. Maar deze baai bij Rio de Janeiro komt niet uit een sprookje. Hij bestaat écht en er drijft een enorme hoop troep in. Ik kan me er verschrikkelijk over opwinden dat Brazilië de
- 5 baai zo heeft laten vervuilen.

Twee redenen

- (2) Mijn eerste reden is een heel egoïstische. In deze baai gaan Olympische wedstrijden worden gesurft en als deelnemer moet ik hier met gevaar voor eigen leven tussendoor varen. Want je gelooft
- 10 werkelijk je ogen niet als je ziet wat er allemaal ronddrijft. Niet alleen plastic zakken, petflessen, etensresten, dode dieren en vieze onderbroeken, maar ook complete koelkasten en bankstellen. Op een ansichtkaart ziet het er heel idyllisch uit, maar val niet in het water, want ik garandeer je: je geeft drie weken licht!

- (3) De tweede reden is dat ik het slecht kan verdragen dat mensen zo met het milieu omgaan. Dat heb ik gemeen met veel van mijn collega-surfers. In de surfwereld is milieu *cool*. Veel surfers trekken zich het wel en wee van de aarde aan. Dat heeft er waarschijnlijk mee te maken dat hun sport zich in de natuur afspeelt.

20 Mijn opvoeding

- (4) Voor mij persoonlijk geldt nog iets anders. Dat ik me druk maak over een vervuild stukje zee, zit gewoon in me. Ik ben opgegroeid op de boerderij van mijn ouders op Texel, waar biologisch wordt geboerd. Ik heb geleerd dat je je bewust moet zijn van de natuur. Mijn vader
- 25 werkt nog steeds in de duurzame landbouw. Hij onderzoekt wat er kan groeien in verzilte grond. Ik ben supertrots op hem. Ik zie mezelf, als ik later groot ben, ook zulke dingen doen.

- (5) Door mijn opvoeding moet ik niks hebben van bespoten groente en van vlees van dieren die nooit het daglicht hebben gezien en dat vol
- 30 zit met antibiotica, waardoor een arts mensen niet kan helpen als het echt nodig is. Ik gun mensen die anders denken hun opvattingen, maar ik trek een grens als massaal plastic in het water wordt gegooid, of als gif wordt gebruikt. Dan voel ik maar één drang: ik wil aanpakken, ik wil opruimen.

35 **Ook B zeggen**

- (6) Dus wil ik het niet bij woorden laten. Ik heb ooit A gezegd, door kritiek te uiten op de kwaliteit van het Olympisch zeilwater. Dan moet ik ook bereid zijn B te zeggen. Daarom ben ik ambassadeur geworden van de *Plastic Soup Foundation* (een stichting die nationaal en internationaal een halt wil toeroepen aan de toenemende verontreiniging van de oceanen met plastics) en zet ik me met deze stichting in voor een schone Baai van Guanabara. In deze functie roep ik Nederlandse bedrijven op om te helpen de baai te zuiveren, want zij hebben de kennis en het gereedschap.

Bron: naar *lifeofdorian.com*

5

biologisch [bijvoeglijk naamwoord]

1 biologische producten zijn op een natuurlijke manier gegroeid of gemaakt ♦ *ik koop altijd biologische groenten*

2 biologische wapens gebruiken krachten uit de natuur, bijv. virussen ♦ *de regering neemt maatregelen tegen nieuwe vormen van oorlog, bijv. oorlog met biologische wapens*

Bron: *Van Dale Woordenboek Nederlands voor vmbo en mbo*

OPDRACHT 20

Vragen over details in de hele tekst.

- Welke informatie uit de tekst geeft je een idee hoe erg de vervuiling is van de Baai van Guanabara?
- Wat is vermoedelijk een reden dat veel surfers zich om het milieu bekommeren?
- Welke informatie over zijn jeugd verklaart waarom de schrijver natuur en milieu zo belangrijk vindt?
- De schrijver noemt in alinea 5 twee gevallen waarin hij een *grens trekt*. Noem ze alle twee.
- Geef van beide gevallen een voorbeeld dat in de tekst wordt genoemd.

OPDRACHT 21

Signaalwoorden en verwijswwoorden.

- Waarnaar verwijst er ... over (r. 4)?
- Noteer een signaalwoord redengevend verband in alinea 6. Wat is hier de reden en wat het gevolg?
- Waarnaar verwijst deze (r. 42)?

OPDRACHT 22

Woordenschat. Gebruik eerst de context, zoek zo nodig in een (online) woordenboek.

- Wat betekent *idyllisch* (r. 13) en wat *garanderen* (r. 14)?
- Welke betekenis van *biologisch* uit tekst 5 helpt je om te omschrijven wat *biologisch boeren* (r. 23) is?
- Omschrijf de betekenis.
- Wat wordt bedoeld met *duurzame landbouw* (r. 25)?
- Wat is *verzilte grond* (r. 26)?
- Wat zijn *antibiotica* (r. 30)?
- Wat betekent in r. 32 *ik trek een grens*?

OPDRACHT 23

Kijk terug.

- Kijk terug naar de opdrachten waarin de volgende onderdelen zijn toegepast: *tekstverbanden* (6, 16e/f, 21b); *tekstdoel/tekstsoort* (4b, 11a, 13b/c, 16a); *onderwerp* (4b, 11a, 16a); *ondertitels* (9b/c, 16b); *hoofdgedachte* (10e, 19).
- Noteer de onderdelen in volgorde: begin met het onderdeel dat je het best hebt gedaan.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over woordenschat.

- Hoe kom jij achter de betekenis van een onbekend woord? Noem twee manieren.
- Schrijf een spreekwoord op.
- Gebruik jij dit spreekwoord zelf weleens?
- Welke uitdrukkingen gebruik jij zelf vaak of hoor je je vrienden vaak zeggen? Noteer er drie.
- Geef een synoniem en een tegenstelling van het woord *levenloos*.
- Is het woord *levenloos* een samenstelling of bevat het een voor- of achtervoegsel?
- Wist je nog veel over woordenschat?

OPDRACHT 2

Wat je al weet over natuur.

- Maak een woordweb over het thema *natuur*.
- Vergelijk je woordweb met dat van een klasgenoot.

OPDRACHT 3

Lees tekst 1. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- Zou een gebakken snapper jou wel smaken?
- Waarom hebben *enkel vissen er echt last van*?
 - Citeer als antwoord een zin uit de tekst.
 - Noteer het antwoord in je eigen woorden.
- Wat *erkent* de supermarktketen?
 - Citeer als antwoord een gedeelte uit de tekst.
 - Noteer het antwoord in je eigen woorden zonder ontkenningen, dus zonder *on-*, *niet*, *geen*, *-loze*.

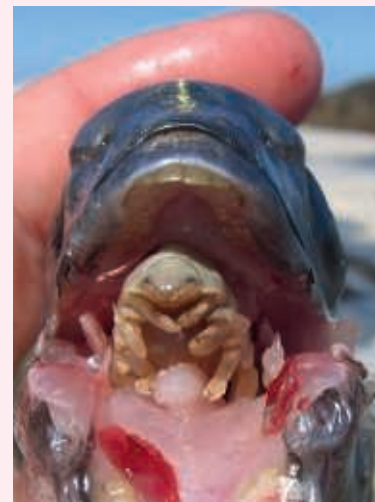
OPDRACHT 4

Vervang de onderstreepte woorden door een woord uit 'Woorden 1'.

- Deze zomer logeren wij in een Zweedse blokhut.
- We gaan het leven van een jager-verzamelaar nadoen.
- Waterhalen, houthakken, je eigen visje vangen.
- Eens kijken of we de oermens in onszelf kunnen stimuleren.
- Ik kan je verzekeren dat het afzien wordt.

1**Parasieten: de tongverslinder**

Leuk beestje, de *Cymothoa exigua*. De parasiet zet zich vast in de tong van een vis, vreet deze op en neemt zijn functie over.

Cymothoa exigua is een soort pis-sebed van drie tot vier cm lang. Hij komt zijn gastheer binnen via de kieuwen. Met zijn klauwen graaft hij zich vast in de tong. Zodra het beestje zich gesetteld heeft, zuigt hij het bloed uit de nog levende tong. Dat doet de tong de das om: deze sterft volledig af. Als het zover is, neemt de parasiet gewoon de plaats in van de tong. Hij grijpt het stompje van de tong vast en imiteert zijn functie.

Dus... na eerst zijn tong verschalkt te hebben, eet de parasiet gewoon gezellig mee met zijn gastheer. Hij voedt zich met de rondzwevende vis-deeltjes in zijn bek. Misschien is deze methode niet eens zo gruwelijk als hij klinkt, aangezien de vis gewoon kan blijven eten. Het resultaat echter, is een niet zo smakelijk ogende vissenkop waarin een geelbruin wezen bivakkeert. Zo'n lekkere rode snapper wekt niet echt de eetlust op. Toch kom je ze veelvuldig tegen op de markten van Mexico tot Peru. En niemand weet of er een moment komt waarop de parasiet besluit om los te laten om de mond van iemand anders op te zoeken. Gelukkig hebben enkel vissen er echt last van. Zij kunnen immers het beestje niet uit hun bek weren. Snappers uit de oostelijke Stille Oceaan worden over de hele wereld verhandeld. Een supermarktketen erkent dat het onmogelijk is een parasiet-loze snapper te garanderen. Zo erg is dat niet, want de parasiet is geschikt voor menselijke consumptie. Smakelijk nog!

Bron: naar grenswetenschap.nl en onzedieren.nl

WOORDEN 1

bivakkeren	logeren, verblijven
de das omdoen	de oorzaak zijn van zijn dood of vernietiging
erkennen	aanvaarden, inzien, toegeven
garanderen	verzekeren, waarborgen
imiteren	nadoen
opwekken	veroorzaken, stimuleren
veelvuldig	vaak
verschalken	vangen, beetnemen
weren	stoppen, tegenhouden, weghouden

2

Neushoorns verhuizen

Het gaat niet goed met de neushoorns in Zuid-Afrika. Nog steeds worden ze het slachtoffer van stropers. Het voortbestaan van de soort is kritiek.

Een kilo poeder van de hoorn van een neushoorn 'doet' op de zwarte markt 40.000 euro. De stropers trekken geen grens bij een dreigend uitsterven van deze bijzondere dieren.

Het rangersteam van het Krugerpark zet zich intensief in voor het wel en wee van de neushoorn. De werklast neemt behoorlijk toe voor de rangers. En dat terwijl zij met de stropers gemeen hebben dat zij weinig verdienen.

Natuurorganisaties helpen weliswaar de bescherming van de neushoorn te financieren, en daarmee ook het loon van de rangers. Maar toch lijkt de oproep de stroperspraktijken te stoppen een schrille schreeuw in het luchtledige.

Om de soort te behoeden voor uitsterven is angstvallig gezocht naar een oplossing. Zo is het plan ontstaan de neushoorns te verhuizen. Hopelijk zijn er minder stropers in hun nieuwe thuisgebied.

OPDRACHT 5

Vul uit 'Woorden 1' het juiste woord in.

- a Ik moet ... dat ik van luxe houd.
- b Slapen op een veldbed zou mij
- c Wat kun je doen om de muggen te ...?
- d Van het ... sjouwen met emmers water word je vast sterk.

OPDRACHT 6

Werk samen en improviseer. Ken je het tv-programma *De Lama's*? Vraag eventueel aan je docent of je een stukje mag bekijken.

- a De één praat, bijvoorbeeld over zijn hobby of wat hij dit weekend gaat doen, en de ander zegt om de paar zinnen een woord uit 'Woorden 1'. Degene die praat, verwerkt dat woord direct in zijn verhaal. Improviseer erop los. Het mag best gek worden, maar de betekenis van de woorden moet kloppen.
- b Draai de rollen om.
- c Wie vindt het leuk om dit voor de klas te doen? Verzin een nieuw onderwerp, geef bijvoorbeeld een samenvatting van een film die iedereen kent. De klas, het publiek, mag woorden inschieten.

OPDRACHT 7

Lees tekst 2. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 2'.

- a Verzin een nieuwe titel zonder het woord *verhuizen*.
- b 1 Waarom staat *doet* in de tweede alinea tussen aanhalingstekens?
2 Door welk woord kun je het vervangen?
- c 1 Wat *hebben* de rangers en de stropers *gemeen*?
2 Waarom is dit een probleem, denk je?
- d Kijk goed naar het woord *weliswaar*. Welke drie woorden herken je erin?
- e Wat wordt bedoeld met een *schrille schreeuw in het luchtledige*?
- f Zal het verhuizen van de neushoorns het uitsterven van de soort tegenhouden? Waarom wel of waarom niet?

OPDRACHT 8

Lees tekst 3. Zoek onderstreepte woorden op in 'Woorden 2'.

- Bekijk de twee campagnefoto's voor Earth Hour. De beelden geven elk op een geheel eigen manier de boodschap van Earth Hour weer. Hoe luidt deze boodschap? Gebruik je eigen woorden.
- Leg per foto uit wat het beeld wil zeggen.
- Welke foto spreekt jou het meest aan? Leg je antwoord uit.
- Earth Hour haalt in tegenstelling tot de neushoornacties helemaal geen geld op. Leg uit waarom niet.
- Zoek het woord uit de tweede alinea dat bij je antwoord op opdracht 8d hoort.
- Weet je de letterlijke betekenis van de woorden *wel* en *wee*? Zoek deze eventueel op.

OPDRACHT 9

Schrijf de juiste vorm.

- Schrijf de woorden over in de juiste vorm.
fxnancxren, xntensxf, schrxnend
- Noteer de woorden uit de krantenkoppen voluit.
 - Wat hebben VVSwift en Bold Boys met elkaar gxxxxx?
 - Hierbij trekt de scheidsrechter de gxxxx!
 - Over het wxx en wxx van dames 2
 - Schxxx en schxxxxxx contrast tussen arm en rijk

OPDRACHT 10

Vul een woord uit 'Woorden 2' in. Vul de zin daarna zo aan dat de betekenis van het woord duidelijk wordt.

- De Nederlandse schaatsers hebben ... gewonnen, maar ...
- Een beetje dollen vindt de leraar niet erg, maar hij zal ...
- Stichting Wakker Dier vindt ... een ... voorbeeld van wantoestanden in de vee-industrie.
- De caissière hield ... de kassa in de gaten, want ...
- Sommige dingen die je dagelijks vaak ... doet zijn eigenlijk heel gevaarlijk, zoals ...
- De kitespringer bevestigt de lijnen aan zijn gordel, ... en springt in het

3

Earth Hour

Waarom?

De opwarming van de aarde is de grootste bedreiging voor de natuur en onszelf: poolkappen smelten, koraalriffen verbleken en schrijnende natuurrampen door extreme hitte en intensieve neerslag komen steeds vaker voor. Het is nog niet te laat voor actie. We kunnen nu een grens trekken en samen zo snel mogelijk overstappen op schone energie. Zo stoppen we het achteloos verbranden van fossiele brandstoffen zoals olie, kolen en gas, waarbij schadelijke broeikasgassen vrijkomen. Deze vormen een dikke deken om de aarde waardoor het steeds warmer wordt.

Licht uit!

Tijdens Earth Hour gaat overal ter wereld één uur het licht uit. Met die symbolische actie geven elk jaar vele miljoenen mensen, bedrijven, organisaties en gemeenten aan dat ze één ding met elkaar gemeen hebben: ze geven om het wel en wee van onze aarde en vinden dat we zuiniger moeten omgaan met onze planeet. Doe ook mee en doe je licht uit!

Bron: naar *wnf.nl*

WOORDEN 2

achteloos	gedachteloos, onbekommerd
angstvallig	zorgvuldig, nauwgezet
financieren	betalen
gemeen hebben met	hetzelfde zijn, in iets erop lijken
de grens trekken bij	stoppen, een einde maken aan
intensief	diepgaand, hevig, sterk
luchtledig	zonder lucht, niets
schrijnend	brandend, pijnlijk
schril	scherp, schel
het wel en wee	hoe het met iets of iemand gaat
weliswaar	toegegeven, wel

Voorvoegsels en achtervoegsels

Voorvoegsels kun je voor een woord plakken. **Achtervoegsels** plak je achter een woord. Voor- en achtervoegsels zijn zelf geen losse woorden. Ze kunnen dus niet zelfstandig voorkomen.

Losse woorden in hun allerkortste vorm noem je **grondwoorden**.

voorbeelden van voorvoegsels	voorbeelden van achtervoegsels
a-: <i>asociaal</i>	-achtig: <i>schaapachtig</i>
be-: <i>bemoederen</i>	-baar: <i>draagbaar</i>
ge-: <i>geluid</i>	-er: <i>fietser</i>
her-: <i>herexamen</i>	-heid: <i>schoonheid</i>
in-: <i>incompetent</i>	-ig: <i>aardig</i>
oer-: <i>oeroud</i>	-je: <i>busje</i>
on-: <i>ongeluk</i>	-lijk: <i>mogelijk</i>
ont-: <i>ontmoeten</i>	-ling: <i>tweeling</i>
ver-: <i>verlegen</i>	-loos: <i>sprakeloos</i>
wan-: <i>wanhoop</i>	-schap: <i>vriendschap</i>

Voor- en achtervoegsels geven een andere betekenis aan het woord. Bijvoorbeeld een verkleining: *huis-je*, *boom-pje*, *beest-je*. Of een tegenstelling: *on-aardig*, *in-actief*, *il-legaal*, *a-sociaal*, *humor-loos*.

OPDRACHT 11

Werk samen. Leer de woorden van 'Woorden 1 en 2'. Kies een manier die bij je past en zoek iemand die dezelfde wijze heeft gekozen. Overhoor elkaar.

- 1 Maak woordkaartjes.
- 2 Gebruik de flitskaarten van *Talent*.
- 3 Gebruik *wrts.nl*.
- 4 Gebruik de afdekmethode.
- 5 Bedenk eigen, persoonlijke associaties bij de woorden en schrijf deze op. Bijvoorbeeld: *het wel en wee: Goede tijden, slechte tijden*.

OPDRACHT 12

Lees de leertekst 'Voorvoegsels en achtervoegsels'.

- a Leg het verschil uit tussen samenstellingen en woorden met een voor- of achtervoegsel.
- b Schrijf de volgende woorden over en omcirkel alle samenstellingen: *piratennest*, *ooglap*, *gruwelijk*, *gevecht*, *schipbreuk*, *beestachtig*, *onmenselijk*, *schatnist*, *vrijheid*, *gevangenis*.
- c Onderstreep bij de woorden die overblijven alle voor- en achtervoegsels.
- d Kies vijf grondwoorden uit en schrijf ze op met voldoende schrijfruimte ervoor en erachter.
- e Plak een voor- of achtervoegsel aan elk grondwoord. Varieer zoveel mogelijk.

OPDRACHT 13

Omschrijf de betekenis.

- a Aan de woorden *schaapachtig* en *bemoederen* zie je al wat ze ongeveer betekenen. Leg dit uit.
- b Geef een omschrijving van de woorden die je hebt gevormd bij opdracht 12e.
- c Maak zelf nieuwe woorden. Plak zoveel mogelijk voor- of achtervoegsels aan een grondwoord. Wanneer betekent je woord nog iets? Ga door met plakken. Wanneer kun je je woord echt niet meer omschrijven? Voorbeeld: *onhuiselijkheidachtigerd*.

OPDRACHT 14

Werk samen. Kijk terug.

In de leertekst staat: *Voor- en achtervoegsels geven een andere betekenis aan het woord*. Leg dit elkaar uit.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over grammatica. Onderstreep de pv, zet zinsdeelstrepen en benoem de zinsdelen.

- Een gezin in Purmerend is dit weekend aangevallen door een oehoe.
- Bij deze aanval liep de 16-jarige dochter krassen in het gezicht en in de nek op.
- 'We liepen afgelopen zaterdagavond achteloos door de steeg richting ons huis.'
- 'Vanuit de lucht werd mijn dochter plotseling aangevallen door iets.'
- 'Ik gaf de agressieve uil een harde duw.'
- Gelukkig viel de oehoe niet nog een keer aan.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Herhaling zinsdelen 1'.

- Hoe vind jij het onderwerp? Met de vraag of met de onderwerpsproef?
- Wanneer heeft een zin geen onderwerp?
- Met welke vraag vind je het lijdend voorwerp?

OPDRACHT 3

Onderstreep de pv. Zet zinsdeelstrepen. Benoem het werkwoordelijk gezegde en het onderwerp.

- Tijdens de survivaltocht hebben we met een groep tweedejaars gebivakkeerd in de Ardennen.
- Veelvuldig heeft onze groep met bepakking op de rug door de modder moeten ploeteren.
- Iedereen wist de intensieve tocht te beëindigen.

OPDRACHT 4

Onderstreep de pv. Zet zinsdeelstrepen. Schrijf wg, o en lv boven de juiste zinsdelen.

- Duikers in de wateren aan de kust van het eiland Dominica hebben een laag potvispoep op hun hoofd gekregen.
- Het dier bleef voor de ogen van de duikers een langere periode zijn behoefte doen.
- Door het wapperen van de staart dreef de ontlasting in de richting van de duikers.

ZINSDLEN

Herhaling zinsdelen 1

De **persoonsvorm (pv)** vind je door de **tijdproef**: zet de zin van tegenwoordige tijd naar verleden tijd, of van verleden tijd naar tegenwoordige tijd. Wat verandert is de pv.

De pv is het tweede zinsdeel, als de zin geen ja/nee-vraag is. Vóór de pv kan dus maar één zinsdeel staan.

Alles wat voor de pv kan staan is een **zinsdeel**. Tussen zinsdelen zet je een streep.

Alle werkwoorden van de zin vormen samen het **werkwoordelijk gezegde (wg)**. In het werkwoordelijk gezegde staat altijd de persoonsvorm.

Je vindt het **onderwerp (o)** met de vraag *wie/wat + wg*? Of je verandert de pv van getal. Het zinsdeel dat mee moet veranderen, is het onderwerp.

Je vindt het **lijdend voorwerp (lv)** met de vraag *wie/wat + wg + o*?

o wg lv wg
Hij / zwaait / opa en oma / uit.

Herhaling zinsdelen 2

Je vindt het **meewerkend voorwerp (mv)** met de vraag *aan/voor wie/wat* + *wg* + *o* + *lv*?

Of door de **aan/voor-proef**: als je voor een zinsdeel *aan/voor* kunt toevoegen of weglaten, is het een meewerkend voorwerp.

De zinsdelen die na de andere zinsdelen overblijven, zijn meestal **bijwoordelijke bepaling (bwb)**.

Bijwoordelijke bepalingen geven antwoord op vragen als *wanneer*, *waar*, *hoe*, *waarom*, *waardoor* en *waarmee*.

bwb	wg	o	mv
Met een grote glimlach / overhandigde / de leerling / aan de docent /			
lv	bwb		
haar verslag over groene energie / tijdens de les natuur en techniek.			

OPDRACHT 5

Maak zinnen met het werkwoord *garanderen*.

- a Maak een zin met één werkwoord als werkwoordelijk gezegde.
- b Maak een zin met twee werkwoorden als werkwoordelijk gezegde.
- c Maak een zin met drie werkwoorden als werkwoordelijk gezegde.

OPDRACHT 6

Onderstreep de pv. Zet zinsdeelstrepen. Schrijf *wg*, *o* en *lv* boven de juiste zinsdelen.

- a Een van autodiefstal verdachte man is bij een achtervolging in het luchtledige verdwenen.
- b De politieheli heeft via warmtebeelden een kliko in een tuin zien oplichten.
- c Een agent met speurhond trof vervolgens de autodief in de kliko aan.
- d Met allerlei viezigheid in zijn kleding en haren heeft de politie de dief naar het politiebureau gebracht.
- e Daar mocht hij eerst gaan douchen.
- f Berouwvol heeft de vandaal zijn misdaad erkend.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Herhaling zinsdelen 2'.

- a Pas de aan/voor-proef toe aan de hand van een zelf gemaakte zin.
- b Op welke vragen geven de bijwoordelijke bepalingen antwoord in de voorbeeldzin?

OPDRACHT 8

Manieren waarop je een zinsdeel vindt.

De gemeente geeft belangstellenden binnenkort informatie over de aanleg van de weg.

- a Hoe vind je in deze zin de pv?
- b Laat zien hoe je de zinsdelen vindt.
- c Hoe vind je het onderwerp van deze zin?
- d Met welke vraag vind je het lijdend voorwerp?
- e Met welke vraag vind je het meewerkend voorwerp?
- f Doe de aan/voor-proef.
- g Welke bijwoordelijke bepaling staat er in de zin?

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Volgorde bij redekundig ontleden'.

- Wat moet je als eerste doen als je een zin redekundig ontleedt?
- Welk zinsdeel heb je nodig bij het verdelen van de zin in zinsdelen?
- Hoe geef je aan wat de zinsdelen van de zin zijn?
- Waarom is de vaste volgorde bij ontleden belangrijk?

OPDRACHT 10

Ontleed de zinnen in de vaste volgorde.

- De Britse supermarktketen Tesco verkoopt geen bakjes fruit aan minderjarige klanten.
- Voor één pond wilde Tescoklant Kate Lancaster een bakje meloen met druiven kopen.
- De caissière vroeg Lancaster haar legitimatie.
- Kate mocht het bakje fruit dus niet betalen.
- Thuis vroeg Kate telefonisch uitleg aan Tesco.
- Tesco geeft fruit een leeftijdslabel vanwege mogelijke fermentatie.
- Door fermentatie veranderen suikers in alcohol.
- Moet een supermarkt het eten van fruit bij kinderen niet juist aanmoedigen?

OPDRACHT 11

Maak zelf zinnen.

- Maak een zin met een lijdend voorwerp.
- Breid je zin uit met een meewerkend voorwerp.
- Breid je zin uit met een bijwoordelijke bepaling.
- Breid je zin uit met nog een bijwoordelijke bepaling.

OPDRACHT 12

Noteer de bijwoordelijke bepalingen.

- Een Australische tiener zag tot zijn verrassing bij het thuiskomen van school een koala achter het stuur van de gezinsauto.
- Hij trof het diertje met de poten op het stuur aan.
- De jongen woont op een schapenboerderij in het stadje Maude.
- Hij nam meteen een foto van het beestje.
- Daarna bracht hij de koala naar het bos terug.

Volgorde bij redekundig ontleden

Bij het redekundig ontleden houd je een **vaste volgorde** aan.

- 1 Zoek de persoonsvorm en onderstreep die.
- 2 Zoek de zinsdelen. Zet zinsdeelstrepen tussen de zinsdelen.
- 3 Zoek het werkwoordelijk gezegde; zet erboven *wg*.
- 4 Zoek het onderwerp; zet erboven *o*.
- 5 Zoek het lijdend voorwerp; zet erboven *lv*.
- 6 Zoek het meewerkend voorwerp; zet erboven *mv*.
- 7 De zinsdelen die overblijven, zijn meestal bijwoordelijke bepalingen; zet erboven *bwb*.

Bij redekundige ontleedopdrachten begin je altijd met het overschrijven van de zin, waarbij je een regel boven de zin vrij laat.

Wederkerende werkwoorden

Wederkerende werkwoorden (wkww) hebben in de infinitief het voornaamwoord *zich* bij zich:
zich vergissen, zich gedragen, zich schamen

'Wederkerend' betekent: slaat terug op het onderwerp.
Het voornaamwoord past zich namelijk steeds aan het onderwerp aan:

ik schaam me

jij schaamt je, u schaamt u / zich

hij schaamt zich

wij schamen ons

jullie schamen je, u schaamt u / zich

zij schamen zich

Als je een zin ontleeft, hoort het voornaamwoord bij het werkwoordelijk gezegde:

wg wg

Ze / schaamt / zich / niet / voor de rommel.

OPDRACHT 13

Lees de leertekst 'Wederkerende werkwoorden'.

- Aan welk voornaamwoord herken je wederkerende werkwoorden meteen?
- Welk zinsdeel heeft invloed op het voornaamwoord?
- Leg het betekenisverschil uit tussen *Hij verveelt zich* en *Hij verveelt zijn broertje*.
- Noem nog vijf wederkerende werkwoorden.

OPDRACHT 14

Bekijk de zin *Wij / misdragen / ons*.

- Vervang *ons* door *zich*. Vervang *wij* door een groepje woorden.
- Vervang *ons* door *je*. Maak de zin kloppend.

OPDRACHT 15

Totaalopdracht. Benoem alle zinsdelen.

- In Australië heeft een forse slang een krokodil weten te verslaan.
- De uitgeputte krokodil moest zich ten slotte overgeven.
- Door het verschalken van de krokodil kreeg de slang een krokodilachtig uiterlijk.
- Opnames van de reptielenstrijd laten de verbijsterde kijkers deze strijd zien.

OPDRACHT 16

Kijk terug. Wat ben ik en waar hoor ik?

- Speel het spel met een groep van zeven klasgenoten. Je speelt het spel tegen een ander team.
- Ieder krijgt van de docent een post-it briefje op de rug.
- Achterhaal wat er op het briefje op je rug staat. Wat ben je? Stel vragen aan je groepsgenoten. Stel alleen ja/nee-vragen. Bijvoorbeeld: *Ben ik te vinden door de tijdproef?*
- Als je weet wat je bent, zeg je dat. Is je antwoord fout, dan mag je dertig seconden geen vraag stellen.
- Weet iedereen in de groep wat hij is, ga dan in de juiste volgorde staan. Kijk zo nodig in de leertekst 'Volgorde bij redekundig ontleden'.
- Welke groep staat als eerste in de juiste volgorde?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over spelling.

Schrijf de zinnen over en maak van de werkwoorden tussen haakjes de juiste pv.

Voeg hoofdletters en leestekens toe waar nodig.

de jeugdclub Jongeren in de Natuur (organiseren) kampen en excursies tijdens zo'n kamp (bivakkeren) de jongeren in de natuur vogels kijken vleermuizen zien vliegen zeldzame planten determineren voor elke interesse (bestaan) een activiteit (vinden) jij het leuk om veelvuldig in de natuur te zijn dan (passen) deze jeugdclub echt bij jou

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Persoonsvorm tegenwoordige tijd'.

- Hoe schrijf je de persoonsvorm als het onderwerp van de zin *ik* is?
- Op welke twee manieren kun je de persoonsvorm van *vinden* schrijven als het onderwerp van de zin *jij* is? Leg je antwoord uit met voorbeelden.
- Leg uit welke zin goed is: *Morgen wordt je broer vijftien.* Of *Morgen word je broer vijftien.*
- Controleer de persoonsvormen die je bij opdracht 1 hebt genoteerd.
- Onderstreep en verbeter fouten die je gemaakt hebt.

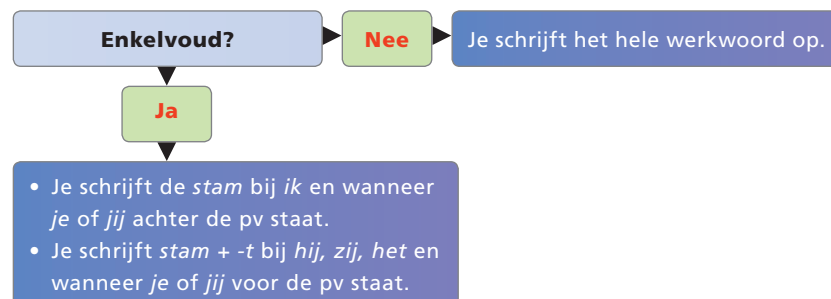
OPDRACHT 3

Werk samen in tweetallen.

- Bedenk vijf werkwoorden waarvan de stam op een -d eindigt en vijf werkwoorden waarvan de stam niet op een -d eindigt. Noteer ze in je schrift.
- Je klasgenoot zegt een onderwerp, bijvoorbeeld *de leerling*.
- Maak een zin met het onderwerp van je klasgenoot en een van jouw werkwoorden als persoonsvorm.
- Wissel na vijf zinnen van rol.
- Ga door tot jullie alle werkwoorden gebruikt hebben.
- Controleer met elkaar de zinnen. Zijn de persoonsvormen goed geschreven?

Persoonsvorm tegenwoordige tijd

Voor de spelling van de **persoonsvorm tegenwoordige tijd** gelden de volgende regels:

Op bladzijde 260 staat het hele schema van de werkwoordspelling.

Leestekens: zinnen maken

Deze leestekens heb je in leerjaar 1 geleerd:

- De punt gebruik je aan het einde van een zin:
Een beter milieu begint bij jezelf.
- De komma gebruik je:
 - tussen twee persoonsvormen:
Als je tijd hebt, kunnen we naar het strand gaan.
 - in een opsomming:
Er lopen koeien, schapen en alpaca's in de wei.
- Een uitroepteken gebruik je na een uitroep of bevel:
Kijk uit!
- Een vraagteken gebruik je na een vraag:
Gebeurt er nog wat leuks hier?
- Aanhalingstekens gebruik je:
 - bij een citaat
'Morgen gaat het harder waaien,' zei de weerman.
 - als je een woord speciale aandacht wilt geven
Veel mensen vinden 'milieu' moeilijk om te spellen.

Als je meerdere zinnen schrijft, is het gebruik van leestekens erg belangrijk. Met leestekens wordt je tekst makkelijker te lezen en te begrijpen. Om te controleren of je de juiste leestekens hebt gebruikt, kun je de tekst zachtjes voor jezelf oplezen.

OPDRACHT 4

Schrijf de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd.

- a De ekster (zijn) een luidruchtige, intelligente vogel.
- b Zijn verenpak (schitteren) prachtig in de zon.
- c Een ekster (broeden) een paar jaar achter elkaar in hetzelfde nest.
- d Er (worden) gezegd dat eksters glimmende voorwerpen (stelen), maar dat (zijn) een mythe.
- e Hun gedrag (lijken) veel op dat van mensen.
- f Een puberekster (belanden) vaak in gevaarlijke situaties.
- g Dat (gebeuren) omdat hij zich roekeloos (gedragen), net als een mensenpuber.
- h Een puberekster (besteden) veel tijd in het gezelschap van andere pubereksters.
- i De ekster (kennen) zelfs een 'patatgeneratie'!

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Leestekens: zinnen maken'.

- a In welke twee gevallen gebruik je een komma?
- b Welk ander leesteken kent ook twee gebruiksmogelijkheden?
- c Maak bij beide mogelijkheden uit opdracht 5b een voorbeeldzin.
- d Waarom is het gebruik van leestekens belangrijk als je een tekst schrijft?

OPDRACHT 6

Schrijf de zinnen over en plaats leestekens en hoofdletters.

ruim je rommel op zei de conciërge ben ik de enige die hier alles laat slingeren vroeg ik ik moest van de conciërge opruimen corvee doen of me heel vroeg in de ochtend melden tot morgenochtend riep ik vrolijk ik ben namelijk een echt ochtendmens

OPDRACHT 7

Leren van je fouten. Bekijk opdracht 1, 3, 4 en 6 opnieuw.

- a Tegen welke regels voor de spelling van de persoonsvorm maak je fouten? Schrijf die regels op.
- b Bij welke leestekens maak je fouten? Schrijf die regels op.

OPDRACHT 8

Totaalopdracht. Schrijf de tekst over. Noteer de juiste spelling van de pv en schrijf hoofdletters en leestekens. Let extra op de regels die je bij opdracht 7 hebt genoteerd.

(houden) jij je bezig met de duurzaamheid van ons land het wel en wee van natuur en milieu (maken) veel indruk op 10 procent van de Nederlandse jongeren er (branden) te vaak licht in een lege kamer (vinden) Merel daarom (doen) veel jongeren de laatste zondag van maart tijdens Earth Hour het licht een uur uit (worden) je omgeving zo echt gered van milieuproblemen

OPDRACHT 9

Enkelvoud en meervoud.

- Noteer het meervoud van: *landschap, beek, beheer, kanaal, voetafdruk, milieuprobleem*.
- Verdeel de woorden in twee categorieën op basis van spelling.
- Vergelijk met een klasgenoot. Hebben jullie dezelfde categorieën bedacht?
- Wanneer wordt een medeklinker verdubbeld?
- Wanneer worden twee klinkers één klinker?

OPDRACHT 10

Lees de dicteewoorden goed door. Werk samen.

- Bespreek met elkaar de betekenis van de woorden.
- Dicteer elkaar steeds vijf woorden, tot jullie alle woorden gehad hebben.
- Schrijf de korte en de lange vorm op. Bijvoorbeeld: *oeverloos, oeverloze*. Denk aan de categorieën van opdracht 9. Kijk direct na.
- Schrijf de foutgeschreven woorden nog een keer op.

OPDRACHT 11

Kijk terug.

- Geef jezelf een cijfer voor de spelling van de pv en het gebruik van leestekens.
- Heeft het je geholpen om bij opdracht 8 extra te letten op regels die je moeilijk vindt?
- Met welke regels heb je nu nog moeite?

DICTEEWOORDEN

afsluitbaar

beseffen

biotoop

dierproef

erkennen

figuur

garanderen

heimwee

intensieve

kattenbak

krokus

levenloos

minimaal

nablussen

oerdom

okselfris

ozonlaag

presidentieel

verdragen

weren

Een verslag

Met een **verslag** wil je de lezer **informer**en over gebeurtenissen.

Kenmerken van een verslag:

- vooral feitelijke gebeurtenissen worden beschreven;
- de gebeurtenissen staan in **chronologische** volgorde.

Voorbeelden van verslagen: verslagen over belevenissen, reisverslagen, sportverslagen.

Schrijftips:

- schrijf over dingen die interessant zijn voor de lezer: beschrijf niet alles;
- schrijf beeldend zodat de lezer kan 'zien' wat jij hebt meegemaakt;
- varieer in je woordkeuze.

1

Ochtendrituelen

Ik kleedde me aan.
Ik vertrok naar school.
Ik stond op.
Ik droogde mijn haren met de föhn.
Ik las de voorpagina van de krant.
Ik nam een douche.
Ik deed mijn ogen open.
Ik ging naar beneden.
Ik dronk een kopje thee en at twee boterhammen.
Ik gaf mijn wekker een dreun.
Ik liep naar de douche.
Ik poetste mijn tanden.
Ik deed mijn jas aan.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over een verslag.

- a Denk aan een speciale gebeurtenis die je pas geleden hebt meegemaakt tijdens een dagje uit, logeerpartij, verjaardag, vakantie of wedstrijd.
- b Schrijf over die gebeurtenis een verslag van maximaal tweehonderd woorden voor je klasgenoten.
- c Lees elkaars werk in groepjes van drie leerlingen totdat je je eigen werk weer in handen hebt.
- d Bespreek per verslag of er vooral feiten in staan, of de informatie chronologisch is geordend en of het leuk is om te lezen. Zeg wat goed is en wat beter kan.
- e Noteer onder je verslag op welke punten jouw verslag verbeterd kan worden. Laat een bladzijde ruimte open.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Een verslag'.

- a Welke belangrijke kenmerken heeft een verslag?
- b Welke signaalwoorden kun je gebruiken om de chronologische volgorde duidelijk te maken?
- c Waarom moet je in een verslag niet alles opschrijven wat je hebt meegemaakt?

OPDRACHT 3

Oefenen met chronologie.

- a In tekst 1 *Ochtendrituelen* staan dertien gebeurtenissen in willekeurige volgorde.
- b Neem ze over in je schrift.
- c Zet de gebeurtenissen in chronologische volgorde door ze te nummeren (1 = wat je het eerst doet).
- d Je docent zegt hoeveel tijd je hiervoor krijgt.
- e Bepaal samen met je groepje uit opdracht 1 de beste volgorde.
- f Schrijf een alinea waarin je deze gebeurtenissen verwerkt. Pas de tekst aan door zoveel mogelijk verschillende signaalwoorden te gebruiken. Bijvoorbeeld: *Eerst* stond ik op. *Daarna* liep ik naar de douche. *Vervolgens* ging ik... enzovoort.

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Opbouw van een verslag'.

- Waarvoor is de inleiding van een verslag bedoeld?
- Bedenk drie manieren om de lezer nieuwsgierig te maken naar de rest van je verslag.
- Waarom gebruik je in een verslag bijna altijd signaalwoorden van tijd?

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'De juiste werkwoordstijd'.

- Zet de goede voorbeeldzin uit de leertekst in de tegenwoordige tijd.
- Noem een reden wanneer je in een verslag wél van tijd kunt veranderen.
- Lees tekst 3 *De zolder opruimen*. Verander de eerste drie zinnen van tijd.
- Wat is het effect van de veranderingen in opdracht 5c?

OPDRACHT 6

Lees tekst 2 *Beloning met uitzicht*, tekst 3 *De zolder opruimen* en tekst 5 'Afvinklijst verslag'. Tekst 5 staat op bladzijde 36.

- Bepaal welke punten uit de afvinklijst in orde zijn in tekst 2 *Beloning met uitzicht*.
- Schrijf per punt op waarom het wel of niet in orde is. Bijvoorbeeld: Trekt de titel de aandacht? Ja, want ik ben wel benieuwd wat het uitzicht is.
- Doe hetzelfde met tekst 3 *De zolder opruimen*.
- Bespreek in hetzelfde groepje als in opdracht 1 en 3 de verschillen tussen de twee teksten.
- Welke twee goede dingen uit tekst 2 of 3 wil jij ook gebruiken in jouw verslag? Schrijf die onder je verbeterpuntenlijst uit opdracht 1e.

Opbouw van een verslag

In de inleiding:

- noem je het onderwerp van je verslag;
- maak je de lezer nieuwsgierig naar de rest.

In de kern:

- schrijf je per deelonderwerp één of meer alinea's;
- gebruik je **signaalwoorden** om de deelonderwerpen en alinea's met elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld: signaalwoorden van opsomming of van tijd.

In het slot:

- schrijf je een conclusie of samenvatting;
- sluit je af met een leuke zin.

2

Beloning met uitzicht

In de afgelopen vakantie heb ik met mijn moeder in de bergen gewandeld. Ik had nog nooit zo iets gedaan. Deze reis was een beloning voor mijn eerste jaar op de middelbare school.

We reisden begin juli met de trein naar de Vogezes. We gingen eerst met de TGV en stapten toen over op een kleine trein die door het hele landschap slingerde. In Frankrijk zag ik leuke kleine stations.

We startten in Mulhouse met onze wandeltocht. Daarna liepen we een grote ronde door de bergen en eindigden weer in Mulhouse. Mijn moeder had een wandelboekje gekocht waar de route in stond en adressen waar we konden overnachten.

Ik moest wel wennen aan het wandelen. De hele dag lopen met een rugzak, dat viel niet mee. Ook het klimmen was zwaar. De hoogste berg was wel 1.400 meter! Maar wat een uitzicht hadden we daar!

Toen we later die zomer met het hele gezin op vakantie waren op een lawaaiig strand, dacht ik nog steeds aan de stilte op de bergen in de Vogezes en aan het uitzicht.

FORMULEREN

De juiste werkwoordstijd

Voordat je een verslag gaat schrijven, moet je bedenken vanuit welke tijd je wilt schrijven.

- Kies uit de tegenwoordige tijd of de verleden tijd.
- Wissel niet van tijd als daar geen reden voor is.

✓ Goed:

Dit voorjaar werd op school een talentenwedstrijd georganiseerd. Veel leerlingen schreven zich in. Ze waren de weken vooraf erg zenuwachtig.

✗ Niet goed:

Dit voorjaar werd op school een talentenwedstrijd georganiseerd. Veel leerlingen schreven zich in. Ze zijn de weken vooraf erg zenuwachtig.

3

De zolder opruimen

Dozen vol lelijk servies, oude computers en kerstspullen komen tevoorschijn. Net als ik op het punt sta om mijn vader over te halen een pauze te nemen, hoor ik een vertrouwd geluid uit een witte, vierkante doos in de hoek van de zolder komen. Als een piraat die een schat vindt, grijp ik de doos met beide handen vast.

Ik haast me naar de badkamer, draai de deur op slot en zet de doos op de grond. Heel voorzichtig haal ik het tape eraf. Ik open langzaam de flappen en ben reuzeblij als ik de inhoud zie.

Na al die jaren ben ik herenigd met mijn enorme verzameling Petshops, Pokémonkaarten en Diddl-plaatjes. Terwijl de badkamervloer niet meer te zien is door de hoeveelheid Flippo's, dans ik vol vreugde op de muziek van mijn mini-DJ-set die ik ooit in een Happy Meal kreeg.

Bron: naar www.sevendays.nl

OPDRACHT 7

Elkaars verslagen beoordelen. Werk weer in het groepje waarmee je in opdracht 1 en 3 werkte.

- Bepaal welke punten uit de afvinklijst in orde zijn in elkaars verslagen uit opdracht 1. Schuif de verslagen door totdat je je eigen werk weer in handen hebt.
- Bespreek per verslag wat goed ging en waar verbeterpunten zitten.
- Schrijf zelf de nieuwe verbeterpunten onder de lijst uit opdracht 1.

OPDRACHT 8

Schrijf een nieuwe versie van je verslag.

- Bekijk de lijst met verbeterpunten bij jouw verslag.
- Schrijf nu een nieuwe versie van je verslag.

OPDRACHT 9

Kijk terug.

- Is de tekst die je in opdracht 1 hebt geschreven beter geworden door alle verbeterpunten?
- Welk verbeterpunt was voor jou het nuttigst? Leg je antwoord uit.
- Ging het samenwerken in je groepje goed?

OPDRACHT 10

Stap 1: oriënteren op de taak.

- Lees de informatie in tekst 4 'Een verslag schrijven'.
- Vorm groepjes van drie voor het beoordelen van elkaars verslag.
- Kies zelf een onderwerp voor je verslag. Let op dat je iets kiest waar genoeg interessants over te vertellen is.

OPDRACHT 11

Stap 2: voorbereiden.

- Gebruik de 5W1H-vragen om te bepalen wat je allemaal in je verslag kunt zetten.
- Zoek eventueel ontbrekende informatie op.

OPDRACHT 12

Stap 3: uitvoeren.

- Schrijf je eerste versie van het verslag.
- Controleer je eigen tekst met de afvinklijst.

OPDRACHT 13

Stap 4 en 5: nakijken en verbeteren in carrouselvorm.

- Geef commentaar op elkaars verslagen. Gebruik hierbij tekst 5 'Afvinklijst verslag'.
- Degene die als eerste een verslag leest van een ander, schrijft de afvinklijst over onder dat verslag. Schrijf achter ieder onderdeel *ja* of *nee*.
- De volgende die de tekst leest vult de afvinklijst aan.
- Je krijgt je eigen tekst weer terug. Houd per verslag een besprekronde: vraag bij iedere *nee* die je hebt gekregen wat er verbeterd moet worden. Maak aantekeningen.
- Onderstreep in de afvinklijst ten minste drie dingen die je gaat verbeteren aan je eigen verslag.
- Schrijf een tweede versie van je verslag.

OPDRACHT 14

Kijk terug en vooruit.

- Hielp het beoordelen en bespreken van elkaars verslagen om je tekst beter te maken?
- Wat heb je geleerd voor een volgende schrijftaak?

4

Een verslag schrijven

Je gaat zelf een verslag schrijven over een activiteit die je pas geleden heb meegemaakt. In een groepje van drie beoordelen jullie elkaars verslagen en bespreken ze met elkaar. Met de verbeterpunten die je krijgt, schrijf je zelf een tweede versie van je verslag. Je verslag heeft ongeveer vierhonderd woorden.

Mogelijke onderwerpen voor je verslag: een schoolkamp, excursie, schoolfeest, sportdag, toneelvoorstelling, sportclinic, open dag, voetbaltoernooi, muziekoptreden, scoutingweekend, verjaardagsfeest, weekendje met je familie, logeerpartij, een ruzie met je vrienden.

5

Afvinklijst verslag

Opbouw

- ☐ Heeft het verslag een titel?
- ☐ Heeft het verslag een inleiding, kern en slot?
- ☐ Is de kern chronologisch opgebouwd?

Inhoud

- ☐ Trekt de titel de aandacht?
- ☐ Staat in de inleiding waar het verslag over gaat?
- ☐ Maakt de inleiding nieuwsgierig?
- ☐ Zijn de beschreven gebeurtenissen in de kern interessant genoeg?
- ☐ Staan er vooral feiten in de kern?
- ☐ Eindigt het verslag met een conclusie of samenvatting?
- ☐ Is de laatste zin opvallend?

Taal

- ☐ Is er beeldend geschreven?
- ☐ Is de woordkeus gevarieerd?
- ☐ Is overal dezelfde werkwoordstijd gebruikt?
- ☐ Zijn alle woorden goed gespeld?
- ☐ Staan er hoofdletters en leestekens op de juiste plaatsen?

Interview

Een **interview** is een vraaggesprek. Het doel is informatie verzamelen over een bepaald onderwerp of persoon.

Stappenplan voorbereiding interview

- Bedenk wie je gaat interviewen; maak een afspraak.
- Bedenk wat je te weten wilt komen.
- Bedenk wat je al weet; zoek aanvullende informatie op.
- Schrijf op hoe je begint (voorstellen en doel interview noemen).
- Schrijf je vragen op en zet ze in een logische volgorde. Houd ruimte over voor de antwoorden of je aantekeningen.
- Schrijf op hoe je afsluit (bedankje).

Soort vragen

Bedenk vooral **open vragen**, dan krijg je uitgebreidere antwoorden dan op ja/nee-vragen.

Begin je vragen met vraagwoorden: *wie, wat, waar, wanneer, waarom* en *hoe*.

Houding

Luister actief tijdens het interview: zit rechtop, kijk de ander aan en maak aantekeningen. Gebruik je lichaamstaal: zeg uitnodigend 'hm hm' of knik de ander toe.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over interviews.

- a Wat is het laatste interview dat je gelezen, gehoord of gezien hebt en waarover ging het?
- b Lees of bekijk jij graag interviews? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Interview'.

- a Wat is het doel van een interview?
- b Waarom is het beter om open vragen te stellen?
- c Waarom moet je actief luisteren als je interviewt?
- d Bedenk twee manieren om een interview vast te leggen. Noteer van elke manier een voor- en nadeel.

OPDRACHT 3

Oefen met open vragen en actief luisteren.

- a Schrijf drie open en drie gesloten vragen op over schoolvakken of docenten.
- b Stel ze aan een klasgenoot. Noteer de antwoorden. Luister bij drie vragen actief; zak bij de andere drie vragen onderuit in je stoel.
- c Wissel van beurt.
- d Vergelijk de hoeveelheid informatie die je bij de gesloten en bij de open vragen kreeg.
- e Welk effect had je luisterhouding?

OPDRACHT 4

Bekijk het interview met de cast van de film *Pijnstillers* naar het boek van Carry Slee.

- a Geef een voorbeeld van een goede en een minder goede vraag in het interview. Leg je antwoord uit.
- b Waaraan kun je merken dat de interviewer actief luistert? Geef twee voorbeelden.
- c De interviewer leidt het interview in voor de kijkers; je ziet niet wat hij tegen de acteurs zegt als hij begint. Schrijf op wat hij bij de start van het interview had kunnen zeggen tegen de acteurs.
- d Geef de interviewer een compliment en een tip waarmee hij zijn interview kan verbeteren.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Doorvragen'.

- Wat is het doel van doorvragen?
- Welke manier van doorvragen gebruik je zelf wel eens?
- Welke manier van doorvragen lijkt je moeilijk? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 6

Kijk nog eens naar het interview met de cast van de film *Pijnstillers*.

- Na welk antwoord vraagt de interviewer door?
- Welke manier van doorvragen gebruikt hij daarbij?
- Op het eind van het fragment gebruikt de interviewer een variant op een van de manieren van doorvragen in de leertekst. Welke manier is dat?
- Wat vind je van deze laatste manier van doorvragen?

OPDRACHT 7

Werk samen. Interview je klasgenoot.

- Noteer allebei zes (open) vragen over hobby's of schoolervaringen van je klasgenoot. Neem de vragen in tekst 1 als voorbeeld.
- Leerling 1 is de interviewer, leerling 2 beantwoordt de vragen.
- Neem het interview af. Noteer de antwoorden.
- Wissel van rol.

OPDRACHT 8

Bespreek het interview uit opdracht 7 met je klasgenoot.

- Wat ging goed en wat kan beter?
- Ben je te weten gekomen wat je wilde weten?
- Heb je open vragen gesteld?
- Heb je doorgevraagd?
- Stelde je de vragen in een logische volgorde?
- Had je een actieve luisterhouding? Waaruit bleek dat?

Doorvragen

Soms beantwoordt iemand je vraag niet, maar gaat hij hem uit de weg. Of hij geeft erg korte antwoorden, ook als je open vragen stelt. Als je **doorvraagt**, krijg je meer informatie.

Vier manieren om door te vragen zijn:

- samenvatten: *Dus je vindt je laatste boek het beste. Waarom vind je dat?*
- antwoord herhalen: *Geïnterviewde: 'Ik vond het niet leuk.' Interviewer: 'Je vond het niet leuk?'*
- extra uitleg vragen: *Wat bedoel je daar precies mee?*
- voorbeelden vragen: *Kun je daar een voorbeeld van geven?*

Je kunt ook stiltes laten vallen, dan gaan mensen vaak verder praten.

1

Vragen over hobby's en school

- Welke hobby('s) heb je?
- Met wie doe je dat?
- Waar doe je dat?
- Wanneer doe je dat?
- Wat vind je leuk aan je hobby('s)?
- Wat is het leukste dat je op school hebt meegemaakt?
- Wat is het gekste dat je ooit in de les gedaan hebt?
- Wat is jouw favoriete vak en waarom?
- Wie is jouw favoriete docent en waarom?
- Welke tip zou je een nieuwe leerling in je klas geven?

SPREEKTAAK

OPDRACHT 9

Interview iemand over zijn jeugd tot tien jaar.

- a Je gaat een interview afnemen. Je neemt het op.
- b Je beoordeelt je eigen interview en dat van een klasgenoot. Spreek af wie jouw interview beoordeelt.
- c Je gebruikt je uitwerking van het interview ook voor de paragraaf 'Schrijven' uit hoofdstuk 2.

OPDRACHT 10

Bereid het interview voor.

- a Bedenk wie je gaat interviewen. Bijvoorbeeld: een klasgenoot, vriend(in), je ouders of je opa of oma.
- b Bespreek je keuze met je docent.
- c Maak een afspraak voor het interview. Geef aan dat je het opneemt, omdat een ander het beoordeelt.
- d Volg de overige stappen uit het stappenplan voorbereiding interview: bedenk wat je wilt weten en wat je al weet, zoek informatie op, schrijf vragen op, schrijf op hoe je begint en eindigt.

OPDRACHT 11

Neem het interview af.

- a Leid je interview in.
- b Stel de vragen. Vraag door en luister actief.
- c Sluit het interview af.

OPDRACHT 12

Beoordeel het interview.

- a Beoordeel je eigen interview en het interview van je klasgenoot. Vul voor beide interviews het schema 'Beoordeling interview' uit tekst 2 in.
- b Bespreek de ingevulde schema's met je klasgenoot. Hoe gingen jullie interviews?
- c Geef elkaar een compliment en een tip.
- d Hoe pak je je volgende interview aan?

OPDRACHT 13

Kijk terug.

- a Hoe vond je het om iemand te interviewen?
- b Leverde het interview interessante informatie op? Leg je antwoord uit.

2

Beoordeling interview

	goed	voldoende	matig
Hoe was de interviewer voorbereid?			
Hoe vond je dat de interviewer het interview begon?			
Hoe waren de vragen?			
Wat vond je van de volgorde van de vragen?			
Hoe goed heeft de interviewer doorgevraagd?			
Hoe actief heeft de interviewer geluisterd?			
Hoe vond je dat de interviewer het interview afsloot?			

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over het woordenboek.

- Welk woordenboek gebruik jij?
- Kun je in je woordenboek goed informatie vinden?
- Waar zoek je het woord *gecalculeerd* op?
- Zoek je een woord in een online woordenboek als www.vandale.nl anders op dan in een papieren woordenboek? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Informatie in een woordenboek'.

- Welke soorten informatie vind je in tekst 1 over *druk*?
- Welke andere soort informatie vind je bij *begaan*?
- Tot welke woordsoorten kan *druk* horen?
- Vergelijk de informatie bij de woorden uit tekst 1 met die uit tekst 2.
- Noem twee opvallende verschillen.
- Zoek op een online woordenboek zoals www.vandale.nl de betekenis van het werkwoord *druk*. Welke soorten informatie vind je daar?

OPDRACHT 3

De juiste betekenis vinden in tekst 1.

- Welke informatie uit tekst 1 is handig als je wilt weten wat *druk* betekent in de zin *Hij werd onder druk gezet om het proefwerk te stelen*.
- Met welk symbool wordt deze informatie duidelijk gemaakt?
- Wat wordt bedoeld met *fig.*
- Wat betekent *druk* in de zin uit opdracht 3a?

OPDRACHT 4

De juiste vervoeging vinden in een woordenboek.

- Als je in je tekstverwerker *hij steelde een broodje* schrijft, hoe zie je dan dat *steelde* niet juist is?
- Waar staat in tekst 1 en 2 hoe het wel geschreven moet worden?

Informatie in een woordenboek

In een **woordenboek** vind je de volgende informatie:

- de betekenis van woorden, afkortingen, spreekwoorden en uitdrukkingen;
- de spelling van woorden;
- de uitspraak van woorden;
- de klemtoon van woorden;
- de lettergrepen van woorden;
- voorbeeldzinnen.

In een woordenboek vind je bovendien grammaticale informatie:

- het meervoud van zelfstandige naamwoorden;
- het woordgeslacht van zelfstandige naamwoorden;
- de verleden tijd en het voltooid deelwoord van werkwoorden;
- de woordsoort van andere woorden.

Een trefwoord met de bijbehorende informatie noem je een **lemma**.

1

begaan ww ❶ lopen of rijden over: *het modderpadje was moeilijk te ~* ❷ (iets slechts) doen: *een misdaad ~* ▼ *laat hem maar ~* laat hem zijn gang maar gaan ▼ *~ zijn met iemand* medelijden hebben met iemand ▼ *de begane grond* verdieping van een gebouw die op dezelfde hoogte ligt als de straat **begaanbaar** bn geschikt om over te lopen of te rijden: *de weg is niet ~*

druk I de (m) (-ken) ❶ kracht die tegen iets aan duwt, het duwen of persen: *door de grote druk schoot de kurk uit de champagnefles;* *door een druk op deze knop start de machine* ❷ fig. het aandringen, invloed, pressie ▼ *iemand onder druk zetten* sterk op iets aandringen bij iemand (eventueel met uiting van dreigementen) ❸ het drukken (met de drukpers): *in druk verschijnen* ❹ uitgave: *de zesde druk* ❺ luchtdruk II bn ❶ wat veel werk geeft, met veel werk: *een drukke baan* ❷ levendig, beweeglijk, onrustig: *een druk kind* ❸ met veel mensen, voertuigen e.d.: *een drukke weg* ▼ *zich over iets (niet) druk maken* zich er (niet) over opwinden, zich (geen) zorgen maken **stelen** [stal, h. gestolen] wegnemen zonder toestemming, zonder te betalen ▼ *iemands hart ~* iemands liefde of sympathie winnen ▼ *dat kan me gestolen worden* dat bevalt, interesseert me niet ▼ *dat meisje is om te ~* heel mooi, lief

Bron: *Prisma pocketwoordenboek Nederlands*

Synoniemen zoeken

Als je een tekst schrijft, heb je vaak synoniemen nodig. Als je te veel dezelfde woorden gebruikt, wordt je tekst saai.

Er zijn verschillende manieren om een **synoniem** te zoeken.

- Bronnen. Als je voor je tekst gebruikmaakt van bronnen staan daar vaak synoniemen in die je kunt gebruiken.
- In je tekstverwerker. Klik in *Word* met de rechtermuisknop op het woord en kies *synoniemen*.
- Woordenboek. Bij de omschrijving van de betekenis.
- Internet: gebruik bijvoorbeeld www.synoniemen.net.

2

be-gaan¹ [bijvoeglijk naamwoord]

begaan zijn met iemand: bedroefd zijn omdat het met iemand niet goed gaat ♦ *de prinses was erg begaan met de kinderen in het ziekenhuis*

be-gaan² [beging, heeft begaan]

1 doen; maken = bedrijven [iemand begaat iets, bijv. een fout of een misdaad] ♦ *wie een moord begaat, moet een strenge straf krijgen*

2 iemand laten begaan: iemand niet stoppen terwijl hij bezig is

♦ *de kinderen waren erg druk, maar we lieten ze maar begaan*

druk¹ [drukken]

1 de kracht die op het oppervlak werkt ♦ *hoe verder je onder water gaat, hoe groter de druk wordt*

2 de dwingende vraag om iets te doen ♦ *de druk op de regering om maatregelen te nemen werd steeds groter*

iemand onder druk zetten: iemand proberen tot iets te dwingen

♦ *hij werd onder druk gezet door de regering*

onder druk staan: gedwongen zijn om snel te gebeuren of te

handelen ♦ *de planning staat enorm onder druk*

3 de keer dat een boek gedrukt wordt ♦ *de derde druk van dat boek ligt volgende week in de winkel*

druk² [bijvoeglijk naamwoord]

1 mensen die druk zijn, bewegen veel en praten veel ↔ rustig

♦ *de kinderen zijn druk*

2 iemand die het druk heeft, heeft veel werk te doen ↔ rustig

♦ *zij heeft het steeds erg druk op haar werk*

3 als het ergens druk is, zijn er veel mensen ↔ rustig ♦ *het was vandaag ontzettend druk op de weg*

ste-len [stal, heeft gestolen]

iets dat van iemand anders is in het geheim meenemen = pikken

[iemand steelt iets] ♦ *mijn fiets is gestolen*

Bron: *Van Dale woordenboek voor vmbo en mbo*

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Synoniemen zoeken'.

- 1 Waar zijn synoniemen handig voor?
- 2 In tekst 4 op bladzijde 20-21 komt het woord *milieu* voor. Zoek zoveel mogelijk passende synoniemen.
 - 1 In de tekst zelf.
 - 2 Via de synoniemen-functie in *Word*.
 - 3 Op een online woordenboek.
 - 4 In een papieren woordenboek.
 - 5 Via www.synoniemen.net.
- 3 Welke bron gaf je de meeste informatie?

OPDRACHT 6

Met de klas een woordenboek schrijven.

- 1 Verdeel de klas in tien groepen.
- 2 Verdeel de tien soorten woordenboek-informatie uit de leertekst 'Informatie in een woordenboek' over de groepen. Iedere groep wordt expert, bijvoorbeeld: expert lettergrepen.
- 3 Ieder groepje bedenkt een nieuw woord met twee betekenissen. Bedenk er korte voorbeeldzinnen bij.
- 4 Elk groepje schrijft voor zijn woord het lemma voor een woordenboek, precies zoals in tekst 1.
- 5 Schuif de teksten in een vaste richting aan elkaar door en beoordeel alle teksten die langskomen. Beoordeel alléén de informatie waarvan jullie expert zijn.
- 6 Schrijf onder iedere tekst die langskomt jullie expertise, bijvoorbeeld: lettergrepen.
- 7 Schrijf daarachter een krul als de informatie in die tekst in orde is, een kruisje als iets niet in orde is, een liggend streepje als de informatie niet nodig is.
- 8 Schuif door en beoordeel iedere tekst tot jullie je eigen tekst weer hebben.
- 9 Bekijk het commentaar, bespreek in je groepje en verbeter.

OPDRACHT 7

Kijk terug

- 1 Welk woordenboek lijkt je het handigst in gebruik, die uit tekst 1 of die uit tekst 2? Leg je antwoord uit.
- 2 Welke nieuwe dingen heb je geleerd over informatie uit woordenboeken en synoniemen zoeken?

OPDRACHT 1**Dit weet je al over liefde en rijm.**

- a Bespreek met een klasgenoot gezegdes over liefde.
 - 1 Het was liefde op het eerste gezicht.
 - 2 Liefde maakt blind.
 - 3 Van liefde rookt de schoorsteen niet.
 - 4 Ongelukkig in het spel, gelukkig in de liefde.
- b Welk soort rijm wordt gebruikt in de zin:
Vierenveertig vieze vliegjes vielen van vaders vuile vest.

OPDRACHT 2**Stel, je wilt verkering. Hoe laat je dat weten?**

- a Kies hoe jij het zou doen en werk die manier uit.
 - 1 Een mailtje of sms sturen.
 - 2 Een gedicht of liedje schrijven.
 - 3 Een lieve zin op een muur kalken.
 - 4 Een vriend/vriendin het bericht over laten brengen.
 - 5 Ik zou...
- b Hoe zou jij het bericht het liefst ontvangen?
- c Waarom op die manier?

OPDRACHT 3**Lees het gedicht *Een jongen krijgt een meisjesbrief*.**

- a Beschrijf in een paar zinnen waar het gedicht over gaat.
- b Herken je wat er beschreven wordt? Wat wel en wat niet?
- c Klopt het wat de dichter beweert over het verschil in handschrift tussen jongens en meisjes? Leg je antwoord uit.
- d Wat is er hoekig aan de puberteit?
- e Wat zou er rond kunnen zijn aan de naam Eva Cohen?

Eindrijm

Een veel voorkomend rijm is eindrijm: het laatste woord van een versregel rijmt op het laatste woord van een (of meer) van de volgende regels:

*Wij kwamen van ver en heinde
want dat rijmt mooi op het einde.*

Het effect van eindrijm is dat regels bij elkaar gaan horen en een gedicht samenhang krijgt.

Een voordeel ervan is dat je een gedicht beter kunt onthouden.

Rijmschema

Je kunt van een gedicht een rijmschema maken met behulp van eindrijm: dezelfde rijmklanken krijgen dan dezelfde letters.

AABB (gepaard rijm): *vuur-uur-koud-oud*

ABAB (gekruist rijm): *vuur-koud-uur-oud*

ABBA (omarmend rijm): *vuur-koud-oud-uur*

ABCB (gebroken rijm): *vuur-koud-steen-oud*

Een jongen krijgt een meisjesbrief

Ik wist al wat voor brief het was
voordat ik maar een woordje las
van wat er stond:
een jongenshandschrift is altijd
zo hoekig als de puberteit,
meisjes zijn rond.

Handschrift met meer betekenis
dan alles wat de inhoud is
van deze brief:
de letters, krullerig en fijn,
ze zeggen: 'k Wil je meisje zijn,
ik heb je lief.

Ik heb vandaag een brief gehad
die maakt dat ik in deze stad
de koning ben.
In mijn paleis, voor 't hoogste raam,
lees ik steeds weer die ronde naam:
Eva Cohen.

Willem Wilmink

OPDRACHT 4

Lees de leerteksten 'Eindrijm' en 'Rijmschema'.

- Geef twee redenen waarom een dichter eindrijm gebruikt.
- Welk rijmschema wordt in het volgende versje gebruikt?
*De Sint zat te denken:
wat zal ik Jantje eens schenken?
Hij vroeg het aan paarse Piet,
maar die kende Jantje niet.*
- Zet de rijmwoorden uit de eerste strofe van het gedicht *Een jongen krijgt een meisjesbrief* onder elkaar.
- Welke twee rijmschema's combineert de dichter?

OPDRACHT 5

Schrijf een brief.

In de tweede strofe van *Een jongen krijgt een meisjesbrief* vat de dichter kort de inhoud van de brief samen: *'k Wil je meisje zijn, ik heb je lief.*

- Bedenk wat de inhoud van de hele brief zou kunnen zijn.
- Voor de meisjes: schrijf de hele brief in een jongenshandschrift en bespreek hem met een jongen. Voor de jongens: schrijf de hele brief in een meisjeshandschrift en bespreek hem met een meisje.

OPDRACHT 6

Kijk terug.

Kies twee van de vier uitspraken en vul ze aan:

- Een jongen krijgt een meisjesbrief* vind ik een goed/slecht gedicht over de liefde, omdat...
- Een liefdesbrief moet je met de hand schrijven, omdat...
- Liefde en verliefdheid zijn echt onderwerpen voor gedichten, want...
- Eindrijm in een gedicht is fijn, want...

OPDRACHT 1

Onderstreep de persoonsvorm. Zet zinsdeelstrepen.

- a Jij eet je maaltijd met mes en vork.
- b Vroeger aten mensen met lepels en hun handen.
- c Het vlees zou men achteloos uit grote schalen hebben gepakt.
- d De middeleeuwers mochten dus lekker aan de botjes kluiven.

OPDRACHT 2

Onderstreep de pv. Zet zinsdeelstrepen. Benoem het werkwoordelijk gezegde en het onderwerp.

- a Van al dat kluiven en met je handen eten krijg je vette vingers.
- b Je glas zou zomaar uit je handen kunnen vallen.
- c Welk creatief idee heeft dit bij de middeleeuwers opgewekt?
- d Het glas met noppen tegen het glijden werd uitgevonden.

OPDRACHT 3

Onderstreep de pv. Zet zinsdeelstrepen. Schrijf wg, o en lijdend voorwerp boven de juiste zinsdelen.

- a Wij serveren de pasta bolognese in een diep bord.
- b Porseleinen en aardewerken borden gebruikten de mensen in de zeventiende eeuw al veelvuldig.
- c Voor die tijd zouden sommigen borden van hout of tin hebben kunnen financieren.
- d Maar de meesten legden de saus domweg op een snee brood.

OPDRACHT 4

Onderstreep de pv en zet zinsdeelstrepen. Schrijf wg, o, lv en meewerkend voorwerp boven de juiste zinsdelen.

- a Mama geeft ons allemaal een bord vol pasta.
- b Ze heeft de kleintjes een extra lepel tomatensaus opgeschept.
- c Voor opa zal mijn tante de worstjes in kleine plakjes snijden.
- d Opa laat de kleintjes zijn kunstgebit zien.

OPDRACHT 5

Onderstreep de pv en zet zinsdeelstrepen. Schrijf wg, o, lv, mv en bwb boven de juiste zinsdelen.

- a In de middeleeuwen gebruikte men een snee brood als bord.
- b Zo'n broodbord werd natuurlijk besmeurd met saus en vet.
- c De rijken gunden dit weliswaar aan de honden en de armen.
- d In die tijd bleef het personeel in de keuken heel wat afwas bespaard.

OPDRACHT 6

Noteer de wederkerende werkwoorden met de voornaamwoorden die erbij horen.

- a Ik was me aan de wastafel.
- b Zij kleedt zich aan op haar kamer.
- c Gelukkig heb jij je niet vergist.
- d Mijn vriendin en ik zouden ons netjes voorstellen.

OPDRACHT 7

Alle zinnen bevatten wederkerende werkwoorden.

Noteer telkens het volledige gezegde. Denk aan alles wat erbij hoort.

- a Jullie hebben je vast wel eens enorm vergist.
- b Jij voelt je nog blij met een dode mus.
- c Hij zou zich onvoorstelbaar moeten schamen.
- d Ik heb mij vandaag niet met je problemen bemoeid.

OPDRACHT 8

Ontleed de zinnen in de vaste volgorde.

- a Maakt een muis, vogel of ander beestje een schrill geluidje in het bosje achter in je tuin?
- b Dan heeft een ontmoeting met jouw schattige huiskat hem gegarandeerd het leven gekost.
- c Zo'n smakelijk hapje laat zich makkelijk verschalken.
- d Hoe vaak zouden zulke moordpartijen zich per dag eigenlijk voordoen?
- e Kun je je voorstellen: twee miljoen!
- f Heeft de Partij voor de Dieren zich al over dit grote probleem uitgesproken?

OPDRACHT 1

Noteer de pv in de tegenwoordige tijd samen met het onderwerp.

- a Ik (dromen) van een vakantie in de Dordogne.
- b Mijn vader, mijn broer en ik (peddelen) in een kano.
- c De zon (schijnen) warm op mijn rug.
- d Stroomversnellingen (maken) onze tocht spannend.
- e (Vinden) jij kanoën ook zo heerlijk?

OPDRACHT 2

Noteer de pv in de tegenwoordige tijd.

- a Ik (kanoën) langs oude kastelen en lieflijke dorpjes.
- b Mijn zus en mijn moeder (winkelen) met mijn oma.
- c Alle dorpsmarkten (struinen) die zus van me af!
- d Terwijl mijn zus gevlochten armbandjes (verzamelen), (bevoorraden) oma en mama onze campingkeuken.
- e Na al dat peddelen (verdienen) jij wel een eetfestijn!

Noteer nu de onderwerpen. Passen ze bij de persoonsvormen die je genoteerd hebt? Verbeter zo nodig je antwoorden.

OPDRACHT 3

Kijk eerst of de stam van het werkwoord op een -d eindigt. Noteer dan de pv in de tegenwoordige tijd.

- a De rivier (bieden) verschillende moeilijkheidsgraden.
- b Hier (glijden) je kano pas echt snel.
- c Langzaam (worden) de stroming minder gevaarlijk.
- d De route (splitsen) zich minimaal vier keer.
- e Ik (kiezen) steeds het linkerkanaal.
- f We (houden) halt bij het eerste zandstrandje.
- g Jij (hijsen) je kano op de oever.
- h (Durven) jij die kalkstenen rotsen te beklimmen?
- i (Sjezen) jouw kleine broertje weer eens voorop?
- j U (houden) wel van een picknick?
- k Jullie (schudden) het kledje uit.
- l Natuurlijk (dutten) de hond erop.
- m Waar (moeten) ik nou liggen?

Controleer je antwoorden: past de persoonsvorm bij het onderwerp?

OPDRACHT 4

Neem de zinnen over en plaats leestekens: punt, vraagteken of uitroepetekens.

- a Hé
- b Wat is er met jou aan de hand
- c Wie denk je eigenlijk wel dat je bent
- d Heb je dan geen enkel respect
- e Het is heus niet zo erg
- f Het is hier best leuk
- g Ach, houd toch je kop

OPDRACHT 5

Neem de zinnen over en plaats leestekens: komma's, aanhalingstekens en punt, vraagteken of uitroepetekens.

- a Mijn vader moeder oma broertje zus en ik gingen deze zomer op vakantie naar Frankrijk
- b Mijn broer en ik kanoden langs de volgende steden: Argentat Beaulieu Souillac Beynac en Limeuil
- c Ook bezochten we middeleeuwse dorpjes en kastelen walnootboomgaarden en natuurlijk de diepe grotten
- d Mama mopperde elke avond: Zodra er afgewassen moet worden besluiten jullie te gaan zwemmen
- e Kinderen zullen kinderen zijn sprak oma wijs
- f Wie is eigenlijk oma's kind vroegen wij dan oerdom aan onze moeder

OPDRACHT 6

Schrijf de zinnen over. Zet leestekens. Noteer de juiste werkwoordsvorm in de tegenwoordige tijd.

- a De enige toeristische attractie die ik liever niet (bezoeken) (beseffen) ik (zijn) een fokkerij voor foie gras: de vette lever van ganzen eenden of andere watervogels
- b Foie gras (worden) in Nederland niet geproduceerd (erkennen) de Franse eendenfokker
- c Dit (toestaan) de Europese Unie alleen nog in België Bulgarije Spanje Hongarije en Frankrijk
- d Als je dierproeven (willen) weren en voor dierenwelzijn (stemmen) (verdragen) je dan wel een donzen dekbed?

OPDRACHT 1

Lees tekst 1 verkennend.

- Wat is in dit hoofdstuk toegevoegd aan wat je in *Talent 1* bij verkennend lezen moest lezen/bekijken?
- Over welk tekstdeel kom je daardoor meer te weten? Kies uit: *inleiding* – *kern* – *slot*.
- Waardoor kom je meer te weten over het onderwerp van tekst 1: door de titel of door de ondertitel?
- Wat is het onderwerp?
- Stel jezelf de andere vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden over tekst 1.

OPDRACHT 2

Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 en 2 nauwkeurig.

- Hoe lang sta jij gemiddeld onder de douche, schat je?
- Waarnaar verwijst *dit* (r. 5)? Zeg het kort.
- Noem drie simpele maatregelen die volgens alinea 2 zouden helpen.
- Waarom leveren deze maatregelen een bijdrage?

OPDRACHT 3

Lees alinea 3, 4 en 5 nauwkeurig.

- Wat is het doel van Waterspaardag?
- Hoe willen de initiatiefnemers van Waterspaardag dit doel bereiken? Noem drie manieren.

OPDRACHT 4

De hoofdgedachte formuleren.

- Formuleer de hoofdgedachte van tekst 1.
 - Gebruik één zin.
 - Begin zo: *Als Nederlanders ...* Geef aan wat ze zouden moeten doen. Noem alleen de belangrijkste maatregel.
 - Geef dan heel kort aan wat deze maatregel zou opleveren.
- Vergelijk je formulering met die van een klasgenoot. Welke vinden jullie de beste en waarom?

1

Aftellen onder de douche

Actie tegen waterverspilling

Door Cintha Rood

- (1) We verspillen met zijn allen enorm veel water. Eén van de grootste boosdoeners is de douche, want in de badkamer gaan vele liters verloren. Marlon Mintjes, woordvoerder van voorlichtingsorganisatie Milieu Centraal, legt uit hoe dit beter zou kunnen.

Simpele maatregelen

- (2) 'Nederlanders douchen gemiddeld 9 minuten. Wie een minuut korter doucht, bespaart op jaarbasis ruim 5000 liter warm water en 32 m³ gas.' Vooral verwarmd water zorgt voor een grote impact op het milieu. Volgens Milieu Centraal staan in de meeste huizen combiketels op gas, die onder meer zorgen voor warm kraanwater. Het gasverbruik dat hiervoor nodig is, draagt bij aan het opraken van de fossiele brandstoffen en versterkt klimaatverandering, omdat er CO₂ vrijkomt. 'Iets eerder de douchekraan dichtdraaien is simpel. Je hoeft je huis niet gelijk te isoleren of dure apparatuur aan te schaffen,' aldus Mintjes. Een kleine investering maakt volgens haar wel verschil. 'De helft van de huishoudens heeft geen waterbesparende douchekop. Hiermee gebruik je niet meer water dan nodig is. Thermostatische kranen geven sneller en makkelijker water van de juiste temperatuur, waardoor er minder water ongebruikt wegstroomt.'

25 Waterspaardag

- (3) Door het organiseren van een Waterspaardag wil Milieu Centraal aandacht vragen voor ons douchegegedrag. Miloes van Have is één van de initiatiefnemers. 'Met deze dag willen we Nederlanders aansporen om voortaan niet langer dan 5 minuten te douchen. Een concrete vraag en daardoor juist erg effectief.'

- (4) Om dit doel te bereiken worden onder andere 15.000 kinderen via hun school ingeschakeld. Dat is een bewuste keuze. Van Have: 'Om op het gebied van energiebesparing tot gedragsverandering te komen, is een andere mentaliteit nodig. Kinderen kunnen volwassenen daarbij helpen. Zij moeten thuis het gesprek aangaan over warmwaterverbruik, zodat heel Nederland korter gaat douchen.' Bovendien gaan Bekende Nederlanders mensen oproepen mee te doen en kan iedereen die dat wil een waterbesparende app downloaden.

45 De feiten op een rij

- (5) Zo'n 43 procent van ons watergebruik gaat op aan douchen. Met een gemiddelde douchebeurt gebruik je ongeveer 80 liter water. Als heel Nederland ervoor kiest om 5 minuten te douchen, besparen we jaarlijks zo'n 77.000 Olympische zwembaden vol met warm water en de CO₂-uitstoot van 753.000 auto's. Voor een gezin van vier personen betekent dit een jaarlijkse kostenbesparing van zo'n 220 euro.

Bron: naar de Gelderlander

2

concreet [bijvoeglijk naamwoord] concrete dingen bestaan in de werkelijkheid ↔ abstract ♦*wat zijn de concrete maatregelen van de regering tegen de files?*
♦*we willen geen onduidelijke verhalen, maar concrete voorbeelden*

het initiatief [initiatieven] een voorstel dat iemand als eerste doet ♦*dit congres is een initiatief van de universiteit*

Bron: Van Dale Woordenboek Nederlands voor vmbo en mbo

OPDRACHT 5

Vragen over details in de hele tekst.

- Reken op basis van de informatie in alinea 2 uit hoeveel water en gas een gemiddelde douchegebruiker op jaarbasis zou besparen, als hij doet wat de initiatiefnemers van Waterspaardag willen.
- Noteer een signaalwoord redengevend verband uit alinea 2. Wat is de reden en wat het gevolg?
- Welk signaalwoord in alinea 4 heeft je geholpen om opdracht 3b te beantwoorden? Noteer het tekstverband.
- Welk gegeven uit alinea 5 maakt op jou de meeste indruk?

OPDRACHT 6

Woordenschat. Gebruik eerst de context, zoek zo nodig in een (online) woordenboek.

- Noteer twee synoniemen van *impact* (r. 10).
- Geef drie voorbeelden van *fossiele brandstoffen* (r. 14).
- Wat betekent *ergens in investeren* (r. 18)?
- Kijk goed naar de omschrijving en de voorbeelden in tekst 2. Hoe zou jij *concreet* in r. 30 omschrijven?
- Gebruik tekst 2. Wat is een *initiatiefnemer* (r. 28)?
- Wat betekent *mentaliteit* (r. 38)?

OPDRACHT 7

Jouw mening.

- Kijk terug naar je antwoord op opdracht 2a. Ga jij jouw douchegedrag veranderen?
- Leg uit waarom wel of waarom niet.

OPDRACHT 8

Kijk terug.

- Voor diverse vragen moest je theorie toepassen die in hoofdstuk 1 is herhaald. Welke onderdelen bleek je goed te beheersen?
- Welke onderdelen kostten je nog moeite?

SAMENVATTING

FICTIE

Hoofdpersoon:

- personage van wie je de gedachten en gevoelens leest;
- round character: maakt een karakterontwikkeling door.

Bijpersoon:

- heeft maar een paar karaktereigenschappen;
- flat character: verandert niet en reageert voorspelbaar.

LEZEN

Leesstrategieën: verkennend lezen; nauwkeurig lezen; zoekend lezen; studerend lezen.

tekstdoelen	tekstsoorten	tekstvormen
informer	informatieve teksten	nieuwsbericht, instructie, verslag
overtuigen	betogende teksten	ingezonden brief, filmrecensie
activeren	activerende teksten	advertentie, poster, oproep
amuseren	amuserende teksten	jeugdboek, strip, cabaretttekst

Titel, ondertitel en boventitel: noemt het onderwerp of geeft een aanwijzing voor het onderwerp.

Hoofdgedachte:

- het belangrijkste wat de schrijver over het onderwerp zegt;
- de hoofdgedachte van een informatieve tekst bestaat altijd uit feitelijke informatie;
- de hoofdgedachte van een betogende tekst bestaat altijd uit een mening, meestal gevolgd door het belangrijkste argument.

WOORDEN

Grondwoord: los woord in de allerkortste vorm.

Voorvoegsel: plak je voor een woord; is zelf geen los woord.

Achtervoegsel: plak je achter een woord; is zelf geen los woord.

GRAMMATICA

Volgorde bij het ontleden:

- 1 Onderstreep de persoonsvorm.
- 2 Zet zinsdeelstrepen tussen de zinsdelen.
- 3 Zoek het werkwoordelijk gezegde.
- 4 Zoek het onderwerp.
- 5 Zoek het lijdend voorwerp.
- 6 Zoek het meewerkend voorwerp.
- 7 Benoem de resterende zinsdelen: meestal zijn dat bijwoordelijke bepalingen.

Wederkerend werkwoord:

- heeft in de infinitief *zich* bij zich.
- het wederkerend voornaamwoord hoort bij het werkwoordelijk gezegde.

SPELLING

Leestekens: punt, vraagteken, komma, uitroepetekens, aanhalingstekens.

Komma:

- tussen twee persoonsvormen;
- in een opsomming.

Aanhalingstekens:

- bij een citaat;
- als je een woord bijzondere aandacht geeft.

SCHRIJVEN

Verslag:

- informeren over gebeurtenissen;
- feitelijke gebeurtenissen;
- chronologische volgorde.

Opbouw van een verslag:

- inleiding: onderwerp van het verslag;
- kern: deelonderwerpen, verbonden door signaalwoorden, met herkenbare tussenkopjes;
- slot: conclusie of samenvatting.

Werkwoordstijd: gebruik consequent de tegenwoordige of verleden tijd.

SPREKEN KIJKEN LUISTEREN

Interview voorbereiden:

- bedenk wat je al weet en wat je nog wilt weten;
- bedenk vragen;
- schrijf de vragen op in een logische volgorde;
- bedenk wat je wilt zeggen om het interview in te leiden en af te sluiten.

Goede interviewvragen zijn open vragen.

Actief luisteren: zit rechtop, kijk de ander aan, gebruik je lichaamstaal.

Doorvragen:

- een samenvatting geven;
- het antwoord herhalen;
- om extra uitleg vragen;
- om voorbeelden vragen.

HOOFDSTUK

2

Fijn online

2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7
FICTIE >3F	LEZEN 2F	WOORDEN 1F+	GRAMMATICA 2F+	SPELLING 1F	SCHRIJVEN >3F	SPREKEN KIJKEN LUISTEREN >3F
Tijdsperspectief Fictietaak: informatieve fictiesites	- Informatieve tekst - Interviewverslag - Functie inleiding - Functie slot - Tekstverband: samenvattend Leestaak	Voor- en achtervoegsels uit andere talen	- Herhaling woordsoorten - Tijden van het werkwoord - Telwoord - Wederkerend voornaamwoord	- Persoonsvorm verleden tijd - Dubbele punt - Dictewoorden: medeklinkerverdubbeling	- Interviewverslag schrijven - Citeren - Formuleren: afwisselen van woordkeuze Schrijftaak	Presenteren Prezi of PowerPoint Spreektaak
Bladzijde 52	Bladzijde 58	Bladzijde 64	Bladzijde 68	Bladzijde 72	Bladzijde 75	Bladzijde 79
 Digitale opdrachten Audiofragment Fictieverhaal Leestips	Digitale opdrachten Actuele leestaak Audio bij teksten Test jezelf	Digitale opdrachten Flitskaarten Animaties Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Werkbladen schrijven	Digitale opdrachten Video

BASIS

2.8	2.9					
INFORMATIE	GEDICHT	EXTRA	OEFENEN	TEST JEZELF	SAMEN-VATTING	TOETS
• Zoekplan • Betrouwbaarheid internetbronnen	• Assonantie • Alliteratie	Grammatica Spelling Lezen	Lezen Woorden Grammatica Spelling	Lezen Woorden Grammatica Spelling	De belangrijkste theorie van hoofdstuk 2	Hoofdstuktoets Vaardigheidstoetsen
Bladzijde 82	Bladzijde 84	Bladzijde 86			Bladzijde 90	Toets
Digitale opdrachten	Digitale opdrachten Animatie	Oefenen	Digitaal oefenen	Digitale oefentoets		Digitale toets
KEUZE			DIGITAAL OEFENEN			TOETS

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over fictie.

- Welke informatie krijg je meestal over een hoofdpersoon?
- Wat is het verschil tussen een round character en een flat character?

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 en 2, het begin van *Verboden terrein*.

- Beschrijf de vriendengroep in dit fragment.
 - Waar kennen ze elkaar van?
 - Welke vrienden hebben een relatie?
 - Welke vrienden sporten samen?
 - Welke vrienden hebben samen een hobby?
- Op welke manier laat Jesper zien dat er iets mis is?
- Femke en Jesper hadden een *ongewoon gesprek* op Femkes kamer. Waarover kunnen zij gepraat hebben?
- Bruno zegt dat zij *het mooi verkloot hebben als vrienden*. Wat bedoelt hij hiermee?
- Welke gedachte heeft Femke waarschijnlijk aan het eind van het fragment?

OPDRACHT 3

Het verhaal van Jesper.

- Bedenk voor jezelf waarom Jesper tot zijn daad is gekomen.
- Schrijf op een papiertje een zin die het begin van het verhaal van Jesper zou kunnen zijn.
- Van je docent krijg je een beginzin van iemand anders.
- Bedenk het verhaal van Jesper in maximaal tien zinnen.
- Vorm een groepje van zes leerlingen en vertel elkaar jullie verhalen.

OPDRACHT 4

Lees het auteursdossier.

- Kijk naar de onderwerpen waarover Caja Cazemier schrijft. Welke onderwerpen spreken jou aan?
- Ga naar haar website en kijk bij boeken voor 13+. Welke twee boeken zou je wel willen lezen?
- Op welke manier kan een boek troost bieden, denk je?

1 Bruno blogt (18 maart)

Jesper is dood. Geloof jij het? Een van mijn beste vrienden. Zestien jaar en dood, dat kan toch niet? Het *kán* niet waar zijn. Zaterdag hebben we nog gevoetbald en een patatje gegeten in de kantine, 's avonds waren we nog aan het gamen. Femke belde. En dan kan je alleen maar denken: nee! Dit is niet waar! Dit kan niet! Dit gebeurt niet! Ik hoorde haar praten, ik verstond haar best wel, want ze sprak gewoon Nederlands, maar het was net of ik dat Nederlands ineens niet meer begreep.

Maar je hersenen kunnen zoiets gewoon niet direct verwerken... Nog steeds niet. Ik denk alleen aan dat ene zinnetje dat als een heel vervelend liedje in mijn hoofd blijft hangen: het is niet waar. Het is niet waar.

Maar het is wel waar. Bovendien stonden er een ambulance en een politie-wagen voor zijn huis, zoiets is gauw genoeg bekend in ons dorp. Jesper is dood.

Jesper heeft zich opgehangen en wij, zijn vrienden, zijn compleet in shock. Soort van knock-out. Het was vandaag een gewone zondagmiddag waarop ik niets beters te doen had dan huiswerk maken en wat computeren en wat sport kijken... Ik had er moeten zijn, dan had ik het misschien uit zijn kop kunnen praten. - wist het niet, eerlijk, ik wist niet dat hij zulke plannen had.

Wat moet je zeggen, wat moet je doen? We zijn naar Femkes huis gegaan en we konden alleen maar zitten shaken en janken en vloeken en ons afvragen: wat is er gebeurd? Waarom heeft hij het gedaan?

Waarom heeft hij zijn bek niet opengetrokken als hij problemen had? Sorry hoor, maar dat had hij natuurlijk moeten doen. Niet één van ons heeft het aan zien komen. Kan dat? Ja dus. Maar toen hij ons heel erg nodig had, waren wij er niet. Wij hebben het mooi verkloot als vrienden. Dat telefoontje van Femke is nu een uurtje of vijf geleden, maar ik geloof het nog steeds niet. Misschien is het toch niet waar. Word ik morgen vroeg wakker en blijkt het een slechte grap te zijn, of herinner ik me dat ik zo stom ben geweest goedkope wiet te gebruiken. Jesper is dood. Waar ik me dit weekend druk over heb gemaakt, is ineens niet belangrijk meer, de verloren wedstrijd niet, het proefwerk niet, de ruzie met Lisa niet. En ik heb nog steeds het gevoel dat het niet waar kan zijn. Nu ik dit in het holst van de nacht aan het typen ben – hoezo slapen, ik ben helemaal hyper – heb ik nog steeds de verkeerde tekst in mijn hoofd: het is niet waar. Het kan niet waar zijn.

2 Femke

Ze ging achter de pc zitten en keek naar de nieuwe posts op Facebook. Verschillende van haar vrienden waren online, alleen haar vriendin Lisa niet, die was bij de paarden. Al lezend scrolde Femke naar beneden en zag toen een opvallend bericht. Het was Jesper. 'Sorry,' stond er.

Was dat voor haar bedoeld? Dat was het eerste wat door haar heen schoot, maar toen schudde ze het hoofd. Nee, *zij* zou eerder sorry moeten zeggen. Tegen hem alleen trouwens, excuses maken doe je toch niet op Facebook?! Tenzij je tegen iedereen sorry wilt zeggen. Raar. Voor wie was dit bedoeld? Het was een kwartier geleden geschreven en ze typte na een korte aarzeling in de regel naast haar fotootje: 'Sorry waarvoor?'

Voor de zekerheid stuurde ze ook een privé-berichtje: 'Alles goed, Jesper? Wat bedoel je precies?'

Daarna chatte ze met twee klasgenoten en ondertussen leerde ze haar geschiedenisproefwerk. Een half uur later ging ze weer naar de startpagina van Facebook en kwam ze opnieuw langs Jepsers 'Sorry'. Er waren meer reacties geplaatst. Max schreef: 'Hé man! What's up?' En Bruno had er staan: 'Gozer, kom beter ff langs.'

Er bekroop haar een onrustig gevoel. Er klopte iets niet. Of lag dat aan haar? Ze zag wel vaker spoken die er niet waren.

Femke dacht aan die keer dat hij bij haar op de kamer zat, een dag of tien geleden. Ook toen roffelde de regen op het schuine raam boven hun hoofden, en ze moest vragen of hij wat harder wilde praten, want ze verstond hem niet goed. Ook al kende ze Jesper al lang, hun ongewone gespreksonderwerp zorgde voor een ongemakkelijk gevoel dat zich nu opnieuw in haar maag nestelde.

Ze pakte haar telefoon en stuurde een whatsappje. 'Lieve Jesper, alles goed met jou?'

Zodra het bericht verzonden was, dacht ze: was het wel handig om hem nu aan te spreken met 'lieve Jesper'? Ze zag dat ze de hele week geen apps naar elkaar hadden gestuurd. Maar als ze een bericht stuurde, begon ze altijd met 'lieve'. Femke keerde terug naar haar schoolboeken en haar muziek, maar ze kon zich niet meer concentreren. Het idee dat er iets met Jesper aan de hand was, kon ze niet van zich afzetten. Na een tijdje besloot ze te bellen, maar hij nam niet op. Even staarde ze naar haar opengeslagen schoolboeken op de tafel en toen stuurde ze een groepsapp: 'Alles goed met iedereen?' Iedereen, dat waren Lisa, Bruno, Max, Jesper en zij. Omdat ze in hetzelfde dorp woonden, kenden ze elkaar al jaren, al hadden ze niet allemaal op dezelfde basisschool gezeten. Maar ze gingen wel naar dezelfde middel-

bare school en al vanaf de brugklas trokken ze veel met elkaar op. Lisa en Bruno waren sinds een half jaar een stelletje en de jongens zaten ook samen op voetbal. Misschien kon ze wel even bij Jesper langs gaan, dacht ze ineens. Maar het regende nog steeds even hard en als hij niet thuis was, dan liep ze voor niets in de regen.

Bruno en Max reageerden heel snel op haar app. 'Ja, hoor,' antwoordde Max, '*League of Legends* ligt even stil, en voor nu heb ik een andere game. Dat wordt niks met m'n proefwerk morgen...' En Bruno's reactie even later: 'Noodgedwongen met mijn huiswerk bezig. Zoals Max al zei kunnen we nu niet spelen ☹.'

Lisa stuurde pas later op de middag, toen ze terug was van de paarden, wat vrolijke emoticons. Alleen van Jesper kwam geen reactie. Daarom besloot Femke iedereen apart een bericht te sturen: 'Wat is er met Jesper?'

'Hoezo?' reageerde Lisa meteen, en Max appte: 'Geen idee. Moet er wat zijn dan?'

Tsja, misschien had ze nu wel een probleem gemaakt waar geen probleem was. Ze antwoordde: 'Nee, zomaar, laat maar. Ik dacht even... Nee, jullie willen niet weten wat ik dacht.'

Bron: Caja Cazemier, *Verboden terrein*

AUTEURSDOSSIER

CAJA CAZEMIER

Caja Cazemier (Spijkenisse, 1958) zoekt voor haar boeken altijd onderwerpen uit waarmee jongeren tussen de 12 en 16 te maken kunnen krijgen: school, ouders, vriendjes/vriendinnetjes, eenzaamheid, verliefd zijn, seksualiteit, onzeker zijn, je 'anders' voelen. Haar hoofdpersonen zitten niet lekker in hun vel en zijn op zoek naar wie ze zijn. Haar boeken kunnen troost bieden aan lezers die in vergelijkbare omstandigheden zitten. Daarom vindt ze herkenbaarheid in haar verhalen belangrijk. Zo krijg je het gevoel dat haar boeken over jou en jouw wereld gaan.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Tijdsperspectief'.

- Op welke twee manieren kun je een verhaal vertellen?
- Wat kan een verteller doen als hij achteraf vertelt?
- Welk perspectief wordt gebruikt in tekst 1?
- Welk perspectief wordt gebruikt in tekst 2?
- Geef de verteller in tekst 1 of 2 al informatie over wat er in de rest van het verhaal gaat gebeuren? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 6

Lees tekst 3, nog een fragment uit *Verboden terrein*.

- Het is onduidelijk waarom Jesper zelfmoord heeft gepleegd. Noem een reden uit tekst 3.
- Max en een andere jongen zeggen: 'Jesper is een klootzak, dat hij ons dit aandoet.' Begrijp je die reactie? Leg je antwoord uit.
- Weet Max meer over de reden van Jespers zelfmoord? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 7

Werk samen in een groepje van vier of vijf leerlingen. Bespreek de uitspraken van Jespers klasgenoten met elkaar. Zijn jullie het ermee eens?

- Zelfmoord, dat verwacht je helemaal niet bij zo'n aardige jongen.*
- Ik had er moeten zijn, het uit zijn hoofd moeten praten.*
- Moet ik er dan begrip voor hebben?!*
- Die gast had gewoon moeten zeggen dat hij een probleem had!*

OPDRACHT 8

Kijk terug. Leg steeds je antwoord uit.

- Hoe vond je het om over zelfmoord te lezen en te praten?
- Heb je wel eens een boek gelezen dat je 'getroost' heeft?
- Leg uit waarom het je getroost heeft.
- Wil je meer lezen van Cajo Cazemier? Leg uit waarom wel of niet.

Tijdsperspectief

Een verhaal kan op verschillende manieren worden verteld:

- de gebeurtenissen worden beschreven alsof ze op dit moment gebeuren;
- het hele verhaal wordt achteraf verteld.

Hoe de schrijver het verhaal vertelt, noem je het **tijdsperspectief**.

Achteraf vertellen biedt de mogelijkheid alvast informatie te geven over wat er verderop in het verhaal gaat gebeuren. De verteller kent namelijk de afloop van het verhaal al.

3 Max

‘Kon jij slapen?’ vroeg Bruno. ‘Man!’ Ik ben naar mijn gevoel de hele nacht wakker gebleven. Het spookte in mijn hoofd!’

‘Ja, dat heb ik gelezen. Ik kon ook niet slapen. Ik heb nog met mijn ouders zitten praten.’ Dat hij toen hij thuiskwam als een klein kind had staan grienen vertelde Max er maar niet bij. ‘En toen ik in bed lag... Ik moest aldoor aan hem denken en ik kon het gewoon niet stopzetten.’

‘Ik kan het nog steeds niet geloven.’ Bruno snoof.

Op andere maandagochtenden praatten ze over wat ze het weekend gedaan hadden, nu klonk de naam van Jesper overal op. Max’ ogen werden vochtig. Als dat straks in de klas maar niet gebeurde, daar had hij geen trek in. Op de fiets had je altijd last van de wind in je ogen.

Hij zag enorm tegen het eerste uur op, dadelijk moesten ze natuurlijk over Jesper praten. En vooral de meiden zouden gaan huilen. Vreselijk, hij wist nooit wat hij dan moest zeggen of wat hij moest doen of waar hij moest kijken. Bovendien was er niets waarmee ze getroost konden worden. Nee, liever verwerkte hij alles in zijn eentje. *Verdomme, Jesper, wat heb je gedaan?! En wat heb je ons aangedaan...*

Stiller dan anders zetten ze hun fietsen weg, en nadat ze hun jassen in de kluisjes hadden opgeborgen, ging iedereen naar zijn eigen klas. Joren liep met Max mee. *Jesper loopt niet naast ons, dacht Max.*

Jaap van de Brink, mentor van klas 4H2, stond in de deuropening van het lokaal om iedereen een hand te geven. Naast de lerares Engels, van wie ze het eerste uur les hadden, stond een onbekende vrouw die door Jaap werd voorgesteld als Marianne, medewerkster van slachtofferhulp.

Toen iedereen zat, begon Jaap: ‘Een deel van jullie zal het al wel weten, maar gisteren is er iets vreselijks gebeurd met Jesper. Hij is overleden. Hij...’ Max zag de leraar iets wegslikken. ‘Hij heeft het zelf gedaan.’ Nu schraapte hij zijn keel. ‘Jesper heeft zelfmoord gepleegd.’

Hij vertelde hoe de ouders van Jesper hem vonden bij thuiskomst van familiebezoek, dat ze 112 gebeld hadden, en dat ambulance en politie al snel op de stoep stonden, maar dat het te laat was. ‘We zijn er maar open over, anders komen er wilde verhalen,’ zei Jaap.

De meesten hadden gisteravond of anders voor de les begon op hun telefoon gekeken, maar toch. Een paar meiden barstten in huilen uit, jongens verstrakten, trokken wit weg, vloekten. Korte tijd praatten ze allemaal door elkaar.

Ze stelden dezelfde vragen als Max en zijn vrienden gisteravond: Wanneer? Hoe? Waarom? Max herkende het ongeloof: ‘Jesper? Wat was er dan met hem?’

Het duurde even voor Jaap zich verstaanbaar kon maken en verder kon vertellen. ‘Dat weten ze niet. Jespers laptop stond opengeklapt op zijn bureau. Er stond een boekverslag open, het zou kunnen dat hij daar nog aan gewerkt heeft. Ook zijn Facebookpagina stond open. Zoals jullie weten, heeft hij daar om 3:03 uur ‘sorry’ opgeschreven.’

De klas knikte. Een groot deel had het inmiddels gezien. ‘Op zijn bed lag een briefje,’ besloot Jaap. ‘Daarin stond dat hij van zijn ouders hield.’

‘Maar niet waarom?’ vroeg een van de jongens.

Jaap schudde zijn hoofd. ‘Geen verklaring, geen reden, geen enkele aanwijzing waarom hij het gedaan heeft.’

Er ging een schok door Max heen. *Er is dus geen ander briefje gevonden. Of nóg niet.*

‘Ik begrijp het niet!’ riep een van de meiden uit.

Het meisje naast haar legde een arm om haar schouders. Marianne van slachtofferhulp zei: ‘Dit is niet te begrijpen, dit is alleen maar heel verdrietig.’

De klas keek Max aan. Iemand vroeg: ‘Weet jij het? Jullie waren vrienden.’

Machteloos haalde Max zijn schouders op. ‘Nee, we zaten gisteren met een stel bij elkaar en we wisten het gewoon niet. Het is raar, maar niemand van ons had in de gaten dat hij zulke grote problemen had...’

Ze waren kennelijk allemaal te veel onder de indruk om hem de verwijten te maken die hij had verwacht: *Mooie vrienden zijn jullie...* Dat spookte sinds gisteravond alle uren door zijn kop. Hij keek opzij naar de plek die nu zo verschrikkelijk leeg was... Jesper hoorde naast hem te zitten en niet in een of andere koelcel in het ziekenhuis te liggen! Weer kwam het als een te grote golf in de branding omhoog en driftig begon hij met zijn ogen te knippen. *Niet waar iedereen bij is!*

‘Hij heeft,’ hoorde hij Jaap ver weg zeggen, ‘niet eerder een poging gedaan, heb ik begrepen.’

‘Ongelooflijk!’ zei een van de meisjes. ‘Dat verwacht je helemaal niet bij zo’n aardige jongen.’

‘Aardig?’ riep een ander uit. ‘Hij is een klootzak dat hij zoiets doet!’

‘Dat moet je niet zeggen,’ nam Max het geschrokken voor Jesper op.

‘Daar heeft aardig-zijn niets mee te maken,’ zei Marianne vrien-

delijk. 'Ik begrijp dat jullie boos zijn, en geschrokken, maar ik weet niet of het zin heeft om hem uit te gaan schelden. Hij had problemen, zoveel is duidelijk, al weten we niet precies hoe en wat.'

'Moet ik er dan begrip voor hebben?!' zei de jongen die hem net een klootzak noemde.

'Nee, dat hoeft niet,' zei Marianne rustig.

'Hij was heel gesloten,' zei een van de jongens. 'Je kon nooit goed hoogte van hem krijgen.'

Er werd geknikt, er waren er meer die dat vonden.

'Vertel eens iets over Jesper?' vroeg Marianne.

'Hij kon hartstikke goed tekenen,' begon een jongen vooraan.

'Ja! Die fantasy-figuurtjes die hij altijd tekende onder de les waren supergoed.'

'Dat vond hij zelf niet. Weet je nog die tekening bij beeldende vorming? Wij vonden hem allemaal geweldig, en hij bleef maar zeggen: dit klopt niet en dat is niet in de juiste verhouding en het perspectief is niet goed. Gek, he?'

Max luisterde naar wat zijn klasgenoten zeiden. Jespers schriften zaten vol met getekende figuurtjes, al zijn gamehelden kon hij uittekenen. Uren was hij daarmee bezig, maar het klopte wel dat Jesper niet snel tevreden was. Eigenlijk was dat met meer dingen zo, bedacht Max. Jesper was bijvoorbeeld ook nooit tevreden met zijn cijfers, terwijl hij hoger scoorde dan Max. En met voetballen moest het altijd beter.

'Die gast had gewoon moeten zeggen dat hij een probleem had!' klonk een boze jongensstem. Dat was Joren, die zich tot nu toe stil had gehouden.

'Niet iedereen kan dat,' zei Marianne. 'Sommige mensen ploeteren in alle eenzaamheid met het leven.'

Max beet op de nagel van zijn pink. Hij vertelde zijn ouders ook nooit waar hij mee bezig was. En nu hij erover nadacht, praatte hij ook niet veel met zijn vrienden, tenminste niet over onderwerpen die hem diep raakten of die wel eens moeilijk waren, zoals zijn verlegenheid, die het hem onmogelijk maakte op een meisje af te stappen dat hij leuk vond, of de angst dat zijn moeder opnieuw borstkanker zou krijgen en dat het dan niet zo goed zou aflopen als vorig jaar. Je deed je dingen en je piekerde in je eentje in bed. Femke was de enige die wel eens wat uit hem kreeg, maar zo veel grote zaken waren er niet in zijn leven om mee te worstelen.

Zijn aandacht werd weer getrokken door wat Joren onder woorden bracht: 'Ik vind het klote dat hij niets gezegd heeft. Hij heeft zat vrienden. Waarom doet hij ons dit aan?'

Jaap knikte. 'Ik zie jullie wel bij elkaar zitten in de kantine. Ik zou me ook rot voelen als een vriend niet met zijn problemen bij me komt...' Nu schudde de mentor zijn hoofd. 'Hij is ook niet bij mij gekomen.'

Max keek de klas rond. Jesper had genoeg vrienden en bijna iedereen vond hem aardig, er waren genoeg mensen bij wie hij terecht kon. En anders waren er leraren, toch? En Jaap zelf, een heel geschikte gast.

Een meisje begon ineens te huilen en liep toen de klas uit met haar vriendin achter haar aan. Zonder dat iemand iets vroeg, zei een ander meisje: 'Haar tante heeft ook zelfmoord gepleegd. Vorig jaar.'

Marianne zei tegen de groep: 'Jongens, het zal moeilijk zijn de komende tijd. Praat maar met elkaar, zorg dat je er bent voor elkaar. Je mag ook bij mij komen. Als je behoefte hebt aan beweging en frisse lucht, ga dan even naar buiten toe. En bedenk... iedereen verwerkt dit op zijn eigen manier.'

De klas ging in groepjes bij elkaar zitten. Ze praatten, huilden, ze omarmden elkaar. En ook al wist Max niet goed hoe hij de anderen kon troosten, toch kon hij zijn arm om schokkende schouders leggen, en zelf voelde hij op een gegeven moment ook de warmte en de kracht van een arm om hem heen.

We hebben allemaal hetzelfde verdriet.

'Waarom wil iemand dood?' vroeg Max toen Marianne bij het groepje van hem en Joren kwam zitten.

'Soms lijkt dood voor iemand de oplossing voor zijn problemen. Het is heel triest, dat hij geen andere uitweg meer zag...'

Vlak voor de bel ging, kwam Jaap naar Max toe. 'Misschien wil jij met een paar anderen een lokaal inrichten als herdenkingsruimte? Dan hebben jullie een plek om te rouwen.'

'Mogen wij uit de les dan?'

'Er zijn vandaag belangrijkere dingen dan lessen volgen,' verzekerde Jaap hem.

Bron: Caja Cazemier, *Verboden terrein*

Voer ten minste één van de opdrachten uit.
Neem de uitwerking op in je fictiedossier.

OPDRACHT A

Lees tekst 4.

- 1 Ga naar www.lezenvoordelijst.nl. Maak een account aan.
- 2 Ga naar 'leerlingen'. Daar staat het antwoord op de vraag: 'waarom moet ik lezen?'. Wat vind jij van dat antwoord?
- 3 Klik op 'Nederlands – 12 t/m 15 jaar' en vervolgens op 'de Leesniveaus'. Welk leesniveau past bij jou?
- 4 Kies vijf woorden uit de omschrijving die jou als lezer goed beschrijven. Leg bij elk woord uit waarom je het hebt gekozen.
- 5 Klik op de boeken die bij jouw leesniveau passen. Kies er drie die je wilt lezen. Zet ze in je (digitale) boekenkast.

OPDRACHT B

Lees tekst 4.

- 1 Noteer de titel en de auteursnaam van drie boeken die jij goed vindt. Het moeten boeken van verschillende schrijvers zijn.
- 2 Zoek de website van de drie schrijvers. Schrijf het adres van de website op.
- 3 Beantwoord de vragen. Geef telkens voorbeelden bij je antwoord.
 - 1 Welke sfeer heeft de website (bijvoorbeeld strak, dromerig of zakelijk)?
 - 2 Vertelt de schrijver persoonlijke dingen over zichzelf?
 - 3 Vertelt de schrijver over het schrijven (hoe en waar hij vooral werkt, wat er makkelijk of moeilijk aan is)?
 - 4 Heeft de website extra's?
- 4 Kies de website die jij het interessantst vindt en leg uit waarom de website je zo aanspreekt.

OPDRACHT C

Lees tekst 4.

Ga naar www.scholieren.com. Klik op 'Boeken'.
Geef antwoord op de vragen.

- 1 Wat kun je op de pagina 'Boeken' allemaal bekijken?
Geef vier voorbeelden.
- 2 Wat is een 'zeker weten goed verslag'?

4

Informatieve sites over fictie

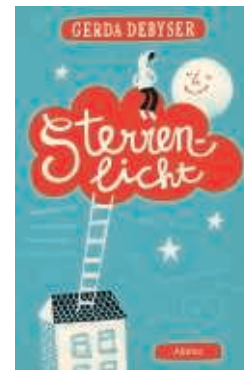
- 1 www.leesplein.nl is een site van de Openbare Bibliotheek met leestips en veel informatie over auteurs en hun boeken.
- 2 www.lezenvoordelijst.nl is een site waarop boeken op niveau zijn gerangschikt.
- 3 www.scholieren.com is een site waarop leerlingen hun boekverslagen kunnen plaatsen. Bij elk verslag staat in welke klas de schrijver zit en een beoordeling van het verslag.
- 4 **websites van uitgeverijen**: hier vind je informatie over de boeken van die uitgeverij.
- 5 **website van een auteur**: op een eigen website geeft de schrijver vaak informatie over zijn boeken en over het schrijven zelf.

LEESTIP

Sterrenlicht

Gerda Debyser

Via Facebook leert Minke de mysterieuze Lester kennen. Zij vindt hem erg interessant, omdat hij nooit buiten komt. Waarom niet? En waarom zet hij allemaal poëtische teksten (voor haar) op Facebook? Ondertussen maakt Minke zich zorgen om haar oma, die dement is en om haar verkering met Nils. Nils lijkt eigenlijk nooit tijd voor haar te hebben. Een schoolproject zorgt voor veel verandering én de ont-hulling van het geheim van Lester.

OPDRACHT 1

Wat je al weet. De jongens tegen de meisjes.

- Je docent noemt zes begrippen die met begrijpend lezen te maken hebben. Je noteert over elk begrip minstens één vraag, liefst twee vragen.
- Je docent wijst een meisje en een jongen aan. Het meisje stelt een vraag over het eerste begrip; de jongen geeft antwoord. Daarna wordt de meisjes gevraagd wie een tweede vraag weet. Een jongen wordt aangewezen die moet antwoorden.
- Zelfde werkwijze voor het tweede begrip, maar nu stellen jongens de vragen en antwoorden de meisjes. Enzovoort, tot alle begrippen geweest zijn.
- Elke correcte vraag over een begrip: 1 punt.
Elk correct antwoord: 1 punt.
Je docent bepaalt wat goed is.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Informatieve tekst'.

- In de leertekst staan drie soorten feitelijke informatie. Welke drie soorten zijn dat?
- Bedenk of zoek bij elke soort nog een onderwerp als voorbeeld.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Interviewverslag'.

- In de leertekst worden twee verslagvormen genoemd. Noem twee belangrijke verschillen.
- Welke vier soorten informatie over de geïnterviewde persoon zul je vaak aantreffen in de inleiding van een interviewverslag? Kies uit:
 - de naam van de geïnterviewde persoon
 - de reden van zijn of haar bekendheid
 - een samenvatting van het interview
 - het onderwerp van het interview
 - de reden waarom het interview is afgenomen
 - wat de interviewer vindt van het interview
- Gebruik je antwoord op opdracht 3b. Kies een bekende Nederlander over wie je het een en ander weet. Doe of je deze persoon hebt geïnterviewd en schrijf de inleiding van je interviewverslag.

Informatieve tekst

Een **informatieve tekst** geeft de lezer vooral **feitelijke informatie**:

- een beschrijving van iets wat echt gebeurd is, zoals een *nieuwsbericht*, een *sportverslag* of een *interviewverslag*;
- informatie die je kunt vinden in naslagwerken, zoals een *encyclopedie* (bijvoorbeeld Wikipedia) of een *leertekst in je schoolboek*;
- een uitleg die je kunt uitvoeren, zoals een *handleiding* bij een apparaat.

Interviewverslag

Een informatieve tekst die je vaak aantreft in een krant of tijdschrift, is het **interviewverslag**: een verslag van een vraag- en antwoordgesprek.

De interviewer kan zijn verslag op twee manieren schrijven.

- Een **letterlijk interviewverslag**: hij geeft de vragen en de antwoorden zo letterlijk mogelijk weer, maar laat onbelangrijke dingen weg.
- Een **samenvattend interviewverslag**: hij laat de vragen weg, vat antwoorden in eigen woorden samen en wisselt ze af met letterlijke uitspraken van de geïnterviewde persoon.

In de inleiding van een interviewverslag geeft de interviewer meestal informatie over de persoon die hij heeft geïnterviewd.

1

Julia Zuurbier, danseres

- Op een donderdagavond bel ik aan bij de Studio van De Dutch Junior Dance Division in Den Haag voor een interview met één van hun nieuwe dansers, de 19-jarige Julia Zuurbier. Ze is klein en slank gebouwd, hartelijk en welbespraakt.
- Je begon op 4-jarige leeftijd met danslessen. Wist je zo jong al dat je danseres wilde worden?***
Mijn moeder heeft een dansschool in Alkmaar en ik stond al als tweejarige in mijn tuinbroekje mee te huppelen met de tienerlessen. Ik wilde altijd heel graag uitvoerend danseres worden. Eerst
10 hebben mijn ouders het nog een beetje tegengehouden, maar toen ze doorhadden hoe belangrijk het voor me was, gingen ze overstag.

(3) **In 2013 studeerde je af aan de Nationale Balletacademie. Hoe heb je je tijd daar ervaren?**

Op de academie was het hard werken, maar dat trok me juist aan.

- 15 Het is heerlijk om zo fysiek bezig te zijn en het geeft grote voldoening als je iets bereikt. Mijn mooiste herinnering is het moment dat we tijdens een eindvoorstelling klaarstonden voor het stuk *Serenade* van George Balanchine. Toen het doek openging, ging er een zacht 'aahhh' door het publiek en zo voelde het op dat moment ook. Ik kreeg er een brok van in mijn keel. Ik dacht: 20 wow, ik sta hier echt!

(4) **Waarom koos je voor De Dutch Junior Dance Division (DeDJDD)?**

Ik ken Thom Stuart en Rinus Sprong al sinds mijn dertiende, toen ik 25 hun Maximum Dance Course volgde in Den Haag. In datzelfde jaar kozen zij mij voor een rol in hun *Notenkraker*. Later heb ik nog een paar cursussen gedaan. In één cursus leerde ik de dansers van DeDJDD kennen. Ik voelde me meteen thuis. Daarom heb ik besloten auditie te doen. Ik was erg blij toen ik hoorde dat ik ook 30 werkelijk was aangenomen!

(5) **Hoe bevalt het om bij DeDJDD te werken?**

We trainen zes dagen per week, maar elke ochtend ga ik met plezier naar de studio! Hard werken geeft mij voldoening. Bij DeDJDD zit ik echt op mijn plek. Het is een hechte groep en er is 35 geen onderlinge competitie. Het meest leerzame en gave project vind ik *PEST*, waarbij we workshops geven op middelbare scholen. Door middel van dansscènes waarin een van de dansers buitengesloten wordt, stellen we het probleem 'pesten' aan de kaak en maken we het bespreekbaar. Ik vind het leuk om op een andere 40 manier met dans bezig te zijn.

(6) **Wat hoop je bij DeDJDD te bereiken?**

Ik hoop mezelf zo veelzijdig mogelijk te ontwikkelen en ook de zelfstandigheid op te bouwen die je op school niet echt meekrijgt. Dat is gelijk ook het leuke aan DeDJDD: we doen zoveel uiteen- 45 lopende projecten. Bijvoorbeeld het al genoemde Pest-project, kleine voorstellingen op locatie, maar ook een grote kerstproductie. Het is onwijs spannend, omdat zo'n productie helemaal vanuit het niets moet worden gecreëerd! Alle kostuums worden nieuw gemaakt. Het is zo leuk om te zien hoe alles vorm krijgt.

Bron: naar www.dansmagazine.nl

OPDRACHT 4

Lees tekst 1 verkennend.

- Heb jij een idee wat je wilt worden? Geef aan hoe lang je dit idee al hebt.
- Heb je wel eens aan een artistiek beroep gedacht? Zo ja, welk?
- Stel jezelf bij tekst 1 de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Van welk type interviewverslag is tekst 1 een voorbeeld? Leg je antwoord uit.
- Kijk terug naar je antwoord op opdracht 3b. Welke soorten informatie vind je in alinea 1? Noteer per soort wat de informatie inhoudt.
- Welke soorten informatie staan niet in opdracht 3b, maar vind je wel in alinea 1?

OPDRACHT 5

Lees tekst 1 nauwkeurig.

- Wat is ongetwijfeld van invloed geweest op Julia's keuze voor een danscarrière?
- Welke eigenschap heb je, naast danstalent, blijkbaar nodig om te slagen als danser(es)? Citeer twee zinnen uit de tekst waaruit dit blijkt.
- In de tekst staan twee redenen waarom Julia voor DeDJDD heeft gekozen. Welke twee?
- Wat maakt dat Julia zich thuis voelt bij DeDJDD? Gebruik alinea 4 en 5 voor je antwoord.
- Waar of niet waar? Leg je antwoord uit. *DeDJDD wil alleen maar mooie voorstellingen maken.*
- Welke nieuwe informatie kreeg je in dit interview?

OPDRACHT 6

Woordenschat. Gebruik altijd eerst de context, zoek zo nodig de betekenis op internet.

- Wat betekenen de uitdrukkingen *overstag gaan* (r. 11), *een brok in je keel krijgen* (r. 20) en *aan de kaak stellen* (r. 38)?
- Geef een synoniem van *voldoening* (r. 33).
- Noteer de betekenis van *auditie doen* (r. 29).
- Wat is een *voorstelling op locatie* (r. 46)? Noem een voorbeeld uit de tekst bij je antwoord.

OPDRACHT 7

Lees de functies van de inleiding in de leertekst 'Tekstopbouw: functies van inleiding en slot'.

- Welke functie, los van aandacht trekken, heeft bijna elke inleiding?
- Dit is de inleiding van een krantenbericht:
Drie jongens zijn donderdag zwaargewond geraakt aan hun handen toen vuurwerk ontplofte. Dit gebeurde in Amsterdam, Den Haag en Prinsenbeek.
Wat is de belangrijkste functie?
- Dit is de inleiding van een ingezonden brief:
In Utrecht zijn afgelopen nacht 40 auto's in brand gestoken. Toch durfde de minister van Justitie in het journaal te beweren dat oudjaar rustig is verlopen. Werkelijk een belachelijk standpunt!
Welke twee functies heeft deze inleiding?
- Welke van die twee is de belangrijkste functie?
- Leg uit dat in een interview een van de functies van de inleiding vaak zal zijn: *de aanleiding noemen*.
- Welke functie heeft de inleiding van een interview altijd? Let op: de functie staat niet in de leertekst.
- Herlees de inleiding van tekst 1. Welke twee functies heeft deze inleiding?

OPDRACHT 8

Lees in de leertekst de functies van het slot.

- Welk slot zal het meest voorkomen in een informatieve tekst?
- Welk slot vind je vaak in een betoog?
- Leg uit dat een advies goed past als slot van een reisverslag.

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Tekstverband 2'.

- Schrijf de voorbeeldzin drie keer over. Gebruik elke keer een ander signaalwoord.
- Het signaalwoord staat niet altijd aan het begin van de zin. Schrijf twee van de zinnen over die je hebt gemaakt bij opdracht 9a en zet het signaalwoord op een andere plaats.
- Van welke tekstvorm zou de voorbeeldzin de slotzin kunnen zijn? Kies uit: *advertentie – instructie – nieuwsbericht – verslag*.

Tekstopbouw: functies van inleiding en slot

Inleiding en slot hebben altijd een functie. De inleiding heeft zelfs meestal meer dan één functie.

De **inleiding** is allereerst bedoeld om **aandacht** te **trekken**, zodat de lezer ook de rest van de tekst gaat lezen.

Andere functies die een inleiding kan hebben:

- het **onderwerp** noemen of beschrijven;
- de **aanleiding** noemen, aangeven waarom de tekst is geschreven;
- de **centrale vraag** stellen, die later in de tekst wordt beantwoord;
- de **mening** van de schrijver geven. De argumenten volgen in de kern;
- een **samenvatting** van de inhoud geven. In de rest van de tekst volgen bijzonderheden. Een nieuwsbericht is zo opgebouwd.

Functies die het **slot** kan hebben:

- een **conclusie** geven. Signaalwoorden: *dus, daarom, dan ook*.
- een **samenvatting** van de inhoud geven. Signaalwoorden: *kortom, samenvattend*.
- een **advies** geven. Te herkennen aan zinnen zoals *het is raadzaam, het is beter*.

Tekstverband 2

In deze paragraaf maak je kennis met het **samenvattend tekstverband**.

tekstverband	signaalwoorden	voorbeeld
samenvattend	<i>kortom, om kort te gaan, samenvattend, al met al</i>	<u>Kortom</u> , het was een zeer verdiende overwinning.

Smartphones en tablets verstoren nachtrust

- (1) Professor Johan Verbraecken is coördinator van het Slaapcentrum van het Universitair Ziekenhuis in Antwerpen. Hij deed onderzoek onder 2.000 Vlaamse scholieren tussen de 13 en 20 jaar over de invloed die de nieuwe media hebben op hun nachtrust.
- (2) Verbraecken vertelt dat uit zijn onderzoek blijkt dat smartphones, tablets en ook laptops een slechte invloed hebben op de nachtrust. Dat komt doordat steeds meer mensen, onder wie veel jongeren, nog even hun mail checken, of nog even Facebook of Twitter bezoeken voor het slapen gaan.
- 10 **Diverse redenen**
- (3) Volgens Verbraecken zijn er diverse redenen waarom de nieuwe media verstrend werken op de nachtrust. Allereerst zijn er de prikkelingen van de hersencellen. Je hersenen worden gestimuleerd door de informatie die ze krijgen en die ze moeten verwerken.
- 15 Daardoor blijf je heel alert en lukt het je moeilijker om in te slapen.
- (4) Bovendien roepen Twitter of Facebook vaak emoties op. Die kunnen positief zijn, maar ook negatief. Verbraecken: 'Jongeren kunnen bijvoorbeeld minder leuke berichten binnenkrijgen via een sociaal medium, vlak voor ze gaan slapen. Het gevolg is dat ze daar
- 20 's nachts over liggen te piekeren.'
- (5) Ook het licht dat apparaten zoals een tablet uitstralen, heeft effect. Door het licht wordt het slaaphormoon melatonine onderdrukt. 'Deze stof zorgt ervoor dat we willen slapen als het donker wordt.' Het effect treedt vooral op bij de nieuwe apparaten, omdat je die
- 25 vanaf een geringe afstand bekijkt. Volgens Verbraecken is het effect van televisie veel minder, omdat je daar op een behoorlijke afstand vandaan zit. En een boek heeft, althans in dit opzicht, helemaal geen effect, want dat geeft geen licht af.
- (6) Ten slotte gaan mensen later slapen door de nieuwe media. Dat is
- 30 op zichzelf al van invloed op je nachtrust, omdat je slaaptijd erdoor bekort wordt.

Uitzondering

- (7) Een merkwaardige uitzondering vormen de scholieren die video-spelletjes speelden vlak voor het slapen gaan. Zij kwamen een stuk
- 35 beter uit het onderzoek. Gamers hebben 's ochtends nergens last van en zijn overdag alerter. 'De oorzaak is waarschijnlijk dat ze minder slaap nodig hebben,' aldus Verbraecken.

Bron: naar www.gezondheidsnet.nl

OPDRACHT 10

Lees tekst 2 verkennend.

- Gebruik jij je smartphone of tablet nog, net voordat je gaat slapen? Licht je antwoord toe.
- Hoe lang duurt het gemiddeld voor je inslaapt?
- Stel jezelf bij tekst 2 de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Van welk type interviewverslag is tekst 2 een voorbeeld? Leg je antwoord uit.
- Noteer drie functies van alinea 1.

OPDRACHT 11

Lees tekst 2 nauwkeurig.

- In alinea 2 staan een conclusie en een oorzaak. Wat is de conclusie en wat is de oorzaak?
- Leg uit dat de kernzin van alinea 3 ook betrekking heeft op alinea 4, 5, en 6.
- Hoeveel redenen noemt de schrijver? Noteer de signaalwoorden waaraan je dit snel kunt zien.
- Noteer de redenen. Gebruik per reden steeds maar één zo kort mogelijke zin.
- Wat is het verschil in effect tussen televisie en bijvoorbeeld een smartphone? Verklaar het verschil.
- Leg uit wat de informatie in alinea 7 zo bijzonder maakt. Begin met: *Je zou verwachten...*
- Van welke redenen zou je verwachten dat ze ook gelden voor de scholieren in alinea 7?

OPDRACHT 12

Jouw ervaringen.

- Biedt het onderzoek van Verbraecken ook een verklaring voor jouw ervaringen met inslapen? Leg je antwoord uit.
- Klopt de constatering over de gamers in alinea 7 met jouw ervaringen?

OPDRACHT 13

Woordenschat. Alle betekenissen zijn af te leiden uit de context. Gebruik daarom geen hulpmiddelen.

Geef de betekenis van de volgende woorden:

checken (r. 8), *stimuleren* (r. 13), *alert* (r. 15 en 36) en *melatonine* (r. 22).

OPDRACHT 14

Lees tekst 3 nog niet.

- a Maak jij gebruik van een of meer sociale media?
 - Zo ja, geef aan welke, hoe je dat bevalt en hoeveel tijd het je per dag kost.
 - Zo nee, leg uit waarom niet.
- b Bespreek met een klasgenoot wat jullie voor- en nadelen vinden van sociale media en noteer ze.

OPDRACHT 15

Lees tekst 3 verkennend.

- a Stel jezelf de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- b Wat zegt meer over de inhoud van tekst 3: de titel of de ondertitel? Leg je antwoord uit.
- c Wat is de belangrijkste functie van de inleiding?
- d Wat is de functie van de slotalinea?
Kies uit: *conclusie* – *samenvatting* – *voorspelling*.

OPDRACHT 16

Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 tot en met 5 nauwkeurig.

- a Wat is volgens alinea 1 een belangrijke reden voor de keus die sommige jongeren maken?
- b Alinea 2-5 bestaat uit voorbeelden. Hoeveel voorbeelden zijn het en waar zijn het voorbeelden van?
- c Welke klachten worden in alinea 2-5 genoemd die door het gebruik van de smartphone worden veroorzaakt?
- d Welke voordelen worden in alinea 2-5 genoemd van het afzweren van de smartphone?

OPDRACHT 17

Lees alinea 6 en 7 nauwkeurig.

- a Wat houdt de verklaring in die Harold Kuepers geeft?
- b Is Kuepers optimistisch of pessimistisch over de toekomst van de smartphone? Leg je antwoord uit.

Verslaafd aan de smartphone

Jongeren zweren smartphone weer af

- (1) De smartphone-gekte lijkt over zijn hoogtepunt. Een kleine groep jongeren zweert het continu facebooken en whatsappen af. Ouderwetse telefoons met tien toetsen, die zijn toch voor oudjes? In elk geval niet voor de screenagers, zoals jonge mensen die na 1980 zijn geboren, worden genoemd. Toch gaat een kleine groep weer voor die 'dumbphone'. Ze zijn vooral de sociale media spuugzat.

Smartphoneverslaving

- (2) The New York Times merkte de trend in de Verenigde Staten al eerder op. Bestsellerauteur Jonathan Safran Foer vertelde in die krant hoe de smartphone zijn leven totaal beheerste. 'Het ging zover dat ik op een gegeven moment op mijn smartphone stond te kijken, terwijl ik bezig was mijn kinderen in bad te doen,' verklaarde Safran Foer. Hij is radicaal gestopt.
- (3) Elsbeth Urbani uit Leiden had een paar maanden geleden nog 250 facebook- en 20 whatsappvrienden. Ze zette er een dikke streep door en dat voelde als een reusachtige opluchting. 'Nu stuur ik kaartjes en brieven. Een groot voordeel is dat je nadenkt voordat je iets zegt.'
- (4) De Utrechtse Shody Careman (27) verruilde haar smartphone voor een toestel waarmee ze alleen kan bellen. 'Ik was verslaafd. Mijn vriend had al regels ingesteld zoals "geen smartphone aan tafel". Ik kreeg rsi-klachten in m'n wijsvinger van het whatsappen.' Ze vond de meldingen van haar smartphone vreselijk dwingend. 'Met twintig mensen appte ik vrijwel dagelijks en vaak meerdere malen. Ik had driehonderd facebookvrienden. En dan heb ik nog een oma van 83, die elke dag Wordfeud met me wilde spelen.'
- (5) Shody Careman is intussen vijf maanden clean. Het scheelt haar veel geld. Een ouderwetse telefoon kost maar een paar tientjes. Abonnementen zijn goedkoop. En die ouwe Nokiaatjes zijn niet zomaar kapot als ze vallen. 'Er komt geen smartphone meer in mijn leven. Het leven zonder is zo relaxt. Ik vind het een enorme bevrijding, ik raad iedereen aan mijn voorbeeld te volgen.'

Verklaring

- (6) Volgens Harold Kuepers, trendwatcher van een weblog over lifestyle, is het afzweren van de smartphone een gevolg van de 'meldingenterreur' van de apparaten. 'De smartphone vraagt constant om aandacht. Natuurlijk, al die geluidjes kun je uitzetten, maar de meldingen op je scherm blijven maar komen. We zitten op het toppunt van wat we kunnen verdragen. Mensen willen rust en met een smartphone heb je nooit rust.'

De toekomst van de smartphone

- (7) Gaat de smartphone verdwijnen? Trendwatcher Kuepers gelooft er niets van. 'Ik denk eerder dat de smartphone slimmer wordt. Dat de telefoon weet wanneer hij je berichtjes mag sturen en wanneer niet. Dat hij weet of hij in je broekzak zit, of dat hij op tafel ligt. En als hij dan straks twee minuten op tafel ligt, dan weet hij: ik ben even niet nodig, ik houd me koest'.

Bron: naar www.gezondheidenco.nl

OPDRACHT 18

Heel korte samenvatting.

- a Stel, je wilt iemand in een paar zinnen de inhoud van tekst 3 vertellen, wat vertel je dan? Gebruik de volgende vragen:
- Wat doen sommige jongeren?
 - Wat is hun probleem en wat is de verklaring?
 - Hoe voelen ze zich na hun besluit?
- b Zorg dat je zinnen een logisch geheel vormen en kort je samenvatting in bij meer dan 35 woorden.

OPDRACHT 19

Kettingreactie.

- a Denk na over de stelling: *De personen in tekst 3 zijn terecht erg negatief over de smartphone en sociale media*. Noteer voor jezelf: eens of oneens plus je belangrijkste argument.
- b Een vel papier met de stelling gaat de klas rond. Zet een turfstreepje achter eens of oneens. Noteer je argument in de kolom onder eens of oneens.
- c Zet een turfstreepje als je argument al is genoteerd.
- d Je docent brengt verslag uit over de uitkomst.

OPDRACHT 20

Vragen over details in de hele tekst.

- a Waarnaar verwijst *dat* in r. 15 en *er...van* in r. 41-42?
- b Noem een signaalwoord uitleggend verband in alinea 4. Wat voor soort uitleg volgt erop?
- c Waar is de zin na het signaalwoord een uitleg van?

OPDRACHT 21

Woordenschat. Kijk eerst in de context; gebruik waar nodig internet of een woordenboek.

Noteer de woorden onder elkaar met hun betekenis: *continu* (r. 2), *screenager* (r. 4), *dumbphone* (r. 6), *trend* (r. 8), *bestseller* (r. 9), *rsi* (r. 20), *clean* (r. 26), *relaxt* (r. 30), *trendwatcher* (r. 33)

OPDRACHT 22

Kijk terug.

- a Wat weet je nu meer over het interviewverslag?
- b Hoe goed heb je de opdrachten gemaakt over het 'Interviewverslag' (4d, 10d) en de 'Tekstopbouw: functies van inleiding en slot' (7, 8, 10e en 15c en d)?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over woordenschat.

- Noteer de voor- en achtervoegsels van de woorden *erkennen*, *veelvuldig*, *verschalken*, *achteloos*, *intensief*, *luchtledig*.
- Wat betekenen de woorden uit opdracht 1a?
- Verander de betekenis van de woorden *rust*, *vreemd* en *waar* door er een voor- of achtervoegsel aan te plakken.
- Herhaal opdracht 1c. Gebruik een ander voor- of achtervoegsel.

OPDRACHT 2

Wat je al weet over sociale media en de digitale samenleving.

- Sta jij *constant* digitaal in contact met je vrienden?
- Gebruik jij *diverse* sociale media? Zo ja, welke?
- Welk *trendy* apparaat zou jij willen hebben?

OPDRACHT 3

Lees tekst 1. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- Wat heeft Roger Moore met Apple te maken?
- Kennelijk geeft zijn iPhone hem de meeste voldoening. Vervang de onderstreepte woorden door een synoniem.
- Herschrijf je zin van opdracht 3b zodat deze beter loopt.
- Zoek de zin van opdracht 3b op in de tekst. Leg uit waarom de dubbele punt in deze zin past bij het woord *kennelijk*.
- Synoniemen voor *welbespraakt* zijn: eloquent, goedgebekt, welsprekend, glad. Welk synoniem vind je passen bij het personage James Bond? En welk niet?
- Geef een omschrijving van het personage James Bond. Gebruik daarbij minstens vijf woorden uit 'Woorden 1'.
- Herschrijf je omschrijving voor een ander leespubliek. Gebruik makkelijke woorden en korte zinnen zodat een jong kind je tekst kan lezen.

1

Ook een gepensioneerde Bond houdt van gadgets

Het is zo'n dertig jaar geleden dat Roger Moore zich als de welbespraakte 007 al schietend en zoenend een weg baande door de avonturen van Ian Fleming. Maar al die jaren is één ding constant gebleven: z'n liefde voor gadgets en nu die van Apple in het bijzonder.

Een en ander wordt duidelijk in een Skype-interview met de 86 jaar oude acteur. Op de vraag of Roger Moore ook in het echte leven van trends en gadgets houdt antwoordt hij volmondig:

'Oh yes, I love gadgets. You can see I have a laptop, a desktop and an iPhone, and they're all on cloud.'

Voor het gemak gaan wij er maar even vanuit dat hij bedoelt dat hij een iMac, MacBook en iPhone heeft en dat ze onderling verbonden zijn via iCloud. Kennelijk geeft zijn iPhone hem de meeste voldoening: 'I love it, this wonderful little thing with so much in it, it's incredible.'

86 jaar oud en toch zo 'connected'. Met de eenvoud van diverse veelzijdige Apple-producten is er eigenlijk geen excuus meer voor senioren om niet online te zijn.

Bron: naar onemorething.nl

WOORDEN 1

constant	onveranderlijk; voortdurend
divers	verschillend
efficiënt	doelmatig, met de minste inspanning
ervaren	beleven, ondervinden
kennelijk	blijkbaar
onderling	met elkaar
radicaal	totaal, geheel en al
trend	mode, ontwikkeling
veelzijdig	vele kanten hebbend
voldoening	tevredenheid
welbespraakt	goed in praten

2

3D-printer

De 3D-printer wordt door sommigen al ervaren als een derde industriële revolutie. De trend volgend, zullen 3D-printers steeds goedkoper en efficiënter worden. Producten kunnen gescand worden en daarna automatisch geprint. Naast diverse grotere producten, kan er ook eten geprint worden. Zo worden nu al chocolaatjes en (gekleurde) suikerklontjes geprint. Voordeel is dat radicaal waanzinnige vormen mogelijk zijn, iets wat niet kan bij massaproductie.

OPDRACHT 4

Lees tekst 2. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- Bekijk de afbeelding bij tekst 2. Waarom zouden zulke vormen van suikergoed niet mogelijk zijn bij massaproductie? Gebruik in je antwoord ten minste twee woorden uit 'Woorden 1'.
- Verzin een onderschrift voor de afbeelding. Een onderschrift geeft een korte samenvatting van de tekst of legt uit wat je op de afbeelding ziet. Gebruik ten minste twee woorden uit 'Woorden 1'.

OPDRACHT 5

Schrijven met de woorden van 'Woorden 1'.

- Vul telkens twee keer hetzelfde woord in.
 - Die chagrijn is ... ontevreden!
Zorg voor een ... temperatuur in de oven als je een cake bakt.
 - Bereken het volume van deze ... piramide.
Don is een ... talent: hij zingt, drumt en schrijft de songs.
 - Ik ben het ... met je oneens!
Hij is lid van een ...-linkse politieke partij.
- Wat valt je op aan de manier waarop de woorden in de verschillende zinnen zijn gebruikt?
- Vervang de onderstreepte woorden door een synoniem.
 - De trainer keek met tevredenheid terug op de wedstrijd.
 - Maya kleedt zich volgens de allernieuwste mode.
 - Mijn twee beste vriendinnen hebben onderling ruzie.
- Welk woord klinkt beter in de zinnen bij opdracht 5c? Leg je antwoord uit.
- Bedenk bij zoveel mogelijk woorden een eigen, persoonlijke associatie. Stel jezelf de vraag: waar doet dit woord me aan denken?
- Schrijf bij ten minste vier woorden een associatie op.
- Maak een tekening bij één associatie.

OPDRACHT 6

Lees tekst 3. Zoek onderstreepte woorden op in 'Woorden 2'.

- Vind je de tips uit tekst 3 leerzaam? Leg je antwoord uit.
- Geef een waargebeurd voorbeeld van een slechte reactie en het effect daarvan.
- Je zult je noodgedwongen in de roddel moeten verdiepen.* Het woord noodgedwongen kun je hier best weglaten. Welk woord in de zin geeft de betekenis van noodgedwongen al weer?

OPDRACHT 7

Schrijf de juiste vorm en oefen met de betekenis.

- Vul het juiste woord in.
 - Een spreekbeurt is een ... vorm van lesstof ...
 - Wees ..., want een ... wijziging heeft enorm ...!
 - ... zagen wij toe hoe ons bootje afdreef richting waternival.
 - ... sprongen wij in het water.
- Leg het verschil uit tussen de woorden: *aarzelen, aarzelaar, aarzeling*.
- Maak telkens een formele zin en een informele zin van drie woorden uit 'Woorden 2' en hun betekenis.
- Schrijf ten minste vijf zinnen met telkens één woord uit 'Woorden 1' en één woord uit 'Woorden 2'. Zorg dat de betekenis van de woorden duidelijk is. Probeer er een grappig, spannend of gek verhaaltje van te maken.

OPDRACHT 8

Werk samen. Leer de betekenis van de woorden van 'Woorden 1 en 2'.

- Maak woordkaartjes van de woorden van 'Woorden 1 en 2'.
- Verdeel de kaartjes in woorden met een synoniem als betekenis en woorden met een omschrijving als betekenis.
- De één vraagt de ander de betekenis van drie woorden uit elke stapel.
- Draai daarna de rollen om. Doe dit drie keer.

3

Reageer alert op sociale media

Stel, er verschijnt een vervelend bericht over jou via sociale media. Wat kun je doen? Een paar leerzame tips om voortaan zonder aarzeling je mannetje of vrouwtje te staan.

Gaat het om een belediging?

Reageer niet. Zonder reactie blijft het bericht maar geringe tijd zichtbaar. Gaan er anderen reageren, houd de berichten dan goed in de gaten. Hopelijk neemt iemand anders het voor je op. Dat heeft het beste effect.

Gaat het om een grap?

Reageer niet wanneer je het bericht niet als grappig ervaart. Probeer zelf een echt leuke grap te verwerken in een volgend bericht. Een echt leuke grap gaat niet ten koste van een ander.

Gaat het om een roddel?

Roep direct een halt toe aan valse geruchten. Als je te lang wacht sta je machteloos! Je zult je noodgedwongen in de roddel moeten verdiepen. Verzamel de feiten, vermeld onjuistheden en corrigeer deze.

Bron: naar kennisnet.nl

WOORDEN 2

aarzeling	besluiteloosheid, twijfel
alert	oplettend
effect	gevolg
gering	klein
een halt toeroepen aan	laten stoppen
leerzaam	waarvan je leert
machteloos	zonder iets te kunnen doen
noodgedwongen	door nood ertoe gebracht, omdat het niet anders kan
verwerken	in zich opnemen; te boven komen

Voorvoegsels en achtervoegsels uit andere talen

Voorvoegsels en **achtervoegsels** komen vaak uit andere talen. Dat komt omdat het Nederlands ontstaan is uit die taal (Germaans) of het woord heeft geleend uit die taal.

Voorbeelden:

Germaans: *mis-, wan-, -heid, -schap*
Frans: *-esse, -ist, -eur, -ade, -iek, -ette, -ie*
Duits: *er-, -isch, -haftig, -vol*
Engels: *instant-, live-, mini-*
Grieks: *mega-, hyper-, contra-, auto-, -cratie, -logie, -scoop*
Latijn: *ex-, pro-, super-, -icus, -isme*

Als je weet wat het aangeplakte deel in de oorspronkelijke taal betekent of wat ermee bedoeld wordt, dan helpt dat je om een woord te begrijpen.

live- = leven	<i>livemuziek</i>
contra- = tegen	<i>contraspionage</i>
auto- = zelf	<i>autodidact</i>
deci-, centi- = tiende, honderdste	<i>decimeter</i>
kilo-, mega-, giga- = een afgesproken eenheid	<i>gigabyte</i>
-heid = een toestand	<i>gezondheid</i>
-eur = een persoon	<i>chauffeur</i>
-isch = dat het gaat over	<i>technisch</i>

OPDRACHT 9

Wat je al weet over voor- en achtervoegsels.

Noteer de voor- en achtervoegsels van de woorden: *co-ouderschap, ex-vriendje, gigagroet, hypergezonder, instantkoffie, kiloknaller, liveoptreden, megamelig, minirokje, superlief.*

OPDRACHT 10

Lees de leertekst 'Voorvoegsels en achtervoegsels uit andere talen'.

- Waarom komen voor- en achtervoegsels vaak uit andere talen?
- Uit welke talen stammen de voor- en achtervoegsels van opdracht 9?
- Schrijf de betekenis of de bedoeling op van deze voor- en achtervoegsels.

OPDRACHT 11

Samen woorden maken: kop – romp – staart.

- De klas wordt verdeeld in twee groepen: rood en blauw. Rood is de voorvoegselgroep en blauw de achtervoegselgroep.
- De groepen schrijven voor ieder groepslid een eigen voor- of achtervoegsel groot en duidelijk in hun eigen kleur op een A4'tje. Je docent zorgt voor een stapel zelfstandige naamwoorden, in het zwart.
- De roden en de blauwen plakken het papier op hun borst en vormen een kring.
- Elke ronde krijgen twee leerlingen een zelfstandig naamwoord opgeplakt. Deze leerlingen krijgen elk een notulist toegewezen.
- Op commando van de docent kiezen de twee zelfstandige naamwoorden binnen één minuut zoveel mogelijk roden en blauwen met wie ze woorden vormen. De notulisten noteren de woorden.
- Wie heeft de meeste woorden gemaakt? En wie de leukste?
- Wat betekenen de woorden?

OPDRACHT 12

Kijk terug.

Kies zowel uit 'Woorden 1' als uit 'Woorden 2' drie woorden. Leg uit hoe de woorden zijn opgebouwd.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over grammatica. Onderstreep de pv en zet zinsdeelstrepen. Zet wg, o, lv, mv en bwb boven de juiste zinsdelen.

- Een Wii geeft je diverse spelmogelijkheden.
- Door het wiiën kun je je lichaam veelzijdige oefeningen bezorgen.
- Toch raden dokters het gebruik van zo'n spelcomputer niet meteen aan.
- Kennelijk bezorgt veel wiiën vooral mensen met een slechte conditie klachten.
- Zij sloven zich ineens uit met zes potjes tennis achter elkaar.
- Bij constante, herhaalde bewegingen moet je in elk geval oppassen.

OPDRACHT 2

Schrijf onder elk woord de juiste woordsoort.

- Dat geweldige spel ligt bij die winkel in de uitverkoop.
- Mijn broer wil het voor mij gaan kopen.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Alle woordsoorten tot nu toe'.

- Kijk met de leertekst opdracht 2 na.
- Noteer bij elk werkwoord uit opdracht 2: *inf*, *pv* of *vd*.
- Noteer de woordsoorten die je problemen geven.

OPDRACHT 4

Benoem de onderstreepte woorden. Schrijf elk woord op een nieuwe regel. Schrijf achter elk woord de juiste woordsoort. Noteer bij de werkwoorden: *inf*, *pv* of *vd*. Jarenlang had de bejaarde Amerikaan Arthur Lampitt niks door, totdat hij door een detectiepoortje moest dat ging piepen. Op een röntgenfoto werd een stuk staal van achttien centimeter ontdekt. Dat stuk staal bleek een richtingaanwijzer. De man had 51 jaar geleden een auto-ongeluk gehad. Zijn auto lag in de kreukels, maar hij had iets extra's gekregen.

WOORDSOORTEN**Alle woordsoorten tot nu toe**

woordsoort	afkorting	voorbeelden
lidwoord	lw	<i>de, het, een</i>
zelfstandig naamwoord	zn	<i>bakker, geld, Utrecht</i>
bijvoeglijk naamwoord	bn	<i>prachtig, bang, Nederlandse</i>
werkwoord	ww	
• zelfstandig werkwoord	zww	<i>wachten, kijken, zingen</i>
• hulpwerkwoord	hww	<i>kunnen, mogen, willen</i>
vormen van werkwoord		
• infinitief	inf	<i>lopen, lachen, liegen</i>
• persoonsvorm	pv	<i>loopt, lach, loog</i>
• voltooid deelwoord	vd	<i>gelopen, gelachen, gelogen</i>
voorzetsel	vz	<i>voor, met, ondanks, vanwege</i>
persoonlijk voornaamwoord	psv	<i>ik, jij, jullie, hen</i>
bezittelijk voornaamwoord	bzv	<i>mijn, jouw, onze, jullie</i>
aanwijzend voornaamwoord	av	<i>dit, dat, deze, die</i>

Tijden van het werkwoord

Een gezegde kan in verschillende **tijden** staan.

onvoltooid tegenwoordige tijd (o.t.t.)	<i>hij fietst</i>	<i>hij valt</i>
onvoltooid verleden tijd (o.v.t.)	<i>hij fietste</i>	<i>hij viel</i>
onvoltooid tegenwoordig toekomstende tijd (o.t.t.t.)	<i>hij zal fietsen</i>	<i>hij zal vallen</i>
onvoltooid verleden toekomstende tijd (o.v.t.t.)	<i>hij zou fietsen</i>	<i>hij zou vallen</i>
voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.)	<i>hij heeft gefietst</i>	<i>hij is gevallen</i>
voltooid verleden tijd (v.v.t.)	<i>hij had gefietst</i>	<i>hij was gevallen</i>
voltooid tegenwoordig toekomstende tijd (v.t.t.t.)	<i>hij zal gefietst hebben</i>	<i>hij zal gevallen zijn</i>
voltooid verleden toekomstende tijd (v.v.t.t.)	<i>hij zou gefietst hebben</i>	<i>hij zou gevallen zijn</i>

Aan de persoonsvorm zie je of het gezegde in de tegenwoordige tijd of de verleden tijd staat.

Aan de hulpwerkwoorden *hebben* en *zijn* zie je dat het gezegde in de voltooid tijd staat. Er staat dan ook een voltooid deelwoord in het gezegde.

Aan het hulpwerkwoord *zullen* zie je dat het gezegde in de **toekomstende tijd** staat.

OPDRACHT 5

Schrijf de onderstreepte woorden op. Schrijf erachter welk voornaamwoord het is.

- a Mijn buurman is naar dat concert van Anouk gegaan.
- b Ik vond haar een van onze beste zangeressen.
- c Vind jij haar optredens leuk?
- d Waarom hebben jullie die laatste clip uitgekozen?
- e Hebben jongeren van mijn leeftijd haar als favoriet?
- f Die vraag kun je niet zo maar beantwoorden.
- g Ik wil best mee naar zo'n giga van haar!
- h Haar stem overweldigt mij en jou.

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Tijden van het werkwoord'.

- a Wat betekent de afkorting v.t.t.?
- b Welke voltooid deelwoorden staan er in het schema?
- c Waaraan zie je het verschil tussen onvoltooid en voltooid? Kijk naar de voorbeelden bij o.t.t. en v.t.t.
- d Welk hulpwerkwoord gebruik je in de toekomstende tijd?
- e Kan er in een zin een hulpwerkwoord van de voltooid tijd staan samen met het hulpwerkwoord van de toekomstende tijd? Leg je antwoord met een voorbeeld uit.
- f Maak een schema zoals in de leertekst met daarin de werkwoorden *luisteren* en *komen*.

OPDRACHT 7

Schrijf de gezegdes uit de zinnen van opdracht 5 op. Sla steeds een regel over.

- a Schrijf de tijd achter het gezegde.
- b Schrijf onder elk werkwoord de vorm van het werkwoord: *inf*, *pv* of *vd*.

OPDRACHT 8

Maak met elk werkwoord zelf een zin in de aangegeven tijd.

- a graven – o.v.t.
- b zich verstoppen – v.v.t.t.
- c verwerken – v.t.t.
- d kijken – v.v.t.

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Telwoord'.

- Wat geeft een telwoord aan?
- Kijk naar het voorbeeld. Welk telwoord geeft een hoeveelheid aan en welk een volgorde in een rij?
- Geef nog drie voorbeelden van telwoorden die een hoeveelheid aangeven.
- En drie telwoorden die een volgorde aangeven.

OPDRACHT 10

Werk samen met een klasgenoot.

- Bedenk ieder vijf zinnen met verschillende telwoorden. Probeer ook wat lastige telwoorden te gebruiken.
- Wissel de zinnen.
- Onderstreep de telwoorden.

OPDRACHT 11

Schrijf de telwoorden op.

- Het eerste weekend van maart zijn er drie klasgenoten jarig.
- Faraz, één van hen, is geboren op de eerste dag van maart.
- Hij kan dan niet naar alle feestjes gaan.

OPDRACHT 12

Schrijf de onderstreepte woorden in je schrift. Benoem ze.

- In de Turkse provincie Edirne mogen mensen niet meer zomaar de lift nemen.
- Het verbod is de nieuwste maatregel van een streng politicus.
- 'Eén op de drie Turken heeft last van obesitas.
- Bovendien scheelt het elektriciteit,' geeft de gouverneur als argument.
- Als je op de vierde of op een hogere verdieping moet zijn, mag je wel met de lift.
- Dit verbod is te omzeilen.
- 'Als mensen op de derde verdieping moeten zijn, nemen ze toch gewoon de lift naar de vierde en vervolgens één trap omlaag,' suggereert een twitteraar.

Telwoord

Een **telwoord (tw)** geeft een hoeveelheid aan of een volgorde in een rij. Voorbeelden van telwoorden zijn *drie*, *veertig*, *eerste*, *veertigste*, *weinig*, *veel*, *laatste*, *zoveelste*.

psv ww lw tw zn vz bzv tw zn
Hij bakt de zoveelste pannenkoek voor zijn zeven zusjes.

Wederkerend voornaamwoord

Een wederkerend werkwoord heeft een **wederkerend voornaamwoord (wkv)** bij zich. Het past zich steeds aan het onderwerp aan.

Zo vervoeg je bijvoorbeeld *zich vervelen*:

ik verveel me

jij verveelt je, u verveelt u / zich

hij verveelt zich

wij vervelen ons

jullie vervelen je, u verveelt u / zich

zij vervelen zich

OPDRACHT 13

Speel het spel! Maak groepjes van drie of vier.

- Spreek af wie de scores van iedereen opschrijft. Deze persoon speelt ook mee.
- De eerste in de groep noemt een woord.
- De tweede zegt bij welke woordsoort het woord hoort. Zeg het snel en denk niet te lang na.
- De groep bepaalt of het antwoord goed is. Is het goed? Dan krijgt de speler 1 punt.
- Het spel gaat verder: de tweede zegt een woord en de derde de woordsoort.
- Speel 24 woorden of vijf minuten.
- Wie is de winnaar in het groepje?

OPDRACHT 14

Lees de leertekst 'Wederkerend voornaamwoord'.

- Noteer alle wederkerende voornaamwoorden.
- Welk woord kan alleen een wederkerend voornaamwoord zijn?

OPDRACHT 15

Totaalopdracht. Benoem de onderstreepte woorden.

- Bij de meeste videospellen heb je een avatar nodig.
- Alle avatars laten enkele dingen over de gebruiker zien, zoals hun wensen, bezit of eigenschappen.
- Voor mijn laatste gebruikersafbeelding had ik een foto gebruikt van Bart, onze hond.
- 'Dit is onze vierde hond,' roept mijn boze vader.
- 'Wie van jullie wil die gore haren nog overal vinden?'
- 'Voor de eerste en laatste keer: houd het huis van ons netjes en schoon!'
- Van zoveel boosheid schrikt Bart absoluut niet.
- Slaperig draait hij zich om in vaders stoel.

OPDRACHT 16

Kijk terug.

- Noteer alle woordsoorten onder elkaar.
- Teken achter elke woordsoort een smiley die aangeeft hoe goed jij die woordsoort herkent.
- Vul de zin aan met minimaal een hulpwerkwoord, voorzetsel en bezittelijk voornaamwoord.
De gapende puber verveelt zich.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over spelling. Schrijf de tekst over, plaats leestekens en hoofdletters waar dat nodig is. Noteer de werkwoorden tussen haakjes in de persoonsvorm tegenwoordige tijd.

- a ik (zitten) op een school zonder boeken iedereen (vinden) het een uitdaging om alles met de computer te doen de computer (bieden) immers meer mogelijkheden dan papier toch (ontkomen) je er niet aan om papier te gebruiken sinds deze week (werken) ik met een nieuwe pc waarvan het beeldscherm helaas te laag (zijn) daarom (vragen) ik hulp aan de ict-medewerker van school hij (antwoorden) 'misschien (kunnen) je een pak papier onder het beeldscherm leggen' wat (vinden) je daar nou van
- b Kijk opdracht 1a na.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Persoonsvorm verleden tijd'.

- a Wat is het verschil tussen sterke en zwakke werkwoorden?
- b Leg uit waarom *geloofde* een uitgang op *-de* heeft.
- c Waar gebruik je de stam voor?

OPDRACHT 3

Oefen in groepjes van drie met de verleden tijd.

- a Elke leerling neemt een blad voor zich.
- b Schrijf bovenaan het blad *sterk werkwoord* of *zwak werkwoord*.
- c Geef het blad door aan de klasgenoot links van je.
- d Als er *sterk werkwoord* op het blad staat, schrijf er dan de infinitief van een sterk werkwoord onder. Als er *zwak werkwoord* op het blad staat, schrijf er dan de infinitief van een zwak werkwoord onder.
- e Geef het blad opnieuw door naar links.
- f Maak van het werkwoord dat op het blad staat de verleden tijd enkelvoud en verleden tijd meervoud.
- g Geef het blad nog een keer door en controleer samen wat jullie hebben geschreven.
- h Hebben jullie de opdracht goed uitgevoerd?

Persoonsvorm verleden tijd

Vorig jaar heb je geleerd hoe je de persoonsvorm van sterke en van zwakke werkwoorden in de verleden tijd schrijft.

- Bij **sterke werkwoorden** hoor je hoe je het woord schrijft:
Gisteren sprak ik met mijn welbespraakte buurmeisje.
- Zwakke werkwoorden krijgen na de ik-vorm de uitgang *-te(n)* als de laatste letter van de stam in **'T KoFSCHIP X** zit. De stam is de infinitief zonder *-en*.
Hij appte me het hele verhaal.
- **Zwakke werkwoorden** krijgen na de ik-vorm de uitgang *-de(n)* als de laatste letter van de stam niet in **'T KoFSCHIP X** zit:
Waarom geloofde je me niet?

Op bladzijde 260 staat het schema van de werkwoordspelling.

Leestekens: dubbele punt

Na een **dubbele punt** volgt een:

- opsomming:
Er zijn nu drie trends wat sociale media betreft: meer bedrijven gaan ook op sociale media, je moet steeds vaker betalen voor spelletjes en meer mensen zitten via hun mobiel op sociale media.
- uitleg:
De digitale revolutie is enorm: niemand kan meer zonder computer.
- gedachte:
Ik dacht: houdt het dan nooit op?
- citaat:
Mijn moeder riep: 'Word wakker!'

Na een dubbele punt schrijf je altijd een kleine letter. Alleen als er na de dubbele punt een citaat begint of een eigennaam staat, schrijf je een hoofdletter.

OPDRACHT 4

Schrijf de persoonsvorm in de verleden tijd.

- Tientallen jaren geleden (beginnen) de digitale revolutie.
- Na de Tweede Wereldoorlog (maken) men de eerste computers.
- Die computers (vullen) hele kamers!
- In 1983 (introduceren) IBM de eerste pc in Nederland.
- Kantoren (veranderen) sindsdien radicaal.
- Kennelijk (vergroten) iedereen zijn efficiëntie met zo'n apparaat op het bureau.
- Informaticastudenten in de jaren vijftig en zestig (fabriceren) de eerste computerspelletjes.
- In 1971 (besteden) speelhallen en snackbars voor het eerst geld aan de commerciële game 'Pong'.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Leestekens: dubbele punt'.

- Wat kan er na een dubbele punt komen?
- Wanneer schrijf je na een dubbele punt een hoofdletter?
- Schrijf zelf een voorbeeldzin bij één van de vier mogelijkheden om een dubbele punt te gebruiken.
- Geef je voorbeeldzin aan een klasgenoot. Ziet hij waar jouw voorbeeld bij hoort?

OPDRACHT 6

Plaats leestekens en hoofdletters.

vijftien jaar geleden zag je bijna niemand op straat met zijn telefoon bezig dat is nu wel anders ruim 90 procent van de jongeren gaat onderweg online met de smartphone weet je waarom vooral om te gamen en om op sociale media te gaan

OPDRACHT 7

Leren van je fouten.

- Kijk opdracht 4 en 6 na.
- Tegen welke regels heb je fouten gemaakt?
- Wat kun je doen om volgende keer die fouten te voorkomen?

OPDRACHT 8

Totaalopdracht. Noteer de pv in de verleden tijd en voeg waar nodig hoofdletters en leestekens toe.

- Mathew Carpenter (starten) een bedrijf dat glitters (posten) het principe (zijn) simpel via de site (kunnen) je anoniem een envelop vol glitters versturen naar een vijand bij het openen (verspreiden) de glitters zich door de kamer en (plakken) overal aan vast het (leiden) tot een niet gering succes het werk (stapelen) zich op noodgedwongen (stoppen) Mathew na enkele dagen al en (leveren) geen glitters meer
- Vergelijk jouw tekst met die van een klasgenoot. Probeer samen tot hetzelfde antwoord te komen.

OPDRACHT 9

Lees de twintig dicteewoorden goed door.

- In het spellingsprobleem dat hier wordt aangekaart, staat *artikelen* tegenover *stellen*. Combineer ook de andere woorden.
- Vergelijk jouw antwoorden op opdracht 9a met die van een klasgenoot. Kunnen jullie het eens worden?
- Om welk spellingsprobleem gaat het hier, denken jullie?
- Spreek de woorden uit. Waaraan kun je horen hoe je het woord schrijft? Noteer twee mogelijkheden.
- Kies de tien moeilijkste woorden uit en dicteer die aan je klasgenoot.
- Kijk na en maak zinnen met de dicteewoorden die je fout had geschreven of waarvan je de betekenis niet kende.

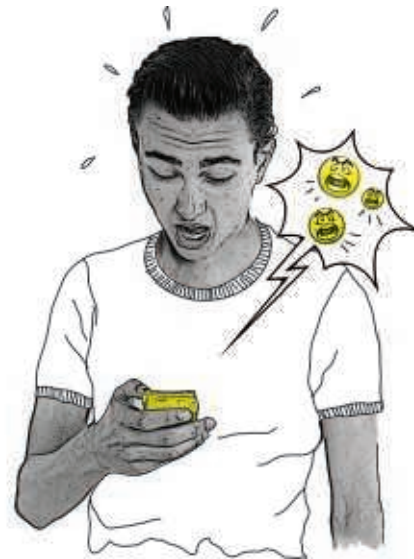
OPDRACHT 10

Kijk terug.

- Ik kan de regels voor de spelling van de persoonsvorm in de verleden tijd uitleggen. *Ja/nee*
- Ik kan de regels voor spelling van de persoonsvorm in de verleden tijd goed toepassen. *Ja/nee*
- Ik weet wanneer ik een dubbele punt moet gebruiken. *Ja/nee*
- Als je bij een vraag *nee* hebt geantwoord, lees dan nog een keer de bijbehorende leertekst.
- Kun je nu alle vragen wel met *ja* beantwoorden?

DICTEEWOORDEN

artikelen	onmiddellijk
bezingen	popsterren
bosbessen	prothesen
choqueren	slechteriken
gezellig	stellen
handvatten	verrukkelijk
indutten	verzekering
juten	wegversperring
nadelig	wiggen
olievaten	wikken

Een interviewverslag schrijven

Je kunt op twee verschillende manieren een interviewverslag schrijven:

- **Letterlijk interviewverslag:** je schrijft de vragen en antwoorden letterlijk op. De vragen maak je vet en in de antwoorden laat je onbelangrijke dingen weg.

Voorbeeld:

Opa, hoe ging u vroeger naar school?

'We moesten gewoon lopend naar school natuurlijk, of het nu stormde, regende of sneeuwde. Er was een pad dwars door de weilanden heen. We liepen gewoon tussen de koeien. Onze schoenen zaten dus vaak onder de stront en daarom moest ik ze dan op de gang laten staan.'

- **Samenvattend interviewverslag:** je laat de vragen weg. Antwoorden vat je samen in eigen woorden en wissel je af met **citaten** van de geïnterviewde persoon.

Voorbeeld:

Op de boerderij waar mijn opa woonde had hij geen eigen kamer zoals wij nu allemaal gewend zijn. Alle kinderen sliepen op zolder, op een zak met stro. Gelukkig heeft mijn opa geen hooikoorts. 'We hadden helemaal niks voor onszelf,' mompelt hij. 'We moesten echt alles delen.' Speelgoed was er eigenlijk ook niet, maar dat was niet erg.' Trots: 'We speelden met oude banden, hoepels, stukken hout. Ik heb heel veel getimmerd'.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en hebt geleerd over het interview.

Werk in tweetallen.

- Interview een klasgenoot. Film het. Stel de volgende vragen.
 - Welk tv-programma of YouTube-kanaal is op dit moment jouw favoriet en waarom?
 - Als je directeur van de school mocht zijn, wat zou je dan onmiddellijk veranderen en waarom?
- Draai de rollen om.
- Kijk het interview waar jij de vragen stelde terug en maak van de vragen en het antwoord daarop een interviewverslag.
- Laat de geïnterviewde het verslag lezen en vraag of de inhoud klopt. Pas eventueel je tekst aan.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Een interviewverslag schrijven'.

- Op welke twee manieren kun je een interviewverslag schrijven?
- Welke manier is het makkelijkst voor een beginnende schrijver, denk je?
- Welke vorm gebruikte jij bij het interview uit opdracht 1c?
- Waarom heb je die vorm gekozen?
- Herschrijf dat interview in de andere vorm.
- Vaak willen bekende mensen het interview eerst lezen voordat het gepubliceerd wordt. Waarom zou dat zijn?

OPDRACHT 3

Oefen voor een samenvattend interviewverslag.

- Bekijk in de leertekst 'Een interviewverslag schrijven' het voorbeeld bij het letterlijk interviewverslag.
- Maak een samenvattend interviewverslag van dat voorbeeld. Kijk hiervoor goed naar het voorbeeld ervan in de leertekst. Kies uit het letterlijk verslag twee zinnen die je als citaat wilt behouden en schrijf de rest op in eigen woorden.
- Ruil je tekst met een leerling en controleer elkaars werk.
- Bespreek de verschillen en herschrijf eventueel.

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Citeren'.

- Waarom is de interpunctie bij een citaat zo belangrijk?
- Schrijf uit de leertekst de vier manier van citeren over in je schrift. Markeer of omcirkel alle punten, dubbele punten, komma's, hoofdletters en aanhalingstekens.
- Schrijf nu de zinnen op:
Ik ben zegt Hans benieuwd
Hans zegt ik ben benieuwd
Ik ben benieuwd
Ik ben benieuwd zegt Hans
- Voeg de juiste interpunctie toe aan de zinnen.
- Ruil de zinnen met een klasgenoot. Controleer en bespreek de gebruikte interpunctie. Staan de juiste leestekens erin en staan ze precies op de juiste plaats?

OPDRACHT 5

Interpunctie beoordelen.

- Pak het samenvattend interviewverslag erbij dat je bij opdracht 3b hebt geschreven.
- Controleer of de interpunctie correct is en verbeter die zo nodig.

OPDRACHT 6

Onderzoek het gebruik van aanhalingstekens.

- Wat doet de persoon op de foto hiernaast?
- Zoek in de krant, in een tijdschrift of op internet drie teksten waarvoor mensen zijn geïnterviewd.
- Zoek in die teksten steeds een voorbeeld bij elk van de vier manieren van citeren.
- Worden er enkele of dubbele aanhalingstekens gebruikt?
- Wat voor soort aanhalingsteken wordt er aan het begin gebruikt en wat voor soort aan het einde van ieder citaat? Wat valt je daarbij op?

Citeren

Een **citaat** is een stukje tekst waarin je letterlijk opschrijft wat iemand heeft gezegd. **Interpunctie** (het gebruiken van leestekens) is hier heel belangrijk. Daarmee maak je duidelijk dat het niet jouw woorden zijn, maar die van een ander.

Vergelijk de vier manieren van citeren:

- Frank zegt: 'Bij mij zouden de lessen later beginnen.'
- 'Bij mij,' zegt Frank, 'zouden de lessen later beginnen.'
- 'Bij mij zouden de lessen later beginnen,' zegt Frank.
- 'Bij mij zouden de lessen later beginnen.'

1

FORMULEREN

Afwisselen van woordkeus

Als je een tekst schrijft, herhaal je niet te veel dezelfde woorden.

Je kunt herhaling vermijden door:

- een synoniem: *opa* – *grootvader*;
- een omschrijving: *opa* – *de oude baas*;
- een verwijswoord: *opa* – *hij*.

In plaats van *zeggen* of *vertellen* kun je in een interviewverslag ook schrijven:

- *vervolgen, aanduiden, toelichten, vinden, antwoorden*
'Het is natuurlijk een eer dat ik gevraagd ben,' vervolgt / vindt / zegt / antwoordt Anita.
- *mompelen, schreeuwen, fluisteren*
Hierdoor maak je duidelijk wat het gevoel is van de geïnterviewde.
'Het is natuurlijk een eer dat ik gevraagd ben,' mompelt / fluistert / schreeuwt Anita.
- *knikken, schateren, knipogen*
Hiermee maak je de tekst beeldend en persoonlijk.
'Het is natuurlijk een eer dat ik gevraagd ben,' knikt / schatert / knipoogt Anita.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Afwisselen van woordkeus'.

- Welke werkwoorden kun je allemaal gebruiken in plaats van *zeggen* of *vertellen*?
- Noteer een synoniem, een omschrijving en een verwijswoord voor de klasgenoot die je in opdracht 1 hebt geïnterviewd.
- 'Ons team heeft een moeilijke tijd gehad,' fluistert Bram.*
Is Bram blij, boos of verdrietig?
- 'Ja, ik was begonnen met die vechtpartij,' ... Maaïke.*
Welk werkwoord schrijf je op de lege plaats als je duidelijk wilt maken dat Maaïke het allemaal maar gezeur vindt?
Kies uit: *glundert – lacht – roept – dreunt – zucht – brabbelt – ratelt – snottert – kreunt – verdedigt – onthult – roddelt – verklaart – liegt – dondert.*
- Welk werkwoord uit het rijtje kies je als je duidelijk wilt maken dat Maaïke trots is op haar vechtpartij?
- Welk werkwoord uit het rijtje kies je als je duidelijk wilt maken dat Maaïke spijt heeft van die vechtpartij?
- Welk werkwoord uit het rijtje kies je als je duidelijk wilt maken dat Maaïke iets verrassends zegt.

OPDRACHT 8

Onderzoek jouw woordkeuze in een interviewverslag.

- Pak je samenvattend interviewverslag over je klasgenoot (opdracht 1c of opdracht 2e) erbij.
- Onderstreep de woorden die te veel herhaald worden.
- Maak de tekst afwisselender met synoniemen, omschrijvingen, verwijswwoorden en andere woorden voor *zeggen* of *vertellen*.

OPDRACHT 9

Kijk terug.

- Welk soort interviewverslag vind je moeilijker? Letterlijk of samenvattend? Leg uit waarom.
- Wat heb je geleerd over citeren?
- Zou jij graag bekende mensen willen interviewen? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 10

Stap 1: oriënteren.

- Je gaat het interview uit de paragraaf 'Spreken kijken luisteren' op bladzijde 39 verwerken tot een samenvattend interviewverslag.
- Je schrijft dit interviewverslag voor lezers van een tijdschrift dat over kinderen gaat.

OPDRACHT 11

Stap 2: voorbereiden.

- Beluister je opname of bekijk je aantekeningen van het interview.
- Bepaal welke informatie je gaat gebruiken.
- Bekijk op bladzijde 60 wat er in een goede inleiding staat.

OPDRACHT 12

Stap 3: uitvoeren.

Schrijf het samenvattend interviewverslag.

OPDRACHT 13

Stap 4 en 5: nakijken en verbeteren in een groepje.

- Maak een groepje met twee of drie andere leerlingen.
- Geef commentaar op elkaars verslagen. Gebruik hierbij tekst 2 'Beoordelingsrubric interviewverslag'.
- Degene die als eerste een interviewverslag leest van een ander, schrijft de onderdelen uit de rubric over onder dat verslag. Schrijf achter ieder onderdeel o, v of g.
- De volgende die de tekst leest, schrijft ook o, v of g op achter ieder onderdeel.
- Je krijgt je eigen interviewverslag weer terug. Houd per tekst een besprekronde: vraag wat er verbeterd moet worden. Maak daarvan aantekeningen.
- Schrijf een tweede versie van je interviewverslag.

OPDRACHT 14

Kijk terug. Leg telkens je antwoord uit.

- Wat vind je moeilijker? In eigen woorden opschrijven wat er gezegd is of citeren?
- Vind je het prettig om met een rubric te werken?

2

Beoordelingsrubric interviewverslag

	onvoldoende	voldoende	goed
inleiding	Naam geïnterviewde en doel van het interview niet genoemd	Naam geïnterviewde en doel genoemd	Naam geïnterviewde en doel op aantrekkelijke manier genoemd
kern	Te veel citaten, niet genoeg samengevat en onnodige details	Te veel citaten van niet interessante informatie of onnodige details	Antwoorden goed samengevat, afgewisseld met citaten, geen onnodige details
taalgebruik	Weinig afwisseling, veel storende herhaling, niet prettig om te lezen	Voldoende afwisseling, weinig storende herhaling, redelijk leesbaar	Afwisselende woordkeus, geen storende herhaling, prettig leesbaar
taalverzorging	Aanhalingstekens ontbreken bij citaten, veel ontbrekende komma's, punten, hoofdletters	Aanhalingstekens niet overal correct bij citaten, enkele ontbrekende komma's punten en hoofdletters	Aanhalingstekens overal correct gebruikt bij citaten, komma's, punten en hoofdletters correct gebruikt

Presenteren

Bij een **presentatie** vertel je iets aan een publiek. Stel eerst het doel van je presentatie vast. Wil je **informer**en of **overtuig**en? Stem je presentatie af op dat doel.

Bij een presentatie let je op vier dingen.

Structuur:

Zorg voor een duidelijke opbouw:

- **inleiding**: korte uitleg opbouw en inhoud;
- **kern**: bespreking alle deelonderwerpen;
- **slot**: samenvatting, vragen beantwoorden, bedankje.

Inhoud:

- Verzamel informatie over je onderwerp.
- Maak een samenvatting en schrijf deze in steekwoorden op.
- Zorg voor volledige, juiste en duidelijke informatie.

Vorm:

- Bedenk welke hulpmiddelen je gebruikt. Maak bijvoorbeeld een Prezi of PowerPoint.

Presentatievaardigheden:

- Houd de aandacht van je publiek vast.
- Let op je lichaamshouding en stemgebruik.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over presenteren.

- Wat was het onderwerp van je laatste presentatie?
- Noteer twee punten waaraan een goede presentatie volgens jou moet voldoen.
- Wat vind je moeilijk aan een presentatie?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Presenteren'.

- Welke twee doelen kan een presentatie hebben?
- Bedenk nog een doel van een presentatie.
- Waarom moet je eerst het doel van een presentatie vaststellen?
- Wat zeg je in de inleiding van je presentatie?
- Wat zeg je in het slot van je presentatie?
- Waarom schrijf je de inhoud van je presentatie in steekwoorden op, denk je?
- Noem drie punten waaraan een goede inhoud voldoet.
- Bedenk een voordeel van een Prezi of PowerPoint tijdens een presentatie.
- Bedenk een nadeel van een Prezi of PowerPoint.
- Noem drie voorbeelden van een goede lichaamshouding en goed stemgebruik tijdens een presentatie.

OPDRACHT 3

Bekijk de presentatie *Sociale media*. Leg telkens je antwoord uit.

- Wat is het belangrijkste doel van deze presentatie?
- Beoordeel de structuur van de presentatie.
- Beoordeel de inhoud van de presentatie.
- Welk deelonderwerp had ook behandeld kunnen worden?
- Wat had de leerling nog meer in de inleiding kunnen zeggen?
- Beoordeel het slot.
- Is de PowerPoint goed gebruikt?
- Wat vind je van de houding en het stemgebruik van de leerling?
- Welk cijfer zou je voor deze presentatie geven?

OPDRACHT 4

Lees tekst 1. Werk in viertallen.

- Bespreek alle situaties. Noteer jullie conclusies.
- Bedenk zelf ook nog twee situaties en schrijf deze erbij.
- Bespreek ook deze situaties. Noteer de conclusies.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Prezi of PowerPoint'.

- Hoeveel woorden bevat een dia van een goede Prezi of PowerPoint maximaal?
- Wanneer is de tekst op een Prezi of PowerPoint goed leesbaar volgens jou? Bedenk twee punten.
- Je maakt een Prezi over de grondsoorten in Nederland. Welk beeld past daarin het best?
 - een kaart van Nederland met alle grondsoorten
 - een kaart van de wereld met alle grondsoorten
 - een mol in de aarde
 - een plant in een plantenbak met aarde
- Je maakt een Prezi over de Nederlandse schrijfster Cajo Cazemier. Omschrijf of zoek twee beelden die je voor je Prezi goed kunt gebruiken.

OPDRACHT 6

Denk terug aan de presentatie *Sociale media*.

- Aan welke twee eisen van een goede PowerPoint voldoet de PowerPoint die gebruikt wordt?
- Aan welke eis voldoet de PowerPoint niet?
- Hoe zou je de PowerPoint kunnen verbeteren?

OPDRACHT 7

Lees tekst 2 *Beoordeling presentatie*.

- Bekijk je antwoorden en conclusies bij opdracht 1 en 4 en lees de leertekst 'Presenteren' nog eens.
- Gebruik deze informatie om het schema 'Beoordeling presentatie' aan te vullen. Noteer in elk vakje van het schema op welke punten je let bij een presentatie. De eerste rijen zijn al voor een deel ingevuld.
- Bespreek je schema met je klas.
- Vul het schema waar nodig aan.

1

Situaties voor *Wat zou er gebeuren als ...?*

- Wat zou er gebeuren als je dertig PowerPointdia's laat zien in een presentatie van vijf minuten?
- Wat zou er gebeuren als je lichtgele letters op je Prezi of PowerPoint gebruikt?
- Wat zou er gebeuren als je Prezi of PowerPoint niet goed werkt?
- Wat zou er gebeuren als het publiek de plaatjes niet begrijpt?
- Wat zou er gebeuren als je het publiek niet durft aan te kijken?
- Wat zou er gebeuren als je je presentatie niet voorbereidt?

Prezi of PowerPoint

Bij een presentatie kun je een **Prezi** of **PowerPoint** gebruiken. Je publiek:

- luistert naar jouw verhaal;
- kijkt naar de plaatjes;
- leest de kernwoorden.

Een goede Prezi of PowerPoint:

- bevat minder dan tien (steek)woorden per dia;
- bevat alleen beelden die je niet goed met woorden kunt uitleggen;
- is goed leesbaar.

SPREEKTAAK

OPDRACHT 8

Je gaat een groepspresentatie houden van maximaal vijf minuten over een belangrijk historisch persoon, bijvoorbeeld over Willem van Oranje.

OPDRACHT 9

Bereid de presentatie voor.

- Noteer het doel van jullie presentatie.
- Let op de structuur: maak een inleiding, kern en slot.
- Let op de inhoud: verzamel informatie, maak een samenvatting in steekwoorden.
- Verdeel de informatie over de inleiding, de kern en het slot. Zorg voor een logische volgorde van de deelonderwerpen.
- Spreek af wie welk (deel)onderwerp presenteert.
- Maak een goede Prezi of PowerPoint.
- Schrijf op wanneer je een nieuwe dia laat zien of wanneer je de Prezi start.
- Oefen de presentatie. Beoordeel hem met het aangevulde schema uit opdracht 7.

OPDRACHT 10

Houd de presentatie.

OPDRACHT 11

Beoordeel de presentaties.

- Beoordeel de andere presentaties met het aangevulde schema uit opdracht 7.
- Bespreek de presentaties na.
- Welke presentatie vond je de beste? Leg je antwoord uit.
- Welke Prezi of PowerPoint was het best? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 12

Kijk terug.

- Hoe vond je het om het schema 'Beoordeling presentatie' te gebruiken? Leg je antwoord uit.
- Is het belangrijk dat je goed kunt presenteren? Denk bijvoorbeeld aan je vervolgopleiding of je latere beroep.

2

Beoordeling presentatie

	onvoldoende	voldoende	goed
structuur	• geen indeling in inleiding, kern, slot • onlogische volgorde deelonderwerpen	• indeling in inleiding, kern, slot • redelijk logische volgorde deelonderwerpen	• goede indeling in inleiding, kern, slot • logische volgorde deelonderwerpen
inhoud	• niet volledig • onjuiste informatie • onduidelijke informatie	• redelijk volledig • juiste informatie • redelijk duidelijke informatie	
vorm			
presentatievaardigheden			

OPDRACHT 1

Wat je al weet en hebt geleerd over het zoeken naar informatie en over betrouwbaarheid van bronnen.

Werk samen.

- Gebruiken jullie meestal meer zoekwoorden als jullie informatie zoeken via Google?
- Hoe kiezen jullie de beste hit?
- Hoe controleren jullie de betrouwbaarheid van sites?
- Vergelijk en bespreek jullie antwoorden klassikaal.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Zoekplan'.

- Wanneer gebruik je dubbele aanhalingstekens als je in Google zoekt?
- Wat betekent *Adv* dat vaak bij de bovenste hits staat?
- Waarom moet je hits waar *Adv* bij staat, niet gebruiken als je informatie nodig hebt voor school?
- Wanneer gebruik je een hit met *Adv* juist wel?
- Waarom is het handig om hits te filteren op een periode?

OPDRACHT 3

Zoekwoorden gebruiken.

- Zoek op internet informatie over het ontstaan van de VOC. Zoek eerst alleen met de zoekterm *VOC*, daarna met de zoektermen *VOC* en *ontstaan*, daarna met dezelfde zoektermen omgedraaid en daarna met dubbele aanhalingstekens: "*VOC ontstaan*". Wat levert de beste resultaten op? Leg je antwoord uit.
- Zoek in je hits een goede vervanger voor de zoekterm *ontstaan*.
- Start een nieuwe zoekopdracht met *VOC* en de nieuwe zoekterm.
- Beschrijf de verschillen in de hits die je krijgt.
- Wat heb je geleerd van het variëren met zoektermen?

Zoekplan

Zo zoek je via Google informatie voor een werkstuk of een schoolopdracht:

- bedenk of zoek eerst meerdere **zoekwoorden**;
- zet het belangrijkste zoekwoord vooraan;
- gebruik dubbele aanhalingstekens voor zoekwoorden die precies zo in de bron moeten staan;
- gebruik de filters om in een bepaalde periode of een taal te zoeken;
- beoordeel de **hits**:
 - klik niet alleen de bovenste hit aan;
 - controleer de **betrouwbaarheid** van de sites;
 - gebruik geen sites waar *Adv* bij staat;
 - vraag je af of je hier de informatie kunt vinden die je zoekt.
- neem bruikbare informatie over en schrijf de **bron** onder de informatie;
- gebruik meerdere sites zodat je de juistheid van de informatie kunt controleren.

Kun je geen goede informatie vinden? Zoek in je hits dan naar synoniemen van de zoektermen die je gebruikte. Met die synoniemen maak je een nieuwe zoekopdracht.

1

Betrouwbaarheid internetbronnen

Niet alles wat je leest op internet, is waar.

Stel daarom onderstaande vragen bij iedere internetbron.

Wie?

- Wie heeft het geschreven?
- Is het geschreven namens een organisatie of is het persoonlijk?
- Is de schrijver deskundig?
- Is de organisatie betrouwbaar?

Wat?

- Is het geen reclame?
- Is de informatie juist?
- Worden er betrouwbare bronnen genoemd?

Waar?

- Kwam ik via een betrouwbare bron op dit adres?

Wanneer?

- Is het actueel?

Als je genoeg positieve antwoorden op deze vragen kunt geven, is dat een teken dat het een betrouwbare bron is.

De antwoorden op de vragen *Wie* vind je vaak onder de knoppen *Over ons*, *Contact* of *Help*. Daar staan adressen, telefoonnummers, informatie over de organisatie of over de schrijvers.

Vaak staat ook boven- of onderaan het artikel informatie over de schrijver, de datum waarop het is gepubliceerd of bijgewerkt en de gebruikte bronnen.

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Betrouwbaarheid internetbronnen'.

- Ervaar jij internet als een betrouwbare bron? Leg je antwoord uit.
- Op welke manieren kun je erachter komen wie een internetbron heeft geschreven?
- Wat voor informatie staat er op websites bij *Over ons*?
- Leg uit wat betrouwbaarder is: een tekst die geschreven is namens een organisatie of een persoonlijke tekst.
- Hoe stel je vast of iets reclame is?
- Wat kun je controleren als je meerdere bronnen over hetzelfde onderwerp met elkaar vergelijkt?
- Hoe kun je al tijdens het zoeken oude bronnen uitsluiten?
- Leg uit wat afbeelding 1 met betrouwbaarheid heeft te maken.

OPDRACHT 5

Vragen stellen aan bronnen.

- Selecteer drie bronnen uit de hits van opdracht 3.
- Zoek bij iedere bron naar een knop *Over ons* of iets vergelijkbaars en naar *Contact*.
- Zoek bij de bronnen naar informatie over de schrijver en de bronnen die hij gebruikt heeft.
- Noteer per bron welke vragen je kunt beantwoorden uit de leertekst 'Betrouwbaarheid internetbronnen'.
- Welke bron is het meest en welke is het minst betrouwbaar?

OPDRACHT 6

Denk terug aan een werkstuk dat je hebt gemaakt, waarvoor je bronnen hebt gebruikt.

- Had je de betrouwbaarheid van de gebruikte bronnen toen gecontroleerd. Waarom wel of niet?
- Pak het werkstuk erbij en onderzoek twee gebruikte bronnen op betrouwbaarheid.
- Zou je deze bronnen de volgende keer weer gebruiken?

OPDRACHT 7

Kijk terug.

- Heb je een nieuwe manier van zoeken geleerd? Welke?
- Hoe ga je voortaan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over gedichten.

- a Wat is eindrijm?
- b Schrijf een strofe met het rijmschema ABAB.

OPDRACHT 2

Lees het gedicht *Waarom ik altijd nee zeg*.

- a Kies een antwoord. Dit gedicht gaat over...
 - A naar jezelf kijken
 - B je zin niet krijgen
 - C nergens zin in hebben
- b Herken je het gevoel in het gedicht? Waarom wel of niet?
- c Wat bedoelt de dichter met *Drie kleine letters maken vele grote grillen*?
- d Het gedicht eindigt met *ook al heb ik nergens pijn*. Wat voor pijn bedoelt de dichter?

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Assonantie en alliteratie'.

- a Welke klank is hetzelfde in het eerste voorbeeld?
- b Welke klanken zijn hetzelfde in het tweede voorbeeld?
- c Welke woorden allitereren in het derde voorbeeld?
- d Werk samen met een klasgenoot. Leerling 1 leest het gedicht *Waarom ik altijd nee zeg* neutraal voor, zonder nadruk. Leerling 2 leest het gedicht voor met nadruk op assonantie en alliteratie.
- e Hoe vonden jullie het gedicht de laatste keer klinken?

OPDRACHT 4

De lummelende leerling lacht om een lolletje.

- a Werk samen met een klasgenoot. Kijk het lokaal rond. Wat zie je? Bedenk drie zinnen die een situatie in de klas beschrijven. Laat minimaal drie woorden allitereren.
- b Wissel je zinnen uit met een ander tweetal.
- c Kies de beste zin en lees die voor aan de klas.

Assonantie en alliteratie

Assonantie betekent: woorden in de versregels hebben dezelfde klinkers.

Assonantie kan aan het einde van de versregel plaatsvinden:

*Ik zal je alles laten lezen
elk woord dat overbleef*

Ronald M. Offerman

Assonantie kan ook midden in de zin voorkomen:

In het zand daar staan mijn hakken

Ronald M. Offerman

Als meerdere woorden in een versregel, of versregels, met dezelfde medeklinker beginnen, noem je dat **alliteratie**:

's Zomers stinken alle steden

Menno Wigman

Woorden met dezelfde klinker of medeklinker krijgen bij het (voor)lezen meer nadruk.

Door assonantie en alliteratie krijgen regels en het gedicht als geheel ook een grotere samenhang.

Waarom ik altijd nee zeg

Waarom ik altijd nee zeg
als er ja moet komen,
dat weet ik niet.

Er zit een nee in mij
vanbinnen,
een heel erg hard
niet-willen.

Drie kleine letters maken
vele grote grillen.

Waarom ik altijd nee zeg
als het ja moet zijn,
dat is een groot geheim.
Het is een soort verdriet

ook al heb ik nergens pijn.

Frank Adam

OPDRACHT 5

Liefje, vergeet me niet.

- Schrijf het woord *lachen* in een cirkel. Schrijf er zoveel mogelijk woorden met een korte -a omheen.
- Maak een gedichtje van vier zinnen met die woorden met de titel *Een verhaaltje*. Gebruik zoveel mogelijk assonantie.
- Wissel je gedicht met een klasgenoot.
- Welke vind je het best gelukt? Leg ook uit waarom.

OPDRACHT 6

Lees het gedicht *Waarom ik altijd nee zeg nog een keer*.

- Welke assonantie zie je in de eerste strofe?
- Welke assonantie zie je in de vierde strofe en de laatste zin?
- Noteer telkens een woord uit het gedicht dat op korte afstand allitereert met: *waarom* – *heel* – *nee* – *grote* – *groot*.
- Waar vind je eindrijm in dit gedicht?

OPDRACHT 7

Nadenken over het gedicht.

- Gaat dit gedicht over jou? Leg uit waarom wel of niet.
- Hoe voelt een *nee vanbinnen*? Omschrijf het in je eigen woorden.
- Vind jij dat er een verschil is tussen *als er ja moet komen* en *als het ja moet zijn*? Leg je antwoord uit.
- Lees de laatste twee zinnen van het gedicht. Vind je *verdriet* goed gekozen? Leg uit waarom wel of niet.
- De dichter vindt wat hij beschrijft een *groot geheim*. Over wat voor geheim heeft hij het?

OPDRACHT 8

Kijk terug.

- Kies een antwoord en maak de zin af:
Assonantie en alliteratie
1 maken gedichten moeilijk, want...
2 maken gedichten interessant, want...
- Welke opdracht uit deze paragraaf vond je het leukst? Leg je antwoord uit.
- Welke opdracht uit deze paragraaf vond je het moeilijkst? Leg je antwoord uit.
- Een gevoel beschrijven is best lastig. Vind je dat *Waarom ik altijd nee zeg* dat goed doet? Leg je antwoord uit.

EXTRA GRAMMATICA

OPDRACHT 1

Schrijf de zin over. Schrijf onder elk woord de juiste woordsoort. Kies uit: *lw, zn, bn, zww, hww, vz, psv, bzv, av*.

- a Hij zong over een eenzame cowboy op zijn trouwe paard.
- b Hij is richting zonsondergang gereden.

OPDRACHT 2

Benoem de rijtjes woordsoorten.

- a rijden, rennen, vechten, beroven, dansen, roepen
- b hebben, zijn, worden, kunnen, mogen, willen
- c paard, hond, dief, spoorrails, bajes, woestijn
- d zwart, oud, vrolijk, gemeen, slim, snel
- e in, op, naast, onder, tussen, langs
- f jouw, zijn, haar, onze, jullie, hun
- g ik, hij, u, wij, jullie, hen
- h dit, dat, deze, die, zo'n
- i de, het, een

Kies uit vijf rijtjes een woord en maak er een hele zin mee.

Kies uit zeven rijtjes een woord en maak er een hele zin mee.

OPDRACHT 3

Noteer alle werkwoorden onder elkaar. Schrijf telkens de woordsoort erachter. Kies uit: *zww* of *hww*.

- a Lucky Luke zou sneller schieten dan zijn eigen schaduw.
- b De cowboy helpt overal onrecht en misdaad te bestrijden.
- c De Daltons vormen een hechte familie van boeven.
- d Rataplan wordt als de minst alerte hond ter wereld neergezet.

Schrijf nu de werkwoordsvorm erachter: *pv, vd, inf*.

OPDRACHT 4

Noteer de gezegdes van de volgende zinnen.

- a Joe zou constant woest uit zijn ogen hebben gekeken.
- b William en Jack zullen hun broer diverse keren kalmeren.
- c Averall zal welbespraakt de boel verraden hebben.
- d Machteloos van woede zou Joe donkerrood kleuren.

Bepaal nu stap voor stap de tijd.

- 1 Tegenwoordige of verleden tijd?
- 2 Voltooide of onvoltooide tijd?
- 3 Toekomende tijd?

OPDRACHT 5

Zet het werkwoord in de gevraagde tijd.

- a o.t.t.t. Lucky Luke (kaarten) met Rataplan.
- b o.v.t.t. Averall (verklappen) kennelijk Joes plannetje.
- c v.t.t.t. De cipier (verwelkomen) de Daltons thuis.
- d v.v.t.t. Joe (verwerken) deze tegenvaller in de bajes.

OPDRACHT 6

Maak een tabel met twee kolommen. Zet boven de ene kolom *hoeveelheid* en boven de andere *volgorde in een rij*. Noteer alle telwoorden uit de volgende tekst op de juiste plaats.

Drie Australische jongens wilden grote wolfspinnen wegvegen. De jongste was negen jaar, de middelste veertien en de oudste vijftien. Hun plannetje bleek niet echt efficiënt. Bij de eerste, geringe aanraking barstte één spin open en kwamen er alleen maar meer spinnetjes tevoorschijn. En niet zo weinig ook; het waren er meer dan honderd! Gelukkig waren alle babyspinnetjes nog erg klein.

OPDRACHT 7

Noteer de wederkerende voornaamwoorden.

- a 'Kleed u zich maar even uit,' zei de dokter.
- b Ik moest me overgeven aan het onderzoek.
- c Mijn zus had zich al blootgegeven.
- d Mijn zus en ik schaamden ons vreselijk.

Vul het juiste wederkerende voornaamwoord in.

- e Niemand verheugt ... op zoiets.
- f Mijn moeder kon het ... best voorstellen.
- g Toch zei ze: 'Jullie stellen ... wel een beetje aan.'

OPDRACHT 8

Noteer de tijd van elke zin. Zet de juiste woordsoorten onder de woorden. Nieuw zijn: *tw, wkv*.

- a In de tweede helft van de zeventiende eeuw zou Sir Henry Morgan zich de schrik van de Spaanse vloot hebben genoemd.
- b Deze zeerover uit Wales, admiraal van de Engelse marine, zou met zijn tweeduizend boekaniers in een konvooi van 37 schepen Panama op de Spanjaarden veroveren.

OPDRACHT 1

Noteer de pv van deze sterke werkwoorden in de verleden tijd.

- a Twee papegaaien (houden) de brandweer voor de gek.
- b Ze (roepen) duidelijk 'Help!' en 'Brand!'
- c Een brandweerman (denken) dat er nog mensen in het huis (zitten) en (stuiven) onmiddellijk de vlammen in.
- d Daarop (vliegen) de paniekerige vogels er gauw vandoor.

OPDRACHT 2

Noteer de pv van deze zwakke werkwoorden in de verleden tijd. Maak eventueel gebruik van het ezelsbruggetje 'T KoFSCHiP X.

- a Een echtpaar (maken) zich zorgen om hun te zware kind.
- b De ouders (zetten) het vijftig kilo wegende jongetje op dieet.
- c Desondanks (vermeerderen) zijn gewicht zich nog steeds.
- d Stiekem (verorberen) de jongen het voer van de hond.
- e De vermagerde hond (happen) de jongen in zijn bil.

OPDRACHT 3

Noteer de pv van deze zwakke werkwoorden in de verleden tijd. Maak nu echt gebruik van het ezelsbruggetje 'T KoFSCHiP X.

- a Een bejaarde vrouw (aftroeven) vannacht twee inbrekers.
- b De slechteriken (klossen) en (bonzen) rond in haar schuurtje.
- c De krasse oma (doppen) haar eigen boontjes wel.
- d Ze (haasten) zich naar buiten en (kastijden) de boeven gezellig met een tuinkabouter.
- e De tuinkabouter (overleven) dit niet.

Controleer je antwoorden. Wat is de stam van het werkwoord? En wat is de ik-vorm?

OPDRACHT 4

Noteer de pv meervoud in de verleden tijd van deze zwakke werkwoorden.

a doden	e vergroten	i grijnzen
b indutten	f hechten	j hoeven
c verwoesten	g branden	k surfen
d landen	h starten	l vissen

OPDRACHT 5

Noteer de pv in de verleden tijd.

- a Acht jaar geleden (emigreren) ik naar Nederland.
- b Toen ik net in Nederland (zijn), (wonen) ik vlak bij de Sloterplas in Amsterdam.
- c Daar (joggen) veel mensen.
- d Ik (bedenken) dat ik dat ook maar eens (moeten) proberen.
- e De vlakke wegen en het koele weer (maken) het leuk.
- f Mijn familie in India (vinden) het erg grappig.

Controleer je antwoorden. Verandert het werkwoord van klank? Heb je 'T KoFSCHiP X gebruikt?

OPDRACHT 6

Neem de zinnen over en plaats dubbele punten waar nodig.

- a Robert heeft een bijzondere hobby hij bedenkt computerspelletjes.
- b Drie keer raden welke game Angry Birds in populariteit versloeg Roberts Bubble Ball of Candy Crush?
- c De veertienjarige Robert zei in een interview 'Ik voel me net een popster!'
- d Zijn moeder besloot laat dat kind maar ontwerpen, dan regel ik de zakelijke kant wel.
- e Robert wil later hetzelfde beroep vervullen als zijn broer computerprogrammeur.
- f 'Mijn broer is mijn grote voorbeeld,' zei hij trots.

OPDRACHT 7

Schrijf de zinnen over. Zet leestekens. Noteer de werkwoordsvorm in de verleden tijd.

- a De zakkenroller (wikken) en (wegen) zijn kansen.
- b Hij (mijmeren) over de hem aangeboden artikelen een smartphone een portefeuille of een Rayban-zonnebril.
- c Hij (vermoeden) dat niemand zich met hem (bezighouden).
- d De dame op het zonnige terras (smakken) een verrukkelijk dessert weg een bosbessentaartje.
- e De dief (tasten) toe... en (worden) onmiddellijk gegrepen.
- f Dit (verraden) je je (lachen) geen moment, (grijnzen) de undercoveragent.

OPDRACHT 1

Lees tekst 1 nog niet.

- a Vind je dat je genoeg beweegt?
- b Ga na wat jij per week doet aan lichaamsbeweging. Noteer je activiteiten en bereken de tijd die je gemiddeld per dag beweegt.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 verkennend.

- a Er zijn twee manieren om een interviewverslag te maken. Van welke manier is tekst 1 een voorbeeld? Leg je antwoord uit.
- b Hoe zou tekst 1 eruitzien als de andere manier was gebruikt?
- c De inleiding heeft twee functies. De ene functie heeft bijna elke inleiding, de andere functie is kenmerkend voor een interview. Noteer de twee functies.
- d Bedenk een ondertitel waardoor duidelijker wordt waar de tekst over gaat.
- e Stel jezelf de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.

OPDRACHT 3

Vragen over hoofdzaken. Lees tekst 1 nauwkeurig.

- a Noem het deelonderwerp van alinea 2 door de zin af te maken: *Alinea 2 gaat over het verband tussen...*
- b Noteer in één zin het belangrijkste wat Erik Scherder over het deelonderwerp beweert.
- c Welk effect heeft lichaamsbeweging op het brein?
- d Klopt de stelling? Leg je antwoord uit.
Voor fitheid van het brein is evenveel lichaamsbeweging nodig als voor lichamelijke fitheid.

OPDRACHT 4

Vragen over details.

- a De boektitel in alinea 1 moet je natuurlijk niet letterlijk opvatten. Leg uit wat ermee wordt bedoeld.
- b Hoe komt Scherder aan zijn uitspraak: *zitten is het nieuwe roken* (titel en alinea 2)?

OPDRACHT 5

Nog een paar vragen over details.

- a Wat is de functie van de slotzin van alinea 2? Noteer het signaalwoord dat je heeft geholpen.
- b Welke twee op elkaar volgende effecten van weinig bewegen noemt Scherder in alinea 3?
- c Hoe zorgt Scherder ervoor dat hij zelf genoeg lichaamsbeweging krijgt?

OPDRACHT 6

De hoofdgedachte van tekst 1.

Probeer de hoofdgedachte van tekst 1 in één zin te formuleren.

- Combineer informatie uit alinea 1 met informatie uit alinea 4/5.
- Houd het algemeen; gebruik geen getallen.

OPDRACHT 7

Reageren op een stelling.

Bedenk een argument vóór de volgende stelling:

Het zou een goed idee zijn alle stoelen in klaslokalen met een trapmechanisme uit te rusten.

OPDRACHT 8

Woordenschat. Gebruik zoveel mogelijk de context.

- a Wat betekent *inactiviteit* (r. 10)? Gebruik een omschrijving uit de tekst.
- b Wat is *diabetes* (r. 11)?
- c Dit zijn synoniemen van *stimuleren*: *aanzetten; aansporen; bevorderen; motiveren; prikkelen*. Welk synoniem past het best in r. 20, welk in r. 27 en welk in r. 34?
- d Wat zijn *neutrofines* (r. 25-26)?

OPDRACHT 9

Kijk terug.

- a Kijk terug naar je antwoorden op opdracht 1. Beweeg jij genoeg om je brein te stimuleren?
- b Heb je de vragen over interviewverslag (2a en b) en de functies van de inleiding (2c) goed beantwoord? Probeer bij een fout antwoord vast te stellen wat je fout hebt gedaan.
- c Hoe goed heb je de vragen over hoofdzaken gemaakt? Geef jezelf een cijfer tussen 0 en 10.

Zitten is het nieuwe roken

Tekst: Nick Kivits

- (1) Erik Scherder is hoogleraar neurowetenschappen. Hij benadrukt keer op keer hoe belangrijk beweging is om veroudering tegen te gaan en dat je er jong mee moet beginnen. Scherder is de auteur van het boek *Laat je hersenen niet zitten*.

- (2) **U zegt dat 6 tot 10 procent van alle sterfte is toe te schrijven aan gebrek aan beweging. Is dat niet overdreven?**

‘Nee hoor. Uit onderzoeken blijkt dat ziekten die verband houden met inactiviteit wereldwijd doodsoorzaak nummer 4 zijn. Daarbij moet je denken aan diabetes, maar ook aan hart- en vaatziekten. Al die aandoeningen samen zijn goed voor 5,3 miljoen doden per jaar. Dat is net zoveel als roken. Je kunt dus redeneren: zitten is het nieuwe roken.’

- (3) **Als we dat weten, waarom zijn we dan zo lui?**

‘De mens vindt het fijn om verwend te worden. We brengen de kinderen met de auto naar school en in plaats van de trap nemen we liever de roltrap. Met als gevolg dat de delen van ons brein die ons stimuleren om te bewegen, futloos worden. Met als gevolg dat we nog minder bewegen.’

- (4) **Lichaamsbeweging houdt volgens u niet alleen het lijf fit, maar ook het brein. Hoe?**

‘Als we meer bewegen, maakt ons lichaam meer neurotransmitters aan. Dat zijn stoffen die de groei van hersencellen stimuleren. Ze zorgen ervoor dat je meer contactpunten in je brein houdt. Daardoor ben je beter in staat kennis op te nemen en te verwerken, waardoor je bij problemen meer oplossingen kunt ontdekken.’

- (5) **Een half uurtje per dag bewegen, is dat genoeg?**

‘Als je de norm voor lichamelijke fitheid wilt halen, is drie keer per dag tien minuten achter elkaar bewegen genoeg. Maar als je ook je brein wilt stimuleren, moet je meer doen. Pas als je 25 minuten achter elkaar beweegt, heeft je denkvermogen genoeg tijd om aan de gang te komen. Een paar keer naar de koffieautomaat lopen is dus niet genoeg.’

- (6) **Hoe zorgt u zelf dat u genoeg beweegt?**

‘Ik fiets veel. Niet alleen naar mijn werk, maar ook óp mijn werk. Aan mijn bureau zit ik op een stoel met trappers. Zo kan ik na een vergadering even een half-uurtje fietsen terwijl ik op mijn laptop bezig ben.’

Bron: *Know How*

SAMENVATTING

FICTIE

Tijdspectatief:

- gebeurtenissen beschrijven alsof ze op dit moment gebeuren;
- gebeurtenissen achteraf vertellen.

LEZEN

Informatieve tekst:

- belangrijkste doel is informeren;
- vooral feitelijke informatie;
- voorbeelden: nieuwsbericht, sportverslag, interviewverslag, lemma in een encyclopedie, schoolboektekst, wetenschappelijk artikel, handleiding.

Interviewverslag:

- letterlijk interviewverslag: vragen en antwoorden worden kort weergegeven;
- samenvattend interviewverslag: vragen worden weggelaten, mengeling van letterlijke uitspraken en verkorte weergave van wat er gezegd is.

Functionies van de inleiding:

- aandacht trekken;
- het onderwerp noemen of beschrijven;
- de aanleiding noemen;
- de centrale vraag stellen;
- de mening van de schrijver geven;
- een samenvatting van de inhoud geven.

Functionies van het slot:

- een conclusie geven;
- een samenvatting geven;
- een advies geven.

Samenvattend tekstverband: *kortom, om kort te gaan, samenvattend, al met al.*

WOORDEN

Voor- en achtervoegsels uit andere talen: *live-, contra-, auto-, deci-, centi-, kilo-, mega-, giga-, -heid, -eur, -isch.*

GRAMMATICA

Tijden van het werkwoord:

- tegenwoordige of verleden tijd: kijk naar de pv;
- voltooid tijd: vorm van *hebben* of *zijn* + voltooid deelwoord;
- toekomstige tijd: vorm van *zullen* in het gezegde.

Telwoord:

- geeft een hoeveelheid aan: *drie, veertigste*;
- geeft volgorde aan: *weinig, zoveelste*.

Wederkerend voornaamwoord:

- past zich aan aan het onderwerp;
- in de infinitief *zich*.

SPELLING

Dubbele punt gebruik je:

- voor een opsomming;
- voor een uitleg;
- voor een gedachte;
- voor een citaat.

Na een dubbele punt schrijf je een kleine letter, behalve

- als er na de dubbele punt een citaat begint;
- als er na de dubbele punt een eigennaam staat.

SCHRIJVEN

Citeren:

- letterlijk opschrijven wat iemand gezegd heeft;
- voor en achter het citaat staan aanhalingstekens.

Afwisselen van woordkeus:

- gebruik synoniemen;
- gebruik omschrijvingen;
- gebruik verwijswwoorden.

SPREKEN KIJKEN LUISTEREN

Presenteren:

- structuur: inleiding, kern, slot;
- inhoud:
 - verzamel informatie;
 - vat samen in steekwoorden;
 - zorg voor volledige, juiste en duidelijke informatie;
- vorm: welke hulpmiddelen gebruik je;
- presentatievaardigheden:
 - aandacht vasthouden;
 - letten op lichaamshouding en stemgebruik.

Een goede PowerPoint of Prezi:

- heeft minder dan tien woorden per dia;
- heeft beelden die met woorden niet goed zijn uit te leggen;
- is goed leesbaar.

HOOFDSTUK

3

Weer geleerd!

3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7
FICTIE	LEZEN	WOORDEN	GRAMMATICA	SPELLING	SCHRIJVEN	SPREKEN KIJKEN LUISTEREN
- Psychisch perspectief - Meervoudig psychisch perspectief Fictietaak: boekverslag	- Betogende tekst - Argument - Verwijswoord - Tekstverband: oorzaak/gevolg Leestaak	Woordvorming: vorming van werkwoorden	- Bedrijvende en lijdende vorm - Tijden bedrijvende en lijdende vorm - Gebruik van bedrijvende en lijdende vorm	- Voltooid deelwoord - Tegenwoordig deelwoord - Hoofdletters - Dictewoorden: woorden met i-klank	- Ingezonden brief schrijven - Argumenten vinden - Argumenten uitwerken - Formuleren: verwijswoorden Schrijftaak	- Documentaire - Aantekeningen maken Kijkttaak
Bladzijde 94	Bladzijde 100	Bladzijde 106	Bladzijde 110	Bladzijde 114	Bladzijde 117	Bladzijde 121
Digitale opdrachten Audiofragment Fictieverhaal Leestips	Digitale opdrachten Actuele leestaak Audio bij teksten Test jezelf	Digitale opdrachten Flitskaarten Animaties Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Werkbladen schrijven	Digitale opdrachten Video

BASIS

3.8	3.9					
INFORMATIE	GEDICHT	EXTRA	OEFENEN	TEST JEZELF	SAMEN- VATTING	TOETS
- Bronnen noteren - Informatie ordenen	Beeldspraak	Grammatica Spelling Lezen	Lezen Woorden Grammatica Spelling	Lezen Woorden Grammatica Spelling	De belangrijkste theorie van hoofdstuk 3	Hoofdstuktoets Vaardigheidstoetsen
Bladzijde 124	Bladzijde 126	Bladzijde 128			Bladzijde 132	Toets
Digitale opdrachten	Digitale opdrachten Animatie	Oefenen	Digitaal oefenen	Digitale oefentoets		Digitale toets
KEUZE			DIGITAAL OEFENEN			TOETS

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over fictie.

- Welke twee vormen van tijdsperspectief zijn er?
- Je leest bijna altijd de gedachten van een personage. Wat is daar het gevolg van?

OPDRACHT 2

Lees tekst 1, een fragment uit *Rafels van Rio*.

Hiago woont in een favela, een sloppenwijk aan de rand van Rio de Janeiro. In de favela zijn soldados de baas, jonge mannen die geld verdienen met drugshandel en daardoor altijd in oorlog zijn met de politie.

- Soldados ronselen kinderen met stoere verhalen. Bedenk wat voor verhalen dat kunnen zijn.
- Julia vindt Hiago eigenlijk te serieus voor zijn leeftijd. Leg uit wat ze hiermee bedoelt.
- Julia is niet bang voor Fabio. Waarom niet?
- Noteer de zin die bewijst dat Orlando een belangrijke rol speelt in Hiago's leven.
- Noteer de zin die bewijst dat Hiago als een zoon is voor Julia.
- Waarom schiet de politie als Hiago een fietspompje laat vallen?

OPDRACHT 3

Lees het auteursdossier.

- Rafels van Rio* past goed bij het beroep en de interesses van Gijs Wanders. Leg dit uit met twee voorbeelden uit het auteursdossier.
- Rafels van Rio* heeft een eigen Facebookpagina. Lees er een aantal verhalen van bewoners van de favela. Noteer twee verhalen die je interessant vindt en leg uit waarom je ze koos.
- Wat betekent het woord *rafels* in de titel, denk je?

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Perspectief' op bladzijde 96.

- Wat is het verschil tussen psychisch perspectief en meervoudig psychisch perspectief?
- Wat is het voordeel van een meervoudig perspectief?

1 Soldados en politie

Eerst is er vuurwerk, even later gevolgd door het ratelen van wapens. Julia Santos holt naar het raam. Het zijn geen vreugdeschoten, en er worden op dit tijdstip ook geen nieuwe wapens getest door de *soldados*. Dat gebeurt alleen 's nachts. Nee, dit is het geluid van oorlog.

Het veldje aan de overzijde van de straat ligt er verlaten bij, een voetbal treurig op de zanderige vlakke, ingedeukt, lek geschopt. Waar zijn de jongens? Ze zouden een balletje gaan trappen, had Hiago gezegd.

Julia drukt haar gezicht tegen het glas en kijkt naar links. Uit die richting komen de schoten, de enige toegang tot de wijk. *Waarom komt hij niet naar huis?*

Ineens grijpt de angst haar bij de keel en ze begint oncontroleerbaar te beven. Ze grijpt zich vast aan de deurpost en haalt een paar keer diep adem. *Laat hem in godsnaam niets overkomen.* Hiago is dan wel niet haar eigen zoon, ze beschouwt hem als haar zoon.

De schotenwisselingen worden feller. Winkeliers laten hun rolluiken neer. Een taxichauffeur probeert zijn busje te keren en botst tegen de hoge stoep-randen. In de blik van de passagiers ziet ze haar eigen angst weerspiegeld. Ze moet nu rustig blijven. Misschien is hij bij Orlando. Ze pakt haar mobiele telefoon en zoekt het nummer van haar broer. Bij hem is Hiago veilig, ook al ligt zijn eethuisje recht tegenover een uitkijkpost van de soldados.

Julia klampt zich vast aan de gedachte dat haar broer niet snel in paniek raakt. Hij zal de deuren op tijd vergrendelen en zijn klanten naar achteren dirigeren.

Ze laat de telefoon net zo lang overgaan tot ze Orlando's stem hoort, die haar vertelt dat ze een boodschap kan achterlaten. Van frustratie gooit ze het mobieltje op de bank en slaat ze haar handen voor haar gezicht.

Waarom heeft ze hem naar buiten laten gaan? De hele dag al had ze het gevoel dat er iets stond te gebeuren. Er hing een nerveuze sfeer in de wijk, soldados reden af en aan op hun motoren. Misschien waren ze zich aan het voorbereiden op een confrontatie.

Buiten dwarrelt een verdwaalde vlieger over het wegdek. Een groepje ouders haast zich naar het buurthuis naast het voetbalveld. Misschien is Hiago daar wel naartoe gegaan. Hij speelt er vaak tafelvoetbal.

Hiago heeft talent voor sport, heeft een vrijwilliger van het buurthuis laatst gezegd. De jongen deed alsof hij het niet hoorde. Het is een bijzonder joch, dat ziet Julia elke dag. Een stille jongen, eigenlijk te serieus voor zijn leeftijd.

Ze moet het buurthuis bellen.

Een knalgele motor scheurt haar huis voorbij. Op het zadel zitten drie soldados dicht tegen elkaar. Een van hen is Fabio, de zoon van haar beste vriendin Daniela. Een geweer bungelt over zijn schouder en onder de rand van zijn bermuda zit een pistool geklemd. Ook de beide anderen zijn gewapend.

De motor duikt de steeg naast het buurthuis in. Het is een plek waar soldados met stoere verhalen kinderen ronselen die geen benul hebben van de risico's. Haar grootste angst is dat ze op een dag Hiago een wapen geven.

In het buurthuis neemt meteen iemand op. Nee, Hiago hebben ze niet gezien. Ze zouden hem direct naar huis hebben gestuurd. Radeloos gaat Julia op de bank zitten en staart voor zich uit. De gedachten razen door haar hoofd. De rondvliegende kogels, het gevaar...

Wanhopig probeert ze zichzelf gerust te stellen. Misschien zit Hiago gewoon veilig ergens binnen. *Nee.*

Haar ongerustheid wint het van de angst. Julia besluit de straat op te gaan.

Ze rent naar de overkant en holt het steegje in. Haar intuïtie heeft haar niet in de steek gelaten. Aan het eind van de steeg staat Hiago met zijn voetbalvrienden, ingesloten door de motor. Ze lijken zich weinig aan te trekken van de schoten en ontploffingen verderop.

Terwijl ze zich langs de motor wringt, wisselt Julia een korte blik met Fabio. Ze heeft nog op hem gepast toen hij klein was. Als jongetje was hij de knuffel van de buurt, nu zijn veel mensen bang voor hem. Zij niet.

Ze gebaart naar de jongens. 'Laat hen met rust.'

Fabio strijkt met zijn hand door zijn haar. Hij wil iets zeggen maar Julia kapt hem af. 'Naar binnen jullie. Wegwezen hier!' Ze duwt de jongens in de richting van het buurthuis. 'Opschieten!' De ontploffingen volgen elkaar nu in rap tempo op en het geluid van helikopters weerkaatst tegen de heuvel. Fabio en zijn maten worden ook onrustig. Gehaast keren ze hun motor. 'Vuile teef!' roept een van hen.

Julia doet alsof ze het niet hoort en priemt haar vinger in Fabio's richting. 'Val hem niet meer lastig, jongen. Vanaf nu blijf je uit zijn buurt!' Ze pakt Hiago bij de arm. 'Kom mee, snel.'

In de straat waar ze wonen houdt ze in. De voordeur van haar huis staat op een kier. Ze werpt een blik in de richting vanwaar geschoten wordt.

De eerste gepantserde politiewagen komt langzaam aangereden. Machinegeweren steken uit de geschutskoepel, klaar om elke aanval meteen te beantwoorden. Gewapende mannen zoeken

dekking achter het gevaarte. Met hun wapens in de aanslag sluipen ze de wijk binnen.

'Steek je armen in de lucht,' commandeert Julia. Ze kent de politie, ze weet hoe snel er wordt geschoten. Ze moeten hen duidelijk maken dat ze niks kwaads in de zin hebben.

De jongen gehoorzaamt meteen. Maar op het moment dat hij zijn handen in de lucht steekt, glijdt het voetbalpompje dat hij in zijn hand houdt tussen zijn vingers vandaan en klettert op het wegdek.

Julia schrikt. 'Doorlopen, Hiago! Laat liggen dat ding. Niet omkijken.'

Hiago negeert haar waarschuwing. Het pompje was een cadeau van Orlando. Hij keert om en grijpt naar de grond.

Meteen klinkt er geschreeuw. Een van de politiemannen knielt op het wegdek en brengt zijn geweer in de aanslag.

Julia's hart slaat over. In een reflex duwt ze Hiago tegen de grond en schermt hem af met haar lichaam. Ze sluit haar ogen en wacht op het eerste schot. *God wees genadig*, prevelt ze.

Er klinkt een salvo. Een kogel suist langs haar hoofd.

De tweede is raak. Ze voelt hoe die haar lichaam treft. Julia schreeuwt, niet van pijn maar van angst. *Als ze Hiago maar niet geraakt hebben.*

Bron: Gijs Wanders, *Rafels van Rio*

AUTEURSDOSSIER

GIJS WANDERS

Als kind wilde Gijs Wanders (Winschoten, 1950) graag ontdekkingsreiziger worden. Uiteindelijk werd hij journalist. Hij reisde jarenlang over de wereld, vaak langs plekken waar veel aan de hand was.

Hij heeft een aantal jeugdboeken geschreven, waarvan *Rafels van Rio* de laatste is.

Gijs houdt van sport, hij rende een aantal marathons. Ook de marathon van Rio de Janeiro; daarbij werd hij begeleid door ex-soldados die op het rechte pad waren geholpen.

OPDRACHT 5

Lees tekst 3 en 4, nog twee fragmenten uit *Rafels van Rio*.

- a De kleine jongen sterft, met *de angst bevroren op zijn gezicht*. Angst waarvoor?
- b Wat vind je van de manier waarop Renato probeert de jongen aan het praten te krijgen?
- c Wat had Renato goed te maken bij Julia, denk je?
- d Hiago draagt een geheim met zich mee. Wat kan het zijn?

OPDRACHT 6

Het perspectief in *Rafels van Rio*.

- a Leg uit dat dit boek een meervoudig psychisch perspectief heeft.
- b Welk effect heeft dit perspectief op jou als lezer?
- c Welk fragment vind je het interessantst om te lezen? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 7

Nadenken over het verhaal.

- a Jonge favelabewoners sluiten zich soms aan bij de drugsbendes omdat het ze stoer lijkt. Kun je dat begrijpen? Leg je antwoord uit.
- b Lees tekst 2 en beantwoord de vragen.
 - 1 Hoe zijn de favela's ontstaan?
 - 2 Waardoor is de levensverwachting laag?
 - 3 Lees de laatste zin van de tekst nog een keer. Op welke manier biedt een pen overlevingskansen?

OPDRACHT 8

Kijk terug.

- a Geweld, armoede en drugs. Noem drie woorden die er bij je opkomen als je die onderwerpen leest. Leg bij elk woord uit waarom je het kiest.
- b *Rafels van Rio* is fictie, maar wel gebaseerd op de realiteit van het leven van kinderen in de favela. Vind je het verhaal daardoor interessanter? Leg je antwoord uit.

Perspectief

Je leest gebeurtenissen in een verhaal altijd door de ogen van een personage, meestal door de ogen van de hoofdpersoon.

Dit heet een **psychisch perspectief**.

Soms lees je een verhaal door de ogen van meerdere personages.

Dit heet het **meervoudig psychisch perspectief**.

2

Favela's

De favela's van Rio zijn ontstaan tijdens de woningnood van de 19e eeuw. Kleine boeren werden steeds armer doordat grote bedrijven zich op de landbouw gingen richten. Door de sterke urbanisatie kwamen er veel mensen in de steden te wonen en was er maar weinig werkgelegenheid. Dit was het recept voor een enorme werkloosheid en armoede en leidde tot illegale huizenbouw op steile hellingen: de favela's.

De meeste favelabewoners zijn ongeschoold en 8,4 procent van de bewoners is analfabeet. Door zich bezig te houden met drugshandel kunnen de bewoners van de favela's op een snelle manier veel geld verdienen. De levensverwachting is hierdoor echter laag. Er vinden regelmatig vuurgevechten plaats. Ook veel kinderen komen terecht in de prostitutie of de drugshandel. Door al het geweld dat ze in hun jeugd te verduren krijgen, houden ze liever een pistool dan een pen vast omdat het ze een grotere overlevingskans biedt.

Bron: naar www.mensensamenleving.info/nl

3 Een aanslag

Orlando is ontvoerd en Hiago is verdwenen. Julia en de politieman Renato proberen uit te vinden wat er gebeurd is.

Als enige in de menigte heeft Renato Lima in de gaten wat zich bij de boom afspeelt. De omstanders hebben hun aandacht alleen bij de brand, maar hij ziet tot zijn verbijstering hoe een kind een pistool op hen richt.

Renato stuift naar voren. 'Duiken, nu!' schreeuwt hij over zijn schouder naar Julia en de anderen. De mensen die naar de brand staan te kijken reageren verschrikt.

Een andere, oudere jongen probeert het kind zijn wapen te ontfutselen. Het jongetje huilt en schreeuwt en verzet zich hevig. Maar de oudere jongen is te sterk voor hem.

Dan klinkt een droge knal en wordt het gehuil gesmoord. Het kind valt voorover op de grond. De oudere jongen draait zich om naar de menigte. Hij probeert het pistool te richten, maar hij is te laat.

Met een goed gemikte trap schopt Renato het wapen uit zijn hand. Hij weet dat hij de jongen met zijn blote vuisten kan hebben. Meteen haalt hij uit en slaat vol op hem in. Twee klappen volstaan om de jongen tegen de grond te smijten.

Van meerdere kanten komen nu politiemannen aangesneld. Ze houden Renato en de jongen onder schot. Renato maakt duidelijk dat hij een collega is en toont zijn politiepas. De agenten knikken dat ze hem begrepen hebben.

Terwijl de oudere knul in de boeien wordt geslagen loopt Renato naar het jongetje en buigt zich over hem heen.

'Leeft hij nog?' vraagt hij aan Julia, die ook naast het kind is neergeknield. Met verwilderde ogen kijkt het jongetje hen aan. Een straaltje bloed loopt uit zijn mondhoek.

Julia richt zich op. 'Wie kan hem helpen?' roept ze naar de menigte.

Het arme jongetje trilt over zijn hele lichaam. Hij klemt zijn handen tegen zijn buik op de plek waar de kogel naar binnen is gegaan, alsof hij het bloeden probeert te stelpen.

Julia streelt hem over zijn hoofd. 'Niet bang zijn, lieverd. Het komt allemaal goed.'

De ademhaling van het kind wordt steeds onregelmatiger, zijn bewegingen schokkerig.

Julia kijkt naar Renato. De politieman schudt zijn hoofd.

Dan sluit het jongetje zijn ogen. Renato legt zijn hand op zijn hals. Roerloos ligt het kind tussen hen in, de angst bevroren op zijn gezicht.

'Arme ziel,' zegt Julia zachtjes. 'Iemand moet zich over hem ontfemen.' Dan richt ze zich op, haar ogen zoeken Hiago. Toekijken bij een brand moet voor hem een verschrikking zijn. Zo heeft hij zijn ouders verloren.

Verderop ziet Julia hem staan in de menigte. Gelukkig, zijn trainer is bij hem.

'Ik begrijp het niet,' zegt Renato naast haar. 'Het ging allemaal zo snel. Maar ik weet zeker dat het pistool op jou gericht was.'

'Op mij?' reageert Julia geschrokken.

'Misschien werd hij wel gedwongen,' zegt Renato. Ze kijken toe hoe agenten het lichaam van de kleine jongen met een deken bedekken. 'En toen hij faalde, werd hij zelf gedood.'

'Maar waarom ik?' vraagt Julia ontdaan.

'Waarschijnlijk stonden ze je op te wachten,' zegt Renato. 'Ik heb geen idee waarom.' Hij ziet hoe de arrestant wordt afgevoerd en loopt op hem af. Hij moet weten wat de bedoeling was.

Renato pakt de jongen bij zijn kin. De agenten laten hem zijn gang gaan. 'Zeg op mannetje, wat waren jullie van plan?'

De jongen beantwoordt zijn vraag met een brutale blik.

Renato maakt met zijn hoofd een beweging naar Julia.

'Waarom namen jullie haar onder schot?'

De jongen weigert hem aan te kijken.

'Denk je dat ik achterlijk ben? Ik heb je tatoeage gezien, vriend. Je werkt voor Reiss. Geef toe dat jullie haar broer gevangen houden.' Even werpt de jongen hem een gemeen lachje toe.

'Haal die grijs van je gezicht,' zegt Renato. 'Als je je mond niet opendoet, zullen we Reiss laten weten dat je ons alles hebt verteld om je hachje te redden. Dat zal je duur komen te staan.'

'En wie ben jij dan wel?' reageert de jongen. 'Een smeris? Denk je echt dat Reiss jullie gelooft?'

'Zeg op, rotjoch. Leeft haar broer nog?'

De jongen wendt meteen zijn gezicht weer af.

Renato grijpt hem vast. 'Oké, wil je het zo spelen?'

Bliksemsnel haalt hij uit. Met zijn vlakke hand raakt hij de jongen vol in het gezicht.

Het bloed spuit uit zijn neus en de jongen verliest bijna zijn evenwicht. Maar hij kan niets doen. Zijn handen zijn geboeid. Hij zoekt steun bij de agenten die staan toe te kijken, maar die maken geen aanstalten om in te grijpen.

'Laat dit een les voor je zijn,' zegt Renato. 'Ik vroeg je of haar broer nog leeft. En waag het niet nog eens je kop te houden.'

De jongen mompelt iets. Het is amper te verstaan, maar Renato twijfelt geen moment. Hij kijkt Julia aan, ook zij heeft het gehoord. *Orlando leeft nog.*

‘Heb je hem gezien?’ vraagt Julia. Smekend kijkt ze de jongen aan. ‘Hoe is het met hem?’ Is hij gewond?’

De jongen houdt zijn kaken stijf op elkaar.

‘Beantwoord haar vraag,’ beveelt Renato.

‘Wat is Reiss met hem van plan?’ vraagt Julia wanhopig.

‘Hoe moet ik dat weten?’ valt de jongen uit. ‘Niemand kent zijn plannen.’

‘Hebben jullie de brand aangestoken om haar broer te straffen en haar hiernaartoe te lokken?’ probeert Renato.

De jongen doet alsof hij de vraag niet hoort.

‘Geef toe dat het zo gegaan is.’

Er komt geen reactie.

Renato weet dat doorvragen zinloos is. Hij geeft een seintje aan de agenten en samen met Julia kijkt hij toe hoe ze de jongen in de auto duwen. Nog eenmaal kijkt hij hen vuil aan. Een klodder spuug vliegt uit het autoraampje.

Dan worden Renato en Julia afgeleid door een donderend geraas. Ze draaien zich om en zien hoe het dak van het eethuisje met een diepe zucht instort.

Zwijgend kijken ze toe hoe de brandweer erin slaagt het vuur te doven. De naastgelegen woning wordt gered, maar van het eethuisje is weinig meer over dan zwartgeblakerde muren en een skelet van balken. De droom van Orlando is opgegaan in een rokende puinhoop.

Julia zucht verslagen. Renato legt zijn hand op haar arm.

Ze kijkt naar hem op. ‘Je zei dat je iets wilde goedmaken. Ik denk dat je dat zojuist hebt gedaan.’

Bron: Gijs Wanders, *Rafels van Rio*

4 Een overval

Hiago heeft zich bij de bende van Reiss aangesloten om Orlando te vinden. Angelo ontfermt zich over hem.

Hiago kucht en Angelo kijkt op. ‘Heb ik je wakker gemaakt?’

‘Nee, ik kan niet slapen,’ zegt Hiago. Hij komt overeind.

Angelo steekt een sigaret op en gaat bij het open raam staan.

‘Ik hoorde wat er met je ouders is gebeurd. Heftig verhaal.’

‘Heb je het van Fabio gehoord?’

Angelo knikt. ‘Hij kon me niet zoveel vertellen. Wat er precies is gebeurd, weet niemand, zei hij. Volgens hem ben je geen prater.’ Angelo verkreukelt het sigarettenpakje en legt het in de vensterbank. ‘Ben je nooit meer teruggegaan naar je wijk?’

‘Ik kan niet terug,’ antwoordt Hiago. ‘Het is te gevaarlijk. Misschien zijn ze nog naar me op zoek.’

‘Wie?’

‘De moordenaars van mijn ouders.’

Vanachter een sluier van rook neemt Angelo hem onderzoekend op. ‘Ik zal je zeggen wat mij jaren geleden is overkomen.’ Hij drukt zijn peuk uit en gaat weer achter zijn pc zitten. ‘We werden thuis overvallen door drie gemaskerde mannen. Ze wilden geld en alles van waarde. We moesten allemaal op de grond liggen en kregen tape op onze mond geplakt. We hadden het niet breed dus de overvallers konden maar weinig vinden. Ze raakten gefrustreerd en begonnen mijn vader te mishandelen. Eén van hen was stoned en draaide helemaal door. Hij pakte zijn pistool en bleef maar op mijn vader schieten. Drieëntwintig kogels vonden ze later in zijn lichaam.’ Heel even zwijgt Angelo. Dan vervolgt hij: ‘Mijn vader was voor mijn ogen gedood en ik had niets gedaan. Dat vrat me op vanbinnen. Snap je dat?’

Hiago voelt de kilte door zijn lijf gaan. *Angelo heeft zijn verhaal verteld, nu is het zijn beurt.*

Hij zal hem vast wel begrijpen. Hij heeft het zelf meegemaakt.

Bron: Gijs Wanders, *Rafels van Rio*

Maak een boekverslag over een boek dat je onlangs hebt gelezen.

Een goed boekverslag heeft vier onderdelen:

1 Feitelijke gegevens en informatie over de schrijver.

- De feitelijke gegevens kun je gewoon uit het boek halen: auteur, titel en uitgeverij.
- Kies informatie over de schrijver die belangrijk is. Dat iemand aan zee woont, is bijvoorbeeld alleen belangrijk als het boek zich afspeelt aan zee.

Schrijf liever informatie op over bijvoorbeeld:

- de schrijfstijl;
- andere boeken van de schrijver;
- eventuele prijzen die de schrijver gewonnen heeft.

2 Korte inhoud van het boek.

Maak een keuze.

- Schrijf zelf een samenvatting. Dan weet je ook of je het boek goed begrepen hebt. Schrijf alleen de belangrijke gebeurtenissen op: doe alsof je het verhaal aan een vriend vertelt in drie minuten.
- Zoek een samenvatting op internet. Bekijk de samenvatting kritisch: staat alle belangrijke informatie erin, is de informatie correct en is het goed en duidelijk geschreven? Vul de samenvatting aan als je vindt dat er iets ontbreekt.

3 Kenmerken van het boek.

- het onderwerp en thema van het boek;
- de hoofd- en bijpersonen;
- de ontwikkeling van de hoofdpersonen;
- vertelperspectief;
- tijdsperspectief;
- chronologisch verloop van het verhaal;
- tijd en plaats;
- de bedoeling van de schrijver.

4 Eigen mening over het boek.

- Je verwachting van het boek vóórdat je begon met lezen. Vertel ook of je verwachting is uitgekomen.
- Geef je oordeel over het boek; onderbouw je mening met een aantal argumenten.
- Geef bij elk argument ten minste één voorbeeld.
- Vertel wat je hebt geleerd van het lezen van het boek.

LEESTIP

Trash *Andy Mulligan*

Rafael woont in een sloppenwijk van Rio de Janeiro. Om zichzelf in leven te houden, zoekt hij op de vuilnisbelt naar wat nog bruikbaar is. Op een dag vindt Rafael een tas met daarin een sleutel. Normaal wordt aan straatkinderen geen aandacht geschonken, maar na deze ontdekking richt het gehele politiecursus zijn aandacht op de jongens. Waarom? En wat heeft dat met die sleutel te maken?

OPDRACHT 1

Wat je al weet of geleerd hebt over 'Lezen'.

- Noteer vijf functies die een inleiding kan hebben.
- Klopt deze zin? Leg je antwoord uit.
In een betogende tekst staat bijna altijd wel een mening van de schrijver.
- Noteer drie synoniemen van *mening*.
- Maak twee zinnen. In de eerste zin moet een feit staan, in de tweede zin een mening.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Betogende tekst'.

- Wat is een betogende tekst?
- Klopt je antwoord op opdracht 1b? Verbeter het zo nodig.
- Leg uit dat een beoordeling een betogende tekst is.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Argumenten'.

- Waarom zijn argumenten in een betoog zo belangrijk?
- Bekijk het voorbeeld in de leertekst. Wat is de mening?
- Wat is het eerste argument?
- Is het argument een feit of een mening?
- Vind je het argument overtuigend?
Leg je antwoord uit.
- Wat is het tweede argument?
- Is het argument een feit of een mening?
- Vind je het argument overtuigend?
Leg je antwoord uit.
- Trek een conclusie. Heeft de schrijver je overtuigd van zijn mening?

Betogende tekst

In een **betogende tekst**:

- geeft de schrijver zijn mening en licht die toe met argumenten;
- wil de schrijver de lezer overtuigen van zijn mening.

Voorbeelden van betogende tekstvormen: *opiniestuk, beoordeling, filmrecensie, ingezonden brief*.

Veel betogen hebben een driedeling:

- inleiding: de schrijver geeft zijn mening over het onderwerp;
- kern: hij geeft argumenten voor zijn mening;
- slot: hij trekt een conclusie of vat het belangrijkste samen.

Argumenten

Met een **argument** wil de schrijver bewijzen dat hij gelijk heeft, dat zijn mening juist is. Een argument kan een feit zijn, maar ook een mening.

Het zijn altijd de argumenten die bepalen of een betoog overtuigend is. Hoe overtuigender ze zijn, hoe groter de kans dat de lezer het met de schrijver eens is.

Om te bepalen of een argument overtuigend is, moet je jezelf vragen stellen.

- Bij een feit: klopt dit? Is dit waar?
- Bij een mening: ben ik het hiermee eens?

Voorbeeld:

Het is belachelijk dat je in Nederland niet met je paard naar school mag komen. Als fietsen zijn toegestaan, zie ik geen reden waarom ik mijn paard thuis moet laten. Bovendien is een paard veel minder schadelijk voor het milieu dan de auto's waar veel leraren zich in vervoeren.

Verbod op circusedieren

Ondeugdelijke argumenten

Column Leonie Breebaart

- (1) Vierentwintig wethouders stuurden een brandbrief aan de staatssecretaris. Er was al een tijd geleden een verbod voor circussen afgesproken om wilde dieren als olifanten of tijgers in hun programma op te nemen. Waarom gebeurde dat almaar niet? Welnu, ik begrijp het heel goed. Het 5 ontbreekt de voorstanders van dit verbod aan goede argumenten!
- (2) Het begint er al mee dat ze de term 'wilde dieren' gebruiken. Die suggereert dat olifanten en tijgers door enge stropers rechtstreeks uit Afrika of India aan circus Krone worden verkocht. Onzin: verreweg de meeste circusedieren zijn geboren in gevangenschap. Daarin verschillen 10 ze dus niet van al die gnoes, wolven en beren die we in Beekse Bergen of Blijdorp kunnen bewonderen.
- (3) Ook is volgens de voorstanders van alles aan te merken op de behuizing van de circusedieren. Inderdaad biedt een circuswagen minder ruimte dan de behuizing in dierentuinen. Maar dat geldt toch zeker ook voor 15 de hokken waar we hier konijnen, paarden of nertsen in opsluiten. En als het vervoeren van dieren zo vreselijk is, dan moesten we ons ook maar eens opwinden over al die hobbypaarden die elk weekend van hot naar her worden gesleept.
- (4) Ten slotte vinden de wethouders zich in hun brief vreselijk op over 'de 20 onnatuurlijke kunstjes die de dieren onder dwang moeten uitvoeren.' Die leiden volgens hen 'tot een totaal verkeerd beeld van deze dieren. Entertainment met wilde dieren geeft toeschouwers, en vooral kinderen, een slecht voorbeeld over de omgang met en de waarde van dieren.'
- (5) Kunnen de wethouders mij uitleggen waarin circuskunstjes verschillen 25 van andere alom beoefende vormen van dierentraining? Wat is er bijvoorbeeld natuurlijk aan de dressuur van paarden? De dwang die daarvoor nodig is (bit, zweepje, sporen), lijkt mij niet minder 'erg' dan de methodes die een dompteur van olifanten gebruikt. Krijgen kinderen een 'totaal verkeerd beeld' van paarden als ze Anky van Grunsven in 30 actie zien? Is dressuur dan geen entertainment met wilde dieren?
- (6) Wat mij kortom vooral tegenstaat, is de selectieve verontwaardiging waar de wethouders aan lijden. Dat lijkt mij nou een slecht voorbeeld voor kinderen. Dat je met circusedieren niet mag doen, wat je met allerlei dieren buiten het circus wel mag.

Bron: vrij naar www.trouw.nl

OPDRACHT 4

Lees tekst 1 verkennend.

- Leg uit dat de ondertitel al duidelijk maakt dat je een betoog gaat lezen.
- Een betoog heeft vaak een driedeling. Klopt dat ook voor tekst 1? Licht je antwoord toe.
- Wat was de aanleiding voor Leonie Breebaart om deze column te schrijven?
- Welke zin in de inleiding geeft de mening weer van de schrijfster?
- De schrijfster geeft drie argumenten voor haar mening. Welk tekstverband verwacht je?
- Noteer de signaalwoorden waaraan je het verband kunt zien. Klopt je antwoord op opdracht 4e?

OPDRACHT 5

Lees tekst 1 nauwkeurig.

- Kijk naar de kernzinnen en noteer de drie deelonderwerpen waarover de argumenten gaan.
- Elk argument is op dezelfde manier opgebouwd. Wat noemt de schrijfster steeds eerst en wat doet ze vervolgens?
- Noteer de drie argumenten. Gebruik per argument niet meer dan één zin.
- Welk signaalwoord herken je in alinea 6? Noem ook het tekstverband.
- Wat stoort de schrijfster het meest? Leg het duidelijk uit.
- Wat was jouw mening over een verbod op circusedieren voor je de tekst ging lezen?
- Is jouw mening door tekst 1 veranderd? Leg je antwoord uit

OPDRACHT 6

Woordenschat. Gebruik eerst de context, gebruik zo nodig hulpmiddelen.

- Wat is een *brandbrief* (r. 1)?
- Wat betekent *suggereren* in r. 6-7?
- Wat betekenen *entertainment* (r. 22), *dressuur* (r. 26) en *dompteur* (r. 28)?
- Wat betekent *selectief* (r. 31)?
- Zeg in eigen woorden wat *selectieve verontwaardiging* (r. 31) is.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Verwijswoorden'.

- Wat is het antwoord op de vraag in de voorbeeldzin van de leertekst?
- Een verwijswoord kan ook vooruitwijzen. Maak een voorbeeldzin waarmee je dit demonstreert.
- Laat zien hoe je in deze zin kunt vaststellen waar het verwijswoord naar verwijst.

OPDRACHT 8

Verwijswoorden in tekst 1.

Noteer over elk verwijswoord:

- de vraag om het verwijswoord te vinden;
- waarnaar het verwijswoord verwijst.

Verwijswoorden: *het* (r. 4), *dit* (r. 5), *Die* (r. 6), *dat* (r. 14), *Die* (r. 21), *daarvoor* (r. 26-27), *Dat* (r. 32)

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Tekstverband 3'.

- Wat is in de voorbeeldzin de oorzaak en wat het gevolg?
- Schrijf de voorbeeldzin vier keer over. Gebruik elke keer een ander signaalwoord.
- Wat is het tekstverband in zin 1 en wat in zin 2?
 - Ik had geen zin om op te staan. Daarom was ik te laat voor de bus.
 - Onze straat was opgebroken. Daardoor was ik te laat voor de bus.

OPDRACHT 10

Lees tekst 2 verkennend.

- Stel het onderwerp van tekst 2 vast door de eerste zinnen van de alinea's uit de kern te lezen.
- Tekst 2 is een recensie, dat is een soort beoordeling. Is je antwoord op opdracht 2c van toepassing op tekst 2? Zo niet, verbeter het dan.

Verwijswoorden

Verwijswoorden verwijzen naar iets wat eerder is genoemd, of naar iets wat nog moet komen.

Een manier om vast te stellen waar een verwijswoord naar verwijst, is een vraag stellen die begint met *wie*, *wat*, *waar*, *welk(e)* en soms een ander vraagwoord.

Bijvoorbeeld: *In Parijs is de toegang tot het centrum sinds gisteren voor auto's verboden. Door dit verbod moet de luchtkwaliteit aanzienlijk verbeteren.*

Vraag: door welk verbod moet de luchtkwaliteit aanzienlijk verbeteren?

Tekstverband 3

Ook in deze paragraaf leer je een nieuw tekstverband kennen.

tekstverband	signaalwoorden	voorbeeld
oorzaak/gevolg	doordat, daardoor, waardoor, met als gevolg, zodat	Het was vanochtend spiegelglad. <u>Daardoor</u> waren we een half uur te laat op school.

2

De pestkop wordt nu zelf gepest

door Rob Krabben

- Stel je voor wat er gebeurt als je de grootste pestkop van de school bent en dan in een nieuw schooljaar ineens zelf het slachtoffer blijkt te zijn van keiharde pesterijen. En dat niet alleen: het lijkt erop dat een vroeger slachtoffer, een sukkelig en onbeduidend meisje dat na jaren afwezigheid terugkeert op school degene is die jou het leven zuur maakt.
- In het nieuwe boek van CosmoGIRL-redactrice Daniëlle Bakhuis stapelt de ellende voor hoofdpersoon Jade zich steeds meer op. Het lelijke eendje dat vroeger zo door haar werd gepest, blijkt bij haar terugkeer op school niet langer een eendje, maar een prachtige zwaan. De jongens weten niet waar ze moeten kijken. Eigenlijk op hetzelfde moment lijkt het geluk zich tegen Jade te keren. Sterker nog: de hele wereld keert zich van haar af.

- (3) Telkens als er iets gekst is gebeurd, vindt ze een memobriefje.
15 Zo'n gekleurd plakkertje van een anonieme afzender met de tekst 'Wat als...' En na dat 'als' komt dan iets dreigends, bijvoorbeeld: 'Wat als iedereen je uitlacht?' of 'Wat als je de genadeklap niet ziet aankomen?'

- (4) Jade wordt steeds meer geconfronteerd met haar verleden. Ze was
20 de meeste van haar eigen wandaden vergeten. Ze ontdekt dus eigenlijk haar ware aard en raakt er volledig door van slag. 'Hoe kan ik weten wie ik ben, als ik walg van wie ik was?'
- (5) *Wat als...* leest hierdoor als een thriller. Maar wel heel erg vanuit
25 het perspectief van een meisje. Jongens zullen al gauw de kriebels krijgen door het getut met kleding en make-up.
- (6) Afgezien daarvan is Bakhuis erin geslaagd het thema pesten weer eens goed te belichten. Met begrip voor de pesters, ook al worden ze uiteindelijk op hun nummer gezet. En met uiteindelijk als de terechte overwinnaar: degene die steeds werd gepest.
- (7) Geschreven in de stijl van de meidenbladen. Een geinige vondst vormen de gekleurde memobriefjes die ook daadwerkelijk in het boek zitten geplakt.

Bron: *de Gelderlander*

3

confronteren met iemand iets laten weten of zien dat iemand liever niet weet of ziet

Bron: *Woordenboek Nederlands voor vmbo en mbo*

OPDRACHT 11

Nog een paar vragen bij verkennend lezen.

- a In een beoordeling staat de mening van de schrijver meestal niet in de inleiding. Vanaf welke alinea zegt de schrijver van tekst 2 wat hij vindt?
- b Wat voor informatie krijg je in de andere alinea's?
- c Uit welke twee delen bestaat tekst 2 dus?

OPDRACHT 12

Lees tekst 2 nauwkeurig.

- a Welke twee personen staan in *Wat als...* tegenover elkaar?
- b Wat is de grote lijn in het verhaal?
- c Welke gebeurtenis komt steeds terug?
- d Wat voor effect hebben de gebeurtenissen op de hoofdpersoon?
- e Wat kom je te weten over de afloop van *Wat als...*?
- f Noem drie positieve oordelen die de schrijver geeft over het boek.
- g Noem één minder positief oordeel.
- h Zou tekst 2 voor jou een reden zijn om het boek te lezen? Geef een argument bij je antwoord.

OPDRACHT 13

Woordenschat.

- a Geef een synoniem dat past in de tekst voor: *onbeduidend* (r. 4-5), *anoniem* (r. 15) en *perspectief* (r. 24).
- b Wat is een *genadeklap* (r. 17)?
- c Leg uit dat de betekenis van *confronteren* (r. 19) zoals vermeld in tekst 3, goed past bij tekst 2.
- d Wat is een *wandaad* (r. 20)?

OPDRACHT 14

Reageren op een stelling.

- a Reageer op de stelling *Hardnekkige pesters moeten van school worden gestuurd*. Kies uit: *eens*, *oneens* of *ik twijfel*.
- b Bedenk bij je standpunt minstens één argument.
- c Voer een klassengesprek na inventarisatie van de standpunten.

OPDRACHT 15

Lees tekst 4 nog niet. Overleg met een klasgenoot.

- Wat vinden jullie van jullie school? Denk aan: de sfeer in de klas en op school, de leraren, de manieren van lesgeven, de straffen, de veiligheid.
- Schrijf de belangrijkste punten op.

OPDRACHT 16

Lees tekst 4 verkennend.

- Stel jezelf de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Wat is de mening die de schrijfster in tekst 4 verdedigt?
- Tussen de alinea's van de kern zit steeds een witregel, behalve tussen 4 en 5. Waarom ontbreekt die daar, denk je?
- De schrijfster geeft vijf argumenten (twee worden een gevolg genoemd). Noteer per argument in welke alinea(s) het staat.
- Noteer per argument over welk deelonderwerp het gaat.

OPDRACHT 17

Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 tot en met 5 nauwkeurig.

- Noteer de argumenten die in deze alinea's voorkomen steeds in één zin.
- Licht elk argument toe met een voorbeeld uit de tekst waardoor het duidelijker wordt. Gebruik één zin en zeg het in eigen woorden.

OPDRACHT 18

Lees alinea 6 tot en met 8 nauwkeurig.

- Noteer de argumenten die in deze alinea's voorkomen steeds in één zin.
- Gebruik informatie uit de rest van de alinea om het argument toe te lichten. Gebruik maar één zin.
- Welke conclusie trekt de schrijfster in de slotalinea?
- Noteer welke van de vijf argumenten je het meest aanspreekt en welke het minst.

De angstfabriek

Op Franse scholen is discipline belangrijker dan initiatief

Door Eveline Bijlsma

- Nederlandse leerlingen die zich over hun school beklagen, zouden eens een jaartje moeten doorbrengen op een Franse school. Het is misschien waar dat Franse leerlingen op hun scholen meer opsteken over de Franse cultuur dan Nederlandse leerlingen over de Nederlandse, voor de rest valt er op het Franse onderwijs heel wat aan te merken.
- Discipline, daar draait het om in het Franse onderwijs. Je moet in de pas lopen, ja knikken en de leraren vooral niet tegenspreken. Niet voor niets denken we bij het Franse onderwijs aan strenge docenten, bergen huiswerk en een prestatiegericht systeem. Nederlandse families die in Frankrijk zijn gaan wonen, vinden dat in eerste instantie niet zo'n probleem. 'Orde en tucht in de klas leek ons goed,' zegt Natascha Keijsers, die met haar gezin in Auvergne woont. 'We wilden juist iets anders dan dat ge-je en ge-jou in Nederland.' Tot bleek dat hun twee dochters het behoorlijk moeilijk kregen op het *collège*, een schooltype vergelijkbaar met de onderbouw van ons voortgezet onderwijs. Het minste weerwoord leidde tot strafwerk, nablijven of zelfs schorsingen. Dochter Pascale: 'Een lerares ving op dat ik tegen een vriendinnetje zei dat ik de scheikundeleraar maar lelijk vond. Ze briefde het door aan de directrice, die me bij zich riep. Ik moest het tegenover de docent in kwestie herhalen en werd vervolgens een week van school gestuurd.'
- Docenten moeten niet alleen niets hebben van tegenspraak, ze zijn ook weinig royaal met aanmoedigingen of complimenten. Eerder is het tegendeel het geval. Estelle, het zusje van Pascale, geeft daarvan een sprekend voorbeeld. 'Er wordt regelmatig tegen ons gezegd dat we dom zijn en dat we het niet kunnen. Onze wiskundeleraar zei laatst tegen een klasgenoot: Wat moet er in vredesnaam van jou worden?'
- Docenten stimuleren ook niet het zelfstandig nadenken van de leerlingen. De nadruk ligt op uit het hoofd leren. Een les bestaat meestal uit een monoloog van de docent voor de klas, de leerlingen schrijven op wat hij zegt. Max, een zoon van Christine Peters, die met haar gezin in de buurt van Parijs woont, bevestigt dit: 'Je moet gewoon stampen, er wordt niet van je gevraagd dat je zelf nadent. Driekwart van mijn klasgenoten vindt dat normaal.' Hij vertelt ook dat er maar zelden een opdracht in groepjes wordt gemaakt. Alleen bij Engels en Spaans gebeurt dat soms. Er wordt

- 35 ook bijna nooit gediscussieerd. Max: 'Ik denk dat veel kinderen hier daar-
om minder initiatiefrijk zijn. Ze wachten af tot ze horen wat ze moeten
doen. Ik speel gitaar en doe een vooropleiding voor het conservatorium.
Toen de leraar laatst even koffie ging halen, zei ik tegen de anderen:
Zullen we even improviseren? Dat vonden ze maar een raar idee. Ze
40 wilden liever wachten tot de leraar weer terug was.'
- (5) Dezelfde ervaring hebben de meisjes Keijsers. Pascalle: 'Toen we bij
Engels een opdracht in groepjes moesten maken, kwam er weinig uit de
handen van mijn klasgenoten. Toen heb ik alles maar gedaan.' Ook al
vinden haar docenten dat Pascalle te veel praat tijdens de les, als er een
45 keer een discussie is, zijn ze maar wat blij met de Nederlandse. 'Ik steek
als een van de weinigen mijn hand op.'
- (6) Het gevolg van het Franse systeem is dat de kinderen weinig zelf-
vertrouwen wordt bijgebracht. Dit beweer ik niet zonder grond. Het is een
uitspraak van drie Franse economen in een boek, getiteld *De angst-*
50 *fabriek* en ze staan in hun opvatting niet alleen. Het is bovendien vast-
gesteld in internationaal onderzoek. Daaruit blijkt dat Franse kinderen
naar verhouding angstiger zijn op school. Minstens de helft voelt zich er
niet thuis. Zodra ze met een open vraag worden geconfronteerd, of zich
aan een nieuwe situatie moeten aanpassen, blijven ze ver achter bij
55 leerlingen in Duitsland of Scandinavië.
- (7) Een ander gevolg is dat het Franse onderwijs kinderen slecht voorbereidt
op de arbeidsmarkt. Uit onderzoek blijkt dat samenwerken en je in kun-
nen leven belangrijke eigenschappen zijn bij allerlei banen en juist in het
aanleren daarvan schiet het onderwijs tekort.
- (8) Ik heb geen totaaloverzicht over het Nederlandse onderwijs, maar ik durf
wel te beweren dat we het hier op de genoemde terreinen heel wat beter
doen. Natascha Keijsers lijkt dat ook te denken. 'We hebben Estelle van
school gehaald na een conflict met een wiskundeleraar die haar van
leugens beschuldigt en ook een keer haar arm naar achter draaide. Zij
65 krijgt nu thuisonderwijs. Onze dochter Pascalle verwacht over twee jaar
haar diploma te halen. Ze houdt vol omdat ze zich aanpast. Maar als we
dit van tevoren hadden geweten, waren we in Nederland gebleven.'

Bron: vrij naar *Onderwijsblad*

OPDRACHT 19

Leren van elkaar. Werk samen met een klasgenoot.

- Vergelijk jullie antwoorden op opdracht 17 en 18.
- Stel vast wat goed en wat minder goed is en verbeter je antwoorden waar nodig.

OPDRACHT 20

Vragen over details in de hele tekst.

- Hoe is de schrijfster aan een belangrijk deel van haar informatie gekomen?
- Leg de titel uit van tekst 4.
- Waarnaar verwijst *daarvan* (r. 23)?
- In alinea 6 staat een opsomming. Noteer een signaalwoord en zeg heel kort wat het eerste en wat het tweede deel is van de opsomming.
- Waar is het een opsomming van?
- Waarnaar verwijst *dat* (r. 62)?
- Uit welke zin kun je afleiden dat Natasja Keijsers *dat ook lijkt te denken* (r. 62)?

OPDRACHT 21

Woordenschat.

- Noteer uit alinea 2 een synoniem van *discipline*.
- Weerwoord* (r. 15) betekent normaal: *antwoord, reactie*. Hoe zou jij het in deze context omschrijven?
- Wanneer noem je iemand *initiatiefrijk* (r. 36)?
- Wat betekent *geconfronteerd worden met* (r. 53)?

OPDRACHT 22

Kijk terug. Werk in groepen van vier.

- Je ouders willen emigreren naar Lyon. Jij moet dan naar een Franse school. Bedenk zoveel mogelijk argumenten (ook eigen argumenten!) om ze van hun idee af te brengen.
- Bespreek wat jullie drie beste argumenten zijn.
- Alle groepen noteren een voor een hun allerbeste argument op een flap. Staat dat er al, dan noteren ze hun tweede of derde.
- De klas bepaalt met welke drie argumenten je de grootste kans hebt om je ouders te overtuigen.
- Behoorde een of meer argumenten van jullie groep tot de argumenten die de klas het beste vond?
- Kijk terug naar opdracht 15. Op welke punten scoort jullie school beter dan een Franse school?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over de betekenis van woorden.

- Noem drie manieren waarop je achter de betekenis van een moeilijk woord kunt komen.
- Leg aan de hand van vier voorbeelden uit dat de betekenis van woorden verandert door er een voor- of achtervoegsel aan te plakken.
- Benoem het verschil in vorm en in betekenis tussen de woorden *ijsbeertjes* – *beertjesijs*, *opdrogen* – *afdrogen*, *ver lopen* – *verlopen*.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 en 2. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- Heb je veel interesse in de creatieve vakken op jouw school?
- Over welke eigenschappen moet je beschikken om mee te doen aan Kunstbende? Gebruik minstens drie woorden uit 'Woorden 1'.
- Wat is belangrijker voor een kunstenaar, vind je: talent of techniek? Beargumenteer je mening. Gebruik minstens drie woorden uit 'Woorden 1'.
- Welk woord uit 'Woorden 1' vind jij het meest passen bij tekst 1? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 3

Vragen over de vorm en de betekenis van woorden uit 'Woorden 1'.

- Maak een zin met *educatie* waaruit de betekenis van het woord blijkt.
- Zoek op uit welke taal het woord *educatie* stamt.
- Zoek de exacte betekenis van *educatie* op.
- Kijk naar de betekenis van het woord *royaal*. Het grondwoord *roy* komt uit het Frans. Wat zou het betekenen, denk je?
- Kijk ook goed naar het woord *royaal*. Wat betekent het achtervoegsel *-aal*?
- Inspiratie* betekent letterlijk *inblazing*. Kijk goed naar de vorm van het woord. Welk beeld komt er in jouw hoofd op bij dit woord? Teken of beschrijf dit beeld.

1

Kunstbende

De wedstrijd voor jong creatief talent

Ben jij jong (13-18), initiatiefrijk, origineel en gevaarlijk goed in Dans, DJ, Expo, Fashion, Film, Muziek, Taal of Theater? Heb je discipline en ben je niet van plan eeuwig anoniem te blijven? Schrijf je dan (alleen of met een groep) in voor verreweg de bekendste wedstrijd voor jong creatief talent: Kunstbende! Wie weet eindig jij als winnaar op een van de grote podia van Nederland.

Workshops → Voorrondes → Finale → Mainstage

De wedstrijd bestaat uit een aantal fases. Het traject is simpel: eerst doe je mee met een educatieprogramma in de vorm van een workshop (maar dat hoeft niet) en daarna ga je rechtstreeks naar de voorronde bij jou in de buurt. Win je de voorronde, dan ga je naar de finale. Win je de finale, dan word je overladen met royale stimuleringsprijzen, zoals een coach die zich over jou ontfermt, studiotijd en een groots optreden voor publiek op een mainstage, van Mysteryland tot International Film Festival Rotterdam!

Bron: naar www.kunstbende.nl

WOORDEN 1

anoniem	zonder naam, niet bij naam genoemd, onbekend
confronteren met	in aanraking brengen met, iemand iets laten weten of zien (dat iemand liever niet weet of ziet)
discipline	1 dat je doet wat er van je verwacht wordt, dat je hard wilt werken, dat je je houdt aan regels en afspraken; 2 studierichting
educatie	onderwijs, scholing
initiatiefrijk	ondernemend, geneigd om vanuit jezelf dingen te doen
inspiratie	dat je een idee krijgt en enthousiast wordt, bezieling, (goddelijke) ingeving
zich ontfemen over	gaan zorgen voor iets of iemand; onder zijn hoede nemen
rechtstreeks	direct, zonder omwegen
royaal	heel groot/veel; vorstelijk, vrijgevig en gul zoals bij een koning zou passen
stimuleren	aansporen, bevorderen
het traject	de af te leggen of afgelegde route
verreweg	veruit, in hoge mate

2

Workshops

Doe je voor het eerst mee en wil je weten waarmee je geconfronteerd gaat worden? Of heb je al vaker meegedaan en wil je extra inspiratie opdoen voor je act? Kom dan naar de workshops!

Bron: naar www.kunstbende.nl

OPDRACHT 4

Vragen over een woord uit 'Woorden 1'.

- Bij *confronteren* hoort het voorzetsel *met*. In tekst 2 is *met* samengevoegd met *wat*. In welk woord vind je de betekenis van *met wat* terug?
- Bekijk opdracht 13c van de paragraaf 'Lezen' op bladzijde 103. Uit het woord *confronteren met* blijkt dat het om iets moeilijks gaat. Wat is de moeilijkheid in tekst 2?

OPDRACHT 5

Schrijven met de woorden van 'Woorden 1'.

- Herschrijf telkens de zin met het synoniem van het schuingedrukte woord.
 - Sport *laat* je je eigen grenzen *weten*.
 - Waar ik die wijsheid vandaan haalde, weet ik niet. Noem het maar *goddelijke ingeving*.
 - Als we een puppy nemen, zal ik *voor hem gaan zorgen*.
 - Je mag tot elf uur op het feest blijven en daarna kom je *direct* naar huis.
 - Mijn oom, die journalist is, *spoorde mij aan* een toekomst als schrijver te zoeken.
- Maak telkens een nieuwe zin met de tegenstelling van het schuingedrukte woord.
 - Eten we alleen soep en brood? Wat een *karige* maaltijd.
 - Wat ben je liever: rijk en *beroemd* of geliefd en gelukkig?
 - Bila is vrij *afwachtend* en kijkt liever eerst even de kat uit de boom.
 - Max mag dan wel gewonnen hebben, maar ik vond hem *nauwelijks* beter dan zijn tegenstander.
 - Hij schept de mooiste kunstwerken, maar leeft in *chaos en wanorde*.

OPDRACHT 6

Lees tekst 3. Zoek onderstreepte woorden op in 'Woorden 2'.

- Roepen, prevelen, duidelijk articuleren, woorden dempen* zijn allemaal manieren van spreken. Noem nog vijf manieren.
- Zet alle manieren van uitspreken die je nu hebt, in volgorde van zacht naar hard.
- Nerveus, radeloos, verbijsterd* zijn gemoeds-toestanden: ze geven aan hoe je je voelt. Noem nog vijf gemoedstoestanden.
- Verdeel de gemoedstoestanden die je nu hebt in positieve en negatieve.
- Schrijf de juiste betekenis van het woord op.
 - Met zijn flauwe opmerkingen *suggereert* hij keer op keer dat ik dom ben en hij slim.
 - Zij *suggereerde* een andere route om de files te vermijden.

OPDRACHT 7

Schrijf de juiste vorm en oefen met de betekenis.

- Schrijf alle werkwoorden op uit 'Woorden 1 en 2' en laat telkens drie regels open.
- Vervoeg elk werkwoord in de derde persoon enkelvoud tegenwoordige tijd en verleden tijd. Schrijf ook het voltooid deelwoord op.
- Vul per werkwoord een van je vervoegingen aan tot een zin waaruit de betekenis van het werkwoord blijkt.

OPDRACHT 8

Werk samen met de hele klas. Leer de betekenis van de woorden van 'Woorden 1 en 2'.

- Lees de woorden van 'Woorden 1 en 2' en hun betekenis zorgvuldig door.
- Oefen de betekenis met de afdekmethode.
- Eén klasgenoot kiest een woord uit 'Woorden 1 en 2'. Hij zegt het woord niet, maar beeldt het uit.
- De anderen raden welk woord het is en geven de betekenis.
- Wissel na elk woord van rol. Ga door tot alle woorden aan de beurt zijn geweest.
- Welke woorden vond je moeilijk? Schrijf voor die woorden een eigen associatie op.

3

Categorie Taal

In deze categorie ga je aan de slag met Taal. Denk aan een gedicht, een verhaal, een monoloog, een mop of een songtekst. Probeer uit op hoeveel verschillende manieren je het stuk kunt voordragen. Je kunt je stem op verschillende manieren gebruiken. Hard roepen of juist prevelen, duidelijk articuleren of juist af en toe je woorden dempen. Of maak gebruik van een andere stem. Of wissel af met zwijgen en *suggereer* je woorden met je lichaam. Wat doet een lichaam dat nerveus is, of radeloos, of verbijsterd? Wiebel je of blijf je roerloos staan? Misschien ga je wel zitten of liggen. En waarop dan?

Bron: naar www.kunstbende.nl

WOORDEN 2

articuleren	nauwkeurig en duidelijk uitspreken
monoloog	1 een toneelvorm met een tekst voor één persoon; 2 alleenspraak, een betoog door één persoon
nerveus	zenuwachtig
prevelen	mompelen, binnensmonds spreken
radeloos	wanhopig
roerloos	stil, zonder te bewegen
suggereren	1 opperen, voorstellen; 2 een gedachte of idee opdringen
verbijsterd	stomverbaasd en in de war

Woordvorming

Als je de betekenis van een woord wilt weten, kun je kijken in de context of een woordenboek raadplegen. Maar bij bepaalde woorden kun je ook kijken naar de **woordvorming**: de manier waarop het woord uit een grondwoord is gevormd. Er bestaan twee manieren:

- **afleiding**: er is een voor- of achtervoegsel aan vastgeplakt;
- **samenstelling**: losse woorden zijn aan elkaar geplakt.

Vorming van werkwoorden

Een werkwoord is meestal een afleiding van een zelfstandig naamwoord, een bijvoeglijk naamwoord of een werkwoord.

Het grondwoord zegt waar het om gaat. Elk woorddeel en eventueel los woord dat eraan is vastgeplakt, geeft een extra betekenis.

vormingsregel	werkwoord	betekenis
zelfstandig naamwoord + -en	<i>verven</i>	Verf met de extra betekenis: doen met verf. <i>Maya verft het vogelhuisje kanariegeel.</i>
ont- + zelfstandig naamwoord + -en	<i>ontbossen</i>	Bos met de extra betekenis: niet-doen van bos. <i>In de tropen zijn hele berghellingen ontbost.</i>
ver- + bijvoeglijk naamwoord + -en	<i>verjongen</i>	Jong met de extra betekenis: wat je wordt → jong. <i>Tijdens carnaval zie je mijn oma opleven en verjongen.</i>
zelfstandig naamwoord + werkwoord	<i>thuiskomen</i>	Komen met de extra betekenis: waar je komt → thuis. <i>We rijden al zo lang, zouden we ooit nog thuiskomen?</i>

OPDRACHT 9

Lees de leerteksten 'Woordvorming' en 'Vorming van werkwoorden'.

- Bekijk je antwoord op opdracht 1 nog eens. Leg uit hoe de vorm van het woord zelf je kan helpen met de betekenis.
- Wat is het verschil tussen een samenstelling en een afleiding? Geef van beide een voorbeeld.
- Benoem de extra betekenis die de schuingedrukte werkwoorden hebben gekregen.
 - Ze reden naar de Pyreneeën om daar de cols te *befietsen*.
 - In de ochtend begon het wat te *motregenen*, maar dat deerde ons niets.
 - Zodra ik ga *pianospelen*, begint de hond te janken.
 - Als je nu weer gaat *valsspelen*, doe ik nooit meer een spelletje met jou!
 - Na de roeiwedstrijden mochten de kinderen even *spelevaren* in een sloep.

OPDRACHT 10

Werk samen in groepjes van vijf.

- Knip kaartjes van 6 × 4 centimeter in vier verschillende kleuren. Gebruik geel voor zelfstandige naamwoorden, groen voor bijvoeglijke naamwoorden, blauw voor werkwoorden en rood voor voorvoegsels.
- Verzin vijf woorden of woorddelen per kleur en schrijf ze op de kaartjes.
- Pak om de beurt van elke stapel een kaartje. Vorm werkwoorden met de kaartjes.
- Wie heeft er de meeste werkwoorden?
- Wie heeft er de meeste kaartjes tegelijk gebruikt?
- Wie heeft er een nieuw, nog niet-bestaand werkwoord gevormd?
- Kies het leukste werkwoord en maak een zin waaruit de betekenis blijkt.

OPDRACHT 11

Kijk terug.

Laat aan de hand van een eigen voorbeeld zien hoe de vorm van een woord je kan helpen met de betekenis.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over grammatica.

- 1 Benoem de onderstreepte woorden.
- 2 Noteer bij alle onderstreepte werkwoorden wat de werkwoordsvorm is: *inf*, *pv* of *vd*.
 - a Het wemelt op de snelweg van de minderjarigen.
 - b Deze week haalde de honderdduizendste jongeling zijn rijbewijs.
 - c Die jongeren deden mee aan een experiment.
 - d Als je slaagt, mag je één jaar onder begeleiding op de snelweg rijden.
 - e In Duitsland is dat experiment geslaagd.
 - f Daar hebben zich veel minder ongelukken voorgedaan.
 - g Jongeren werden ook minder bekeurd.

OPDRACHT 2

Onderstreep de *pv* en zet zinsdeelstrepen. Zet *wg*, *o*, *lv*, *mv* en *bwb* boven de juiste zinsdelen.

- a Alle jongens krijgen voor hun achttiende een brief van de overheid.
- b De brief geeft de jongens en hun ouders de benodigde informatie.
- c In tijden van oorlog moeten de jongens hun dienstplicht vervullen.
- d Sommige partijen willen militaire dienst verplichten voor jongens én meisjes.
- e Een beetje discipline zou jongeren volgens deze politici goeddoen.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Bedrijvende en lijdende vorm'.

- a Aan welk woord herken je de handelende persoon in een lijdende zin meteen?
- b Leg uit wat de woorden *bedrijvend/actief* en *lijdend/passief* betekenen bij grammatica. Geef er eigen voorbeelden bij.
- c Is er verschil in betekenis tussen *Jara laat de hond uit* en *De hond wordt door Jara uitgelaten*?
- d Kijk terug naar de zinnen uit opdracht 2. Staan ze in de lijdende of in de bedrijvende vorm?

ZINSDLEN

Bedrijvende en lijdende vorm

Jara laat de hond uit.

In deze zin is Jara het onderwerp. Zij doet iets: zij laat de hond uit. Zo'n zin waarin het onderwerp iets doet, noemen we **bedrijvend** of **actief**.

De hond wordt door Jara uitgelaten.

Het onderwerp, de hond, doet niets: hij ondergaat het uitlaten.

Jara is de handelende persoon.

Zo'n zin waarin het onderwerp de handeling ondergaat, noemen we **lijdend** of **passief**.

In passieve zinnen wordt soms de handelende persoon weggelaten:

De hond wordt elke dag uitgelaten.

Tijden bedrijvende en lijdende vorm

	bedrijvend / actief	lijdend / passief
o.t.t.	<i>Jara borstelt de hond.</i>	<i>De hond wordt door Jara geborsteld.</i>
o.v.t.	<i>Jara borstelde de hond.</i>	<i>De hond werd door Jara geborsteld.</i>
o.t.t.t.	<i>Jara zal de hond borstelen.</i>	<i>De hond zal door Jara worden geborsteld.</i>
o.v.t.t.	<i>Jara zou de hond borstelen.</i>	<i>De hond zou door Jara worden geborsteld.</i>
v.t.t.	<i>Jara heeft de hond geborsteld.</i>	<i>De hond is door Jara geborsteld.</i>
v.v.t.	<i>Jara had de hond geborsteld.</i>	<i>De hond was door Jara geborsteld.</i>
v.t.t.t.	<i>Jara zal de hond geborsteld hebben.</i>	<i>De hond zal door Jara geborsteld zijn.</i>
v.v.t.t.	<i>Jara zou de hond geborsteld hebben.</i>	<i>De hond zou door Jara geborsteld zijn.</i>

Hulpwerkwoord van de lijdende vorm in de onvoltooide tijd: *worden*.
Hulpwerkwoord van de lijdende vorm in de voltooide tijd: *zijn*.

In de voltooide tijden zou je *geworden* verwachten. Dat voltooid deelwoord laten we in het Nederlands weg: *De hond is door Jara uitgelaten*.

In andere talen vind je dat voltooid deelwoord *geworden* wel:

Nederlands: *De opgave is door alle leerlingen gemaakt.*

Engels: *The exercise has been made by all pupils.*

Frans: *L'exercice a été fait par tout les élèves.*

OPDRACHT 4

Schrijf per zin het onderwerp en het gezegde op. Noteer daarna: *bedrijvende zin / lijdende zin*:

- Rosemarie volgde geschiedenislessen op haar highschool in Salt Lake City.
- Die lessen worden daar helemaal anders gegeven.
- De nadruk ligt op de aanval van Japan op de VS in 1941.
- De holocaust wordt in één les behandeld.
- Wordt de geschiedenis door zo'n opzet verdraaid?

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Tijden bedrijvende en lijdende vorm'.

- Welke twee hulpwerkwoorden worden bij de lijdende vorm gebruikt?
- Wanneer gebruik je het ene hulpwerkwoord en wanneer het andere?

OPDRACHT 6

Schrijf per zin het onderwerp en het gezegde op.

Noteer: *bedrijvende zin / lijdende zin*.

Stel vast in welke tijd het gezegde staat.

- Nooit eerder hebben zich zoveel studenten bij de Nederlandse universiteiten aangemeld.
- Verreweg de meeste studenten kozen voor rechten, psychologie en geneeskunde.
- Deze studies zijn door bijna een kwart van de studenten gekozen.
- Een studie als Talen en Culturen van Afrika wordt door maar vier studenten gevolgd.

OPDRACHT 7

Schrijf per zin het onderwerp en het gezegde op.

Noteer: *bedrijvende zin / lijdende zin*.

Stel vast in welke tijd het gezegde staat.

- Door de overheid is de rekentoets verplicht.
- Getallenklunzen zullen van dit nieuws schrikken.
- De overheid werd door klachten van bedrijven op dit idee gebracht.
- De laatste jaren hadden veel bedrijven namelijk gemopperd over het rekenniveau van jongeren.

OPDRACHT 8

Lees de leertekst 'Het gebruik van de bedrijvende en lijdende vorm.'

- a Welke vorm gebruik jij gewoonlijk als je een tekst schrijft?
- b Wanneer is het goed om de lijdende vorm te gebruiken?
- c Wat is het betekenisverschil tussen:
De burgemeester opent morgen het nieuwe schoolgebouw en
Morgen wordt het nieuwe schoolgebouw geopend?

OPDRACHT 9

Is de lijdende vorm terecht gebruikt? Leg telkens je antwoord uit.

- a Dat kan beter worden vermeden.
- b Er wordt vaak gejogd in dat park.
- c De uitslag wordt rechtstreeks naar de patiënt gestuurd.
- d Roken is hier niet toegestaan.
- e Achter in dit boek wordt een samenvatting gegeven.
- f De groep wordt verzocht het gebouw te verlaten.
- g Mijn smartphone is gestolen!

OPDRACHT 10

Is de lijdende vorm terecht gebruikt? Leg telkens je antwoord uit.

- a Door de scholieren Timo en Ama is een onzinverhaal over zelf blussende auto's verzonnen.
- b Het antibrandsysteem zou door twee studenten van de TU Delft bedacht zijn.
- c Verschillende nieuwsredacties werden door hen getipt.
- d Het verhaal werd niet altijd gecheckt.
- e Het is door een aantal journalisten klakkeloos overgenomen.
- f Hierover werd door Timo en Ama een profielwerkstuk geschreven.
- g Een prijs hiervoor werd door een verbijsterde Timo en Ama in ontvangst genomen.

Het gebruik van de bedrijvende en lijdende vorm

Wanneer je een tekst schrijft, moet je zoveel mogelijk de bedrijvende vorm gebruiken. Dat maakt je tekst persoonlijker en levendiger:

Aan dit onderzoek is door meer dan duizend leerlingen enthousiast deelgenomen.

Meer dan duizend leerlingen hebben enthousiast aan dit onderzoek deelgenomen.

Maar het is juist goed om voor een zin in de lijdende vorm te kiezen:

- wanneer de nadruk niet op de handelende persoon ligt, maar op de gebeurtenis:
Morgen wordt met de nieuwbouw gestart.
- wanneer de handelende persoon niet bekend is:
Gisteren werd een Amberalert verstuurd.

Het omzetten van de lijdende naar de bedrijvende vorm

Het onderwerp van de passieve zin wordt lijdend voorwerp in de actieve zin.

De hond wordt door Jara geborsteld. → lijdende zin, o = *De hond*
Jara borstelt de hond. → bedrijvende zin, lv = *de hond*

Meestal staat in de passieve zin de handelende persoon. Die persoon wordt onderwerp in de actieve zin.

De hond wordt door Jara geborsteld. → lijdende zin, handelende persoon = *Jara*

Jara borstelt de hond. → bedrijvende zin, o = *Jara*

Let op: de tijd van beide zinnen moet bij het omzetten hetzelfde blijven.

De hond werd door Jara geborsteld. Jara borstelde de hond.

De hond is door Jara geborsteld. Jara heeft de hond geborsteld.

OPDRACHT 11

Lees de leertekst 'Het omzetten van de lijdende naar de bedrijvende vorm'.

- a Welk zinsdeel uit de passieve zin wordt lijdend voorwerp in de actieve zin?
- b Welk woord / welke woorden wordt / worden lijdend voorwerp in de bedrijvende zin?
Een monoloog voor Engels zal vandaag door Luce worden gehouden.
- c Wie is de handelende persoon in de zin uit opdracht 11b?

OPDRACHT 12

Zet de zinnen in de bedrijvende vorm.

- a Facebook wordt door een Vlaamse school gecontroleerd.
- b Door een controleur worden zo mogelijke terrorismefans gezocht.
- c Zij zijn door de directeur bij de politie gemeld.
- d Door de media werd de school hierom bekritiseerd.
- e De controle is door het schoolbestuur gehandhaafd.

OPDRACHT 13

Totaalopdracht. Schrijf de zin over. Zet erachter: *bedrijvend/lijdend* en de tijd. Ontleed daarna in de vaste volgorde.

- a Massa's reizigers haasten zich door de vertrekhallen.
- b Vaak zijn ze net door vrienden op Schiphol afgezet.
- c Herhaaldelijk zijn ze door hun geliefden omhelsd.
- d Daarna lopen ze zo snel mogelijk langs de douane.
- e Soms proberen ze dwars door een groepje passagiers heen te rennen.

OPDRACHT 14

Kijk terug. Kijk naar de afbeelding.

- a Schrijf vijf zinnen in lijdende vorm bij de afbeelding.
- b Wissel de zinnen met een klasgenoot.
- c Zet de zinnen van je klasgenoot in de bedrijvende vorm.
- d Bespreek de zinnen met elkaar.
- e Kun je de lijdende vorm gemakkelijk bedrijvend maken?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over spelling.

- In het vorige hoofdstuk heb je teruggekeken naar je fouten. Op welke regels wilde je meer letten?
- Schrijf de tekst over. Plaats leestekens en hoofdletters waar nodig. Noteer de werkwoorden tussen haakjes in de persoonsvorm verleden tijd:
gisteren in de les (werken) ik op mijn laptop toen een klasgenoot me (aanstoten) hij (praten) fluisterend over een nieuwe game met zijn verhalen (beïnvloeden) hij me zo dat ik om me heen spiedend direct het spelletje (downloaden) maar intussen (spoeden) de docent zich stampvoetend naar mijn tafeltje verbijsterd (ontmoeten) mijn ogen die van de docent 'het knipperende lampje op je laptop (verraden) je' (confronteren) de docent me brullend met mijn gedrag ik (moeten) strafregels schrijven spelletjes downloaden (baten) me niet maar (schaden) me wel
- Kijk opdracht 1b na. Waar moet je nog op letten?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Voltooid deelwoord'.

- Op welke twee manieren kun je weten hoe je het voltooid deelwoord van een zwak werkwoord spelt?
- In de leertekst staan voorbeeldzinnen met *hebben* en *zijn* als hulpwerkwoord. Maak zelf twee zinnen met *worden* als hulpwerkwoord en een voltooid deelwoord.

OPDRACHT 3

Noteer het voltooid deelwoord.

- Vorig jaar zijn 34 leerlingen (meereizen) met het schip Regina Maris van het project School at Sea.
- Een half jaar hebben zij onderwijs (volgen) op zee.
- De leerlingen hebben hun wiskunde- en taalvaardigheden (ontwikkelen) en ook werd hen (leren) hoe een schip (besturen) moet worden.
- Nadat de leerlingen weer thuis (arriveren) waren, hebben ze (vertellen) hoe ze de reis (beleven) hadden.

Voltooid deelwoord

Voor de spelling van het **voltooid deelwoord** geldt:

- maak het woord langer en schrijf wat je hoort: -d, -t of -en;
- bij twijfel kun je 'T KoFSCHiP X gebruiken.

Voorbeelden:

Ik bel mijn moeder – ik belde mijn moeder – ik heb mijn moeder gebeld.

Ze fietst naar school – ze fietste naar school – ze is naar school gefietst.

Ik bakte een taart – ik heb een taart gebakken.

Elvira nam de paardenbloem aan – Elvira heeft de paardenbloem aangenomen.

Op bladzijde 260 staat het schema van de werkwoordspelling.

Tegenwoordig deelwoord

Het **tegenwoordig deelwoord** geeft aan dat de handeling tegelijk met een andere handeling plaatsvindt. Je schrijft het tegenwoordig deelwoord als infinitief met *-d* erachter:

Gierend van het lachen kwamen de leerlingen het gymlokaal binnen.

Stamelend antwoordde hij op haar vraag.

De vriendinnen sluiten elkaar huilend in de armen.

Het tegenwoordig deelwoord kun je vervangen door een bijzin met *terwijl*:

Terwijl zij gierden van het lachen, kwamen de leerlingen het lokaal binnen.

Hoofdletters

Hoofdletters gebruik je:

- aan het begin van een zin:
Morgen proberen wij het nog een keer.
Let op: *'s Zomers hebben alle leerlingen in Nederland een lange vakantie.*
60 procent van de pubers is een avondmens.
- bij eigennamen (personen, straten, talen, aardrijkskundige namen, merken en afleidingen van die namen):
Dennis van Dam, meneer De Witt, mevrouw De Witt-van Dam, de Kalverstraat, het Afrikaans, Amsterdam, Europa, de Pyreneeën, Nike, Coca Cola, een Rotterdams café, Turkse pizza
- bij feestdagen:
Kerstmis, Koningsdag, Hemelvaart, het Suikerfeest

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Tegenwoordig deelwoord'.

- Hoe schrijf je een tegenwoordig deelwoord?
- Gebruik in voorbeeldzin 2 en 3 een zin met *terwijl* in plaats van het tegenwoordig deelwoord.
- Schrijf uit opdracht 1b alle tegenwoordige deelwoorden op.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Hoofdletters'.

- In welke drie gevallen moet je een hoofdletter schrijven?
- Lees de zinnen. Leg uit waarom de dikgedrukte woorden met een hoofdletter worden geschreven.
 - Na** de eerste goal van **Nederland** tijdens het **Europese** duel juichte **Wieke** uitbundig.
 - Gisteren** liep meneer **Van der Neut** rechtstreeks naar de producten van **Knorr** in de **Albert Heijn**.

OPDRACHT 6

Schrijf de zinnen over. Noteer waar nodig hoofdletters.

- 'man brengt boek na 65 jaar terug bij schoolbibliotheek taunton school'.
- 65 jaar te laat heeft meneer jay tidmarsh een boek ingeleverd bij de schoolbibliotheek.
- 's ochtends schreef the telegraph dat de 82-jarige man het boek tijdens het ordenen van zijn boekenkast ontdekte.
- hij zag dat het boek eigendom was van zijn middelbare school in het engelse somerset.
- in plaats van een boete te betalen, deed tidmarsh een royale donatie van bijna 2.000 euro.
- bibliothecaresse anna bloom reageerde uitgelaten en trakteerde spontaan op chinese thee en een indiaas rijsthapje.
- Toen apple dit bericht ter ore kwam, boden ze de eerlijke engelsman een luxe ipad aan.

OPDRACHT 7

Leren van je fouten.

- Kijk opdracht 3 en 6 na.
- Tegen welke regels maakte je fouten?
- Hoe kun je in het vervolg deze fouten voorkomen?

OPDRACHT 8

Totaalopdracht. Schrijf de tekst correct op.

- a lichamelijke gezondheidsproblemen hebben weinig invloed op de schoolprestaties dit heeft onderzoeksinstituut nivel (melden) gegevens van het centraal bureau voor de statistiek en van huisartsen zijn hiervoor naast elkaar (leggen) 2455 jongeren zijn hiervoor (volgen) wetenschapper robert van der heij had (verwachten) dat het effect sterker zou zijn daarom heeft van der heij (opperen) dat het misschien komt doordat men, zich (ontfermen) over zieke kinderen, ze extra heeft (bijspijkeren)
- b Wissel je tekst uit met een klasgenoot. Corrigeer elkaar.

OPDRACHT 9

Lees de twintig dicteewoorden goed door.

- a Welke letter of letters vormen het struikelblok?
- b Bedenk zelf nog vijf woorden die in de lijst passen.
- c Zoek de betekenis op van woorden die je niet kent.
- d Van welke tien woorden vind je de spelling moeilijk?
- e Dikteer die woorden aan een klasgenoot.
- f Wissel van rol.
- g Kijk na en noteer foutgespelde woorden opnieuw.

OPDRACHT 10

Maak een woordzoeker voor een klasgenoot.

- a Ga naar een website waar je zelf woordzoekers kunt maken, zoals www.puzzlemaker.com.
- b Geef je woordzoeker de titel *Dicteewoorden*.
- c Kies de afmetingen 12 bij 12.
- d Vul de tien moeilijkste woorden uit het dictee in en de woorden die je zelf bij opdracht 9b bedacht hebt.
- e Print de woordzoeker.
- f Wissel je woordzoeker met je klasgenoot.

OPDRACHT 11

Kijk terug. Geef antwoord in een schaal van 1 tot 5.

1 = helemaal niet mee eens; 5 = helemaal mee eens.

- a Ik vind spelling altijd makkelijk.
- b Ik vind de spellingregels uit dit hoofdstuk makkelijk.
- c Het nadenken over fouten die ik maak, helpt mij om minder fouten te maken.

DICTEEWOORDEN

articuleren

discipline

doorklieven

financiën

graansilo

griezelig

initiatiefrijk

kievit

lawine

leergierig

millimeter

officier

origineel

publicatie

sieraad

sperzieboon

tsunami

vermicelli

vitrine

waxinelichtje

Ingezonden brief

In een **ingezonden brief** reageer je op iets wat je hebt gelezen. De ingezonden brief is een betogende tekst. Je wilt de lezers overtuigen van jouw mening met behulp van argumenten. Houd de brief kort.

Schrijf in de inleiding:

- waarop je reageert (eventueel met titel, datum, schrijver);
- wat jouw mening is.

Schrijf in de kern:

- wat de argumenten zijn voor jouw mening.

Schrijf in het slot:

- een samenvatting of conclusie waar je je mening herhaalt.

1

Zittenblijven

‘Zittenblijven is ouderwets, duur en niet-motiverend,’ sprak de staatssecretaris van Onderwijs onlangs in reactie op een CPB-rapport dat zittenblijvers op basis- en middelbare scholen de schatkist ruim 500 miljoen euro per jaar kosten. Wat een onzin.

Ik vind het een gruwel dat we alles terugrekenen naar geld. Een school is geen bedrijf en een leerling is ook geen werknemer, robot of machine. Bij dit soort sommen wordt alleen de negatieve kant in rekening gebracht.

Daarnaast ben ik zelf in de derde klas blijven zitten. Het heeft me verrijkt en juist gemotiveerd. Mooie mensen ontmoet, me extra verdiept in de basisstof, ouder geworden, en toen verder. Als een leerling niet toe is aan het maken van de volgende stap, dan is daar niks mis mee.

Bron: naar *Tubantia*

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over een ingezonden brief.

- Stel, jouw school is van plan om zittenblijven af te schaffen. In plaats van zittenblijven moet je in de zomervakantie een week extra naar school. Jij reageert op dit voorstel. Kies zelf of je voor of tegen bent.
- Schrijf voor de schoolkrant een deel van een ingezonden brief waarin je reageert op dit voorstel. Schrijf de inleiding met daarin jouw mening en geef in de volgende alinea één argument voor je mening.
- Wissel je brief met een klasgenoot.
- Bekijk de tekst. Is die goed? Waarom wel of niet? Zet je opmerkingen onder de brief.
- Onderstreep spelfouten.
- Ruil de brieven weer en bespreek elkaars opmerkingen.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst ‘Ingezonden brief’ en tekst 1 *Zittenblijven*.

- Waarom worden er ingezonden brieven geschreven?
- Tot wat voor soort teksten horen ingezonden brieven?
- Wat is het doel ervan?
- Wat is belangrijker in een ingezonden brief: je mening of je argumenten? Leg je antwoord uit.
- Beoordeel tekst 1 *Zittenblijven* met de punten uit de leertekst. Wat zit er in en wat ontbreekt er? Staat alles in een logische volgorde?

OPDRACHT 3

Controleer jouw ingezonden brief bij opdracht 1.

- Beoordeel jouw tekst met de punten uit de leertekst ‘Ingezonden brief’. Wat zit erin, wat ontbreekt er nog? Staat alles in een logische volgorde?
- Pas je tekst aan als dat nodig is.

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Argumenten vinden'.

- Waar vind je in artikelen meestal de argumenten?
- Waarom moet een bron betrouwbaar zijn?
- Aan welk(e) signaalwoord(en) kun je snel zien hoeveel argumenten tekst 1 heeft?

OPDRACHT 5

Argumenten vinden voor en tegen afschaffen zittenblijven.

- Zoek op internet argumenten voor én tegen het afschaffen van zittenblijven.
- Noteer de zoekwoorden die je hebt gebruikt.
- Schrijf de argumenten onder elkaar en zet de bron erachter.
- Ben je vóór of tegen afschaffen van zittenblijven?
- Zet een kruis voor het sterkste argument bij jouw mening.

OPDRACHT 6

Argumenten vergelijken en beoordelen. Werk samen.

- Vergelijk je argumentenlijst met een andere leerling.
- Onderstreep argumenten en bronnen die overeenkomen.
- Bespreek de manier waarop jullie gezocht hebben. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten?
- Leg aan elkaar uit waarom de aangekruiste argumenten sterk zijn.
- Vergelijk de gevonden argumenten met het argument dat jullie in opdracht 1 gebruikt hebben.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Argumenten uitwerken'.

- Als je drie argumenten uitwerkt in een tekst, hoeveel alinea's gebruik je daar dan voor?
- Zet in de juiste volgorde: *voorbeeld* – *argument* – *uitleg*.
- Werk het argument uit dat je in opdracht 5e had aangekruist door uitleg en een voorbeeld toe te voegen.
- Vervang het argument uit je ingezonden brief uit opdracht 1 door dit uitgewerkte argument.

Argumenten vinden

Als je je publiek wilt overtuigen van jouw mening, moet je goede argumenten gebruiken. Daarmee bewijs je dat je gelijk hebt. Je hoeft niet alle argumenten zelf te verzinnen, je kunt ook argumenten van anderen gebruiken. Let dan wel op dat ze passen bij jouw mening. Gebruik niet te veel argumenten, beperk je tot de belangrijkste.

Hoe vind je goede argumenten?

- Gebruik het Zoekplan op bladzijde 262.
- Bepaal of je bronnen betrouwbaar zijn. Kijk voor tips op bladzijde 83.
- Meningeën staan in de inleiding, argumenten in de kern.
- De belangrijkste argumenten staan vaak ook in de conclusie.
- Argumenten staan vaak achter elkaar. Je herkent ze aan signaalwoorden voor opsommingen, zoals *ten eerste*, *ten tweede*, *ook*, *daarnaast*.
- Feiten zoals recente cijfers, onderzoeksresultaten zijn sterke argumenten.

Argumenten uitwerken

In een betogende tekst werk je de argumenten voor je mening uit. Zorg voor een goede opbouw.

- Gebruik per argument een aparte alinea.
- Begin de alinea met het argument.
Bijvoorbeeld: *Kleedgeld is leerzaam.*
- Geef daarna uitleg bij dat argument.
Bijvoorbeeld: *Je gaat veel beter op de prijs letten van kleding.*
- Geef een voorbeeld bij die uitleg.
Bijvoorbeeld: *Als ik per maand 50 euro krijg, dan ga ik niet zomaar een duur Dolce & Gabbana-topje kopen van 100 euro.*

FORMULEREN

Verwijswoorden

Een tekst waarin woorden steeds herhaald worden, is niet aantrekkelijk om te lezen. Je kunt verwijswoorden gebruiken om dit te voorkomen.

Welke verwijswoorden gebruik je?

- Naar mannelijke woorden in het enkelvoud verwijs je met: *hij, hem* of *zijn, deze* of *die*.
- Naar vrouwelijke woorden in het enkelvoud verwijs je met: *ze/zij* of *haar, deze* of *die*.
Als je niet weet of een woord mannelijk of vrouwelijk is, zoek je dat op in het woordenboek.
- Naar onzijdige woorden in het enkelvoud verwijs je met *het, zijn* of *hem, dit* of *dat*.
- Naar woorden die in het meervoud staat, verwijs je met *ze, zij, hun* of *hen, deze* of *die*.

Gebruik het verwijswoord *wat* als je verwijst naar:

- *alles, iets, niets, het enige, datgene*: *Alles wat hij noemde, was onzin.*
- woorden in de overtreffende trap: *Het ergste wat ons kan gebeuren, is een beetje sneeuw.*
- een hele zin: *Petra zwom het hele meer over, wat we geweldig vonden.*

OPDRACHT 8

Lees de leertekst 'Verwijswoorden'.

- Waarom gebruik je verwijswoorden?
- In welke gevallen gebruik je het verwijswoord *zij*?
- En wanneer *hij*?
- Hoe weet je of een woord mannelijk is of vrouwelijk?
- Waar verwijzen *dat* en *wat* naar?

OPDRACHT 9

Vul de juiste verwijswoorden in en leg je antwoord uit.

- 'Zijn hier ook krokodillen?' vraagt Kalena. ... staat zenuwachtig op de kade.
- Kapitein Kees staat aan het roer. Het varen is ... met de paplepel ingegoten.
- Helaas kan ... Kalena niet geruststellen.
- 'Het krioelt hier van ... rotbeesten,' is ... reactie.
- 'Maar het ergste ... je kan overkomen, is dat ... een been van je meenemen.'
- De sloep wiebelt gevaarlijk, ... Kalena bang maakt.
- ... stoere broer wijst naar de Hooglanders, ... op de oevers staan te grazen.
- '... hebben onlangs een boer compleet verslonden.'
- Kalena snakt naar het pannenkoekenpaviljoen. In de verte kan ... al zien.

OPDRACHT 10

Vul in: *die, dat* of *wat*.

- Er is iets ... ik niet begrijp.
- Het eerste ... hij deed, was liters water drinken.
- Ik moet leren voor het so ... we morgen hebben.
- Het huis ... je daar ziet, staat te koop.
- De boom ... voor ons huis staat, wordt gekapt.
- ... mij erg stoort, is dat Fabian nooit op tijd komt.
- Het meisje ... op de muur zat, keek om zich heen.
- Het boek ... ik lees, is erg spannend.

OPDRACHT 11

Controleer jouw ingezonden brief bij opdracht 1.

- Onderstreep alle verwijswoorden.
- Controleer of je de juiste verwijswoorden hebt gebruikt.
- Bespreek twijfelgevallen met een klasgenoot.

OPDRACHT 12

Stap 1: oriënteren op de taak.

- Lees tekst 2. Deze tekst staat in een folder voor nieuwe leerlingen.
- Ben je voor of tegen de maatregel uit tekst 2?
- Je gaat een ingezonden brief op dit artikel schrijven voor de schoolkrant.

OPDRACHT 13

Stap 2: voorbereiden.

- Zoek op internet naar argumenten bij jouw mening.
- Selecteer de drie sterkste argumenten.

OPDRACHT 14

Stap 3: uitvoeren.

- Lees tekst 3 'Afvinklijst ingezonden brief'.
- Schrijf je ingezonden brief.

OPDRACHT 15

Stap 4 en 5: nakijken en verbeteren in een groepje.

- Maak een groepje met twee andere leerlingen.
- Geef commentaar op elkaars ingezonden brief. Gebruik hierbij tekst 3 'Afvinklijst ingezonden brief'.
- Degene die als eerste een ingezonden brief leest van een ander, schrijft de onderdelen uit de afvinklijst over onder dat verslag. Schrijf achter ieder onderdeel *ja* of *nee*.
- De volgende die de tekst leest, schrijft ook *ja* of *nee* achter ieder onderdeel.
- Je krijgt je eigen tekst weer terug. Houd per tekst een besprekronde: vraag bij ieder *nee* hoe het verbeterd kan worden. Maak daarvan aantekeningen.
- Schrijf een tweede versie.

OPDRACHT 16

Kijk terug. Leg steeds je antwoord uit.

- Wat vond je moeilijker: het vinden van goede argumenten of het gebruiken van die argumenten in je tekst?
- Wat is het belangrijkste wat je in deze paragraaf geleerd hebt?

2

Gebruik je Smartphone in de les

Op onze school mag je vanaf volgend schooljaar tijdens de lessen een eigen apparaat gebruiken zoals een smartphone, laptop of tablet: Bring Your Own Device. Alle docenten zijn hierop voorbereid. Onze school bereidt jullie voor op de toekomst. Het is dus belangrijk dat wij met de tijd meegaan. Het gebruik van ict neemt snel toe. Dat is een feit. Met een smartphone heb je nu al de hele wereld in je zak. Maar je moet zelf de weg vinden in de grote hoeveelheid betrouwbare en minder betrouwbare informatie. Dit moet je leren door te doen. En dat moet op school al beginnen. Hoe ga je om met alle verleidingen? Hoe kun je jezelf concentreren met die stroom aan berichten en alle mogelijkheden die er zijn? Spelletjes: hoe weersta je de verleiding? En vooral: hoe kun je beter leren met ict? Samen met jullie, je ouders en docenten gaan we de regels bepalen. Maar we willen vooral dat iedereen leert door te proberen.

3

Afvinklijst ingezonden brief

Opbouw

- ☐ Is er een inleiding, een kern en een slot?

Inhoud

- ☐ Staat in de inleiding waar je op reageert?
- ☐ Staat jouw mening in de inleiding?
- ☐ Staan in de kern de argumenten voor jouw mening?
- ☐ Zijn de argumenten goed uitgewerkt met uitleg en een voorbeeld?
- ☐ Zijn het sterke argumenten?
- ☐ Staat er een conclusie in het slot?

Taal

- ☐ Is de woordkeus gevarieerd?
- ☐ Zijn de juiste verwijswaarden gebruikt?
- ☐ Zijn alle woorden goed gespeld?
- ☐ Zijn de zinnen goed opgebouwd?
- ☐ Staan hoofdletters en leestekens op de juiste plaatsen?

Documentaire

Een **documentaire** is een informatieve film, bijvoorbeeld over de natuur, geschiedenis of maatschappij.

Een documentaire:

- is gebaseerd op de werkelijkheid: het gaat om echte gebeurtenissen, activiteiten en gesprekken die ter plekke zijn opgenomen;
- bevat personen (of dieren) die zichzelf zijn; ze acteren niet;
- bevat **objectieve** informatie: feiten die je kunt controleren;
- bevat soms ook **subjectieve** informatie: de mening van de filmmaker;
- geeft uitleg over wat je ziet: je hoort de persoon die gefilmd is of een stem (**voice-over**).

OPDRACHT 1

Wat je al weet over documentaires.

- Kijk jij wel eens naar een documentaire, zoals een natuurfilm?
- Noteer de titel en/of het onderwerp van een documentaire die je hebt gezien.
- Wat is het doel van een documentaire?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Documentaire'.

- Wat is een documentaire?
- Wat is het verschil tussen *objectieve* en *subjectieve* informatie?
- Spelen er acteurs in documentaires? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 3

Bekijk het fragment uit *De vos in zijn burcht*.

- Wie geeft uitleg over wat je in het fragment ziet?
- Wat is de functie van de twee kamers in een burcht?
- Hoe lang duurt de zwangerschap van de vos?
- Krijg je vooral objectieve of subjectieve informatie, of allebei? Geef een voorbeeld bij je antwoord.

OPDRACHT 4

Bekijk het fragment uit *Freek in het wild*.

- Wie geeft uitleg over wat je ziet in het fragment?
- Hoe lang zijn er al krokodillen op aarde?
- Waarom heeft een krokodil een keelflap?
- Krijg je vooral objectieve of subjectieve informatie, of allebei?
- Geef bij elk soort informatie een voorbeeld.

OPDRACHT 5

Vergelijk de twee fragmenten.

- Welke twee verschillen zijn er tussen de fragmenten?
- Wat is een overeenkomst?
- Welk fragment spreekt je het meest aan? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Aantekeningen maken'.

- Waarom of wanneer is het verstandig om aantekeningen te maken?
- Had je bij opdracht 3 en 4 aantekeningen nodig om de vragen te beantwoorden? Leg je antwoord uit.
- Welke tekstverbanden tussen onderwerpen worden genoemd in de leertekst?
- Bedenk zelf nog twee belangrijke tekstverbanden.
- Noem drie afkortingen die je wel eens gebruikt in je aantekeningen.

OPDRACHT 7

Oefen in tweetallen met aantekeningen maken.

Leerling 1 leest tekst 1 voor; leerling 2 doet zijn boek dicht, luistert en maakt aantekeningen.

- Leerling 2 beantwoordt de vragen met zijn aantekeningen erbij.
 - In welke provincie werd de wolf voor het eerst gesignaleerd?
 - Wanneer stak hij de Duitse grens weer over?
 - Wat wilden de bestuurders in Groningen doen met de wolf?
- Controleer samen de antwoorden.
- Kijk terug: had leerling 2 goede aantekeningen gemaakt?
- Bespreek hoe de aantekeningen beter kunnen.

OPDRACHT 8

Werk in hetzelfde tweetal. Leerling 2 leest tekst 2 voor; leerling 1 doet zijn boek dicht, luistert en maakt aantekeningen.

- Leerling 1 beantwoordt de vragen met zijn aantekeningen erbij.
 - Hoeveel bijensoorten werden er in 2014 geteld?
 - Welke bij was heel zeldzaam in 2000?
 - Wat doet de gemeente Amsterdam om de stad tot een bijenstad te maken?
- Controleer samen de antwoorden.
- Kijk terug: had leerling 1 goede aantekeningen gemaakt?
- Bespreek hoe de aantekeningen beter kunnen.

Aantekeningen maken

Als je een kijk- of luistertoets maakt, kun je **aantekeningen maken**. Je doet dat zodat je beter onthoudt wat je ziet en hoort.

Wat schrijf je op?

- Noteer het onderwerp van de tekst.
- Noteer de deelonderwerpen.
- Noteer de verbanden tussen de (deel)onderwerpen:
bijvoorbeeld:
 - opsommend: *ten eerste, ten tweede*;
 - tegenstellend: *aan de ene kant, aan de andere kant*;
 - uitleggend: *bijvoorbeeld*.

Hoe schrijf je het op?

- Schrijf steekwoorden op.
- Onderstreep belangrijke woorden.
- Gebruik afkortingen.
- Gebruik pijlen of getallen.

1

Waar is de wolf?

De wolf die door Nederland wandelde, is ons land weer uit gesjokt.

Zaterdag dook plots een wolf op in Drenthe. Maandag en dinsdag werd hij gespot in Groningen, vlak bij een woonwijk. En woensdagmiddag stak hij de Duitse grens weer over. Iemand zag hem struinen bij de plaats Bunne. Dat moet een kleine opluchting zijn voor de bestuurders in Groningen. Ze stonden op het punt om de wolf te verdoven en uit te zetten naar een natuurgebied. Dat lijkt voorlopig niet nodig.

Bron: naar *sevendays.nl*

2

Amsterdam bijenstad

Het aantal bijen loopt al jaren terug. Maar wat blijkt? Ze zitten in Amsterdam!

In 2000 werden er 51 bijensoorten geteld in Amsterdam; in 2014 waren dat er ineens 61. De geurgroefbij komt het meest voor, maar in het Vondelpark zoekt ook ineens de sachembij rond. Best bijzonder, want dat beest was hartstikke zeldzaam in 2000. Volgens bijenexpert Arie Koster weten de tuinmannen in de stad waar bijen van houden. De gemeente Amsterdam helpt ook: ze legt bloementuinen in de stad aan en bouwt mooie hotels voor de dieren. Zo zijn er ongeveer 650 bijenkasten gebouwd op daken, in tuinen en parken.

Bron: naar *sevendays.nl*

OPDRACHT 9

Doe je boek dicht, bekijk de documentaire *Verstoep in Zeist* en maak aantekeningen.

OPDRACHT 10

Beantwoord de meerkeuzevragen bij de documentaire met behulp van je aantekeningen.

- 1 Welk waarschuwingssignaal kregen de onderduikers als er gevaar dreigde?
 - A Er ging een belletje rinkelen.
 - B Er ging een lampje branden.
 - C Er ging een zoemer af.
- 2 Waarom flirtten de zus van mevrouw Van Riesema en haar vriendin met soldaten die een razzia kwamen doen?
 - A Omdat de soldaten leuke jonge mannen waren.
 - B Om de soldaten af te leiden terwijl ze aan het zoeken waren.
 - C Om te voorkomen dat de soldaten verder gingen zoeken.
- 3 Puck zegt het een raar idee te vinden dat mensen zo lang verstopt hebben gezeten. Welke reactie geeft mevrouw Van Riesema *niet*?
 - A 'Als je bedenkt dat mensen soms in hele kleine ruimtes ondergedoken zaten, dan hadden ze het hier nog aardig luxe.'
 - B 'Dus ook als je niet ondergedoken hebt gezeten, kun je wel een goede voorstelling maken hoe het geweest moet zijn voor die mensen.'
 - C 'Je weet niet hoe lang het duurt en opgesloten moeten zitten is wat anders dan voor je lol ergens bivakkeren.'
- 4 Mevrouw Van Riesema laat een luik zien. Wanneer werd het hok eronder gebruikt?
 - A De familie Van Riesema zat daar samen met de onderduikers als er een raketaanval was.
 - B De onderduikers sliepen daar elke nacht.
 - C De onderduikers zaten daar als er een razzia was.

- 5 Waarom heeft mevrouw Van Riesema alles precies gelaten zoals het toen was?
 - A Om zich te herinneren hoe het was en omdat ze andere dingen aan haar hoofd had.
 - B Uit luiheid en omdat ze andere dingen aan haar hoofd had.
 - C Uit luiheid en om zich te herinneren hoe het was.
- 6 Puck denkt dat ze heel anders zou reageren als ze moest onderduiken dan de manier waarop mevrouw Van Riesema de oorlog heeft ervaren. Wat is het verschil?
 - A Puck zou heel bang zijn, maar mevrouw Van Riesema was helemaal niet bang.
 - B Puck zou het heel spannend vinden, terwijl mevrouw Van Riesema het helemaal niet bijzonder vond.
 - C Puck zou het niet kunnen geloven, terwijl mevrouw Van Riesema weet dat het echt zo was.
- 7 Wat is de centrale vraag van deze aflevering?
 - A Hoe was het voor mevrouw Van Riesema om Joodse mensen te verstoppen voor de Duitsers?
 - B Waarom verstopte mevrouw Van Riesema Joodse mensen voor de Duitsers?
 - C Welke Joodse mensen verstopte mevrouw Van Riesema voor de Duitsers?
- 8 Waarom bevat de documentaire ook zwart-witbeelden?
 - A Omdat het leuk is om verschillende beelden af te wisselen.
 - B Omdat er alleen zwart-witbeelden uit de oorlog zijn.
 - C Omdat zwart-witbeelden goedkoper zijn.

OPDRACHT 11

Beoordeel de Kijk- en luistertaak.

- a Controleer je antwoorden bij opdracht 10.
- b Als je fouten hebt gemaakt, komt dat dan door je aantekeningen?
- c Wat was er goed aan je aantekeningen?
- d Wat kun je nog verbeteren aan je aantekeningen?

OPDRACHT 12

Kijk terug. Leg telkens je antwoord uit.

- a Is je mening over documentaires veranderd?
- b Vind je aantekeningen maken nuttig, of heb je ze niet nodig?

OPDRACHT 1

Wat je al weet over informatie ordenen en bronvermelding.

- Als jij een werkstuk maakt of informatie verzamelt, hoe orden je dan de gevonden informatie?
- Orden jij alles het liefst op papier of op de computer? Leg uit waarom.
- Schrijf jij altijd op waar je de informatie hebt gevonden?
- Is het noteren van bronnen een beoordelingspunt bij een werkstuk?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Bronnen noteren'.

- Wanneer gebruik je cursieve tekst?
- Wanneer gebruik je aanhalingstekens?
- Welk leesteken gebruik je tussen de verschillende onderdelen van een bron?
- Wat geef je bij een website aan met de datum?
- In welke volgorde zet je de bronnen in een bronnenlijst?
- Waarom is het belangrijk om in een werkstuk je bronnen te noteren, denk je?

OPDRACHT 3

Oefenen met bronnen noteren.

- Maak een goede bronnenlijst met de volgende gegevens:
 - www.kennislink.nl – artikel gelezen op 2 februari 2015
 - Samenwerken doe je zo – Het Onderwijsblad – maart 2015 – Maarten Schopman
 - Scrum voor Dummies – Michael Franken – Pearson 2013
- Zoek een eigen werkstuk of artikel waar je bronnen moest opschrijven.
- Controleer of je ze hebt opgeschreven zoals in de leertekst 'Bronnen noteren'.

Bronnen noteren

Als je informatie hebt gevonden voor een werkstuk of voor een artikel, noteer je altijd uit welke bron deze komt.

Bronnen noteren doe je zo:

- bij een boek: naam schrijver – *titel* boek – uitgeverij – jaar van uitgave:
Kevin Brooks, *iBoy*, De Harmonie 2014
- bij een krant of tijdschrift: naam schrijver – 'titel artikel' – *naam tijdschrift* – nummer/jaar of datum:
Maarten Muns, 'De Koreaanse vechtscheiding', *Kijk*, 9/2013
- bij een website: webadres – datum waarop je de website hebt bezocht:
www.djoser.nl, 14 oktober 2016

In een werkstuk zet je de bronnen in een **bronnenlijst**. Deze lijst orden je alfabetisch op de achternaam van de auteurs. Als de schrijver niet bekend is, noteer je die bron als laatste in de lijst.

Informatie ordenen

Als je een werkstuk maakt, wil je het antwoord weten op een hoofdvraag. De hoofdvraag verdeel je eerst in deelvragen. Dan ga je informatie zoeken en daarna ga je de gevonden **informatie ordenen**. Je legt alles per deelvraag bij elkaar.

Je neemt uit de informatiebronnen de stukjes tekst over waarmee je de deelvraag kunt beantwoorden.

Informatie ordenen op de computer

- Maak in je tekstverwerker een apart document aan. Noem het 'Informatie werkstuk...'
- Schrijf alle deelvragen onder elkaar in dat document.
- Kopieer informatie uit een internetbron en plak die onder de juiste deelvraag.
- Maak een kopie van een krantenartikel of pagina's uit een boek. Onderstreep de stukjes die je wilt gebruiken. Scan de kopie of maak er een foto van. Voeg de scan of foto in onder de juiste deelvraag.
- Noteer onder elk stukje informatie de bron.
- Zet de informatie in de volgorde waarin je ze gaat gebruiken in je werkstuk.
- Sla je document op.

Informatie ordenen op papier

- Selecteer informatie uit een internetbron en kopieer die naar een eigen document. Zet er de deelvraag boven. Print het document.
- Kopieer een krantenartikel of pagina's uit een boek. Onderstreep de stukjes die je wilt gebruiken. Schrijf de deelvraag bovenaan de kopie.
- Noteer onder elk stukje informatie de bron.
- Leg alle gevonden informatie per deelvraag bij elkaar.
- Leg de informatie in de volgorde waarin je ze gaat gebruiken in je werkstuk.
- Berg alles op in een mapje.

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Informatie ordenen'.

- a Welke informatie leg je bij elkaar als je een werkstuk maakt?
- b Als je het liefst digitaal werkt: lees dan leertekst 'Informatie ordenen op de computer'; anders lees je de leertekst 'Informatie ordenen op papier.'
- c Als je op papier werkt, waarom moet je dan ieder stukje informatie op een aparte pagina zetten?
- d Wat schrijf je onder ieder stukje informatie dat je hebt gevonden?
- e Waarom is het handig om telkens de bron op te schrijven? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 5

Oefenen met informatie ordenen voor werkstuk.

Werk samen.

- a Stel, jullie schrijven een werkstuk over jeugdcriminaliteit. Dit zijn de deelvragen die jullie hebben bedacht:
 - Wat is jeugdcriminaliteit?
 - Hoe groot is dit probleem?
 - Wie maken zich er vooral schuldig aan?
 - Wat zijn belangrijke oorzaken van jeugdcriminaliteit?
 - Hoe kan jeugdcriminaliteit verminderd worden?
- b Zoek informatie bij twee van deze deelvragen. Gebruik het Zoekplan op bladzijde 262.
- c Selecteer bruikbare stukjes informatie.
- d Orden deze informatie op de manier die in de leertekst beschreven staat. Kies zelf of je digitaal of op papier werkt.
- e Ruil jullie geordende informatie met die van een ander groepje.
- f Bekijk de ordening die zij hebben aangebracht.
- g Bespreek met elkaar jullie bevindingen.

OPDRACHT 6

Kijk terug. Beoordeel opdracht 5 met maximaal vijf sterren. Geef vijf sterren als iets heel goed ging.

- a Hoe goed kon je informatie vinden?
- b Hoe goed kon je de informatie selecteren?
- c Hoe goed kon je de informatie ordenen?
- d Hoe goed kon je de bron noteren?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over gedichten.

- Welke vorm van rijm vind je in *met man en macht*?
- Noem nog een andere vorm van rijm en geef er een voorbeeld van.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Beeldspraak'.

- Wat is beeldspraak?
- Waarom gebruikt een dichter beeldspraak?
- Wat stel je je voor bij een hart dat op straat ligt?
- Leg uit wat er aan de hand is met het hart in het voorbeeld. Tel het aantal woorden.
- Met beeldspraak kan een dichter met weinig woorden veel zeggen.* Ben je het hiermee eens? Gebruik je antwoord bij opdracht 2d.

OPDRACHT 3

Lees het gedicht *De pijnfuif*.

- Wat is een ander woord voor *fuif*?
- Over wat voor gelegenheid gaat dit gedicht?
- Welk woord kun je in de plaats van *pijn* zetten?
- De gasten krijgen *verse pijn* voorgeschoteld. Wat voor soort pijn kan dat zijn?
- Bestaat er ook *niet verse pijn*? Geef een voorbeeld.

OPDRACHT 4

Na de pijnfuif op verdrietvakantie.

- Een pijnfuif is een vreemd feest: *pijn* en *fuif* passen niet echt bij elkaar. Maak nu zelf een vreemde combinatie.
 - Schrijf een aantal woorden op die je een negatief gevoel geven, zoals *verdriet*.
 - Schrijf een aantal woorden op die je juist aan iets leuks doen denken, zoals *vakantie*.
- Maak combinaties. Bijvoorbeeld: *verdrietvakantie*.
- Je docent verzamelt jullie woorden en schrijft ze op het bord.
- Werk samen met een klasgenoot. Kies een woord.
- Beschrijf samen een gebeurtenis die echt past bij jullie woord.

Beeldspraak

Een dichter probeert met weinig woorden veel te zeggen. Als hij gedachten, gevoelens en ideeën op een verrassende en originele manier wil uitdrukken, kan hij gebruikmaken van **beeldspraak**. Met beeldspraak maakt de dichter een beeld met taal. Hij gebruikt de taal figuurlijk:

*Er ligt een hart hier op straat
en niemand komt kijken*

Daan Hofman

DE PIJNFUIF

vrienden ik heb de pijn
maar op de kachel gezet
om ze warm te houden

als iemand pijn wil
ze is lekker vers
neem gerust

en neem wat meer
er is pijn genoeg
voor iedereen

Gust Gils

OPDRACHT 5

Beeldspraak in *De pijnfuif*.

- Wat stel je je voor bij een *pijnfuif*?
 - Hoe zien de gasten eruit?
 - Hoe ziet de gastheer/vrouw eruit?
 - Wat zie je in de ruimte waar het feest is?
 - Hoe ziet de pijn eruit?
 - Waar zit de pijn in?
 - Wat gebeurt er op het moment van het gedicht?
- Vergelijk je antwoorden met een klasgenoot. Schrijf het opvallendste verschil op.
- Geef met drie beoordelingswoorden je mening over de beeldspraak. Leg uit waarom je deze drie koos.

OPDRACHT 6

Nadenken over het gedicht. Leg steeds je antwoord uit.

- In het gedicht is pijn iets wat je kunt kiezen: neem gerust een stukje als je wilt. Vind je dat realistisch?
- Heeft pijn alleen maar negatieve kanten?
- Er is een oud spreekwoord *Gedeelde smart is halve smart*. Wat betekent dit spreekwoord?
- Wat heeft dit spreekwoord met *De pijnfuif* te maken?
- Zou jij een pijnfuif geven?
- Zou jij naar een pijnfuif gaan?

OPDRACHT 7

Een gedicht maken. Werk samen.

- In opdracht 4 heb je samen een woord gekozen en beschreven.
- Schrijf nu een kort gedicht over dat woord. Gebruik de antwoorden uit opdracht 4e.

OPDRACHT 8

Kijk terug.

- Zeg steeds of je het eens of oneens bent met de uitspraak. Leg je antwoord uit met voorbeelden.
 - Beeldspraak roept bij iedereen hetzelfde beeld op.
 - Een gedicht is goed als alle lezers hetzelfde beeld zien.
 - Beeldspraak maakt gedichten interessanter.
- Geef het gedicht *De pijnfuif* een cijfer tussen 1 en 10. Leg uit waarom je dat cijfer geeft.

EXTRA GRAMMATICA

OPDRACHT 1

Schrijf per zin het onderwerp en het gezegde op.

- a De kozijnen worden geverfd door een schilder.
- b De verf wordt vermengd met terpentijn.
- c De nieuwe verf op de kozijnen glinstert in de zon.
- d De schilder kijkt bezorgd naar de pasgeverfde kozijnen.
- e Zou de verf soms te veel opgebrand zijn door de zon?

Geef nu aan of het onderwerp iets doet (actief) of dat het iets ondergaat (passief).

OPDRACHT 2

Schrijf per zin het onderwerp en het gezegde op. Noteer erachter: *bedrijvende zin* of *lijdende zin*.

- a De bel zou zijn geluid.
- b De conciërge luidde de bel vijf minuten te laat.
- c Die smoes wordt elk jaar een keertje uitgeprobeerd.
- d Daar zal de conector heus niet intrappen.
- e Onze kantine wordt geveegd door leerlingen.

OPDRACHT 3

Noteer het onderwerp. Verzin zelf een handelend persoon of ding en vul de zin aan.

- a Make-up wordt altijd op een schone, frisse huid aangebracht.
- b De wenkbrauwen zijn iets te veel geëpileerd.
- c Je ogen zouden juist verkleind worden.
- d Bruine mascara was uitgevonden voor blondines.
- e De sterke punten zullen geaccentueerd worden.

OPDRACHT 4

Noteer de tijd van de zin: *voltooid* of *onvoltooid*.

- a Het werk is gedaan.
- b De schade zal in rekening worden gebracht.
- c De auto's waren gestolen.
- d De voordeur zou zijn geforceerd.
- e Niemand wordt hier ter dood veroordeeld.
- f Tijdens de rechtszaak werd hij vrijgesproken.

Controleer je antwoorden. Is het hulpwerkwoord een vorm van *zijn* of een vorm van *worden*?

OPDRACHT 5

Welke van de twee zinnen heeft de voorkeur?

- a De jongens floten de meisjes na; die giechelden verlegen en keken snel de andere kant uit.
- b De meisjes werden nagefloten; die giechelden verlegen en keken snel de andere kant uit.

Noteer erachter: *bedrijvend* of *lijdend*.

OPDRACHT 6

Noteer het onderwerp. Zet dan de zin van de lijdende in de bedrijvende vorm.

- a De monoloog werd door de nerveus prevelende acteur compleet verpest.
- b Door de tekst zou het publiek roerloos van ontroering in hun stoelen achtergelaten zijn.
- c Door deze ontroering is een stormachtig slotapplaus veroorzaakt.

Controleer je zinnen. Zijn alle onderwerpen nu lijdend voorwerp geworden?

OPDRACHT 7

Noteer de handelende persoon of het handelend ding. Zet dan de zin van de lijdende in de bedrijvende vorm.

- a Zal de acteur door het royale gelach gestimuleerd worden in zijn spel?
- b Of wordt zijn stem gedempt door radeloosheid?
- c Hij zou al gered zijn door een uitstekend articulerende medeacteur.

OPDRACHT 8

Ontleed de zinnen in de vaste volgorde.

- a Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden berichten vanaf het front aan het hoofdkwartier gestuurd via postduiven.
- b Aan hun poot werd een capsule vastgemaakt.
- c Daarin was een dun en strak opgevouwen papiertje verstopt.
- d Op het papiertje was een geheim bericht voor generaal Montgomery geschreven door een parachutist.

OPDRACHT 1

Schrijf de infinitief op en noteer de persoonsvorm in de verleden tijd erachter. Noteer daarna het voltooid deelwoord.

a lopen	d schrijven
b krijgen	e vinden
c lezen	

OPDRACHT 2

Schrijf eerst de persoonsvorm in de verleden tijd op. Noteer daarna het voltooid deelwoord. Maak gebruik van het ezelsbruggetje 'T KoFSCHiP X.

a gillen	e werken
b dansen	f reizen
c spelen	g branden
d leven	

Controleer je antwoorden. Wat is de stam van het werkwoord? En wat is de ik-vorm?

OPDRACHT 3

Noteer het voltooid deelwoord.

- Heb je je tanden (poetsen), je haren (kammen) en je handen (wassen)?
- Is hij direct naar het voetbalveld (fietsen) of is hij (verdwalen)?
- Worden jullie (halen), (brengen) en voor de deur (afzetten)?
- Ik heb mijn vingers (verbranden), mijn knieën (schaven) en mijn hoofd (stoten) en jij beweert dat ik heb (boffen)!

OPDRACHT 4

Noteer van elk werkwoord het tegenwoordig deelwoord.

a schoppen	d slapen
b rennen	e zingen
c eten	f luieren

Schrijf over en vul in: td = inf + ...

OPDRACHT 5

Noteer het tegenwoordig deelwoord.

- Eens kwam er een overvaller (dreigen) op een lokettiste af.
- Nors (kijken) schoof hij haar een papiertje toe.
- De vriendelijk dame nam het briefje (glimlachen) aan.
- (Fronsen) probeerde zij het handschrift te lezen.
- Toen sprak ze (vragen): 'Did iz en overal... Wat bedoelt u?'

OPDRACHT 6

Gebruik hoofdletters waar nodig.

- sperzieboontjes met surinaamse rijst van jans moeder is mijn lievelingsmaaltijd.
- wij zijn vrij op koningsdag en hemelvaartsdag.
- in belgië is iedereen vrij op 1 mei: de dag van de arbeid.
- wie neemt er coca cola, wie fanta en wie wil er thee?
- onze conector, mevrouw kolen, gaat trouwen met de leraar duits, meester van bloem.

OPDRACHT 7

Gebruik hoofdletters waar nodig.

- anne-marit de vries, baronielaan 27, breda, noord-brabant
- mw. d. roelofs-van de meer, oude rijen 186, leiden

OPDRACHT 8

Schrijf de zinnen over. Gebruik hoofdletters waar nodig.

Noteer de juiste werkwoordsvorm. Let goed op de betekenis van het woord in de zin.

- in hamburg hebben de autoriteiten een winkel (sluiten).
- de duitse eigenaar zou bijna uitsluitend bedorven spullen hebben (uitstallen), (verkopen), (aanbieden), (leveren) of op enigerlei andere wijze hebben (verhandelen), werd in de krant (publiceren).
- in de vitrine van de viskoeling zijn door de politie egyptische zeekomkommers (aantreffen) die al vijftien jaar niet meer (consumeren) konden worden.
- bij andere producten was de houdbaarheidsdatum gewoon (wegkrassen).

OPDRACHT 1

Lees tekst 1 verkennend.

- Waaraan kun je meteen al zien dat tekst 1 een beoordeling is en hoe het oordeel uitvalt?
- Wat wordt in deze tekst beoordeeld?
- In welke alinea geeft de schrijver zijn oordeel?

OPDRACHT 2

Vragen over hoofdzaken. Lees tekst 1 nauwkeurig.

- Leg kort uit hoe je het besproken product moet gebruiken.
- Wat was de reden voor de schrijver om het product aan te schaffen?
- Wat was de ervaring van de schrijver met het product, toen hij het in gebruik nam?
- Citeer zijn oordeel.
- Welke informatie gebruikt hij als argument voor zijn oordeel? Zeg het kort.
- Vind je het argument overtuigend? Leg uit waarom of waarom niet.

OPDRACHT 3

Hoofdgedachte.

Formuleer de hoofdgedachte van tekst 1 in één zin.

- Noteer het oordeel van de schrijver over het besproken product.
- Vervolg met *want*, en maak de zin af.

OPDRACHT 4

Vragen over details.

- Hoe populair is het besproken product? Licht je antwoord toe met drie citaten uit de tekst.
- Hoe komt de Camargue aan zo'n grote muggenpopulatie? Gebruik een gegeven uit de tekst.
- Waarom worden de muggen niet (meer) met insecticide bestreden?
- Waar is *pats!* (r. 22) een voorbeeld van?

1

Bracelet anti-moustiques

Door Wilko Voordouw

- (1) Het is een hit. In alle apotheken in Frankrijk zijn ze te koop: antimuggenarmbandjes. Toen we besloten om te gaan wandelen in de Camargue, zonder enige twijfel het grootste Franse muggenparadijs, investeerden we in zo'n felgekleurd ding. Baat het niet, het schaadt zeker niet, dachten we.
- (2) Het kostte per bandje 6 euro en we kregen er een flesje naar citroen ruikend elixer bij. Een keer per etmaal moesten we een kleine hoeveelheid van dat goedje op het bandje smeren en dan zou als bij toverslag onze huid beschermd zijn tegen zoemend en prikkend gespuis. Een kind kan de was doen.
- (3) Ooit was het hier allemaal anders. Het toerisme tussen Camargue en de Spaanse grens moest worden gestimuleerd. En dus werden de moerassen meerdere keren per jaar vanuit een vliegtuigje bestookt met insecticide. Het steken behoorde tot het verleden. Maar de Franse natuurbeschermers zagen ook dat de vogelstand dramatisch daalde. Dus keerden de autoriteiten op hun schreden terug.
- (4) Sindsdien zit er voor de toerist weinig anders op dan te smeren en met conventionele middelen – pats! – de jacht op de onverlaten te openen. Tot de uitvinding van de antimuggenarmband dus. Helaas waren we in de Camargue een geliefd doelwit van tijgermuggen en andere vliegende krengen. Onze armen en benen dienden als landingsbaan en onze aderen werden gezien als een tapinstallatie waaruit onbeperkt geconsumeerd mocht worden. Gevolg: jeuk, bulten en krabben.

- (5) Het ding werkt voor geen meter, was onze conclusie. In de laatste week van onze vakantie werd dat bevestigd door een reportage op de Franse televisie. De uitvinders van de antimuggenband hadden besloten om een test van hun product te laten doen op de armen van de parkwachters in de Everglades – zeg maar de Amerikaanse Camargue. Een van hen stak zijn arm, met bandje, in een afgesloten pot met hongerige muggen. Als er binnen een minuut geen muggen op de arm zouden landen, was het middel een succes. Helaas: in minder dan tien seconden
- 35 genoten de muggen van het bloed van de dappere vrijwilliger.
- 40
- (6) Maar toen hadden wij onze antimuggenbandjes allang gekocht. En met ons vele duizenden andere goedgelovigen.

Bron: naar de Gelderlander

☒ slecht ☐ redelijk ☐ goed

OPDRACHT 5

Nog een paar vragen over details.

- Wat hebben de *Everglades* waarschijnlijk gemeen met de Camargue?
- Alinea 6 begint met een signaalwoord tegenstellend verband. Wat is hier de tegenstelling? Zeg het in eigen woorden.

OPDRACHT 6

Verwijswoorden.

Waarom verwijzen de volgende verwijswoorden?

Noteer steeds eerst de vraag die je moet stellen om het verwijswoord te vinden. *zo'n* (r. 4), *dat* (r. 9), *dat* (r. 31), *hen* (r. 36).

OPDRACHT 7

Woordenschat. Gebruik alleen waar nodig een woordenboek.

- In tekst 1 worden drie uitdrukkingen gebruikt: 1 *Baat het niet, het schaadt ook niet* (r. 5). 2 *Een kind kan de was doen* (r. 11-12). 3 *Op zijn schreden terugkeren* (r. 19-20).
Noteer per uitdrukking bij welk woord je die zoekt in een woordenboek en wat de betekenis is.
- Wat betekent de titel van tekst 1?
- Geef de betekenis van *investeren* (r. 4).
- Wat betekent *elixer* (r. 8)?
- Wat is een *insecticide* (r. 16)?
- Wanneer noem je een middel *conventioneel* (r. 22)?

OPDRACHT 8

Kijk terug.

- Waarom is een beoordeling een betogende tekst?
- Waren je antwoorden op opdracht 2d en 2e helemaal goed? Zo nee, wat heb je dan fout gedaan?
- Werk samen en ga met elkaar in discussie. Vind je de uitleg van je klasgenoot bij opdracht 2f overtuigend?
- Geef je zelf voor elke vraag en elk antwoord bij opdracht 6 één punt. Heb je 6 punten of minder, dan beheers je de verwijswoorden nog niet goed genoeg. Bekijk wat de reden was van je fouten.

SAMENVATTING

FICTIE

Psychisch perspectief: je volgt het verhaal door de ogen van het personage, meestal de hoofdpersoon.

Meervoudig psychisch perspectief: je volgt het verhaal door de ogen van meerdere personages.

LEZEN

Betogende tekst: tekst waarin de schrijver zijn mening geeft en die verdedigt met argumenten.

Voorbeelden van betogende teksten: opiniestuk, ingezonden brief, beoordeling, boekbespreking, filmrecensie, klachtenbrief.

Indeling betoog:

- inleiding: de schrijver geeft zijn mening over het onderwerp;
- kern: hij geeft argumenten voor zijn mening;
- slot: hij trekt een conclusie of vat het belangrijkste samen.

Argument: informatie waarmee een schrijver bewijst dat zijn mening juist is.

Verwijswoorden: stel vast waar een verwijswoord naar verwijst met een vraag die begint met *wie, wat, waar, welk(e)* en soms een ander vraagwoord.

Oorzaak/gevolgtekstverband: *doordat, daardoor, zodat, waardoor, met als gevolg.*

WOORDEN

Vorming van werkwoorden:

- afleiding van een zelfstandig naamwoord;
- afleiding van een bijvoeglijk naamwoord;
- afleiding van een bestaand werkwoord.

GRAMMATICA

Bedrijvende of actieve vorm: het onderwerp verricht de handeling van het werkwoordelijk gezegde.

Lijdende of passieve vorm: het onderwerp ondergaat de handeling van het werkwoordelijk gezegde.

Gebruik van lijdende vorm:

- wanneer de nadruk op de gebeurtenis ligt;
- wanneer de handelende persoon niet bekend is.

Omzetten van lijdende naar bedrijvende vorm:

- onderwerp → lijdend voorwerp;
- werkwoordelijk gezegde → haal *worden* of *zijn* weg;
- handelende persoon → onderwerp.

SPELLING

Voltooid deelwoord:

- maak het voltooid deelwoord langer en je hoort *-t* of *-d*;
- gebruik 'T KoFSCHiP X als je twijfelt over de spelling van een voltooid deelwoord van een zwak werkwoord.

Tegenwoordig deelwoord:

- geeft aan dat de handeling tegelijk met een andere handeling plaatsvindt;
- vorm je door *-d* achter de infinitief te plaatsen;
- kun je vervangen door een bijzin met *terwijl*.

Hoofdletters gebruik je:

- aan het begin van de zin;
- bij eigennamen;
- bij feestdagen.

SCHRIJVEN

Ingezonden brief:

- schrijf je als je wilt reageren op wat je hebt gelezen;
- inleiding: waarop reageer je; wat is je mening;
- kern: wat zijn je argumenten;
- slot: samenvatting of conclusie.

Argumenten uitwerken:

- gebruik per argument een aparte alinea;
- begin de alinea met het argument;
- geef daarna uitleg bij dat argument;
- geef een voorbeeld bij die uitleg.

Verwijswoorden:

- naar mannelijke woorden in het enkelvoud verwijs je met: *hij, hem of zijn, deze of die*;
- naar vrouwelijke woorden in het enkelvoud verwijs je met: *zij of haar, deze of die*;
- naar onzijdige woorden in het enkelvoud verwijs je met *het, zijn of hem, dit of dat*;
- naar woorden die in het meervoud staan, verwijs je met *ze, zij, hun of hen, deze of die*;
- naar *alles, iets, niets, het enige, datgene*; naar woorden in de overtreffende trap; naar een hele zin verwijs je met *wat*.

SPREKEN KIJKEN LUISTEREN

Documentaire:

- informatieve film;
- is gebaseerd op de werkelijkheid;
- bevat personen (of dieren) die zichzelf zijn; ze acteren niet;
- bevat vooral objectieve informatie;
- bevat soms ook subjectieve informatie;
- geeft uitleg over wat je ziet: je hoort de persoon die gefilmd is of een stem (voice-over).

Aantekeningen maken:

- noteer het onderwerp;
- noteer deelonderwerpen;
- noteer signaalwoorden en verbanden;
- noteer steekwoorden;
- onderstreep belangrijke woorden;
- gebruik afkortingen, pijlen en getallen.

HOOFDSTUK

4

Nieuw en meer

4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6	4.7
FICTIE	LEZEN	WOORDEN	GRAMMATICA	SPELLING	SCHRIJVEN	SPREKEN KIJKEN LUISTEREN
- Chronologisch en niet-chronologisch - Voorgeschiedenis Fictietaak: creatieve opdrachten bij een gelezen boek	- Activerende tekst - Beeld en opmaak - Tekstverband: middel/doel; voorwaardelijk Leestaak	Vorming van zelfstandige naamwoorden	- Bijwoord - Vragend voornaamwoord	- Voltooid deelwoord bijvoeglijk gebruikt - Tegenwoordig deelwoord bijvoeglijk gebruikt - Tussenletters - Dicteewoorden: woorden met tussenletters	- Activerende tekst schrijven - Lay-out - Formuleren: slagzinnen maken; activerend taalgebruik Schrijftaak	- Discussieprogramma - Sprekersbedoeling Kijkttaak
Bladzijde 136	Bladzijde 142	Bladzijde 148	Bladzijde 152	Bladzijde 156	Bladzijde 159	Bladzijde 163
Digitale opdrachten Audiofragment Fictieverhaal Leestips	Digitale opdrachten Actuele leestaak Audio bij teksten Test jezelf	Digitale opdrachten Flitskaarten Animaties Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksoopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksoopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Werkbladen schrijven	Digitale opdrachten Video

BASIS

4.8 TAAL- ONDERZOEK 1F	4.9 GEDICHT 3F	EXTRA	OEFENEN	TEST JEZELF	SAMEN- VATTING	TOETS
- Moedertaal - Meertaligheid - Tweede taal	Vergelijking	Grammatica Spelling Lezen	Lezen Woorden Grammatica Spelling	Lezen Woorden Grammatica Spelling	De belangrijkste theorie van hoofdstuk 4	Hoofdstuktoets Vaardigheidstoetsen
Bladzijde 166	Bladzijde 168	Bladzijde 170			Bladzijde 174	Toets
Digitale opdrachten	Digitale opdrachten	Oefenen	Digitaal oefenen	Digitale oefentoets		Digitale toets
KEUZE			DIGITAAL OEFENEN			TOETS

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over fictie.

- Welke twee soorten perspectief ken je?
- In welk boek dat je hebt gelezen, verloopt de tijd niet-chronologisch?

OPDRACHT 2

Lees tekst 1, het begin van *Wereldredders*.

- Waarom is het begin van de tekst schuingedrukt?
- Wie zijn de twee hoofdpersonen?
- Met welke hoofdpersoon leef je vooral mee?
- Leg je antwoord op opdracht 2c uit.
- Beschrijf het gedrag van het lid van de Wereldredders met twee voorbeelden.
- Wat leid je af uit de twee laatste zinnen?

OPDRACHT 3

Lees het auteursdossier.

- Hoe zou je kunnen controleren of *Wereldredders* een realistisch en hedendaags verhaal is?
- Vind via internet het antwoord op je controlevraag.

OPDRACHT 4

De bedoeling van tekst 1.

- Wat proberen de Wereldredders te bereiken?
- Vind je hun actie goed, niet goed of ben je neutraal?
- Leg je antwoord op 4b uit.

OPDRACHT 5

Je docent zegt waar de voorstanders, waar de tegenstanders en waar de neutralen gaan staan.

- Schrijf per groep argumenten voor jullie standpunt op. Vul elkaar aan.
- Schrijf op een groot vel jullie argumenten in volgorde van belangrijkheid.
- Lees de vellen van de andere groepen. Zet met groen een streepje achter een argument waar je het mee eens bent en met rood achter een argument waar je het niet mee eens bent.
- Is je mening uit opdracht 4b nu anders geworden?

1 Surfin' Honolulu

Het is vroeg in de ochtend, in een sloppenwijk aan de rand van de miljoenenstad Dhaka in Bangladesh. Het zonlicht zet de golfplaten daken in een gouden gloed, en grijze strepen rook stijgen uit duizenden schoorsteenpijpjes op naar de hemel. Een haan schrikt op van een deur die openzwaait en klappert met zijn vleugels. Er komt een twaalfjarig meisje in een perzikkleurige sari naar buiten: Reena. Reena zwaait met haar armen en neuriet een popliedje terwijl ze langs pallets en opengescheurde plastic zakken loopt. Ze springt over een beekje stromend zeepsop dat iemand uit een raam heeft gekiept.

Uit de zijwegen stromen arbeiders, jong en oud, toe. Uiteindelijk zijn het er duizenden die in het ochtendlicht in optocht over de hoofdweg sjokken, op weg naar het industrieterrein. Na een halfuur lopen is ze op haar werkplek. Een grote hal van golfplaten en staal. Er vormt zich een rij kleine en grote lichamen.

Reena haalt diep adem en loopt door de metalen deur naar binnen. Binnen staan rijen naaimachines. Honderden machines, vlak naast elkaar. Ze heeft nog net tijd om zich om te kleden en naar de wc te gaan vóór de bel luidt. De buitendeuren worden met een metalen traliehek afgesloten. Nu telt nog maar één ding: je concentreren op je werk. Je vingers laten werken, snel, snel, snel, zonder fouten, zonder pauze. Ze tilt een rode T-shirtmouw op uit de doos naast haar en begint te naaien. Iedereen in de rij heeft zijn eigen taak, zijn deel van het kledingstuk. De mouw is háár taak. Dezelfde naad, keer op keer op keer. SURFIN' HONOLULU staat er op de voorkant van het T-shirt. Reena weet niet wat het betekent. Ze naait de rand van de mouw om, knipt de draden eraf en tilt de volgende op. Naait de mouw om, knipt de draden eraf en pakt de volgende op. Snel, snel, snel.

*

Het is eind maart in Oslo en de lucht is eindelijk weer wat warmer geworden. De sneeuw is gesmolten en van de stoepen af gesijpeld. De ijspegels aan de gevels zijn al druppelend verdwenen. Langs 'Karl Johan', dé winkelstraat van Oslo, zijn de cafétafeltjes weer buiten gezet. Mensen lopen lekker door de stad te slenteren met boodschappentasjes en ijsjes in hun hand, net als Emilie.

Emilie stopt voor een rood T-shirt dat in een winkeletalage ligt uitgestald. Ze heeft nieuwe kleren nodig. Toen ze haar oude singlets en T-shirts uit de kast tevoorschijn haalde, zag het merendeel er verwassen en ouderwets uit, en ze had haar vader gevraagd om in de stad te gaan shoppen.

Hij had een beetje tegengestribbeld, maar haar uiteindelijk toch wat briefjes van honderd kronen gegeven, en voilà, hier is ze dan!

Emilie neemt de roltrap naar de eerste etage. Haar ogen glijden over de kledingschappen voor ze naar de rekken met de T-shirts loopt. Het rode T-shirt staat misschien wel mooi bij spijkerstof. Ze haalt er een uit het rek en kijkt naar het motief.

Een witte print met een lettertype uit de jaren zestig, SURFIN' HONOLULU, een grote, witte golf.

Een jongen met een donkere, warrige bos haar komt naast haar staan. Hij ziet er nerveus uit, kijkt om zich heen en hun blikken kruisen elkaar.

Waar is hij mee bezig? Gaat hij iets jatten? denkt Emilie en ze wordt zelf zenuwachtig, maar dan doet de jongen iets onverwachts. In plaats van een van de T-shirts te pakken en die in zijn tas te moffelen, haalt hij een stapeltje stickers uit zijn broekzak. Hij houdt ze dicht tegen zijn buik en kijkt haar uitdagend aan terwijl hij een sticker met zijn nagel lospeutert. Die plakt hij over de streepjescode en dan schuift hij het T-shirt haar kant op, voor hij hetzelfde doet met het kledingstuk ernaast.

Emilie tilt het prijskaartje op en leest:

Veel plezier met je T-shirt!

De slaven die het hebben genaaid, hadden dat niet.

[www.verdensredderne.blogspot.com]

(De Wereldredders)

Wat is dit voor iets? Een actie?

De jongen heeft kennelijk in de gaten dat Emilie hem niet zal verraden, want hij gaat door met het beplakken van de prijskaartjes. Er komt een winkelmedewerkster hun richting uit, met een stapel broeken in haar armen. Ze stopt en strekt een hand uit naar het rek waar de T-shirts hangen. Heeft ze iets in de gaten? De winkeldame hoeft maar één van de T-shirts uit het rek te halen en ze zal alles ontdekken.

Emilie houdt het T-shirt vóór zich, maar met de achterkant naar buiten zodat de sticker niet te zien is.

'Hoi,' zegt ze en ze tovert haar allerliefste glimlach tevoorschijn. 'Ik ben best onzeker of deze rode kleur me staat... Wat vind jij?'

De winkeldame kijkt onverschillig naar haar en antwoordt in het Zweeds dat rood een mooie kleur is die dit jaar heel erg in is, en dat veel mensen juist dit model kopen.

'Bedankt,' zegt Emilie.

De winkeldame glimlacht beleefd en loopt verder.

Emilie draait zich tevreden om naar de vreemde jongen. Ze had gerekend op een soort dankjewel, maar hij gaat gewoon door met stickers plakken, voor zijn blik eindelijk weer de hare kruist.

'Weet je hoe de T-shirts worden gemaakt?' vraagt hij. 'Weet je dat er in de fabrieken vaak kinderen aan het werk zijn? Dat ze niet naar de wc kunnen als ze willen? En weet je wat ze verdienen?'

Emilie geeft geen antwoord. De jongen kijkt haar triomfantelijk aan.

'Zes kronen per dag. Maar alleen als het ze lukt om negentig T-shirts op één dag te naaien. Met andere woorden, nog geen zeven øre per kledingstuk. Ze worden gedwongen om overuren te maken, krijgen straf als ze praten, en minder loon als ze naar de wc gaan. Wil je het nog steeds hebben, of...' vraagt hij sarcastisch, terwijl hij naar het kledingrek wijst.

Hij houdt haar blik een paar seconden vast. Dan draait hij zich om en loopt naar de roltrap.

'Wacht,' roept Emilie en ze haast zich naar hem toe, maar hij loopt gewoon door, alsof ze lucht is.

'Wat voor groep is het eigenlijk? De Wereldredders?'

De jongen staat stil. Er valt een haarlok voor zijn gezicht en hij schudt hem met een geroutineerde beweging opzij.

'Heel eerlijk gezegd, geloof ik niet dat de Wereldredders iets voor jou is. Je ziet er in elk geval niet naar uit.'

Bron: Simon Stranger, *Wereldredders*

AUTEURSDOSSIER

SIMON STRANGER

Simon Stranger (Oslo, 1976) studeerde filosofie. Zijn eerste boek verscheen in 2003. *Wereldredders* is zijn zevende boek. Het is het enige boek van hem tot nu toe dat in het Nederlands is vertaald.

'Overtuigende personages in een realistisch en hedendaags verhaal. Zeer herkenbaar en een aanzet om meer aandacht te hebben voor wat je koopt,' volgens een recensie.

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Tijd'.

- a Wat is de voorgeschiedenis van een boek?
- b Is tekst 1 chronologisch of niet-chronologisch geschreven?
- c Wat voor een soort begin heeft tekst 1? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 7

Lees tekst 2, opnieuw een fragment uit *Wereldredders*.

- a Ook Reza leeft in slechte omstandigheden. Geef hier twee voorbeelden van.
- b Noteer vier dingen waaruit blijkt dat Reena en Reza verliefd op elkaar zullen worden.
- c Past deze verliefdheid goed bij de bedoeling van het boek? Waarom wel of niet?
- d Past hun verliefdheid goed bij de cultuur van Bangladesh? Zoek informatie voor je antwoord op internet.

OPDRACHT 8

Lees tekst 3, nog een fragment uit *Wereldredders*.

- a Het begin van het fragment is nogal gedetailleerd. Wat laat de schrijver zo zien?
- b Leg uit dat tussen fragment 1 en 3 het gedrag van Antonio tegenover Emilie veranderd is.
- c Welke overeenkomst zie je nu tussen Reena en Emilie?
- d Beschrijf hoe Emilie en Aurora op elkaar reageren.
- e Wat willen Aurora en Antonio laten zien door de manier waarop ze zich kleden?

OPDRACHT 9

Kijk terug op de fragmenten. Leg steeds je antwoord uit.

- a Kun je je goed inleven in de hoofdpersonen?
- b Vind je het onderwerp geschikt voor een jeugdboek?
- c Is je mening over de kledingindustrie veranderd?
- d Vind je de scènes in Oslo en Dhaka realistisch?
- e Ben je benieuwd naar het vervolg van het boek?

Tijd

Een schrijver kan zijn verhaal vertellen in de volgorde waarin het verhaal gebeurd is. Dan vertelt hij zijn verhaal **chronologisch**.

Vaak begint hij zijn verhaal midden in het verhaal en pas later vertelt hij wat er daarvoor gebeurd is, de **voorgeschiedenis**.

Soms begint hij bijna bij de afloop en vertelt hij in de rest van het boek wat er daarvoor gebeurd is. Dan wordt het verhaal **niet-chronologisch** verteld.

2 Restjes leer

Reena's oog valt op de jongen op het moment dat ze de sloppenwijk uit loopt. Zijn kar ligt vol stroken leer, en hij moet voorover leunen om hem vooruit te kunnen duwen. Hij is blootsvoets, gekleed in een witte sari die licht afsteekt tegen zijn donkere huid. Zijn ogen stralen, en ze kan zien hoe hij een glimlach probeert te verbergen. Plotseling stuit de kar op een gat in de weg en kantelt. Een berg leren lapjes valt eraf, voordat de jongen de kar weer rechtop weet te krijgen. Reena loopt naar hem toe en gaat op haar hurken zitten om hem te helpen ze op te rapen. Restjes leer van tassen, leren jassen en portemonnees in allerlei kleuren. Ze is wel eens aan de oever van de rivier geweest en heeft het terrein gezien waar ze het leer in grote metalen tanks koken om lijm te maken. Alles wat ooit gebruikt is, maar weggegooid, wordt in al die illegale bedrijffes hier verzameld, en wat niet kan worden gebruikt, wordt gedumpt in de rivier, die elk jaar krimpt.

In stilte ruimen ze samen op. Ze rapen de leren lapjes stuk voor stuk op en leggen ze terug in de kar. Zijn hand raakt de hare, en ze trekt hem voorzichtig naar zich toe. Ten slotte vinden alle stukjes weer een plek in de kar.

'Dank je wel,' zegt de jongen en hij glimlacht verlegen naar haar. 'Ik heet Reena.'

'Reza,' antwoordt de jongen met een buiging. 'Superbedankt voor je hulp,' zegt hij, voor hij de kar optilt en hem verder duwt. Reena blijft hem op de weg staan nakijken, nog heel lang, en pas wanneer ze net wil weglopen, draait hij zijn hoofd om en kruisen hun blikken elkaar. Hij glimlacht weer en zwaait onhandig met zijn vrije hand. Dan lopen ze snel ieder hun eigen kant op. Van zo'n zeven miljard harten op aarde dragen zij ieder hun eigen dat hevig bonst in hun borst, zonder dat een van beiden eigenlijk snapt waarom.

Bron: Simon Stranger, *Wereldredders*

3 Toelatingsexamen

Alles gaat te langzaam. De schoolklok die boven de buitendeur hangt, met de lange, zwarte wijzer die langzaam glijdt, van minuut naar minuut. Haar voeten die haar naar de bushalte dragen. De bus die zo'n beetje bij iedere halte stopt. Oude mensen die er honderd jaar over doen voor ze eindelijk zitten, of jongeren die absoluut al hun zakken moeten doorzoeken voor ze hun maandkaart weten te vinden.

Eindelijk is ze in de stad. Ze stapt de bus uit, steekt de straat over en haast zich naar een van de leeuwenstandbeelden voor het Parlementsgebouw, zoals ze hebben afgesproken. In een rood T-shirt, zoals haar gevraagd is. Ze speurt om zich heen, op jacht naar Antonio. Er zitten mensen op de banken aan het pleintje, met hun gezicht naar de zon. Sommigen drinken koffie uit papieren beker-tjes. Iemand wiegt een kinderwagen, en een groep Japanse toeristen neemt om beurten foto's van elkaar voor het historische gebouw. Wie zal er zo naar haar toe komen? Antonio, hoopt ze vurig! Dan gaat haar mobieltje. Geblokkeerd nummer.

'Hallo?'

'Hoi, Emilie,' zegt een meisje aan de andere kant. Een stem die ze nog nooit heeft gehoord.

'Hoi...' antwoordt Emilie aarzelend en ze kijkt om zich heen. 'Met wie spreek ik?'

'Je weet wie het is. Ben je klaar?'

'Ik ben klaar,' antwoordt ze.

'Mooi. Zie je de straatmuzikant vóór je?'

'Ja?'

'Er ligt een witte envelop naast hem op de grond.'

'Ik zie hem.'

'Raap hem op.'

Emilie loopt nerveus naar de man met de gitaar en wijst naar de envelop die naast zijn been ligt. De man knikt vriendelijk, en zingt gewoon door. Dit moet hem van tevoren verteld zijn. Wat een plan! Emilie raapt de envelop op en loopt terug naar het standbeeld.

'Mooi,' zegt het meisje aan de andere kant van de lijn. 'Ik zie dat je hem hebt. Recht tegenover je, aan de overkant van de weg, is een Cubus-winkel.'

'Ja?'

'In de envelop zitten dertig stickers. Plak ze over de streepjes-code op de kleren daar. Alle merken. Als je klaar bent, loop je bij de Deichmans Bibliotheek omhoog naar de zuilen en wacht daar. Begrepen?'

'Ja.'

'Mooi. Succes.'

*

Emilie opent de envelop. Het zijn dezelfde stickers als ze bij H&M heeft gezien. Ze is niet eens zenuwachtig. Nu heeft ze de mogelijkheid om zichzelf te bewijzen. Dit is haar kans! Ze stapt door de schuifdeuren naar binnen en loopt tegen een rek met jurken aan. Af en toe werpt ze een blik op de meisjes achter de kassa, die kleding sorteren. Niemand heeft iets in de gaten. De spanning is een soort roes. Ze is op pad. Een geheim agent. De stickerlijm laat los als ze het achterkantje eraf haalt met haar nagel, voor ze het bericht over de streepjescode van een jurk plakt.

VEEL PLEZIER MET JE NIEUWE KLEREN! DE SLAVEN DIE ZE HEBBEN GENAAID, HADDEN DAT NIET.

Soms kijkt ze even op, tikt met haar voet op de maat van de muziek die uit de boxen komt, terwijl ze zo'n tien, vijftien, twintig stickers vastplakt.

Plotseling is de envelop leeg. Was dat nou alles?

Emilie loopt met een grote glimlach de winkel uit. Ze kijkt om zich heen om te zien of niemand haar achteraloopt, maar dat ziet er niet naar uit, dus verlaagt ze haar tempo en loopt naar de afgesproken ontmoetingsplek. Deichman. De grote, groene bibliotheek waar ze vaak met haar ouders naartoe ging toen ze klein was. Het gebouw heeft aan de zijkant een uitstekende vleugel met hoge, dikke zuilen. Pas wanneer ze helemaal boven is, ziet ze hen. Antonio en een meisje met kort, zwart haar. Het meisje heeft een oud colbertje, een minirokje en *armyboots* aan. Ze heeft knalrode lippenstift, sproeten op haar neus en donkere oogschaduw om haar blauwe ogen. Emilie steekt haar hand uit.

'Hoi. Heb ik jou aan de telefoon gehad?'

'Ja, Aurora,' zegt ze met een koele glimlach. Nu steekt Antonio zijn hand uit. Hij heeft ook een rood T-shirt aan, met een print die lijkt op het Coca-Cola-logo, maar in plaats van Coca-Cola staat er 'ENJOY COTTON'.

'Wij hebben elkaar al begroet, hè?' zegt Emilie terwijl ze zijn hand pakt.

'Echt waar?' vraagt Aurora.

'Ja. Ik heb het aan Emilie te danken dat ik niet werd gesnapt bij Hennes&Mauritz,' antwoordt Antonio. 'Zij leidde de vrouw in de winkel af en vroeg haar van alles en nog wat, zodat de stickers niet zouden worden ontdekt.'

Emilie onderdrukt haar neiging te glimlachen. Eindelijk komt dan toch het bedankje waarop ze heeft gewacht.

'Hoe ging het met de stickers?' vraagt Aurora. 'Heb je het voor elkaar gekregen?'

'Het ging goed,' antwoordt Emilie. 'Ik heb ze allemaal opgeplakt.

Ga maar checken, als je wilt.'

Antonio glimlacht.

'Respect, Emilie.'

'Ook al woon ik in Bærum?'

'Ook al woon je in Bærum op chic,' antwoordt hij lachend.

Emilie glimlacht terug.

'Maar weet je wel zeker dat je hierbij betrokken wilt raken?' vraagt Aurora.

'Ja. Het is belangrijk dat meer mensen dit allemaal te weten komen... wat ze kopen... al die ellende die erachter zit, waar bijna niemand aan denkt.'

Antonio knikt tevreden. 'Oké. We doen het zo, Emilie. Je moet eerst zweren dat je geen dingen zult verraden over ons en waar we mee bezig zijn. Oké?'

'Ik zweer het,' zegt Emilie, en ze voelt hoe merkwaardig het is om dit woord weer in haar mond te nemen. Zweren. Dat doet haar denken aan de meisjesclubs van toen ze klein was. Aan geheime organisaties en detectiveclubs.

'In dat geval, Emilie, wordt het tijd dat je ons hoofdkantoor te zien krijgt. Kom mee!'

Bron: Simon Stranger, *Wereldredders*

FICTIETAAK

Kies een van de volgende vier opdrachten.
Neem de uitwerking op in je fictiedossier.

OPDRACHT A

Een review schrijven.

- 1 Kies een boek dat je dit jaar gelezen hebt.
- 2 Ga naar www.bol.com en zoek je boek op.
- 3 Schrijf een review van je boek.
- 4 Print je review.
- 5 Verzend je review.

OPDRACHT B

Interview.

- 1 Kies een boek dat je dit jaar gelezen hebt.
- 2 Schrijf tien open vragen op die je de hoofdpersoon wilt stellen.
- 3 Kies een mogelijkheid om je interview uit te voeren: bijvoorbeeld een gefilmd gesprek, een radiogesprek, een tijdschriftartikel.
- 4 Houd het interview. Vraag zo nodig een klasgenoot om je hierbij te helpen.

OPDRACHT C

Profiel ontwerpen.

- 1 Kies een boek dat je dit jaar gelezen hebt.
- 2 Maak een Facebookpagina voor de hoofdpersoon van je boek.
- 3 Gebruik hiervoor www.classtools.net/FB/home-page.

OPDRACHT D

Zelf schrijven.

- 1 Schrijf een verhaal waarmee je de lezer wilt laten zien wat je mening is over iets dat jij onrechtvaardig vindt.
- 2 Bedenk hoe je via de hoofdpersoon en de gebeurtenissen je mening laat zien.
- 3 Schrijf je verhaal in niet meer dan twee A4tje's.
- 4 Vraag twee klasgenoten om hun mening over jouw verhaal op te schrijven.

LEESTIP

Zac & Mia A.J. Betts

Zac ligt in het ziekenhuis. Hij heeft een beenmergtransplantatie gehad. In de kamer naast de zijne ligt Mia. In de echte wereld zou hij nooit iets met haar te maken willen hebben. Maar in een ziekenhuis gelden andere regels. Hun relatie begint met kloppen op de muur, leidt tot een briefje en uiteindelijk tot meer dan vriendschap: Zac heeft Mia nodig en Mia Zac.

OPDRACHT 1

Wat je al weet of al geleerd hebt over 'Lezen'.

- a Noteer het tekstdoel van de volgende voorbeelden.
 - 1 *Er zitten twee vliegen op het kale hoofd van een oude man. Zegt de ene vlieg: 'Weet je nog dat we hier vroeger verstoppertje speelden?'*
 - 2 *Het KNMI waarschuwt voor winterse buien.*
 - 3 *Prachtige BBC-documentaires. Twee dvd's al vanaf €18,95!*
 - 4 *Elke school hoort een vrouwelijke directeur te hebben.*
- b Noteer alle tekstverbanden die je kent en noem bij elk tekstverband een vaak gebruikt signaalwoord. Maak zo nodig gebruik van het overzicht op bladzijde 258.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Activerende tekst'.

- a Heeft zin 3 in opdracht 1a de twee tekstdoelen die in de leertekst worden genoemd? Leg je antwoord uit.
- b Welke tekst is reclame en welke een oproep? Licht je antwoord toe.
 - 1 *Ken jij iemand die een leven heeft gered: een paard uit de sloot gevist, iemand gereanimeerd? We zoeken mensen die opvallen door een grote of kleine heldendaad. Mail ons het verhaal ...*
 - 2 *Het voorjaar komt eraan. Is je fiets al klaar voor veelvuldig gebruik? Kom langs voor een lentebeurt. Wij kijken je fiets na, halen hem uit elkaar en repareren waar nodig. Vanaf € 49,95.*

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Beeld en opmaak'.

- a Noem alle opmaakelementen die gebruikt zijn in de leerteksten op deze bladzijde.
- b Zoek twee reclames met afbeeldingen die elk een andere functie hebben. Plak ze in je schrift en noteer de functie van de afbeelding.
 - 1 Een afbeelding die de tekst illustreert.
 - 2 Een afbeelding die informatie toevoegt die niet in de tekst staat.

Activerende tekst

Een **activerende tekst** wil de lezer vooral tot actie aanzetten. Bijna altijd is informatie geven het tweede tekstdoel. Met die informatie probeert de schrijver de lezer over te halen.

Twee soorten activerende teksten komen veel voor:

- **reclame:** probeert de lezer tot iets over te halen, bijvoorbeeld iets kopen.
Tekstvormen: *advertentie, affiche, folder.*
- **oproep:** nodigt de lezer uit iets te doen, bijvoorbeeld ergens aan meewerken, ergens lid van worden, geld storten voor een goed doel.
Tekstvormen: *uitnodigingsbrief, uitnodigingsmail.*

Beeld en opmaak

Beeld en opmaak (synoniem: **lay-out**) zijn in activerende teksten een belangrijk middel om aandacht te trekken.

- **Opmaak:** alles wat de schrijver doet met de uiterlijke vorm van de tekst, zoals de verdeling over de pagina, de keuze van lettertype en lettergrootte en het gebruik van kleur.
- **Beeld:** de afbeelding die met de tekst is gecombineerd. Mogelijke functies:
 - aandacht trekken;
 - illustratie bij de tekst;
 - voorbeeld bij de tekst;
 - toevoeging van informatie die niet in de tekst staat.

1

Providers verstoppert kosten smartphones in mobiele abonnementen

Telecomproviders verkopen graag een goedkope of zelfs gratis smartphone en stoppen de kosten weg in het abonnement. Dat hoort niet.

Duidelijkheid over kosten van smartphones

Aanbieders van mobiele abonnementen moeten duidelijk zijn over wat je voor het abonnement én wat je voor de smartphone betaalt. Dan kun je abonnementen en de prijzen van de toestellen beter vergelijken.

Doe mee!

Zie jij een aanbieding met een goedkope smartphone, een 'gratis' smartphone of een toestel voor € 0? Maak een foto of screenshot en post hem op de *community*. Dan zorgen we samen dat het echt afgelopen is met verborgen toestelkosten.

Bron: www.consumentenbond.nl

2

Apple iPhone 6 16 GB Space Grey Vodafone

Onbeperkt bellen

Onbeperkt SMS

2000 MB

75 Mbps

Abonnementsvorm: 2 jaar
 Eenmalige aansluitkosten: 30,-
 Per maand: 64,- 54,-
 Prijs toestel: 699,- 21,-

Bron: www.pdashop.nl

OPDRACHT 4

Lees tekst 1 en 2 verkennend.

- Wat is het onderwerp van tekst 1?
- Wat is het onderwerp van tekst 2?
- Waarom zie je meteen dat tekst 1 een activerende tekst is?
- Wat voor soort activerende tekst is dit?
- Kijk naar de bron. Leg uit waarom je dit soort activerende tekst kunt verwachten bij deze bron.
- Waarom zie je meteen dat tekst 2 een activerende tekst is?
- Wat voor soort activerende tekst is dit?
- Kijk naar de bron. Leg uit waarom je dit soort activerende tekst kunt verwachten bij deze bron.

OPDRACHT 5

Lees tekst 1 nauwkeurig. In tekst 1 staat een mening, een argument en een aansporing tot actie.

- Noteer de mening.
- Wat is het argument voor de mening?
- Waarom wordt de lezer aangespoord?
- Wat is het uiteindelijke doel van de actie?

OPDRACHT 6

Lees tekst 2 nauwkeurig.

- Tot welke actie wil tekst 2 de lezer brengen?
- Reken uit hoeveel telefoon, abonnement en aansluiting kosten in twee jaar.
- Wat hoopt de adverteerder dat je denkt bij de doorgestreepte prijzen?
- Leg uit dat tekst 2 een voorbeeld is bij tekst 1.
- Vind je het een goede actie van de Consumentenbond? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 7

Woordenschat tekst 1 en tekst 2.

- Tekst 1. Wat is een *provider*?
- Wat is een *screenshot*?
- Wat betekent *posten* hier?
- Tekst 2. Zoek op internet wat het verschil is tussen *MB* en *Mb*.
- Wat is, denk je, de reden, dat een webshop de internetsnelheid in *Mb*'s aanduidt en niet in *MB*'s?

OPDRACHT 8

Lees tekst 3 verkennend.

- Wat is het onderwerp van tekst 3?
- Noteer tekstsoort en tekstdoel van tekst 3.
- Wat voor informatie verwacht je na het signaalwoord Zo (r. 5)?
- Leg op basis van de beginzinnen van alinea 2, 3 en 4 uit hoe de kern van tekst 3 is opgebouwd.

OPDRACHT 9

Lees tekst 3 nauwkeurig

- Welke voornamen komen in tekst 3 aan de orde?
- Welk kenmerk hebben deze namen gemeen?
- Welke beslissingen zijn over de namen genomen?
- Waarin komen de argumenten van de rechter en de ambtenaar (alinea 2 en 3) overeen?
- Welk argument voegt de ambtenaar nog toe?
- Naar welk argument verwijst de slotzin?
- Leg uit hoe de schrijver op zijn slotzin is gekomen.
- Wat is de functie van de afbeelding?
- Waarom heeft de schrijver niet een afbeelding opgenomen met de merknaam 'Nutella', denk je?

OPDRACHT 10

Woordenschat.

- Wat betekent: *het is al te gortig* (r. 3-4)?
- Zeg de eerste zin van alinea 3 anders.
- Wat is de betekenis van *recentelijk* (r. 21)?

OPDRACHT 11

Lees de leertekst 'Tekstverband 4'.

- Noteer doel en middel in de bovenste voorbeeldzin.
- Door welk signaalwoord kun je *om* vervangen zonder dat de rest van de zin verandert?
- Herschrijf de zin tweemaal: eerst met *waarmee* en dan met *daarmee*.
- Wat is de voorwaarde in de onderste voorbeeldzin?
- Door welk signaalwoord kun je *mits* vervangen?
- Maak een zin waarin je *als*, *wanneer* of *indien* kunt gebruiken.
- Als/wanneer* kan ook een tijdsvolgordeverband aangeven. Geef een voorbeeld.

3

Nutella

Door Bas Kist

- Niet elke voornaam die ouders voor hun kind bedenken, wordt zomaar geaccepteerd. Is de voornaam al te gortig, dan kan hij worden geweigerd.
- Zo heeft de rechtbank in het Franse Valenciennes onlangs bepaald dat ouders hun dochter niet de naam Nutella mogen geven. Nutella werd in september vorig jaar geboren. Meteen bij de aangifte bij de burgerlijke stand ging het mis. De dienstdoende ambtenaar vond de naam Nutella maar niks en speelde de zaak door naar de lokale rechtbank. Daar oordeelde de rechter dat het niet in het belang van het meisje is om een naam te dragen die gelijk is aan een wereldbekend merk chocoladepasta. Dat leidt straks alleen maar tot pesterijen en spot, aldus de rechter. En omdat de ouders niet bij de zitting aanwezig waren, koos de rechter zelf maar een nieuwe voornaam: Ella.
- Ook in Nederland is het oppassen geblazen. Zo kreeg goeroe Emile Ratelband in 1977 geen toestemming om zijn zoon Frans de naam Rolls Royce te geven. De ambtenaar oordeelde dat Rolls en Royce geen voornamen zijn, maar achternamen. Hij wilde het kind bovendien hatelijk commentaar besparen.
- Op de website www.vernoeming.nl is te lezen dat recentelijk de voornaam Tom Tom in eerste instantie werd afgewezen. Om onduidelijke redenen is de naam vervolgens alsnog geaccepteerd. Ik vrees dat de kleine Tom Tom nog vaak te horen krijgt dat hij maar even de weg moet wijzen.

Bron: naar NRC Handelsblad

Tekstverband 4

In deze paragraaf maak je kennis met de twee laatste tekstverbanden die in *Talent* worden behandeld.

tekstverbanden	signaalwoorden	voorbeelden
middel/doel	om te, met als doel, waarmee, daarmee	Wouter neemt een paraplu mee om natregenen te voorkomen.
voorwaardelijk	als, indien, wanneer, mits, tenzij, behalve als, op voorwaarde dat	Wij gaan tot de aankoop over, mits de prijs flink wordt verlaagd.

4

Wat is ideële reclame?

Ideële reclame is reclame voor een maatschappelijk doel. Denk hierbij aan de spotjes van Sire. Ideële reclame heeft als doel het beïnvloeden van gedrag van mensen. De boodschap wordt vaak overgebracht via media zoals video's, posters, spandoeken en billboards.

Bron: mediahunch.nl

5

Voor het te laat is.

Bron: Wereld Natuurfonds

6

Als jij het niet opraapt, doen zij het wel.

Bron: Endangered Wildlife Trust, Zuid-Afrika

OPDRACHT 12

Lees tekst 4 nauwkeurig.

- Leg uit wat ideële reclame is.
- Wat willen de makers ermee bereiken?
- Ga naar de website van Sire en noteer een campagne over een onderwerp dat jou aanspreekt.
- Geef aan welk gedrag Sire met deze campagne wil beïnvloeden.

OPDRACHT 13

Bekijk afbeelding 5 aandachtig.

- Een beeld zegt vaak meer dan een tekst. Beschrijf nauwkeurig wat je ziet op de afbeelding en waar dit op lijkt.
- Wat is de boodschap die het WNF met deze afbeelding wil uitdragen? Ga uit van de plek waar op de foto iets ontbreekt.

OPDRACHT 14

Bekijk afbeelding 6 aandachtig.

- Beschrijf nauwkeurig wat je ziet op de afbeelding.
- Waar houdt *Endangered Wildlife Trust* zich mee bezig, als je naar de naam kijkt?
- Wat is de boodschap die deze stichting met de afbeelding (plus de zin!) wil uitdragen?
- Leg uit waarom beide afbeeldingen voorbeelden zijn van ideële reclame.

OPDRACHT 15

Een ideële reclame maken. Vorm groepen van drie.

- Kies een maatschappelijk onderwerp dat jullie aanspreekt. Brainstorm erover hoe je het zó zou kunnen uitbeelden dat je er een boodschap mee kunt overbrengen en maak een keus.
- Bedenk er een pakkende leus bij.
- Werk wat jullie bedacht hebben zo goed mogelijk uit. Je afbeelding mag een tekening zijn of een geënceneerde foto.
- Toon per groep het eindproduct zonder uitleg aan de klas. Iedereen noteert wat volgens hem/haar de boodschap is.
- Geef per groep uitleg over de afbeelding. Welke boodschappen zijn het duidelijkst overgekomen?

OPDRACHT 16**Lees tekst 7 verkennend.**

- Houd jij van honden? Hebben jullie thuis een hond, misschien zelfs een rashond?
- Stel jezelf over tekst 7 de vragen die bij verkennend lezen horen en noteer de antwoorden.
- Noem de drie deelonderwerpen die in de kern worden behandeld.
- Wat is de aanleiding voor dit artikel?
- Voor welke in de tekst genoemde aandoeningen zijn de honden op afbeelding A en B vatbaar?

OPDRACHT 17**Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 tot en met 5 nauwkeurig.**

- Geef in niet meer dan 35 woorden de belangrijkste informatie uit alinea 2 en 3 over rashonden in het algemeen en sommige rassen in het bijzonder.
- Wat is de oorzaak van de problemen met rashonden?
- Beschrijf kort en in eigen woorden hoe fokkers van rashonden te werk gaan en waarom ze het zo doen.
- Er worden in de tekst twee soorten fokkers genoemd. Leg uit wat het verschil is tussen de twee.

OPDRACHT 18**Lees alinea 6 tot en met 8 nauwkeurig**

- Noteer twee maatregelen van de overheid. Geef per maatregel aan wat het doel ervan is.
- Welke maatregel vinden de rashondenfokkers daarnaast nodig? Geef ook hier het doel aan.

OPDRACHT 19**Vragen over details.**

- Geef in eigen woorden de tegenstelling weer waarop de inleiding is gebouwd.
- Maak met twee voorbeelden uit alinea 2 en 3 duidelijk dat er een verband is tussen de populariteit van een ras en de gezondheid.
- Waarnaar verwijst *Het* (r. 31)?
- Noteer een regel waaraan fokkers moeten voldoen.

Rashonden mankeren van alles

door Annemieke van Dongen

- Chronische hoofdpijn door een te platte schedel, ademhalingsproblemen vanwege een te korte snuit, epilepsie, kanker: de lijst met erfelijke aandoeningen waar onze blaffende viervoeters mee kampen, is lang. De Rashondenwijzer telt 250 aandoeningen bij bijna 100 verschillende rassen. Toch weerhoudt het veel mensen niet om een rashond aan te schaffen. Ze hebben er zelfs veel geld voor over.

Nieuwe Rashondenwijzer

- Onlangs is een nieuwe versie online gegaan van de website waar per ras de risico's zijn geïnventariseerd. 'De meeste hondenrassen bevinden zich in een deplorabele staat,' stelt Hans Baaij van Dier&Recht, initiatiefnemer van de databank. 'Een ras kampt gemiddeld met 19 erfelijke aandoeningen. Op een paar minder populaire rassen na, zoals de Nederlandse Schapendoes, zijn alle hondenrassen ziek.'

- Kortsnitige honden als de Franse bulldog, boxer en mopshond scoren het slechtst. Ook aan populaire rassen als de labrador retriever, golden retriever en Berner Sennenhond mankeert van alles. En zelfs de levenslustige labradoodle kampt met inteelt. In Nederland is de wollige kruising tussen een labrador, poedel en cocker spaniël momenteel populair. Als relatief jong ras is de labradoodle in principe gezond. Baaij: 'Maar als een ras populair wordt, zie je dat fokkers zich niet in kunnen houden. Bij labradoodles zien we nu heupproblemen en een bijnieraandoening ontstaan.'

Oorzaak van afwijkingen

- Zulke erfelijke afwijkingen zijn het gevolg van inteelt. Honden die het beste aan rasstandaarden voldoen, leveren het meeste op. Dus wordt gefokt met een beperkt aantal dieren dat het best aan die kenmerken tegemoetkomt. Daardoor dekt bijvoorbeeld een opaboxer met een extreem platte neus z'n eveneens kortsnitige kleindochter, met ademhalingsproblemen tot gevolg. De Rashondenwijzer moet mensen die een hond willen kopen over zulke afwijkingen informeren. Dat vinden ook de fokkers van rashonden in principe een goede zaak. 'Consumenten moeten bewust voor een hond kunnen kiezen. Het is goed om van tevoren te weten dat een Duitse dog bijvoorbeeld gemiddeld maar tien jaar oud wordt,' zegt directeur Rony Doedijns van de Raad van Beheer, die bijna driehonderd rashondenverenigingen vertegenwoordigt. De fokkers die bij die stamboeken zijn aangesloten, moeten aan strenge regels voldoen. Zo onderzoeken zij de gezondheid van alle pups en slaan ze hun DNA op in een database.

- (5) Buiten die stamboekwereld bestaat echter een groot grijs circuit. 'Van de 150.000 puppy's die er in Nederland per jaar bijkomen, fokken
40 wij er maar 40.000,' zegt Doedijns. 'De rest komt van hobbyfokkers, die het niet zo nauw nemen met de regels en handelaren die look-a-likes van populaire rassen importeren uit Oost-Europa.'

Regels

- (6) De overheid heeft de regels voor alle fokkers afgelopen jaar aange-
45 scherpt. Zo mag officieel niet meer worden gefokt met honden die erfelijke afwijkingen hebben. Om handel in buitenlandse look-a-likes te ontmoedigen, mogen pups sinds 1 januari pas Nederland binnen wanneer ze minimaal vijftien weken oud zijn. Dat maakt ze minder interessant voor veel liefhebbers die puppy's van acht tot tien weken prefereren.
- (7) Om echt een einde te maken aan inteelt is echter meer nodig dan strengere regels, erkennen ook de rashondenfokkers. Een beter hondenleven begint met de vraag naar gezonde huisdieren vanuit de consument. De Raad van Beheer werkt daarom aan een eigen 'rassenbijsluiters' die hondenliefhebbers voortaan beter moet informeren.
- (8) De nieuwe versie van de Rashondenwijzer, is volgens Dier&Recht samengesteld door vier dierenartsen, gebaseerd op wetenschappelijke onderzoeken, diergeneeskundige rapporten en enquêtes onder 147 dierenartsen en zo'n 2000 hondenliefhebbers.

Bron: naar *De Gelderlander*

8

officieel bijv.naamw.

1) volgens de regels van de instanties die erover gaan
Voorbeeld: 'een officiële regeling'

Antoniem: officieus

2) deftig en feestelijk

Voorbeeld: 'officiële opening van een tentoonstelling'

Bron: www.woorden.org *Nederlands Woordenboek*

OPDRACHT 20

Nog een paar vragen over details.

- Maak duidelijk dat het probleem lang niet is opgelost als de beroepsfokkers zich aan de regels houden.
- In alinea 6 staat een voorbeeld van een doel/middelverband. Noteer signaalwoord, doel en middel.
- Wat maakt de slotalinea duidelijk over de betrouwbaarheid van de nieuwe Rashondenwijzer?

OPDRACHT 21

Woordenschat. Kijk eerst in de context, gebruik zo nodig internet of een woordenboek.

- Wat betekenen: *chronisch* (r. 1), *inventariseren* (r. 9) en *deplorabel* (r. 10)?
- Noteer een synoniem van *databank* (r. 11) elders uit de tekst en geef de betekenis.
- Wat betekent *extreem* (r. 27)?
- Wat betekent de uitdrukking *het niet zo nauw nemen* (r. 41)?
- Wat is hier een *look-a-like* (r. 41)?
- Gebruik tekst 8. Welke betekenis van *officieel* past in r. 45?
- Wat is het tegengestelde van *officieel*?
- Geef de betekenissen van *aanscherpen* (r. 44-45), *ontmoedigen* (r. 46-47) en *prefereren* (r. 49).

OPDRACHT 22

Voer met zijn tweeën een onderzoekje uit.

- Kies een populaire rashond en ga op zoek naar een pup bij:
 - een fokker die lid is van een rashondenvereniging (via raadvanbeheer.nl, klik aan: *Rasverenigingen*);
 - een fokker die dat niet is (via *Marktplaats*).
- Vergelijk de prijs en de overige informatie en noteer een paar duidelijke verschillen.
- Klopt jouw informatie met de informatie in tekst 7?

OPDRACHT 23

Kijk terug.

- Noteer een reclamespot die je goed vindt.
- Wat is het activerende aan de spot?
- Kun je er een ideële reclame van maken? Leg uit hoe dat wel of niet zou kunnen.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over woordenschat.

- Ken je de woorden van hoofdstuk 1, 2 en 3 nog? Test jezelf. Lees de woorden met de rechterkolom afgedekt. Bedenk welke betekenis het woord heeft. Dek vervolgens de linkerkolom af. Bedenk welk woord erbij hoort.
- Ken je de woorden van hoofdstuk 4 al? Test jezelf met de afdekmethod.
- Valt het je mee of valt het je tegen, wat je weet?
- Schrijf woorden uit hoofdstuk 1, 2 of 3 waar je moeite mee hebt op.
- Spreek het woord en de betekenis zachtjes uit.
- Sommige mensen onthouden dingen beter als ze ze opschrijven, anderen als ze ze horen. Wat helpt jou het best?

OPDRACHT 2

Lees tekst 1. Wat je al weet over de consumptiemaatschappij.

- Kijk goed naar het woord *consumptiemaatschappij*. Herken je grondwoorden, een voorvoegsel of achtervoegsel? Noteer ze.
- Is *consumptiemaatschappij* een afleiding, een samenstelling of allebei? Leg je antwoord uit.
- Leg de gedachte achter het synoniem *wegwerpmaatschappij* uit.
- Typ *consumptiemaatschappij* in op Google en kijk naar de afbeeldingen. Kies drie afbeeldingen die jou het best helpen de betekenis te onthouden en print ze.

OPDRACHT 3

Lees tekst 2. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

Deze test is nog niet volledig. Verzin zelf vier keuzeantwoorden op de volgende vragen. Gebruik per keuzeantwoord twee woorden uit 'Woorden 1'.

- Vraag 4: 'Een vriend van je wil wat geld van je lenen, wat doe je?'
- Vraag 5: 'Later word ik / doe ik / ben ik / woon ik...'

1

de *consumptiemaatschappij* zelfst.naamw. (v.)
samenleving waarin veel mensen voortdurend nieuwe spullen kopen omdat dat hun status verhoogt
Synoniem: *wegwerpmaatschappij*

Bron: www.woorden.org

2

Geldtypetest

Wat voor geldtype ben jij? Kom je altijd te kort? Weet je niet waar het blijft? Of zit je er bovenop en spaar je voor een geldpakhuis? Doe de test en je weet het!

Vraag 1

Je krijgt € 100 van je oma, wat doe je ermee?

- ☐ Bedankt oma, nu kan ik mijn ouders terugbetalen.
- ☐ Ik koop iets leuks, het merendeel spaar ik.
- ☐ Ik geef het diezelfde dag nog uit. Merkwaardig genoeg was ik net blut!
- ☐ Ik zet het op mijn spaarrekening.

Vraag 2

Je bent je brood vergeten mee te nemen naar school, wat doe je?

- ☐ Ik koop bij wijze van uitzondering een broodje in de kantine.
- ☐ Ik fiets in de pauze snel even terug naar huis of vraag of mijn moeder het komt brengen.
- ☐ Ik loop geroutineerd naar de snackbar om de hoek voor mijn patatje oorlog; dat doe ik ook als ik wél brood mee heb.
- ☐ Ik vraag of een van mijn vrienden nog wat over heeft, die stribbelen niet tegen want ik geef hun ook wel eens wat.

Vraag 3

Je gaat voor het eerst snowboarden, hoe kom je aan je spullen?

- ☐ De snowboard leen ik van een vriend; de rest koop ik in de uitverkoop.
- ☐ Wat mankeert er aan mijn spijkerbroek? Daar kun je toch ook in snowboarden?
- ☐ Ik wil niet voor gek lopen en prefereer nieuwe spullen van de goeie merken.
- ☐ De dag voor vertrek loop ik een sportzaak binnen en informeer daar naar wat ik nodig heb.

Bron: naar service.nibud.nl

WOORDEN 1

chronisch	langdurig, voortdurend
geroutineerd	bedreven, handig door ervaring
kampen met	last hebben van
mankeren aan	niet goed zijn
het merendeel	de/het meeste
merkwaardig	eigenaardig, vreemd
niet zo nauw nemen met	niet zo precies zijn met
prefereren	de voorkeur geven aan
sarcastisch	zeer spottend, bijtend, hatelijk
tegenstribbelen	een beetje verzetten, tegenstand bieden

3

Geld-warhoofd

Neem je het niet zo nauw met geld uitlenen en vergeet je zelf ook gewoonweg je vrienden terug te betalen? Kamp jij met een chronisch geldgebrek? Krijg je vaak sarcastische opmerkingen te horen over het enorme gat in je hand? Dan ben jij een echt geld-warhoofd.

Bron: naar service.nibud.nl

4

Spaarvarken

Prefereer jij sparen boven spullen? Weet je precies hoeveel er op je rekening staat en lach je triomfantelijk als de rente bijgeschreven wordt? Houd je nauwgezet een kasboek bij en sorteer je wekelijks de munten uit je spaarpot? Dan ben jij een echt spaarvarken.

Bron: naar service.nibud.nl

OPDRACHT 4

Lees tekst 3. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- Herschrijf het verhaaltje over het type geld-warhoofd. Vervang alle onderstreepte woorden door een synoniem of omschrijving.
- Wat zou een van de *sarcastische opmerkingen* kunnen zijn die dit geldtype vaak te horen krijgt?

OPDRACHT 5

Oefenen met de woorden van 'Woorden 1'.

- Vul het tegengestelde in.
 - Een ... longontsteking en een *acute* blindedarmontsteking.
 - Een *onhandige* beginnening en een ... deskundige.
 - Het ... van de mensen stemde voor, slechts een *minderheid* maakte bezwaar.
- Vervang *het niet zo nauw nemen met de waarheid* door één werkwoord.
- Beschrijf of teken voor alle woorden uit 'Woorden 1' je eigen associatie. Voorbeeld: *geroutineerd*: Als wij thuis een feestje vieren, komen alle tantes aan met schalen vol zelfgemaakte gerechten. Die zussen stonden als kleine meisjes al met hun moeder in de keuken en leerden de lekkerste hapjes te maken.

OPDRACHT 6

Werk samen in tweetallen. Oefenen met de woorden van 'Woorden 1'.

- Noem om beurten een woord dat ongeveer dezelfde betekenis heeft als *merkwaardig*. Ga door tot je er vijf hebt en zoek daarna verder op internet.
- Spreek om beurten de volgende zinnen op *sarcastische* wijze uit. Oefen tot de ander je overtuigend vindt klinken.
 - Zo, jij zal veel vrienden hebben.
 - En het grootste stuk taart is voor Tom en zijn ego. Kunnen ze het fijn samen delen.
 - Heeft iemand jou wel eens verteld dat je er heel mooi uitziet? Vast niet.
- Hoe zou *tegenstribbelen* eruitzien? Beeld het woord met zijn tweeën uit zonder woorden te gebruiken.

OPDRACHT 7

Lees tekst 4, 5 en 6. Zoek onderstreepte woorden op in 'Woorden 1' en 'Woorden 2'.

- a Wat voor geldtype ben jij?
- b Schrijf een nieuw stukje tekst voor jouw geldtype.
Vul daartoe de volgende zinnen aan.
Prefereer jij...
Heb jij *recentelijk* nog...
Raak jij *ontmoedigd* van...
Een *extreem* voorbeeld hiervan is...
Reageer jij soms al *te gortig*, als...
Reageer jij *trionfantelijk*, dan...
- c Wissel je tekst uit met die van een klasgenoot. Kun je raden tot welk geldtype je klasgenoot hoort?

OPDRACHT 8

Schrijf de juiste vorm en oefen met de betekenis.

- a Schrijf telkens uit de ene zin het woord uit 'Woorden 2' op en uit de andere zin het synoniem van dit woord.
 - 1 Al jaren gaat de wielerronde over hetzelfde parcours.
Mijn vader racet mee op het circuit van Zandvoort in de zomeravondcompetitie.
 - 2 Een privéchauffeur is altijd voorkomend en uiterst beleefd.
Is deze extreme groepering in opmars in Europa?
 - 3 Laatst heb ik nog een appeltaart gebakken.
Heeft u recentelijk een operatie moeten ondergaan?
 - 4 Mijn oudoom heeft een wijnkelder vol wijnen van een zeer goed jaar.
Ken je dat vintagewinkeltje met die jarenvijftig-jurken?
- b Verwissel de synoniemen in de zinnen bij 3. Proef je een verschil in betekenis? Verklaar je antwoord.
- c Probeer de synoniemen in de zinnen bij 4 te wisselen. Bij welke zin lukt dit wel en bij welke niet? Verklaar je antwoord.

5

Rekenmeester

Heb je recentelijk nog een fantastisch uitverkoopje gescoord? Vind je dat er niets mankeert aan de oude spijkerbroek van je broer? Noem je dat jasje van je moeder vintage? Diep je geroutineerd pareltjes op in het tweedehands circuit? Dan ben jij een echte rekenmeester.

Bron: naar service.nibud.nl

6

Big spender

Wil jij gewoon altijd het beste van het beste? Er goed uitzien en een kamer vol mooie spullen? Laat jij je niet ontmoedigen door een prijskaartje of weerhouden door een extreem uitpuilende kledingkast? Is geen bijbaantje jou te gortig, zolang het maar flink geld oplevert? Dan ben jij een echte big spender.

Bron: naar service.nibud.nl

WOORDEN 2

circuit	kring, rondlopende baan, parcours
extreem	uiterst, vergaand
te gortig	te bont, te erg, te grof
nauwgezet	precies, nauwkeurig, zorgvuldig
ontmoedigen	de moed ontnemen, demotiveren
recentelijk	kort geleden, laatst
sorteren	soort bij soort leggen
trionfantelijk	juichend, trots
vintage	1 tweedehands en weer in de mode; 2 van een zeer goed jaar
weerhouden	tegenhouden

Vorming van zelfstandige naamwoorden

Een zelfstandig naamwoord is meestal een afleiding van of een samenstelling met een zelfstandig naamwoord, een bijvoeglijk naamwoord of een werkwoord.

Het grondwoord zegt waar het om gaat. Elk woorddeel en/of los woord dat eraan is vastgeplakt, geeft een extra betekenis.

vormingsregel	zelfstandig naamwoord	betekenis
zelfstandig naamwoord + zelfstandig naamwoord	<i>suikerbrood</i>	Brood met de extra betekenis: suiker → brood met suiker. <i>Suikerbrood is een Friese lekkernij.</i>
bijvoeglijk naamwoord + -heid	<i>vrijheid</i>	Vrij met de extra betekenis: het zijn, een toestand → vrij-zijn. <i>Zelfs in tijden van oorlog is er vrijheid.</i>
voor- + zelfstandig naamwoord	<i>voornaam</i>	Naam met de extra betekenis: voor. <i>Vul alleen je voornaam en je email-adres in.</i>
zelfstandig naamwoord + -e	<i>violiste</i>	Violist met de extra betekenis: vrouwelijk. <i>De violiste oefent vijf uur per dag op haar viool.</i>
stam van het werkwoord + -aar, -er	<i>handelaar, werker</i>	Handelen, werken met de extra betekenis: degene die handelt, werkt. <i>Een handige handelaar hoeft geen harde werker te zijn.</i>

OPDRACHT 9

Werk samen. Leer de betekenis van de woorden van 'Woorden 1 en 2'.

- Oefen de woorden van 'Woorden 1 en 2' met de afdekmethodes of gebruik de flitskaarten van *Talent* of *wrts.nl*.
- Herhaal ook de woorden van opdracht 1d.
- Overhoor elkaar. De één noemt een woord; de ander moet zeggen wat de betekenis is.
- Doe dit met alle woorden. Woorden die niet lukken, herhaal je aan het eind. Wissel daarna van rol.
- Kies de drie woorden uit waar je de meeste moeite mee had. Maak met deze woorden een woordweb.

OPDRACHT 10

Lees de leertekst 'Vorming van zelfstandige naamwoorden'.

- Woordvorming kan je helpen bij het vaststellen van de betekenis van een woord. Leg dit uit.
- Noem voor elke categorie uit de tabel twee nieuwe voorbeelden van zelfstandige naamwoorden die de vormingsregel volgen.
- Wissel je zelfstandige naamwoorden uit met een klasgenoot en maak zinnen met de woorden. Zorg dat de betekenis van het woord duidelijk is.
- Controleer elkaars zinnen. Klopt de betekenis van het woord in de zin?
- Maak een zelfstandig naamwoord volgens de volgende woordvormingsregels.
 - zelfstandig naamwoord + -se
 - bijvoeglijk naamwoord + -schap
 - on- + zelfstandig naamwoord

OPDRACHT 11

Kijk terug.

- Kies uit 'Woorden 1' en 'Woorden 2' drie werkwoorden en drie bijvoeglijke naamwoorden waarvan je zelfstandige naamwoorden maakt.
- Omschrijf de betekenis van je woorden.
- Hielpen de woordvormingsregels je bij opdracht 11a: het vormen van woorden?
- Hielpen de woordvormingsregels je bij opdracht 11b: de betekenis van woorden?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over grammatica.

- 1 Noteer de tijd van de zin.
- 2 Noteer de door-bepalingen.
- 3 Zet de zinnen van de lijdende in de bedrijvende vorm.
 - a Stockfotomodel Ariane is reeds door veel reclamemakers ingezet.
 - b Ze wordt door 43 Nederlandse merken of bedrijven in reclames gebruikt.
 - c Reclames met Ariane zullen vast ook door jou gezien zijn.
 - d Door Ariane worden geen modeshows gelopen.
 - e Voor Shutterstock werd Ariane door de camera op verschillende manieren vastgelegd.
 - f Door bedrijven zouden de foto's goedkoop gekocht zijn.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Bijwoord'.

- a Waarover kan een bijwoord iets zeggen?
- b Wanneer is een bijwoordelijke bepaling een bijwoord?

OPDRACHT 3

Schrijf de onderstreepte bijwoorden op. Noteer erachter waarover ze iets zeggen: het gezegde, de hele zin, een bijvoeglijk naamwoord of een ander bijwoord.

- a Recentelijk heeft de politie in de heel kleine woning van een 57-jarige Australiër toevallig veel gestolen schoenen aangetroffen.
- b Een vrouw rapporteerde de diefstal van haar pas gekochte sneakers.
- c De politie onderzocht het spoor zeer nauwgezet.
- d Dit leidde naar het huis van een wat kalende man.
- e De politie vond toen zo'n duizend paar schoenen.
- f De heftig tegenstribbelende man verklaarde: 'Ik houd erg van heel mooi gemaakte schoenen.'
- g 'Merkwaardig,' volgens buurtbewoners, 'want hij draagt echt altijd dezelfde donkerbruine schoenen.'

WOORDSOORTEN

Bijwoord

Een **bijwoord (bw)** zegt iets over:

- het gezegde: *Mijn broer werkt hard.*
- de hele zin: *Hij gaat nooit uit.*
- een bijvoeglijk naamwoord: *Hij is een zeer harde werker.*
- een ander bijwoord: *Hij drinkt heel graag muntthee.*

Als een bijwoordelijke bepaling uit één woord bestaat, is dat een bijwoord:

bwb wg o bwb bwb wg

Natuurlijk | *wil* | *hij* | *de volgende keer* | *weer* | *meedoen*.

Natuurlijk, *weer* = bw

Veelvoorkomende bijwoorden zijn: *altijd*, *plotseling*, *soms*, *even*, *overal*, *waar*, *hoe*, *nog*, *ook*, *wel*, *toch*, *eigenlijk*, *niet*, *nooit*, *misschien*, *helaas*, *hopelijk*.

Bijwoord of bijvoeglijk naamwoord?

Sommige woorden kunnen alleen maar bijwoord zijn:
vaak, ook, misschien, nergens, meestal.

Bij andere woorden hangt het van de zin af of ze als bijwoord of als bijvoeglijk naamwoord worden gebruikt.

De slordige vrouw is haar jas vergeten. *slordige* = bn

Zij schrijven slordig. *slordig* = bw

Hij las een ongelooflijk bericht. *ongelooflijk* = bn

Hij las een ongelooflijk goed bericht. *ongelooflijk* = bw

Dit zijn de verschillen.

Een bijvoeglijk naamwoord

- hoort bij een zelfstandig naamwoord;
- kan van vorm veranderen (*goed, goede*).

Een bijwoord

- hoort juist niet bij een zelfstandig naamwoord;
- verandert nooit van vorm.

Op bladzijde 259 staat een overzicht van alle woordsoorten.

OPDRACHT 4

Noteer de bijwoorden.

- Er is een groot verschil tussen een fastfoodketen in Amerika en hier.
- Je hebt daar echt erg grote porties.
- Je koopt daardoor makkelijk te veel eten.
- Daarom zie je daar vaak enorm dikke mensen.
- Ook hier speelt obesitas een steeds grotere rol.
- Je kunt natuurlijk ook te weinig eten.

OPDRACHT 5

Werk samen met een klasgenoot.

- Verzin ieder een zin met een bijwoordelijke bepaling die uit één woord bestaat.
- Maak ieder vier zinnen met een bijwoord.
In de eerste zin zegt het bijwoord iets over het gezegde.
In de tweede zin zegt het bijwoord iets over de hele zin.
In de derde zin zegt het iets over een bijvoeglijk naamwoord.
En in de vierde zin iets over een ander bijwoord.
- Bespreek elkaars zinnen. Heb je de bijwoorden correct gebruikt?

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Bijwoord of bijvoeglijk naamwoord?'.

- Welke twee verschillen zijn er tussen een bijwoord en een bijvoeglijk naamwoord?
- Waarom is *ongelooflijk* in *Hij las een ongelooflijk bericht* een bijvoeglijk naamwoord en in *Hij las een ongelooflijk goed bericht* een bijwoord?

OPDRACHT 7

Werk samen.

- Bedenk met een klasgenoot drie woorden die als bijwoord en als bijvoeglijk naamwoord kunnen worden gebruikt.
- Maak met die woorden voor beide woordsoorten een voorbeeldzin.
- Wissel je zinnen met die van een ander duo en controleer elkaars zinnen.
- Bespreek twijfelgevallen met elkaar.

OPDRACHT 8

Lees de tekst.

Jumbo en Albert Heijn zijn nu in een nieuwe supermarktoorlog verwikkeld. Deze grote winkelketens strijden keihard om de consument door hun prijzen te verlagen. Het merendeel van de sterk gewilde consumenten gaat naar een winkel met de laagste prijs. De afgelopen week zijn heel veel producten in prijs verlaagd. De supermarkten proberen de consument voor zich te winnen door voortdurend de lage prijzen in paginagrote advertenties te melden.

- Noteer alle bijvoeglijke naamwoorden uit de tekst.
- Noteer alle bijwoorden uit de tekst.

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Vragend voornaamwoord'.

- Welke vier vragende voornaamwoorden zijn er?
- Veel vraagwoorden beginnen met een -w. Noteer er tien en schrijf op welke van die tien een vragend voornaamwoord zijn.

OPDRACHT 10

Noteer de vraagwoorden. Zet erachter *vrw* of *bw*.

- Wie heeft die stomme reclame gezien?
- Wat voor product wordt erin getoond?
- Waar kun je het kopen?
- Waarom zou je het eigenlijk aanschaffen?
- En wie heeft het allang in zijn bezit?
- Welke mensen behoren tot de doelgroep?
- Hoe zou die groep gekozen zijn?
- Wat wil je de producent vragen?

OPDRACHT 11

Benoem de onderstreepte woorden.

- Heel veel mensen willen gezond en gevarieerd eten.
- HelloFresh speelt slim in op die nog groeiende behoefte.
- Boxen met de benodigde ingrediënten worden thuis afgeleverd.
- Meestal zet je binnen dertig minuten een gezonde maaltijd op tafel.

Vragend voornaamwoord

Met een **vragend voornaamwoord (vrw)** vraag je naar een persoon of een ding. Er zijn vier vragende voornaamwoorden: *wie*, *wat*, *welk* en *wat voor (een)*.

Wie en *wat* vormen alleen een zinsdeel.

Welke en *wat voor (een)* worden meestal gevolgd door een zelfstandig naamwoord: *Welk nummer?* *Wat voor (een) pizza?*

Andere vraagwoorden zoals *waar*, *wanneer*, *hoe*, *waardoor*, *waarom* zijn bijwoord.

Wie is er jarig en wat zou ze krijgen?

1

fiets	✓	stoel
fiets	✓	zelfstandig naamwoord
fiets	✓	werkwoord
groen	✓	mooi
groen	✗	fiets
lidwoord	✗	ook

2

3

OPDRACHT 12

Totaalopdracht. Benoem de onderstreepte woorden.

De winnaar van een enorme geldprijs in een Canadese loterij wachtte wel erg lang om zijn prijs op te halen. Vlak voor het eind van de termijn, meldde hij zich pas. Wat de prijs was? 36 miljoen euro! Het afgelopen jaar was die prijs heel vaak voer voor speculaties. Wie zou die winnaar zijn? Waarom wacht hij zo lang?

OPDRACHT 13

Speel Woord-Halli Galli! in tweetallen.

- leder krijgt een gelijk aantal kaartjes met woorden en woordsoorten.
- Leg je stapeltje omgedraaid voor je neer.
- Draai tegelijk de bovenste kaart om en leg die voor je neer zodat de ander de kaart ook goed kan zien.
- Zijn de woorden van dezelfde woordsoort of hoort het woord bij de woordsoort, leg dan zo snel mogelijk je hand op het setje.
- Is het setje correct, dan gaat het naar degene die zijn hand als eerste op het setje had.
- Is het setje niet goed, dan gaat één kaart naar de ander. De volgende kaart wordt op de overblijvende kaart gelegd. Bij een volgend goed setje, zijn ook de onderliggende kaarten voor de winnaar.
- Afbeelding 1 laat voorbeelden van goede en foute setjes zien.
- Het spel gaat door tot alle kaarten op zijn. Wie de meeste kaarten heeft, wint.

OPDRACHT 14

Kijk naar de afbeeldingen 2 en 3.

- Schrijf een paar regels bij één van de afbeeldingen.
- Laat telkens een woord zowel als bijvoeglijk naamwoord als als bijwoord terugkomen.

OPDRACHT 15

Kijk terug.

- Zet de onderwerpen uit deze paragraaf in volgorde. Begin met het gemakkelijkste en eindig met het moeilijkste onderwerp.
- Vraag een klasgenoot om een advies dat je helpt bij het moeilijkste onderwerp.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over spelling. Schrijf de tekst over en noteer voltooidde en tegenwoordige deelwoorden, hoofdletters en leestekens.

- een schotse studente is op een merkwaardige manier twintig kilo (aankomen) nachtenlang heeft ze (slaapwandelen) de koelkast in het studentenhuis in aberdeen (plunderen) de studente heeft midden in de nacht complete stukken kaas (verorberen) en zelfs (slapen) brood (roosteren) ze is nog nooit 's nachts (eten) (betrappen) door haar huisgenoten maar voor de zekerheid heeft ze sinds haar bijzondere chronische aandoening (ontdekken) is, haar kamerdeur altijd (vergrendelen)
- Ruil jouw antwoord op opdracht 1a met dat van een klasgenoot. Kijk het na en bespreek de fouten.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord'.

- Welke drie regels voor de spelling van een voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord zijn er?
- Geef bij elk van de regels een eigen voorbeeldzin.
- Wat zijn de spellingregels voor het voltooid deelwoord?
- Hoe weet je of een voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord wordt gebruikt?

OPDRACHT 3

Noteer het bijvoeglijk naamwoord van het voltooid deelwoord.

a sorteren	de ... kleding
b verkopen	een ... jas
c verloten	de ... prijzen
d bakken	een ... banaan
e verbreden	de ... weg
f benutten	een ... kortingsbon
g stranden	de ... reizigers
h ophangen	de ... gordijnen
i schrobben	de ... vloer
j richten	een ... vraag

Voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord

Het **voltooid deelwoord** kun je ook **als bijvoeglijk naamwoord** gebruiken.

Schrijf het voltooid deelwoord altijd zo kort mogelijk:

- *Mijn verlate verjaardagsfeest was erg gezellig.*
(de -a- is een lange klank, dus maar één keer t)
- *Het kind tekende een paard op de gewitte muur.*
(de -i- is een korte klank, dus twee keer t)
- voltooidde deelwoorden op -en veranderen als bijvoeglijk naamwoord niet:

De meisjes bekijken de net aangekomen kleren.

Tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord

Ook een **tegenwoordig deelwoord** kun je **als bijvoeglijk naamwoord** gebruiken. Soms schrijf je dan *-de* achter het hele werkwoord en soms alleen een *-d*.

De klas zit vol met lachende leerlingen.

Toen de leerling het antwoord niet wist, gaf hij een ontwijkend antwoord.

Tussenletters in samenstellingen

Een **samenstelling** bestaat uit twee woorden die aan elkaar geplakt zijn: *stoelpoot, tafelkleed, postermateriaal, telefoonoplader*.

Soms moet je tussen de twee woorden tussenletters (*-s* of *-(e)n*) plaatsen. De regel voor de **tussen-s** is duidelijk.

- Schrijf een *-s* als je die hoort:
jongensboek, stadsschouwburg.
- Als het tweede woord begint met een *-s*, verander dit woord dan en luister of je een *-s* hoort:
stadsreiniging, dus ook stadsschouwburg.

Op de regel voor de **tussen-(e)n** zijn veel uitzonderingen. Dit is de basisregel:

- schrijf een *-(e)n* als het eerste deel alleen een meervoud op *-(e)n* heeft: *bejaardenflat, eikenboom*.

Je schrijft geen tussen-(e)n als het eerste woord van de samenstelling:

- geen zelfstandig naamwoord is (*hogeschool, huilebalk*);
- geen meervoud heeft (*tarwebrood, hellevuur*);
- alleen een meervoud op *-s* heeft (*aspergesoep, douche kraan*);
- een meervoud op *-s* en op *-(e)n* heeft (*groenteboer, geboortecijfer*);
- aangeeft hoe groot, goed, leuk, enzovoorts iets is. De samenstelling moet dan in zijn geheel een bijvoeglijk naamwoord zijn (*reuzeleuk, apetrots*);
- uniek is, er bestaat er maar één van (*Koninginnedag, maneschijn*).

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord'.

- Wat verandert er als je een tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord gebruikt?
- Zoek uit wanneer je het tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord met *-de* schrijft en wanneer met *-d*.

OPDRACHT 5

Noteer de tegenwoordige deelwoorden als bijvoeglijk naamwoord.

Geen zin in (uitpuilen) kledingbakken, (graaien) klanten of (tegenstribbelen) kindergrut? Dan is de (goedlopen) Kiloshop iets voor jou, waar je als (rondneuzen) klant bij binnenkomst een (opvallen) tasje krijgt om te vullen met kleding. Klaar met kijken? Naar de kassa met dat (fluoresceren) T-shirt, die (afzakken) jeans en die bikini in een (schreeuwen) kleur. Je weegt nauwgezet het aantal kilo's van de tas, rekent af en gaat huiswaarts met een (overtuigen) outfit.

OPDRACHT 6

Lees de leertekst 'Tussenletters in samenstellingen'.

- Wat is een samenstelling?
- Wanneer moet je een tussen-s schrijven?
- Waarom schrijf je *groentesoep* en niet *groentensoep*?

OPDRACHT 7

Maak van de twee woorden een correcte samenstelling. Schrijf ook op waarom je het zo geschreven hebt.

a criminaliteit+cijfer	i dorp+straat
b hoogte+verschil	j beer+pak
c race+circuit	k bruid+sluier
d tarwe+meel	l schoonheid+slaapje
e peer+boom	m eend+ei
f dakloze+krant	n groente+pakket
g zon+straal	o krent+brood
h kip+vel	p station+chef

OPDRACHT 8

Totaalopdracht. Neem de tekst over. Plaats leestekens, vorm bijvoeglijke naamwoorden en samenstellingen. Let extra op de spellingregels die je in het vorige hoofdstuk moeilijk vond.

- recentelijk is ontdekt dat het (besteden) bedrag van (winkelen) mensen die honger hebben groter is de (vergroten) (koop+lust) wordt veroorzaakt door de (verhogen) aanmaak van een hormoon dat bij honger invloed uitoefent op het (beloning+centrum) in de hersenen de (uitnodigen) (proef+personen) moesten een niet aan voedsel (relateren) artikel beoordelen en bestellen een (papier+klem) de ene helft kreeg van tevoren een paar plakjes (vanille+cake) terwijl de andere helft een lege maag hield wat bleek de cake (eten) groep gaf hetzelfde cijfer als de andere groep maar het aantal (bestellen) klemmen was op de (bestel+formulieren) van de hongerige deelnemers veel groter
- Wissel je tekst uit met een klasgenoot. Kijk elkaars werk na en bespreek de fouten.

OPDRACHT 9

Lees de twintig dicteewoorden goed door.

- Dicteer elkaar om en om steeds een woord, tot alle woorden aan bod zijn gekomen.
- Welke woorden had je niet goed gespeld?
- Maak zinnen met de woorden die je niet goed had gespeld.

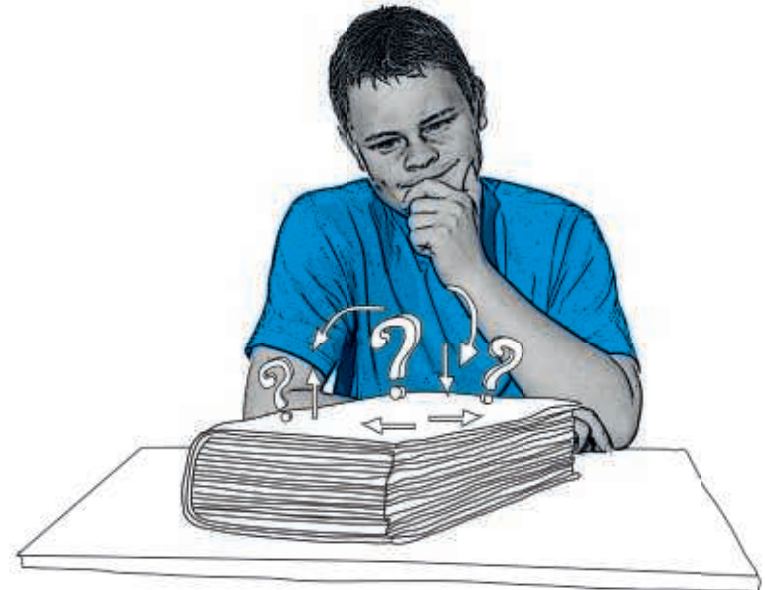
OPDRACHT 10

Kijk terug.

- Welke spellingregels die je de afgelopen hoofdstukken genoteerd hebt, gaan inmiddels wel goed?
- Welke regels uit dit hoofdstuk voeg je toe aan je lijstje met moeilijke spellingregels?

DICTEEWOORDEN

apenkooien	onderzoeksjournalistiek
aspergesoep	paddenstoel
beddengoed	pannenkoek
boordevol	ruimtegebrek
buschauffeur	secondewijzer
eenmanszaak	spinnenweb
hondenhok	stadscentrum
leesstrategie	stationsstraat
lerarenopleiding	weidevogel
liefdesscène	zakkenroller

Een activerende tekst schrijven

Met een **activerende tekst** zet je de lezer tot actie aan. Je wilt dat de lezer iets gaat doen: een evenement bijwonen, een product kopen, ergens aan meedoen.

Schrijftips voor een activerende tekst:

- Trek aandacht. Gebruik een opvallend woord of een slagzin.
De Efteling: sprookjes bestaan!
- Wek interesse. Benoem unieke eigenschappen.
Sonos is een draadloos muzieksysteem en brengt al je muziek samen in één app die je vanaf elk apparaat bedient.
- Maak gretig. Laat de voordelen voor de lezer zien.
Nu met 25% korting op de tweede luidspreker. Gratis thuisbezorgd.
- Activeer de lezer. Gebruik werkwoorden die actie uitdrukken.
Bestel nu direct... Kom snel naar...
- Kies goede afbeeldingen bij je tekst. Die zijn soms belangrijker dan de tekst zelf, want beelden trekken de aandacht en zeggen vaak meer dan woorden.

1

Buiten Beter

Meld snel een probleem bij je gemeente met de BuitenBeter app.

Zie je een probleem buiten op straat of in de buurt? Een kapotte lantaarnpaal, vies bushokje, vuilniszakken ergens gedumpt of een fietspad met enorme gaten? Laat het snel en simpel weten met de app BuitenBeter.

Deze app helpt je om gemakkelijk problemen, irritaties en verbeterpunten bekend te maken bij je gemeente. Gemeenten willen namelijk graag een schone, veilige en goede leefomgeving realiseren voor jou. Daarvoor is jouw hulp zeer waardevol.

Binnen vier tellen heb je locatie, probleem en foto gemeld. Als het nodig is, vraagt de gemeente je extra duidelijkheid en natuurlijk, indien mogelijk wordt het opgelost.

Ervaar het zelf: download nu gratis op je smartphone!

Bron: naar: www.buitenbeter.nl

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over activerende teksten.

- Neem een voorwerp uit je schooltas. Stel, je moet dit voorwerp verkopen. Schrijf in vijf minuten een tekst.
- Bekijk in een groepje van vier leerlingen elkaars tekst.
- Hoe haalden jullie de lezer over om het voorwerp te kopen? Noteer de overeenkomsten en de verschillen.
- Bespreek wat de beste tekst is.
- Noteer kenmerken van een goede verkooptekst.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Een activerende tekst schrijven'.

- Wat is het doel van een activerende tekst?
- Op welke twee manieren kun je de aandacht trekken?
- Hoe wordt de lezer in het derde voorbeeld uit de leertekst gretig gemaakt?
- Bedenk drie andere werkwoorden die goed passen in een activerende tekst.

OPDRACHT 3

Lees tekst 1 'Buiten Beter'. Met welke woorden wordt...

- de aandacht getrokken?
- de interesse gewekt?
- de lezer gretig gemaakt?
- de lezer geactiveerd?

OPDRACHT 4

Werk samen in het groepje uit opdracht 1.

- Vergelijk jullie lijst met kenmerken uit opdracht 1e met de punten uit de leertekst 'Een activerende tekst schrijven'.
- Welke punten hadden jullie ook genoemd en welke niet?
- Beoordeel elkaars teksten met de punten uit de leertekst 'Een activerende tekst schrijven'. Wat zit erin, wat ontbreekt er? Noteer onder de tekst de verbeterpunten.
- Verbeter je eigen tekst met de verbeterpunten.
- Lees elkaars tekst opnieuw.
- Welke tekst is nu de beste en waarom?
- Zoek of maak een goede afbeelding bij je tekst.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Lay-out'.

- Waarom is de lay-out belangrijk bij een activerende tekst?
- Wat is in tekst 2 afwijkend opgemaakt?
- Waarom is dit gedaan, denk je?
- Wat is de functie van de afbeeldingen in de folder?
- Wat is de slagzin in de folder?

OPDRACHT 6

Bedenk een lay-out voor een huis-aan-huis flyer over de app *BuitenBeter* uit tekst 1.

- Wat zou je met de opmaak van de tekst kunnen doen om de aandacht te trekken?
- Hoeveel beeld en hoeveel tekst zou jij in de flyer zetten? Leg je keuze uit.
- Wat voor afbeeldingen zou jij gebruiken?
- Met welk doel zou je die afbeeldingen gebruiken?
- Wat voor soort lettertype zou jij gebruiken?
- Maak een schets van jouw ideeën voor de flyer.
- Vergelijk jouw ontwerp met die van drie klasgenoten.
- Welke lay-out vinden jullie het best? Waarom?

Lay-out

In een activerende tekst is de **lay-out** erg belangrijk. De lay-out maakt de tekst aantrekkelijk om te lezen en benadrukt de belangrijkste informatie.

In een folder of een flyer kun je drie blikvangers gebruiken:

- tekst in een afwijkende opmaak;
- slagzinnen;
- afbeeldingen die de tekst ondersteunen.

2

De draad kwijt

Wat heb je nodig om draadloos te kunnen genieten van jouw favoriete muziek? Juist: een stabiel netwerk. Dit netwerk creëer je met behulp van een router of Powerline adapter. Vervolgens kun je helemaal losgaan met draadloze speakers. Het is zelfs mogelijk om per kamer andere muziek te luisteren. Download nog wel even een app waarmee je de speakers op afstand kunt bedienen.

Sonos PLAY 1
Draadloze Hifi-speaker
met streaming
199,-

Sonos PLAY 3
Draadloze speaker
299,-

Routers
Vanaf **22,99**

Motorola Nexus 6
Vanaf **639,-**

Samsung Galaxy
Tab S2
Vanaf **429,-**

Gratis verzenden vanaf 20 euro • 30 dagen bedenktijd • Gratis retourneren • Veilig betalen

FORMULEREN

Slagzinnen maken

In een reclametekst zit vaak een slagzin of een slogan: een kernachtige zin die de aandacht trekt en in je hoofd blijft hangen. Voor het schrijven van een slagzin gebruik je verschillende manieren:

- doe een aantrekkelijke belofte: *Direct verzekeren, direct resultaat* (Ohra);
- noem een belangrijke eigenschap: *Het zuiverende water* (bronwater);
- maak gebruik van rijm: *Duyvis, als er een fuif is!* (borrelnootjes);
- maak een woordgrapje: *We hebben je hart nodig* (hartstichting);
- neem een tegenstelling op: *Veel voor weinig* (Hema);
- gebruik humor: *Lijkt nergens op* (VPRO).

Activerend taalgebruik

In een activerende tekst moet ook het taalgebruik eraan bijdragen dat de lezer in actie komt. Tips:

- spreek de lezer direct aan met *jij* of *u*;
- gebruik zo weinig mogelijk de lijdende vorm;
- schrijf in de tegenwoordige tijd;
- gebruik positieve of overtuigende woorden als *voordeel, winst, goed, ja, slim, makkelijk of nieuw*;
- stel een vraag: *hoe vaak geef jij iemand een compliment?*;
- gebruik de gebiedende wijs. Hiermee zet je de lezer direct tot actie aan: *bestel vandaag nog*.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Slagzinnen maken'.

- Waarom worden slagzinnen gebruikt in reclameteksten?
- Welke slagzinnen ken jij? Schrijf er vijf op.
- Op welke manier zijn de slagzinnen bij opdracht 7b gemaakt zodat jij ze hebt onthouden?
- Wat is het woordgrapje in het hartstichting-voorbeeld?
- Wat is het gevaar van het humor-voorbeeld, denk je?
- Welke uitdrukking zit verborgen in de slagzin *Dat zit wel knorr* (voedingsmiddel)?

OPDRACHT 8

Slagzinnen bedenken in een groepje van vier leerlingen.

- Jullie gaan samen vier verschillende slagzinnen voor jouw school bedenken. De slagzinnen zijn bedoeld voor advertentieposters in bushaltes.
- De slagzinnen moeten op vier verschillende manieren geschreven worden, bijvoorbeeld: één met een woordgrapje, één met een aantrekkelijke belofte, enzovoort.
- Schrijf iedere slagzin groot op een blad. Hang alle slagzinnen bij elkaar vóór in het klaslokaal.
- Stem met de hele klas op de beste slagzin: de docent nummert alle slagzinnen. Jij schrijf voor jezelf het nummer van de slagzin op die jij de beste vindt. Als iedereen zijn keuze heeft gemaakt, worden de stemmen verzameld.
- Welke in de leertekst genoemde technieken zijn gebruikt bij de drie meest gekozen slagzinnen?

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Activerend taalgebruik'.

- Waarom moet je taalgebruik activerend zijn in een activerende tekst?
- Wijs van elke tip een voorbeeld aan in tekst 1.
- Is jouw tekst uit opdracht 1 activerend genoeg? Bekijk je tekst met de tips en verbeter hem.

OPDRACHT 10

Stap 1: oriënteren.

- Vorm viertallen.
- Bespreek wie wat doet: één van jullie is de bedenker: hij of zij bedenkt wat er op papier moet komen. Een ander is de schrijver: hij of zij formuleert en schrijft op wat de bedenker zegt. De derde is de criticus: hij mag zich met de bedenker en de schrijver bemoeien door kritische vragen te stellen. De vierde is verantwoordelijk voor het proces: hij of zij bewaakt de tijd en zorgt dat de anderen zich alleen met hun eigen taak bezighouden. Hij of zij observeert de andere drie.
- Maak een keuze uit de opdrachten uit tekst 3.
- Ga na wat het tekstdoel is en voor welk publiek je schrijft.

OPDRACHT 11

Stap 2: voorbereiden.

- Verzamel informatie over jullie onderwerp.
- Houd een korte brainstormronde om de bedenker op gang te helpen.

OPDRACHT 12

Stap 3: uitvoeren. Voer de schrijfopdracht uit. Houd je aan je rol.

OPDRACHT 13

Stap 4 en 5: nakijken en herschrijven.

- Kijk samen het werk zorgvuldig na. Gebruik tekst 4 'Afvinklijst activerende tekst'.
- Herschrijf jullie tekst.
- Bespreek per rol de observaties die de procesbewaker heeft gedaan.

OPDRACHT 14

Kijk terug.

- Bespreek hoe het was om met een speciale rol te werken.
- Was deze werkwijze nuttig? Zo ja, waarom; zo nee, waarom niet?

3

Keuzeopdracht

Jullie organiseren een inzamelingsactie voor oude mobiele telefoons. De opbrengst gaat naar een goed doel. Bedenk zelf een goed doel en hoe je de telefoons wilt inzamelen. Ontwerp een flyer die je tijdens de pauzes uit kunt delen.

Jullie is gevraagd om leerlingen te werven voor de selectiedagen op jouw school voor een landelijk sporttoernooi. Op een selectiedag beoordelen bekende sporters de leerlingen. Op die dag horen de leerlingen of ze door mogen naar de volgende ronde of niet. Maak een advertentie voor deze selectiedagen.

Jullie hebben een nieuwe woordjes-leren app bedacht. In deze app staan alle woordenlijsten van Engels, Frans en Duits uit je schoolboek. De app zorgt ervoor dat de woordenlijsten op je smartphone worden gezongen in plaats van de originele songtekst! Doordat je de liedjes al kent, leer je de woordjes bijna vanzelf. Schrijf een advertentietekst die op websites voor jongeren geplaatst kan worden.

Jullie organiseren een feest waar jullie ook de muziek verzorgen. Leerlingen kunnen via jullie websites vooraf al stemmen op liedjes die ze op het feest willen horen. Ontwerp een grote poster voor het feest.

4

Afvinklijst activerende tekst

Layout

- ☐ Is de verdeling beeld – tekst goed?
- ☐ Is de lay-out aantrekkelijk?
- ☐ Zijn er blikvangers?

Inhoud

- ☐ Zit er een goede slagzin in?
- ☐ Trekt de tekst de aandacht?
- ☐ Wekt de tekst interesse?
- ☐ Maakt de tekst gretig?
- ☐ Activeert de tekst?

Taal

- ☐ Is er activerende taal gebruikt?
- ☐ Zijn alle woorden goed gespeld?
- ☐ Staan er hoofdletters en leestekens op de juiste plaatsen?

Discussieprogramma

In een **discussieprogramma** praat een groep mensen over een bepaald onderwerp of probleem. Het doel is dat de luisteraar of kijker zich een mening vormt over het onderwerp.

In een discussieprogramma:

- bespreken de deelnemers een onderwerp met elkaar;
- hebben ze verschillende **meningen**;
- is de informatie die je hoort, daarom meestal **subjectief**;
- leidt een gespreksleider de discussie: hij leidt de sprekers in, stelt vragen, vat antwoorden samen en sluit een onderwerp af. Hij doet niet mee aan de discussie.

Discussieprogramma's op tv beginnen soms met een interview of een filmpje waarin het onderwerp verder uitgelegd wordt.

OPDRACHT 1

Wat je al weet over discussiëren.

- Discussieer jij wel eens, thuis of op school? Noteer twee onderwerpen waarover je discussieerde.
- Wat is volgens jou het verschil tussen praten en discussiëren? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Discussieprogramma'.

- Wat is het doel van een discussieprogramma?
- Waarom is informatie in een discussieprogramma meestal subjectief?
- Waarom doet de gespreksleider niet mee aan de discussie, denk je?

OPDRACHT 3

Bekijk een fragment uit het discussieprogramma *Wat zou je doen?* Maak aantekeningen.

- Over welk onderwerp gaat het fragment?
- Noteer je eigen mening over dit onderwerp.
- Noteer twee vragen die besproken worden.
- Esmee beantwoordt een vraag. Geef een voorbeeld van subjectieve informatie die zij geeft.
- Esmee geeft ook objectieve informatie. Welke?
- Sipke Jan Bousema is de gespreksleider. Hoe leidt hij het gesprek? Noem twee dingen die hij doet.
- Is je mening over het onderwerp veranderd door het programma? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 4

Beantwoord vragen over het fragment.

- Een jongen noemt een voordeel van een populaire vriend hebben. Welk voordeel noemt hij?
 - Anderen doen aardiger tegen je.
 - Anderen waarderen je meer.
 - Je wordt zelf ook populairder.
- Hij noemt ook een voordeel van een vriend hebben die niet populair is. Welk voordeel noemt hij?
 - Er wordt minder op je gelet.
 - Je hoeft niet zo je best te doen.
 - Je maakt minder snel blunders.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Beoordelen'.

- a Wat is een sprekersbedoeling?
- b Wat betekenen de termen *vermoeden*, *correctie* en *structuur van een gesprek*?

OPDRACHT 6

Oefen klassikaal met sprekersbedoelingen.

- a Je docent hangt geeltjes op met de negen sprekersbedoelingen. Hij leest een zin voor, onder meer uit tekst 1. Noteer de sprekersbedoeling.
- b Ga bij de juiste sprekersbedoeling staan; je docent geeft het sein.
- c Leg uit waarom je daar staat als je docent je aanwijst. Bespreek de sprekersbedoeling.
- d Ga op dezelfde manier te werk bij de andere zinnen.

OPDRACHT 7

Oefen sprekersbedoelingen met je klasgenoten.

- a Bedenk met een klasgenoot vier zinnen met verschillende sprekersbedoelingen.
- b Zeg om de beurt een zin tegen een ander tweetal. Dat noemt de sprekersbedoeling.
- c Bespreek de zinnen en het antwoord na.
- d Wissel van rol. Het andere tweetal zegt zinnen, jullie noemen de sprekersbedoelingen. Bespreek na.

OPDRACHT 8

Bekijk steeds een fragment uit het programma *Brugklas* en beantwoord daarna de vraag. Bespreek je antwoord met een klasgenoot.

- a De klasgenote van Anouk wil:
 - A nieuwe informatie vragen
 - B verduidelijking vragen
 - C een vermoeden uitspreken
- b Joost:
 - A geeft zijn mening
 - B spreekt een vermoeden uit
 - C vraagt verduidelijking
- c Joost:
 - A geeft nieuwe informatie
 - B geeft een samenvatting
 - C trekt een conclusie

Beoordelen

Deze paragraaf is een voorbereiding op de Cito-kijktoets. In zo'n kijk- en luistertoets moet je de mensen die je ziet en hoort praten beoordelen. Je let op de **sprekersbedoelingen**: de reden dat een spreker iets zegt.

De spreker zegt bijvoorbeeld:

<i>Het volgende gebeurde...</i>	nieuwe informatie
<i>Daar komt nog bij dat...</i>	aanvulling
<i>Ik zeg dat omdat...</i>	verduidelijking
<i>Je kunt dus zeggen dat...</i>	conclusie
<i>Kortom..., samengevat...</i>	samenvatting
<i>Ik vind dat...</i>	mening
<i>Ik denk dat...</i>	vermoeden
<i>Je vergeet nu te noemen dat...</i>	correctie
<i>Ik vertel eerst... en daarna...</i>	structuur van een gesprek

1

Sprekersbedoelingen

- 1 Dus je bedoelt dat de training niet doorgaat morgen?
- 2 Nou, dat klopt niet helemaal, want het andere team heeft een wedstrijd minder gespeeld.
- 3 Ik verwacht dat we kunnen winnen van dat team.
- 4 Het is dus duidelijk dat wij op papier het sterkste team hebben.
- 5 Ik vind dat de scheidsrechter goed gefloten heeft, hoor.

OPDRACHT 9

Doe je boek dicht en bekijk het programma *Wat zou je doen?* Maak aantekeningen.

OPDRACHT 10

Beantwoord de meerkeuzevragen bij het fragment met behulp van je aantekeningen.

- 1 Wie pestten Eugene op de lagere school?
 - A Jongens uit de buurt
 - B Klasgenoten
 - C Ouderen
- 2 Eugene ging zich daardoor anders gedragen. Welk antwoord geeft hij niet?
 - A Hij ging andere kleren dragen.
 - B Hij werd brutaler.
 - C Hij trok zich meer terug.
- 3 Hoe heeft Eugene het pesten op laten houden?
 - A Zijn mentor heeft de klas toegesproken.
 - B Hij gaf een demonstratie van zijn hobby.
 - C Hij stopte met zijn hobby en viel niet meer op.
- 4 Helpt Eugene zelf iemand die gepest wordt?
 - A Ja, want hij weet hoe het voelt om gepest te worden.
 - B Nee, want hij zou bang zijn om dan zelf weer gepest te worden.
 - C Dat hangt ervan af wie er pest; alleen als hij zou denken dat hij de pester aankan.
- 5 Koen zegt '... dat dat het juist fantastisch maakt' als iemand een gepeste helpt. Wát maakt het juist fantastisch volgens hem?
 - A Dat je iemand helpt ook als je bang bent zelf gepest te worden.
 - B Dat je iemand helpt zodat hij daarna niet meer gepest wordt.
 - C Dat je iemand helpt terwijl je zelf ook gepest wordt.

- 6 Sipke Jan Bousema vraagt of je sterker wordt van pesten. Welk antwoord wordt niet gegeven?
 - A De pester krijgt een zwakkere positie als het pesten opgehouden is.
 - B De gepeste kan er sterker van worden als het pesten ophoudt.
 - C De pester voelt zich misschien sterker, maar is dat niet.
- 7 Wat zegt Adil over pesten?
 - A Hij vindt het goed om een pester te slaan, want hij beschermt zelf ook gepesten.
 - B Hij vindt het niet goed om een pester te slaan, maar hij pest zelf uit bescherming.
 - C Hij vindt het niet goed om een pester te slaan, ook al heeft hij zelf ook redenen om te pesten.

OPDRACHT 11

Bekijk steeds een fragment uit *Wat zou je doen?* en beantwoord daarna de vraag.

- 1 Eugene reageert op zijn eigen antwoord.
 - A Hij geeft een mening.
 - B Hij geeft een correctie.
 - C Hij geeft nieuwe informatie.
- 2 Sipke Jan Bousema:
 - A trekt een conclusie
 - B geeft een samenvatting
 - C geeft structuur
- 3 Eugene:
 - A geeft een aanvulling
 - B geeft nieuwe informatie
 - C geeft structuur
- 4 Sipke Jan Bousema:
 - A geeft een aanvulling
 - B geeft nieuwe informatie
 - C vraagt verduidelijking

OPDRACHT 12

Kijk terug.

- a Controleer je antwoorden bij opdracht 10 en 11.
- b Had je goede aantekeningen gemaakt? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 1

Wat je al weet van moedertaal, tweede taal en meertaligheid.

- Vind je moedertaal een goede term? Leg je antwoord uit.
- Waarom is het lastiger om een nieuwe taal te leren dan je moedertaal, denk je?
- Ben jij meertalig opgevoed of ken jij een meertalige?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Moedertaal'.

- Hoe leren kinderen hun moedertaal?
- Op welke leeftijd kennen kinderen de belangrijkste regels van hun moedertaal?
- Hoe komt het dat kinderen woorden verzinnen als *beenmouwen* of *loopte* zeggen in plaats van *liep*?

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Meertaligheid'.

- Wat is meertaligheid?
- Hoe ontstaat meertaligheid?
- Waarom zijn de meeste kinderen in Nederland eentalig?

OPDRACHT 4

Verzamel alle moedertalen uit de klas.

- Pak voor iedere moedertaal die jij spreekt een geel memoblaadje.
- Noteer op ieder blaadje de moedertaal en jouw naam.
- Plak alle blaadjes uit de klas bij elkaar. Sorteer op taal.
- Hoeveel verschillende moedertalen zijn er in jouw klas? Vind je dat veel of weinig?
- Sorteer de blaadjes nu op leerling onder elkaar. Plak blaadjes van dezelfde leerling naast elkaar.
- Hoeveel meertaligen zijn er in jouw klas?
- Vraag aan de meertaligen welke moedertaal of -talen ze thuis spreken en omcirkel deze op hun blaadjes.

Moedertaal

Moedertaal is de taal die kinderen zelf verwerven. Kinderen ontdekken tot hun vierde jaar spelenderwijs de belangrijkste basisregels van hun moedertaal. Ze hoeven hiervoor alleen maar te luisteren naar de mensen in hun omgeving.

Dit aangeboren taalvermogen werkt ongeveer door tot aan de puberteit. Opvallend is dat het verwerven van de moedertaal veel sneller en makkelijker gaat dan het leren van een tweede taal.

Meertaligheid

Als kinderen op jonge leeftijd veel in contact komen met verschillende talen, verwerven ze die talen vanzelf. Ook dialecten worden vanzelf verworven. Kinderen worden zo **meertalig**: ze hebben meer dan één moedertaal. Die talen spreken ze dan vloeiend.

In veel landen in de wereld worden kinderen meertalig opgevoed, omdat daar verschillende talen en dialecten worden gesproken.

In de meeste westerse landen wordt één standaardtaal gebruikt.

Dialecten worden steeds minder gebruikt. Daardoor worden de meeste kinderen hier eentalig opgevoed.

Tweede taal

Een tweede taal is een taal die je leert nadat je je moedertaal hebt verworven. Op de middelbare school begin je hier meestal pas echt mee. Daar wordt het een 'vreemde taal' genoemd.

Als je niet meer erg jong bent en naar een ander land verhuist, leer je de taal van dat land meestal ook als tweede taal.

Het leren van een tweede taal gaat niet meer zo vanzelf en snel als het verwerven van een moedertaal, maar hoe eerder je ermee begint, hoe makkelijker het gaat.

1

Onderzoeksvragen

- Raken kinderen in de war van meertaligheid?
- Kun je beter leren als je meertalig bent?
- Wat zijn goede manieren om kinderen tweetalig op te voeden?
- Wat is beter voor kinderen van anderstalige ouders: thuis Nederlands spreken of in de moedertaal van hun ouders?
- Is het spreken van dialect slecht voor de ontwikkeling van het Nederlands?
- Als ouders gebrekkig Nederlands spreken, kunnen zij hun kind dan goed Nederlands leren?
- Leer je makkelijker een tweede taal als je meertalig bent?

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Tweede taal'.

- a Wat is het verschil tussen een taal verwerven en een taal leren?
- b Waarom leer je op school vreemde talen? Bedenk drie redenen.
- c Schrijf voor iedere tweede taal die je spreekt of nog aan het leren bent een groen memoblaadje. Schrijf jouw naam erop en de taal.
- d Noteer op elk blaadje ook op een schaal van 1 tot 5 hoe goed jij in die taal bent. 1 = heel slecht; 5 = heel goed.
- e Plak alle groene blaadjes uit de hele klas bij de gele blaadjes uit opdracht 4.
- f Voor hoeveel leerlingen is Nederlands een tweede taal?
- g Zijn de meertaligen beter in het leren van een tweede taal?

OPDRACHT 6

Bij opdracht 4 en 5 heb je de talen van jouw klas verzameld. Daar ga je nu mee verder.

- a Verdeel de klas in zeven groepen. Verdeel de meertaligen en leerlingen die Nederlands als tweede taal hebben over de groepen.
- b Iedere groep kiest een onderzoeksvraag uit tekst 1.
- c Zoek op internet antwoorden op jullie vraag. Startpunt: www.kennislink.nl of www.meertalig.nl. Gebruik verder het Zoekplan op bladzijde 262.
- d Vraag in je groep naar de ervaringen van de meertaligen en leerlingen met Nederlands als tweede taal.
- e Vergelijk de eigen antwoorden uit jullie groepje met dat wat jullie op internet hebt gevonden.
- f Alle groepen presenteren de resultaten van hun onderzoek aan de klas.

OPDRACHT 7

Kijk terug.

- a Vond je de verzamelde talen van jouw klas verrassend?
- b Verklaar het aantal meertaligen in jouw klas.
- c Was het antwoord uit de internetbronnen verrassend?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over gedichten.

- a Leg uit wat beeldspraak is.
- b Geef een voorbeeld van beeldspraak.
- c Waarom komt beeldspraak vaak in gedichten voor?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Vergelijking'.

- a Wat is het verschil tussen een vergelijking en een vergelijking zonder als?
- b Waarmee wordt in het eerste voorbeeld bij vergelijking *Vrolijk* vergeleken?
- c Vind je het een goede vergelijking? Leg je antwoord uit.
- d Waarmee zou jij *vrolijk* vergelijken?
- e Waarmee wordt in het eerste voorbeeld bij vergelijking zonder als *elke gedachte* vergeleken?
- f Vind je het een goede vergelijking? Leg je antwoord uit.
- g Waarmee zou jij een gedachte van een verlegen persoon vergelijken?

OPDRACHT 3

Lees het gedicht *Vlinders*.

- a Herken je de drie gedachten in de tweede strofe?
- b Heb je die gedachten ook wel eens?
- c Beschrijf een soortgelijke gedachte van jou zelf.
- d Vat kort samen waar het gedicht over gaat.
- e Welke vergelijking vind je in de eerste strofe?
- f Wat wordt in *Het zijn net vlinders* vergeleken met elkaar?

OPDRACHT 4

Nadenken over het gedicht.

- a Wat is het effect van het woordje ook in regel 4?
- b Zeg in je eigen woorden *En dat je nooit weet wat er komt*.
- c Bedenk een antwoord op de vraag *Hoe kun je een gedachte laten zwijgen?*
- d Wat betekent *En dat er niemand weg zal gaan?*

Vergelijking

Dichters maken gebruik van verschillende soorten **beeldspraak**.

- **Vergelijking**: iets wordt vergeleken met een beeld, met behulp van het woordje *als*:

Vrolijk als speelgoed stond alles / te ratelen in de wind

Elly de Waard

Ik draag me door de wereld / als water naar de zee.

Greet Bilsen

- **Vergelijking zonder als**: er wordt iets vergeleken met een beeld, zonder het woordje *als*:

Ben ik verlegen / wordt elke gedachte / een bang konijntje / in mijn hoofd.

Ingmar Heytze

Een spiegel is een muur / die terugkijkt

Hans Hagen

VLINDERS

Zoals de zachte nachteluiden
stil komen dwalen in je droom
raken gedachten je soms aan.

Dat moeders ook dood kunnen gaan.
Dat vaders wel eens kunnen huilen.
En dat je nooit weet wat er komt.

Hoe kun je een gedachte laten zwijgen?
Het zijn net vlinders: kun je vlinders slaan?

Je wilt gewoon dezelfde blijven.
En dat er niemand weg zal gaan.

Johanna Kruit

OPDRACHT 5

Werk samen met een klasgenoot. Bedenk vergelijkingen in de volgende regels:

- a Ik draag me door de wereld / als...
- b Ik worstel me door de wereld / als...
- c Ik beweeg me door de wereld / als...
- d Ben ik verlegen / wordt elke gedachte / een...
- e Ben ik verliefd / wordt elke gedachte / een...
- f Ben ik verdrietig / wordt elke gedachte / een...

OPDRACHT 6

Schrijf een gedicht.

- a Lees je antwoord bij opdracht 3c nog eens.
- b Bedenk wanneer je de gedachte kreeg, op welke plek, wat de oorzaak ervan was en welk gevoel je erbij had.
- c Verzin voor het gevoel een vergelijking.
- d Schrijf je gedicht, verwerk je vergelijking erin.

OPDRACHT 7

Kijk terug.

Maak de zinnen met een vergelijking en een uitleg af.

- a Ik heb deze paragraaf ervaren als een..., omdat...
- b Ik vond deze paragraaf in één woord een..., omdat...

EXTRA GRAMMATICA

OPDRACHT 1

Noteer het onderstreepte bijwoord. Schrijf erachter waarover het iets zegt: het gezegde, de hele zin, een bijvoeglijk naamwoord of een ander bijwoord.

- a De kleine turnster springt extreem hoog.
- b Ze springt helemaal gestrekt in de lucht.
- c Nu probeert ze een zeer lastige spreidhoeksprong.
- d Ze raakt haar voeten nog net aan!

OPDRACHT 2

Noteer per zin het bijwoord.

- a In de minitrampoline spring je altijd één keer.
- b Je landt zacht op de mat.
- c Op de lange mat maak je meestal acrobatische sprongen.
- d Die mat moet telkens gelegd worden.

Noteer per zin de twee bijwoorden.

- e Een salto vind ik niet moeilijk.
- f Een salto lijkt eigenlijk op een best gewone koprol.
- g Je voert deze absoluut alleen uit in de lucht.

OPDRACHT 3

Noteer het onderstreepte woord. Schrijf erachter waarover het iets zegt. Noteer dan: bijwoord of bijvoeglijk naamwoord.

- a Deze kat vangt snel.
- b Deze kat vangt snel muizen.
- c Deze kat vangt snelle muizen.
- d Deze kat vangt heel snel muizen.
- e Deze kat vangt heel snelle muizen.
- f Deze kat vangt hele nesten snelle muizen.

OPDRACHT 4

Noteer alleen de bijwoorden.

- a Met die scherpe klauwen jaagt een kat nogal goed.
- b Ze is een goede jager met dodelijk scherpe klauwen.
- c Ik werd recentelijk nog gekrabd door jouw lieve kat.
- d Op de kattenbak gaat ze nog steeds niet.
- e Uit pure wanhoop schreeuw ik hardop: 'Viezerik!'
- f Ze kijkt meewarig naar me.
- g Wat een enorm lastig mens, denkt ze vast.

OPDRACHT 5

Noteer het onderstreepte vraagwoord. Schrijf erachter waarnaar het vraagt: een persoon, een ding, een plaats, een tijd, een hoeveelheid, een manier of een reden.

- a Wat voor koekenpannen heeft je vader?
- b Wie wil de knoflook hakken?
- c Welke ingrediënten moeten erbij?
- d Welke ingrediënten moeten we nog kopen?
- e Waarom is het mengsel zo waterig gebleven?
- f Wanneer kunnen we beginnen met eten?
- g Hoe smaakte het paddenstoelentaartje?
- h Wat is het toetje?

Noteer nu: vragend voornaamwoord of bijwoord.

OPDRACHT 6

Noteer alleen de vragende voornaamwoorden.

- a Hoe bedoelt u?
- b Waarom vraagt u dat?
- c Wat mankeert er aan mijn overhemd?
- d Wanneer kunt u beginnen?
- e Wie mag ik helpen?
- f Hoeveel tijd heeft u nodig?
- g Wilt u niet zo tegenstribbelen?
- h Wat voor een ballentent is dit?
- i Waar is je baas?
- j Welke dag is het vandaag?

Let op: er zijn maar vier vragende voornaamwoorden.

Andere vraagwoorden zijn bijwoorden.

OPDRACHT 7

Benoem alle woorden. Nieuw zijn: bw en vrv.

- a Wil jij even de diverse soorten paddenstoelen sorteren?
- b Wat weerhoudt jou toch zo sterk van het pellen van deze mooie, jonge uien?
- c Die uienwalm ruikt mij echt te gortig!
- d Waarom hak je dan dat jonge knoflookje nauwgezet in bijzonder dunne plakjes?
- e Ik vond het al een merkwaardig riekende peterselie.

OPDRACHT 1

Noteer eerst het voltooid deelwoord. Gebruik het voltooid deelwoord daarna als bijvoeglijk naamwoord.

a (verslijten)	De ... broek
b (krimpen)	Het ... T-shirt
c (dragen)	Een ... trui
d (bevleken)	Het ... overhemd
e (knopen)	Een ... das
f (poetsen)	Op ... schoenen
g (verkleuren)	Met ... gezicht

Let op: je schrijft het zo kort mogelijk.

h ontbloten	Het ... bovenlijf
i verbranden	De ... neus

OPDRACHT 2

Noteer eerst het tegenwoordig deelwoord. Gebruik het tegenwoordig deelwoord daarna als bijvoeglijk naamwoord.

a (mompelen)	De ... mummie
b (tikken)	De ... tinkan
c (spreken)	Het ... testament
d (spotten)	De ... spiegel
e (zappen)	De ... ziel
f (bewegen)	Het ... bed
g (jokken)	De ... joker
h (knikken)	Een ... knookje
i (vliegen)	Een ... aapje
j (zingen)	Een ... nijlpaard

OPDRACHT 3

Gebruik het voltooid of tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord. Let goed op de betekenis van de woorden in de zin.

Stroperij door (organiseren) criminelen vormt een (vergroten) bedreiging voor toch al (opjagen) diersoorten. Daarom specialiseert het Wereld Natuur Fonds zich in een (richten) aanpak van de (verbieden) handel. Daarnaast helpen milieu(beschermen) maatregelen de (beschadigen) natuur maar ook (uitsterven) diersoorten om zich weer te herstellen.

OPDRACHT 4

Maak een samenstelling van de volgende woorden.

a lantaarn+paal	f vol+maan
b ochtend+uur	g hemel+lichaam
c zon+licht	h maan+krater
d rood+kool	i goed+morgen
e piep+klein	j spin+nijdig

OPDRACHT 5

Maak een samenstelling van de volgende woorden.

a stad+bus	f asperge+soep
b stad+centrum	g liefde+verdriet
c station+gebouw	h liefde+scène
d station+straat	i eenman+zaak
e asperge+teelt	j onderzoek+journalistiek

OPDRACHT 6

Maak een samenstelling van de volgende woorden.

a pan+koek	f hond+hok
b pad+stoel	g bed+goed
c pot+kijker	h aap+kooi
d zak+roller	i weide+vogel
e spin+web	j seconde+wijzer

OPDRACHT 7

Schrijf de zinnen over. Noteer de juiste vorm van het bijvoeglijk naamwoord en van de samenstelling. Let goed op de betekenis van de woorden in de zin.

- Het (uitbreiden) (ontbijt+buffet) bleek te karig voor de (bunkeren) (schipper+kinderen).
- De (ontruimen) kooien, de (afhalen) (kussen+slopen) en (hoes+lakens), de (inpakken) (weekend+tassen) en (oprollen) (slaap+zakken) wezen erop dat het (denderen) (brugklas+kamp) alweer voorbij was.
- (Dekzwabberen) jongens in (doorweken) (training+broeken) verlangden naar de (beloven) (lunch+snack).
- De (rijden) ouders vervoeren (slapen) passagiers.
- De (vermoeien) (kamp+leiding) wenst hen een (behouden) (thuis+vaart)!

OPDRACHT 1

Lees tekst 1 verkennend.

- Wat is het onderwerp van tekst 1?
- Wat voor informatie verwacht je in de rest van de tekst, als je de inleiding hebt gelezen?
- Wat is dus de belangrijkste functie van de inleiding?
- Bevestigen de beginzinnen van de alinea's na de inleiding je antwoord op opdracht 1b? Licht je antwoord toe.
- Wat is de tekstsoort van tekst 1?

OPDRACHT 2

Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 tot en met 7 nauwkeurig.

- Voor welke twee feiten geeft tekst 1 verklaringen?
- Noteer de vier personen die in dit tekstdeel aan het woord worden gelaten onder elkaar. Noteer per persoon heel kort de verklaring die hij/zij geeft.

OPDRACHT 3

Lees alinea 8 tot met 10 nauwkeurig.

In alinea 8-9 geeft een vijfde persoon een verklaring, die bestaat uit drie onderdelen.

- Noteer de naam van de persoon.
- Noteer de onderdelen in volgorde van belangrijkheid.

OPDRACHT 4

De hoofdgedachte formuleren.

- Begin je formulering als volgt: *De toegenomen interesse van meisjes voor boogschieten ...*
- Maak je zin af door verklaringen toe te voegen. Kijk terug naar de verklaringen die je hebt genoteerd bij opdracht 2b en 3 en noteer de belangrijkste.
- Maak er een zin van in maximaal veertig woorden.

OPDRACHT 5

Vragen over details in de hele tekst.

- Waarnaar verwijst *dat* (r. 4)? Zeg het kort.
- Leg uit waarom *The Hunger Games* vooral meisjes beïnvloedt.

OPDRACHT 6

Nog een paar vragen over details

- Over welke zin uit de inleiding krijg je concrete informatie in alinea 4?
- Wat houdt de informatie in?
- In de tekst worden twee boogschietende meisjes genoemd. Leg uit dat Anasuya Malgie als voorbeeld beter past bij het tekstonderwerp dan Ute Haas.
- Lees de slotzin van alinea 7. Welke informatie uit de tekst laat zien dat dit een vooroordeel is?
- Welke informatie uit alinea 8 maakt duidelijk wat de schrijver bedoelt met *de magie van de boog* (r. 39)?

OPDRACHT 7

Woordenschat. Kijk altijd eerst in de context, gebruik zo nodig een woordenboek of zoek op internet.

- Wat is een *hype* (r. 6)?
- Wat voor boeken of films horen bij *fantasy* (r. 7)?
- Wanneer noem je iemand een *rolmodel* (r. 13)?
- Wat betekenen *motivatie* en *magie* (r. 39)?
- Wat is de betekenis van *per definitie* (r. 43)?
- Zoek een voorbeeld van het *speelgoedalternatief* (r. 49) op internet. Kopieer of beschrijf het.

OPDRACHT 8

Lees tekst 2 nauwkeurig.

- Tot welke tekstsoort behoort tekst 2? Citeer een zin uit alinea 1 of 2 waaruit dit blijkt.
- Noteer twee verschillen tussen de workshops.
- In tekst 2 staat één voorbeeld van een pakket. Voor wie is het bedoeld en wat wil de maker van tekst 2 ermee bereiken?
- Vind je het pakket aantrekkelijk? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 9

Kijk terug. Werk samen met een klasgenoot.

- Vergelijk jullie formuleringen van de hoofdgedachte. Goede keus uit de verklaringen? Duidelijke zinnen?
- Bekijk je antwoorden op opdracht 1e, 8a en c. Konden jullie de tekstsoort en bedoeling gemakkelijk herkennen?

Boogschietende meisjes

Door Martine Huijbregts

- (1) Speelgoedwinkels ruimen op schappen met meisjesspeelgoed meer en meer plaats in voor iets wat voorheen alleen voor jongens bedoeld was: de pijl en boog. En meer meisjes melden zich als lid bij een handboogvereniging. Hoe komt dat?
- (2) Paul Sikkema, marktonderzoeker, gespecialiseerd in trends onder jongeren, snapt de hype wel: 'De laatste jaren is er op tal van plekken aandacht voor fantasy, waarin boogschieten vaak een grote rol speelt. Speelgoedbedrijven spelen daar handig op in.'
- (3) Inderdaad is boogschieten opmerkelijk vaak in beeld in fantasy-
10 films of tv-series. De koningin van het boogschieten is wel Katniss Everdeen, hoofdpersoon in de boeken- en filmserie *The Hunger Games*. Met haar stoere voorkomen is ze een van de grootste rolmodellen voor tienermeisjes van deze tijd. Geen wonder dat speelgoedwinkels ruimte vrijmaken voor speel-
15 goedbogen: meisjes willen net als Katniss kunnen schieten.
- (4) Maar het blijft niet bij speelgoedbogen. In een jaar tijd is het aantal leden van handboogverenigingen met 4,5 procent gestegen. Ten Hag, directeur van de Nederlandse Handboog Bond: 'Een opvallend groot aandeel daarvan bestaat uit meisjes.'
- 20 (5) Getallen: in een jaar tijd steeg bij de aspirant-leden het aantal meisjes van 101 naar 136 en bij de kadetten van 204 naar 255.
- (5) Volgens Ten Hag komt dit vooral door het succes van *The Hunger Games*. Hij gelooft niet dat boogschieten op de Olympische Spelen de oorzaak is. 'Dan zouden ook meer
25 jongens zich moeten aanmelden.'
- (6) Een van de nieuwe leden is Anasuya Malgie (14). Ze heeft net haar derde les bij schuttersgilde St. Sebastiaan in Den Haag achter de rug. Ja, ze vindt *The Hunger Games* leuk. 'Maar ik wilde al boogschieten voor ik die films had gezien. Ik blijf er
30 best goed in te zijn.'
- (7) Ute Haas (16) noemt Robin Hood haar grote boogheld. 'Door die verhalen ben ik gaan boogschieten.' Inmiddels is ze al drie jaar lid van de Haagse vereniging. Ze vindt het vooral leuk om op de kermis haar kunsten te laten zien. 'Mensen verwach-
35 ten niet dat je als meisje goed kunt schieten.'

- (8) Natuurlijk draagt het succes van *The Hunger Games* ook bij aan de beslissing van jonge meiden om te gaan boogschieten, zegt jeugdtrainer Henk Chervet. Toch denkt hij dat de uiteindelijke motivatie bij alle kinderen dezelfde is: de magie van de boog.
- 40 (9) 'De boog is de eerste machine die de mens heeft uitgevonden.' Met een boog, zegt Chervet, treed je buiten je eigen reikwijdte. 'Je kunt een doel raken dat veel verder weg staat.'
- (9) Bovendien: jongens zijn in deze sport niet per definitie beter dan meisjes. 'Als je techniek goed is, maakt het niet uit of je een
45 jongen bent of een meisje.' Juist in die gelijkheid, gecombineerd met een soort oergevoel om een pijl af te schieten, ligt volgens Chervet de grote aantrekkingskracht van het boogschieten.
- (10) Voor meisjes die het echte boogschieten te heftig vinden, zijn er nu talloze speelgoedalternatieven. Maar helemaal
50 onherkenbaar zullen de meisjes in speelgoedfolders nog niet worden. De meeste bogen zijn, net als het overgrote deel van het meisjesspeelgoed, knalroze.

Bron: naar NRC Handelsblad

Schietworkshops

Zin om iets nieuws te leren? Doe mee met een van onze leuke workshops! In de workshop *Boogschieten* leert u omgaan met een handboog. In de workshop *Schieten* komt niet alleen de handboog aan bod, maar ook luchtbuks, blaaspijp en kruisboog.

De workshop *Boogschieten* kan door iedereen worden gedaan: van jong tot oud, en van actief tot minder sportief. Daarom is het geschikt voor allerlei groepen: team- en bedrijfsuitjes, kinderfeestjes, familie-uitjes, vrijgezellenfeesten en clubuitjes. Zie het schema hieronder voor alle pakketten.

Workshop Boogschieten jeugd

Leeftijd: 8 t/m 18 jr

Minimaal: 6 deelnemers

Duur: 1 uur

Extra: fotoshoot, oorkondes, eten en drinken naar keuze

Vanaf: € 12,50

Bron: www.sec-survivals.nl

SAMENVATTING

FICTIE

Chronologisch tijdsverloop: het verhaal wordt verteld in de volgorde waarin het verhaal gebeurt is.

Voorgeschiedenis: wat er gebeurt is, voor het begin van het verhaal.

Niet-chronologisch tijdsverloop: een groot deel is gebeurd voor het begin van het verhaal.

LEZEN

Activerende tekst:

- tekst die de lezer tot actie probeert aan te zetten;
- voorbeelden: advertentie, folder, pop-ups op websites, affiche, uitnodigingsbrief.

Beeld en opmaak of lay-out: alles wat de schrijver doet met de uiterlijke vorm van een tekst.

Middel/doeltekstverband: *om te, waarmee, daarmee, opdat.*

Voorwaardelijk tekstverband: *als, wanneer, indien, mits, tenzij, op voorwaarde dat.*

WOORDEN

Vorming van een zelfstandig naamwoord:

- grondwoord is een zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord of werkwoord;
- ander woorddeel kan ervoor of erachter geplaatst worden.

GRAMMATICA

Bijwoord zegt iets over

- het gezegde;
- de hele zin;
- een bijvoeglijk naamwoord;
- een ander bijwoord.

Een bijvoeglijk naamwoord:

- hoort bij een zelfstandig naamwoord;
- kan van vorm veranderen.

Vragend voornaamwoord: *wie, wat, welk, wat voor (een).*

Andere vraagwoorden zijn bijwoorden.

SPELLING

Voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord:

- schrijf het zo kort mogelijk;
- voltooid deelwoorden die op *-en* eindigen, veranderen niet.

Tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord:

- krijgt vaak *-de*.

Tussenletters:

- gebruik een tussen *-s* als je die hoort;
- gebruik een tussen *-(e)n* als het linkerdeel van een samenstelling alleen een meervoud heeft op *-(e)n*.

Uitzonderingen bij de tussen-(e)n:

- linkerdeel is bijvoeglijk naamwoord of werkwoord;
- linkerdeel is enig in zijn soort;
- linkerdeel heeft geen meervoud;
- linkerdeel heeft een meervoud op *-s*;
- linkerdeel heeft een meervoud op *-s* en *-(e)n*;
- linkerdeel is versterkend.

SCHRIJVEN

Activerende tekst schrijven:

- trek de aandacht;
- wek interesse;
- maak de lezer hebbertig;
- gebruik werkwoorden die een actie uitdrukken.

Activerend taalgebruik:

- spreek de lezer direct aan met *jij* of *u*;
- gebruik zo weinig mogelijk de lijdende vorm;
- schrijf in de tegenwoordige tijd;
- gebruik positieve of overtuigende woorden;
- stel een vraag;
- gebruik de gebiedende wijs.

SPREKEN KIJKEN LUISTEREN

In een discussieprogramma:

- bespreken de deelnemers een onderwerp met elkaar;
- hebben ze verschillende meningen;
- is de informatie die je hoort, daarom meestal subjectief;
- leidt een gespreksleider de discussie;
- vormt de kijker zich een mening over het onderwerp.

HOOFDSTUK

Passen en meten

5

5.1	5.2	5.3	5.4	5.5	5.6	5.7
FICTIE	LEZEN	WOORDEN	GRAMMATICA	SPELLING	SCHRIJVEN	SPREKEN KIJKEN LUISTEREN
- Realistisch argument - Emotief argument - Moreel argument - Open en gesloten einde Fictietaak: creatieve opdrachten bij een gelezen boek	Beknopte samenvatting Leestaak	Vorming van bijvoeglijke naamwoorden	- Werkwoordelijk gezegde - Naamwoordelijk gezegde - Soorten werkwoorden - Volgorde bij redekundig ontleden	- Engelse werkwoorden - Trema - Apostrof - Dicteewoorden: woorden met trema en apostrof	- Werkstuk schrijven - Formuleren: zinsbouw afwisselen Schrijftaak	- Mening geven - Argumenten - Lagerhuisdebat Spreektaak
Bladzijde 178	Bladzijde 184	Bladzijde 190	Bladzijde 194	Bladzijde 198	Bladzijde 201	Bladzijde 205
Digitale opdrachten Audiofragment Fictieverhaal Leestips	Digitale opdrachten Actuele leestaak Audio bij teksten Test jezelf	Digitale opdrachten Flitskaarten Animaties Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Werkbladen schrijven	Digitale opdrachten Video

BASIS

5.8 TAAL- ONDERZOEK 2F	5.9 GEDICHT 3F	EXTRA	OEFENEN	TEST JEZELF	SAMEN- VATTING	TOETS
• Spreektaal • Schrijftaal	• Enjambement	Grammatica Spelling Lezen	Lezen Woorden Grammatica Spelling	Lezen Woorden Grammatica Spelling	De belangrijkste theorie van hoofdstuk 5	Hoofdstuktoets Vaardigheidstoetsen
Bladzijde 208	Bladzijde 210	Bladzijde 212			Bladzijde 216	Toets
Digitale opdrachten	Digitale opdrachten	Oefenen	Digitaal oefenen	Digitale oefentoets		Digitale toets
KEUZE			DIGITAAL OEFENEN			TOETS

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over fictie.

Welke zin hoort bij chronologisch vertellen?

- A De gebeurtenissen worden beschreven in de volgorde waarin ze gebeurd zijn.
- B De schrijver start zijn verhaal aan het eind.

OPDRACHT 2

Lees fragment 1, 2 en 3.

- a Met welke tegenstelling begint fragment 1?
- b Hoe denkt Arvidsjour in fragment 2 over de homoseksualiteit van zijn vader?
- c In fragment 2 beschrijft Arvidsjour Roger Berg als een atypische homo. Waarom doet hij dat? Gebruik in je antwoord het woord vooroordeel.
- d Welke redenen bedoelt Arvidsjour in de zin: *Maar ik heb er zo m'n redenen voor* (eind fragment 2)?
- e Citeer twee zinnen uit fragment 3 die laten zien hoe Arvidsjour denkt over het vertrek van zijn moeder.

OPDRACHT 3

Lees fragment 4 tot en met 9.

- a Wat was voor Arvidsjour de reden om met Indiane de berg te gaan beklimmen?
- b Door welke zinnen weet je dat Arvidsjour het plannetje van Indiane niet meteen doorheeft?
- c Leg uit dat Arvidsjours gevoel voor Indiane wisselt.
- d Bekijk de beoordelingswoorden. Leg steeds uit of het woord bij Indiane of bij Arvidsjour past.
naïef – stoer – wereldwijs – kinderlijk

OPDRACHT 4

Lees het auteursdossier.

- a Zoek op waar *Super* over gaat. Zou je het boek willen lezen? Zeg ook waarom wel of niet.
- b Lijkt de beschrijving van Leesplein je juist? Leg je antwoord uit.
- c Wat zou de lezeres van Leesfeest.nl bedoelen met een erg komisch boek? Leg je antwoord uit met voorbeelden uit de fragmenten.

1 29 juni, 15.33 u.

Het is een fantastische zomer geweest, ook al zijn onze vaders homo geworden. Het was zo warm dat we bijna elke dag konden zwemen. Er zaten massa's vis in onze kolk, en sommige forellen waren zelfs zo groot dat we ze hielden en niet terug in het water gooiden zoals we anders doen. (We gaven ze aan de kat van Lisbeth, zodat onze vaders ze niet zouden bakken, want dan gaat het zo goor ruiken.) We hebben wilde frambozen gegeten en aardbeien gesnaaid bij Dieter. We zijn vaak naar Hojemasen, de Hogemeeuw, gegaan. Dit is het hoogste punt hier. Daar zaten we dan maar wat te zitten en te kijken over het dal, Nordfjordbotn, zonder dat een van ons iets zei. Even voorstellen. Wij, die dit schrijven, zijn: Indiane, twaalf jaar, en Arvidsjour, dertien jaar. We zijn geen stelletje. (En ook al schrijven we dit in het gastenboek van de buiten-wc, we zitten niet samen op de wc, mocht je dat soms denken. We zitten hier gewoon, ieder op onze eigen wc-deksel, om ergens te kunnen zijn nu het regent. In de caravan kunnen we in elk geval niet terecht, want daar zijn onze vaders, en wat zij daar doen, daar willen we liever niet aan denken – en al helemaal niet naar kijken!).

Vriendelijke groet, Arvidsjour (secretaris) en Indiane

2 29 juni, 18.03 u.

Ik ben terug. Nu ben ik alleen. Ik ben teruggeslopen nadat Indiane naar huis was gegaan. Helaas moet ik beslagleggen op het gastenboek. Papa is pas sinds een paar uur homo en voor het geval hij spijt krijgt, kan ik het gastenboek hier niet laten liggen, want dan kan iedereen het te weten komen. Indiane zal het niet begrijpen. Haar vader is al levenslang homo, in elk geval háár leven lang. Zij heeft alle tijd gehad om eraan te wennen. Ik niet.

Als ik het gastenboek had laten liggen, zou iedereen binnen de kortste keren geweten hebben dat papa homo is. Dit is namelijk de beroemdste buiten-wc van Noord-Noorwegen. Er staan foto's van onze wc in *Toilets of Europe*, en hij heeft in het zaterdagmagazine van *Dagbladet* gestaan. Mensen maken speciaal een omweg om hier te komen en er foto's van te maken. Echt waar! We hebben al meerdere toeristen een stop zien maken, om op de buitentrapp met een big smile te gaan poseren, terwijl de vader foto's van het gezin maakt. Al is het gewoon een buiten-wc, meer niet!

Oké, het is best wel een mooie wc. Er is stroom, aan het plafond hangen discobollen en lichtjes die flikkeren in alle kleuren van de regenboog. Aan de wanden hangen foto's van kerels met lang haar en een baard, die eruitzien alsof ze zo zijn weggelopen uit de oude *Planet of the Apes*-films. Als je wilt, kun je een cd-speler aanzetten met discomuziek uit de oertijd. Bovendien is er een plank met tien verschillende parfums en je kunt zelf kiezen met welke je wilt sprayen nadat je daar je ding gedaan hebt.

Roger Berg is echt een druk baasje. Druk druk druk. Hij loopt in huis te timmeren en te schilderen, in zijn ontblote bovenlijf, en drinkt bier, zelfs midden op de dag! Je zou niet denken dat hij homo is. Hij ziet eruit als een echte machoman. Zo eentje die 's zondags naar een voetbalwedstrijd gaat en 's avonds naar de kroeg. Die nooit de afwas doet en koken iets voor wijven vindt. Maar nee, Roger Berg is DOL op koken (ja echt, hij gebruikt dat woord: DOL). Hij maakt Franse dingen klaar die naar schimmel ruiken, en sushi die er spuuglelijk uit ziet, en vroeger zou papa het dan altijd met me eens zijn geweest, maar de laatste tijd eet hij de gekste dingen, als het maar door Roger Berg gemaakt is. Het spijt me dat ik lullige dingen zeg over de man die deze wereldberoemde plee heeft gemaakt en die ook nog eens de eigenaar is van het boek waarin ik schrijf. Maar ik heb er zo mijn redenen voor. Ik denk dat ik bij het begin beginnen moet – shit! Nu komt er net iemand aan, er stopt een auto hierbuiten. Ik moet het boek verstoppen en doen alsof ik zit te schijten. Schrijf later meer.

3 29 juni, 18.36 u.

Wie daarnet kwam en mij onderbrak? Een Zweeds gezin, en alle gezinsleden hadden identieke trainingspakken aan. Ze wilden absoluut in het gastenboek schrijven. Ik móest ter plekke iets verzinnen, en zei dat de wc-rol het gastenboek was. 'Cool, hé!' zeiden ze en nu hebben al die gasten ieder hun eigen groet op de wc-rol gezet. 'Gave plee!' en 'Joepie, fijne plek voor een poepie!' Ik heb een veilige verstopplek voor dit boek gevonden, hier op de wc. Ik zeg never nooit waar!

Maar dus: terug naar het begin...

Papa en ik moesten dit jaar een supergoedkope vakantie zien te vinden. Vroeger gingen we altijd naar het zuiden, logeren in een hotel met zwembad, en een paar keer per dag een ijsje eten. Maar dat was voordat ex-mama iets met haar pilates-trainer kreeg (papa en ik noemen hem Pontius Pilates). Pilates is een gekke vorm van fitness, die erop neerkomt dat je op een opblaasbal moet gaan liggen en je ertegenaan schurken. Daarna moesten we mama uitkopen uit het huis, zodat zij een woning

kon krijgen. Ook al ga ik haar gegarandeerd nooit opzoeken, toch moest ze daar absoluut een kamer voor mij hebben, en toen werd het nog duurder. En wij, de achterblijvers, hadden bar weinig te makken, want papa had geen Pontius Pilates gevonden met een eigen pilatescentrum en een elektrische auto met logo erop. Wij, achterblijvers, zijn: ondergetekende, scholier en middenveldspeler. Papa, leraar met opklimkansen en voetbaltrainer met afgangkansen. En Waldo, reu en trouwe dienaar, die een nogal vreemd gedrag vertoont sinds mama ervandoor is gegaan. Genoeg over mama, ik bedoel ex-mama. Ze heeft er zelf voor gekozen om niet meer mee te doen met dit gezin, en in deze geschiedenis heeft ze toevallig niets in te brengen gehad. Ik moest haar nu alleen even noemen om uit te leggen, waarom we hier, in NordFLUTbotn, vakantie moeten houden waar de enige attractie een plee is!

Papa mocht een oude caravan lenen van iemand op zijn werk. Zijn collega gebruikte hem niet, en dat snap ik best, want het is een behoorlijk belabberd ding, hij stamt op zijn minst uit het vorige millennium. De lamp boven het bed op de zogenaamde slaapkamer waar ik lig doet het niet, in de versleten kussens op de bank zitten gaten, en de wc is kapot. We namen die rammelende, oude kar mee hiernaartoe, en we mochten van Roger

AUTEURSDOSSIER

ENDRE LUND ERIKSEN

Endre Lund Eriksen (Noorwegen, 1977) schreef zijn eerste verhaal toen hij acht jaar was. Zijn eerste boek kreeg in zijn thuisland meteen de prijs voor het beste kinderboek en het werd verfilmd. Twee van zijn boeken zijn vertaald in het Nederlands: *Super* (2011) en *De zomer waarin mijn vader homo werd* (2014). Het laatste is volgens Leesplein 'een boek met een achtbaan van verwarrende gevoelens en vol met liefdesperikelen'. Op Leesfeest.nl vindt een lezeres het boek 'geweldig origineel en erg komisch'.

Berg op het noordelijke weiland staan, op – veel te korte – loopafstand van de beroemdste buitenplee van Noord-Europa. En de reden dat het NordffLUTbotn is geworden, is dat papa hier toen hij klein was elke zomer op vakantie ging, want opa en oma hadden hier een boerderij. (Maar die boerderij werd al jaren geleden verkocht aan een klootzak die Dieter heet.) Alles zag er pikdonker uit. Of pikgrijs, omdat het de eerste dagen zwaarbewolkt was en regende. We zaten de hele tijd sudoku's op te lossen, en we keken samen 'n stuk of drie, vier afleveringen van *The Wire* achter elkaar. Ik speelde op de Nintendo en las elf jaargangen van de *Donald Duck* uit die papa had meegenomen. Mijn voetbal lag onaangeraakt onder de caravan, in een plas die groter en groter werd. En Waldo jankte ongeveer non-stop. Het lukte hem niet om rustig op zijn kleedje te blijven liggen, hij liep onrustig heen en weer, hij at niet, en zelfs als ik hem mee uit wandelen nam, werd hij nog geen haar beter.

'Hij mist mama,' zei papa.

'Wat een mafkees!' zei ik.

Maar toen kwam Indiane.

4 10 juli, 14.31 u.

We hebben pauze op de plek die Indiane de Sinaasappelhoop noemt. Ze heeft sinaasappels meegenomen, we hebben er een met z'n tweeën gedeeld. Tot nu toe geen spoor van onze papa's. Indiane is best oké. Ik mag haar wel. Het is fijn om met haar op stap te zijn. Ze is tof.

5 10 juli, 14.31 u.

Dat laatste schreef ik alleen maar omdat Indiane eraan kwam en over mijn schouder meelas. Nu zeurt ze of ze mag lezen wat ik schrijf. Ik zeg dat het privé is, en zij zegt oké, dan niet, maar voor het geval ze toch een poging doet, ga ik voortaan voorzichtiger zijn met wat ik schrijf.

We zijn nu boven in de bergen, en hebben etenspauze. Indiane heeft 'n stuk of wat superlekkere boterhammen gemaakt, met pindakaas. Mjam. (DIT is echt waar!).

Indiane heeft geen bereik op haar mobieltje, en heeft hem uitgezet om de batterij te sparen. Om een of andere reden heb ik wel bereik.

Nog een klein stukje lopen tot we bij het meer komen waar onze papa's volgens Indiane – zeker weten! – zijn.

6 10 juli, 16.48 u.

Ze zijn niet hier.

We zijn bij het meer, dat groot is en onder in een kleine kom ligt, en er is niemand anders dan zij hier.

'Weet je zeker dat ze hiernaartoe zijn gegaan?' vroeg ik.

Indiane zei dat ze het heel zeker wist. Haar vader gaat hier vaak naartoe om te vissen. Ze denkt dat ze een andere weg naar boven hebben genomen, en misschien eerst naar een ander meer zijn gegaan. Maar ze zegt dat we het beste hier kunnen wachten. Dan wordt het een echte verrassing als ze komen, en supergaaf om de reacties op hun gezichten te zien.

Indiane is begonnen aan het opzetten van haar tent. Moet even vragen waarom.

7 17.45 u.

Het is een belachelijk klein tentje. Het moet een speeltent zijn, er is niet eens plek om behoorlijk languit te liggen. Maar goed dus dat we er niet in hoeven liggen. Indiane heeft hem alleen maar opgezet zodat we een plek hebben om naar binnen te gaan en een beetje af te koelen. De zon is snikheet!

Probeerde papa te bellen toen Indiane achter een struik zat te plassen, maar er is hier geen bereik. Begin een beetje gestrest te raken. Waar zijn ze mee bezig? Maar het wordt geen *Brokeback Mountain*, als ze dat soms denken!

Moet een eindje teruglopen, de berg op, waar nog bereik was, zodat ik hem kan bellen.

8 18.05 u.

Zullen we met elkaar gaan?

Indiane

9 18.46 u.

Help! Indiane heeft me belazerd. Ik liep dus wat verder de heuvel op, tot ik weer signaal kreeg, en toen belde ik papa. En hij zat op de veranda bij Roger en vroeg zich af waar ik was!

Ja, ze hadden inderdaad een bergtocht gemaakt, Roger en hij. Maar op een heel andere berg! En Roger had een briefje voor Indiane geschreven waarop stond dat ze voor het eten weer thuis zouden komen. Nu stond er *nét* gevangen forel in de oven. 'Komen jullie gauw thuis?'

Dit is een valstrik. Ze wilde mij voor zichzelf hebben, ver en hoog in de bergen, zonder ontsnappingsmogelijkheden. En nu heeft ze het ook nog opgeschreven, recht voor z'n raap, zodat er geen twijfel mogelijk is. Ze is verliefd op mij. Godsamme, ik had het boek nooit in mijn rugzak moeten laten liggen, terwijl ik omhoog liep om te bellen. Ze heeft vast massa's gelezen. Maar goed dat ik op de laatste pagina's met opzet alleen maar mooie dingen over haar heb gezegd.

Nu snap ik waarom ze zei dat ik best in mijn eentje in de tent kon gaan zitten om wat te schrijven en na te denken, als ik daar behoefte aan had... Nu denkt ze vast dat als ik straks naar buiten zal komen, zal zeggen: JA. Maar NEE!

Oké, één ding tegelijk.

Na het gesprek met papa liep ik regelrecht terug naar Indiane om haar uit te schelden. Ze was een vuurtje aan het stoken, en had een fles die op champagne leek in het water gelegd om af te koelen! (Het was maar appelcider, gelukkig). Voor ik met mijn tirade op dreef kwam, glimlachte ze naar mij op een supermooie, leuke manier, waardoor het bozige in mij helemaal week werd. Ik probeerde haar nog in de ogen te staren en het bozige uit me te persen, maar ze keek me aan met ogen die leken op die van Waldo als hij met me wil spelen. Vurig, stralend. Ze sloeg haar blik neer en lachte, verlegen, leek wel.

Ze zei dat ze iets moest bekennen. Onze papa's waren een heel andere berg op gelopen, zei ze. En dat wist ze, maar ze wilde zo graag kamperen, en ze dacht dat dit misschien de enige manier was om mij mee te krijgen.

'Jij lijkt namelijk niet zo erg geïnteresseerd in het buitenleven,' zei ze.

'Je hebt gelogen,' zei ik.

En ik was eigenlijk van plan om het luid en boos te zeggen, met uitroeptekens erachter, maar in plaats daarvan werd het zacht en aardig, en bijna een beetje schaapachtig, want om de een of andere reden was mijn mond in een grijns blijven steken.

'We kunnen de berg weer af als je wilt,' zei ze. 'Maar zou het niet leuk zijn om in een tent te overnachten en tot diep in de nacht te liggen kletsen over van alles en nog wat? Zonder te hoeven denken aan die stomme papa's van ons...'

'Het is een beetje koud,' zei ik, want zelfs al stond de zon nog standvastig aan de hemel te schijnen, er zit niet veel fut meer in nu het avond is.

'We hebben toch slaapzakken,' zei Indiane. 'En je mag mijn trui wel lenen.' Ze keek me weer aan met die blik, de blik die glom, zo slim en mooi. Voor zover ik er verstand van had, was ze misschien wel een beetje een stuk?

'Het is nog ver lopen naar beneden, we worden misschien wel bekaf,' zei ze. 'Maar jij mag het zeggen.'

En toen zei ze dus dat ik de tent in kon gaan om wat te schrijven en na te denken – als ik er behoefte aan had.

En hier ben ik nu. Maar wat met die vraag van haar die zwart op wit staat: ZULLEN WE MET ELKAAR GAAN?

Als ik nee zeg, zal ze boos worden, haar spullen pakken en naar huis gaan. Als ik ja zeg, krijg ik snoep, appelcider en chips, en kan ik de hele nacht opblijven. Met haar.

Wat houdt het eigenlijk in om met elkaar te gaan? Frank ging met Nina in mei. Ik geloof niet dat ze zoenden. Ze liepen niet hand in hand. Ze praatten niet met elkaar in de pauzes, alleen een beetje tijdens de lessen, omdat zij pal achter hem zat. Na een paar dagen belde Nina en vroeg of ze bij hem langs mocht komen. Wat ze toen deden, daar heb ik geen idee van, want ik moest wel mooi oprotten voor zij kwam. Een paar dagen later, terwijl we op de PlayStation speelden, zei Frank plotseling dat hij het had uitgemaakt. Ze waren uit elkaar gegroeid, zei hij.

Dus het is niet zeker dat het van die erg grote consequenties heeft als ik ja zeg. Ik kan er makkelijk weer van afkomen. Maar! Ik moet niet vergeten dat Indiane op internet heeft rondgesurft. Op van dié sites, je weet wel. En dat kan invloed op haar hebben gehad. Straks moet ik plotseling bloot zijn samen met haar.

Nu roept ze me, daarbuiten. Ze vraagt of ze het vuurtje moet uitmaken of er meer takken op moet leggen. Als we zo gaan, moet ze het vuur uitmaken, zegt ze. Help! Wat moet ik antwoorden?

Bron: Endre Lund Eriksen, *De zomer dat mijn vader homo werd*

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Verschillende soorten argumenten'.

- Welke drie soorten argumenten zijn er?
- Welke twee soorten kende je al?
- Wat is de mening van de auteur van *De zomer waarin mijn vader homo werd* over homoseksualiteit, denk je? Leg je antwoord uit.
- Bekijk je antwoord bij opdracht 5c. Ben jij het eens met de schrijver? Vertel ook waarom wel of niet.

OPDRACHT 6

Drie stappen interview.

- Werk in een groepje van vier leerlingen: A,B,C en D.
- A stelt vraag 1 aan B, C stelt vraag 1 aan D. Daarna stelt B vraag 1 aan A, en stelt D vraag 1 aan C. Doe hetzelfde met de andere vragen.
 - Heb jij vooroordelen over homo's en lesbiennes?
 - Arvidsjour zegt: 'Papa is pas sinds een paar uur homo.' Kan dat, denk je?
 - Hoe zou jij het vinden als je vader of moeder op latere leeftijd 'uit de kast' zou komen?
- Een leerling uit het groepje leest de vragen nog eens voor. A en B vertellen van elkaar wat ze geantwoord hebben. C en D doen hetzelfde. Hoe goed heb je naar je klasgenoot geluisterd?

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Open en gesloten eind'.

- Welke twee soorten eindes zijn er?
- Geef bij beide eindes ook een eigen voorbeeld.
- Lees tekst 10, de laatste zinnen van *De zomer waarin mijn vader homo werd*. Heeft het verhaal een open of een gesloten einde? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 8

Kijk terug.

- Zou je *De zomer waarin mijn vader homo werd* helemaal willen lezen? Leg je antwoord uit.
- Heeft het lezen van de fragmenten jouw ideeën over homoseksualiteit veranderd? Leg je antwoord uit.

Verschillende soorten argumenten

Als je je mening geeft over een boek, onderbouw je die mening met argumenten. Er zijn verschillende soorten argumenten:

- **realistische argumenten**: vind je de plaats, tijd, gebeurtenissen en omgeving geloofwaardig?
- **emotieve argumenten**: grijpt het boek je aan en leef je mee met de personages?
- **morele argumenten**: ben je het eens met de overtuigingen en ideeën in het boek?

Open en gesloten eind

Een boek kan op twee manieren eindigen:

- een **gesloten einde**: het verhaalprobleem is opgelost. In een romantisch verhaal sluiten de geliefden elkaar weer in de armen en in een detective wordt de dader gevonden.
- een **open einde**: sommige zaken zijn nog niet opgelost. De moordenaar is gevlucht, de geliefden kunnen elkaar niet vinden. Als lezer moet je zelf invullen wat er verder met de verhaalpersonnen gaat gebeuren.

10

Binnenkort begint de middelbare school. Ik zal nieuwe mensen leren kennen, jongens meisjes. Ik zal meer haren krijgen, her en der. Lady zal Waldo's jonkies krijgen. Ik zal naar feesten gaan, en naar de discotheek, ik zal dingen doen die ik nog nooit heb gedaan, met mensen die ik nog nooit heb ontmoet. Ik zal op mijn bek gaan, minstens duizend keer. Nou én? Volgens mij weet ik wel hoe je weer opstaat. Nu moet ik naar Indiane in de tent. Ik heb nog niet helemaal besloten. Misschien wil ik het toch eens oefenen, dat gezoen?

Bron: Endre Lund Eriksen, *De zomer dat mijn vader homo werd*

FICTIETAAK

Kies één van de opdrachten. Neem de uitwerking op in je fictiedossier.

OPDRACHT A

Maak een memoryspel. Werk samen met een klasgenoot.

- 1 Kies een boek uit de paragrafen 'Fictie' van dit jaar.
- 2 Kies tien woorden die voor jullie het best bij het boek passen. Leg uit waarom jullie die gekozen hebben.
- 3 Maak een memoryspel: 10 × 2 dezelfde woorden.
- 4 Maak een mooie achterkant voor de kaarten die bij het boek past.
- 5 Speel jullie memoryspel.

OPDRACHT B

Zelf schrijven.

- 1 'De zomer is geweldig geweest, ook al zijn onze vaders homo geworden,' zo begint *De zomer waarin mijn vader homo werd*. Een originele opening met een grappige tegenstelling.
- 2 Je gaat zelf een originele openingszin bedenken en daar een alinea bij bedenken. Doe het zo:
 - bedenk eerst in grote lijnen een verhaal
 - bedenk een mooie openingszin die ervoor zorgt dat lezers jouw verhaal willen lezen.
 - schrijf de openingsalinea van jouw verhaal.
- 3 Wissel je werk uit met drie klasgenoten en kies samen de beste openingszin.

OPDRACHT C

Gespreksvragen maken bij een boek.

- 1 Kies een boek dat je erg goed vond. Het mag ook één van de fragmenten uit de paragrafen 'Fictie' zijn.
- 2 Stel dat je met iemand gaat praten over het boek. Welke vijf vragen over het boek zou je die persoon dan zeker willen stellen? Schrijf ze op.
- 3 Geef antwoord op je eigen vragen.
- 4 Is er iemand die hetzelfde boek of fragment heeft gekozen? Wissel dan je vragen uit.

OPDRACHT D

Een boekfilmpje maken met soundtrack.

- 1 Kies een boek dat je erg goed vond. Het mag ook één van de fragmenten uit de paragrafen 'Fictie' zijn.
- 2 Schrijf een korte samenvatting van je boek (maximaal 10 regels).
- 3 Kies muziek die goed bij jouw boek past.
- 4 Zoek op internet afbeeldingen die bij het boek vindt passen.
- 5 Maak in YouTube een filmpje door de optie 'een diavoorstelling van foto's' te kiezen.
- 6 Upload je afbeeldingen, zet je soundtrack eronder en laat in het beeld je samenvatting lopen.
- 7 Bekijk elkaars filmpjes. Welk boek wil je gaan lezen?

LEESTIP

Oliver

Edward van de Vendel

De Noorse Oliver is niet gewend om te praten; voetbaljongens praten nou eenmaal niet. Maar als hij na een feestje thuiskomt en zijn leven op z'n kop blijkt te staan, moet hij wel. Zijn vriendschap met Bendik, zijn neef, kan immers niet bestaan zonder dat hij zijn diepste zelf laat zien.

OPDRACHT 1

Wat je al weet of geleerd hebt over 'Lezen'.

- Je hebt al wat ervaring met het samenvatten van teksten. Geef op een vierpuntschaal aan hoe moeilijk je dit onderdeel van begrijpend lezen vindt:
gemakkelijk 1 – 2 – 3 – 4 moeilijk
- Bij welke vakken maak je samenvattingen om de stof te leren?
- Waar heb je meer aan: zelf een samenvatting maken of een samenvatting gebruiken die al gemaakt is? Leg je antwoord uit.
- Welke zinnen in een tekst helpen je de hoofdzaken in een tekst te vinden? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Beknpte samenvatting'.

- Wat is een beknopte samenvatting?
- Wat is een synoniem van *structuur*?
- Wat wordt bedoeld met *een tekst met een vaste structuur*?
- Bedenk bij elke vaste structuur een ander onderwerp als voorbeeld.
- Vergelijk je onderwerpen met die van een klasgenoot. Passen ze bij de structuur?
- Hoe pak je het aan als je een tekst met een vaste structuur wilt samenvatten?
- Bekijk bij elke vaste structuur de vragen die eronder staan. Noteer per structuur bij welke vragen je moet zoeken in de kern van de tekst.
- Hoe kun je een tekst aanpakken die geen vaste structuur heeft?
- Signaalwoorden zijn belangrijk. Stel, je vat twee voor- en twee nadelen samen in een samenvatting over linkshandigheid. Je bent zo begonnen: *Een belangrijk voordeel van linkshandigheid is...*
 - Hoe begin je de zinnen over het resterende voordeel en de twee nadelen? Gebruik verschillende signaalwoorden.
 - Maak een korte verbindingszin als inleiding op de nadelen.

Beknpte samenvatting

Een **beknpte samenvatting** is de samenvatting van een tekst in hoofdzaken.

Om vast te stellen wat de hoofdzaken zijn, maak je gebruik van de **structuur** (= opbouw) van de tekst. Deze aanpak is vooral bruikbaar voor teksten met een **vaste structuur**. Hierin ligt de volgorde van de deelonderwerpen tevoren vast. Maar je kunt de aanpak ook gebruiken voor een tekst die geen vaste structuur heeft.

Zo pak je het aan:

- kijk wat voor structuur de tekst heeft;
- stel de vragen die bij die structuur passen.

Dit zijn vier mogelijkheden, met de vragen die erbij horen.

Tekst met verklaringstructuur

- Welk verschijnsel wordt behandeld? Bijvoorbeeld: *aardbevingen*.
- Wat zijn redenen/oorzaken/verklaringen?
- Welke verklaring is het belangrijkste / meest waarschijnlijk?

Tekst met voor- en nadelenstructuur

- Wat wordt beoordeeld? Bijvoorbeeld: *linkshandigheid*.
- Wat zijn de voordelen? Wat zijn de nadelen?
- Wat is de conclusie?

Tekst met probleem-oplossingstructuur

- Wat is het probleem? Bijvoorbeeld: *de opwarming van de aarde*.
- Wat zijn de oorzaken? Wat zijn de gevolgen?
- Welke oplossing(en) noemt de tekst?

Tekst die geen vaste structuur heeft

- Wat is het onderwerp?
- Wat zijn de deelonderwerpen en wat wordt erover gezegd?

De olievlek van de opgewachte spelersbussen

Door Sjoerd Mossou

- (1) Het verschijnsel is je misschien nauwelijks opgevallen, maar steeds vaker wordt een spelersbus opgewacht door voetbalsupporters. Niet om de boel kort en klein te slaan, dat gelukkig niet. Nee, ze staan daar eensgezind bij elkaar om opheldering te vragen. Sterker nog: ze eisen 5 opheldering.
- (2) Iedere voetbalsupporter heeft zo af en toe recht op een beetje opheldering, vooruit, ik doe daar niet moeilijk over. Je bent gefrustreerd dat die voetballertjes er niets van bakken – en je moet toch ergens heen met je ellende. Dus wat doe je op zulke momenten? Je eist opheldering. 10 Het wachten is alleen nog even op de spelersbus.
- (3) Waar komt dit wonderlijke verschijnsel vandaan? Het moet allereerst verklaard worden als na-aperij. Vroeger bestond het niet. Ik kan me niet herinneren dat ik in mijn fanatiekste tijd als supporter ooit heb overwogen een spelersbus op te wachten. Het fenomeen was simpel- 15 weg nog niet verzonnen. Ergens moet het begonnen zijn, ik weet niet wanneer en waar, maar vanaf dat moment heeft het zich als een olievlek verspreid. Nu hoef je nog maar drie wedstrijdjes te verliezen, of hele volksstammen laten hun babi pangang koud worden, om woedend ten strijde te trekken op hun vrije zondagavond.
- (4) Ooit was trainer Marco van Basten stomverbaasd toen hij verantwoording moest afleggen aan een stel opgefokte capuchonnetjes. Nog maar een paar jaar later, toen het met PSV heel slecht ging, werd Wijnaldum vaker opgewacht door boze supporters, dan dat hij de achter- 25 lijn haalde in wedstrijden. Na elke nederlaag belde hij alvast naar huis. Dat het wat later ging worden.
- (5) De media zijn in belangrijke mate medeschuldig aan de snelle verspreiding. Ieder groepje boze supporters bij een spelersbus, waar ook in Nederland, haalt gegarandeerd de kranten of de televisie. En dat stimuleert weer, want ook in Oss en Helmond willen ze zo onderhand wel 30 eens wat opheldering. Ziedaar de olievlek.
- (6) Er is nog een tweede verklaring: de populaire opvatting 'de club is van ons'. Een theorie die ook ik in mijn tienerjaren heb aangehangen, tot ik erachter kwam dat hij nergens op slaat. Het wil niet tot deze supporters doordringen dat 'de club' misschien wel een beetje 'van ons' is, maar net 35 zo goed van de voorzitter, van de spelers, of van de sponsor. Hij is dus eigenlijk niet van ons, maar van iedereen en van niemand in het bijzonder.
- (7) Ik weet dat het weinig zin heeft, maar ik roep het toch: jongens, hou op met die opgefokte acties, want je lost er helemaal niks mee op! Maar ik vrees dat deze boodschap de supporters boven het capuchonnetje gaat.

Bron: vrij naar *Algemeen Dagblad*

OPDRACHT 3

Lees tekst 1 verkennend.

- Tekst 1 heeft een verklaringstructuur. Wat is het onderwerp?
- Hoeveel verklaringen staan er in de tekst?
- Noteer in welke alinea's een verklaring begint.

OPDRACHT 4

Lees tekst 1 nauwkeurig.

- Noteer twee vragen die je nodig hebt om de inleiding en de kern samen te vatten: een vraag over alinea 1; en een vraag over alinea 2-6.
- De slotalinea bevat een advies van de schrijver. Welke vraag kun je dus over deze alinea stellen?
- Noteer de kernzinnen die je nodig hebt voor het antwoord op de vraag over alinea 2-6.
- Welke twee alinea's zijn geen hoofdzaak en kun je overslaan als je de tekst moet samenvatten?

OPDRACHT 5

Een beknopte samenvatting maken.

- Vat tekst 1 samen in maximaal 90 woorden.
 - Gebruik de drie vragen die je hebt genoteerd bij opdracht 4a en b.
 - Gebruik voor de toelichting bij een kernzin niet meer dan twee zinnen.
- Werk met een klasgenoot en kijk elkaars samenvatting na. Klopt de inhoud met wat in tekst 1 staat? Wat kan eruit? Is de samenvatting goed leesbaar?
- Wat heb je van elkaar geleerd?

OPDRACHT 6

Vragen over details.

- Wat bedoelt de schrijver met het woord *olievlek* in de titel en alinea 5?
- Wie bedoelt de schrijver met *capuchonnetjes* in r. 21 en waarom noemt hij ze zo?
- Waarnaar verwijst *deze* (r. 39)?
- Welke uitdrukking herken je in de slotzin?
- Wat vreest de schrijver dus volgens de slotzin?

OPDRACHT 7

Woordenschat tekst 1.

- Wat betekent *eensgezind* (r. 4)?
- Welke betekenis past volgens jou het best bij *opheldering* (r. 4)? Kies uit: *duidelijkheid* – *uitleg* – *oplossing*.
- Zoek en noteer twee synoniemen van *na-aperij* (r. 12).
- Welk synoniem van *fenomeen* (r. 14) staat in alinea 1?
- Wat is de betekenis van *gegarandeerd* in r. 28?

OPDRACHT 8

Stel, je bent een boze supporter, want je club heeft voor de vierde keer verloren. Thuisgekomen, lees je tekst 1.

- Schrijf trillend van woede de tekst van een WhatsApp voor het *Algemeen Dagblad*, bedoeld voor de schrijver van tekst 1. Maak gehakt van zijn verklaringen (kijk in je samenvatting!) en vertel die nepjournalist in ongezouten bewoordingen waarom jij wel degelijk het recht hebt om de spelers om opheldering te vragen. Vijf, zes zinnen is genoeg.
- Je boosheid is een beetje bekoeld en je besluit je tekst te herschrijven. Breng dezelfde boodschap over als bij opdracht 8a, maar nu in heel beleefde termen.
- Bepaal in groepjes van vier wie de sterkste combinatie van teksten heeft gemaakt.
- De groepswinnaars lezen hun teksten voor.

OPDRACHT 9

Lees de leertekst 'Van hoofdzaken naar samenvatting'.

- Heb je in je samenvatting van tekst 1 volledige zinnen gebruikt?
- Op welke manier(en) heb je ervoor gezorgd dat je samenvatting van tekst 1 een goedlopend geheel is?

Van hoofdzaken naar samenvatting

Je samenvatting moet te begrijpen zijn voor iemand die de tekst niet kent. Daarom moet je van de hoofdzaken altijd een goedlopend geheel maken:

- gebruik volledige zinnen;
- zorg voor duidelijke tekstverbanden tussen zinnen en alinea's, bijvoorbeeld door signaalwoorden en/of verwijswwoorden te gebruiken.

2

Ganzenplaag

- (1) Dat er in Nederland nog wilde vogels zijn die het goed doen, is een wonder. Zelfs weinig eisende kostgangers als kraaien, mussen, spreeuwen en meeuwen gaan achteruit. Maar ganzen zijn een uitzondering. Zij zijn in de loop der jaren zozeer in aantal
5 toegenomen dat je gerust van een ganzenplaag kunt spreken.
- (2) Dat de ganzenpopulatie zo is gegroeid, komt allereerst omdat ganzen al jarenlang worden beschermd. Vroeger waren er veel minder. Ze werden in binnen- en buitenland bejaagd, waardoor hun
10 aantal heel beperkt bleef. Maar toen kwam de bescherming op gang en werd in diverse landen de ganzenjacht gestaakt.
- (3) De tweede oorzaak is dat het landschap in de overwinterings-gebieden is veranderd. Het mozaïek van weiljes, hooilanden, zomertarwe, gerst, rogge, korrelmaïs en vele andere gewassen
15 veranderde in een egaal landschap van Engels raaigras of akkers met wintertarwe, suikerbieten, aardappels en snijmaïs. En laten ganzen nou gek zijn op Engels raaigras, tarwe en bietenresten. Ons platteland is kortom een grote ganzen-vetmesterij geworden.
- (4) Dat blijft niet zonder gevolgen. Ganzen veroorzaken vooral veel schade aan gewassen, maar tasten ook natuurgebieden aan.
20 Boeren voelen de schade steeds meer in de portemonnee. Zo moeten ze zelf voer aankopen voor hun koeien, omdat ganzen enorme hoeveelheden gras eten. Sommige veehouders zijn daardoor jaarlijks tienduizenden euro's kwijt. Ze krijgen wel een tegemoetkoming, maar die is amper de helft van de werkelijke schade.

(5) De ganzenoverlast wordt op diverse manieren bestreden. De meest gebruikte maatregel is het jagen op ganzen om ze af te schieten. Dit heeft echter alleen effect als elk jaar een groot deel van de populatie wordt geschoten. Omdat het tot nu toe maar op beperkte schaal is toegestaan, is het resultaat van deze methode minimaal.

(6) Een andere maatregel is nestbeheer. Dit houdt in dat de ganzen-eieren worden bewerkt, zodat ze niet meer kunnen uitkomen. Hierdoor blijft de populatie op peil en komen er geen nieuwe ganzen bij. Bij nestbeheer worden er géén gansjes-in-wording gedood: het ei wordt behandeld wanneer de dooier nog tot
35 ontwikkeling moet komen. Maar ook deze aanpak biedt weinig soelaas. Ze is niet effectief bij grote populaties, omdat nooit alle nesten worden gevonden, waardoor er toch veel eieren uitkomen. En op de lange termijn is het geen oplossing omdat je dit elk jaar moet herhalen.

(7) Voorlopig zijn we daarom nog niet van de ganzenoverlast verlost.

Bron: naar www.dijksterhuis.nl/wbesusterengraetheide.nl

OPDRACHT 10

Lees tekst 2 verkennend.

- a Noteer het onderwerp van tekst 2.
- b Wat is de kernzin van de inleiding?
- c Lees alle beginsinnen van alinea 2-6 en van alinea 5 ook de tweede zin. Wat is de vaste structuur van tekst 2?

OPDRACHT 11

Lees tekst 2 nauwkeurig.

- a Stel jezelf vier vragen die je nodig hebt om tekst 2 samen te vatten: over alinea 1; over alinea 2-3; over alinea 4; en over alinea 5-6.
- b Gebruik steeds de kernzin als je een alinea samenvat (hoeft niet letterlijk) en licht die toe met alleen het belangrijkste.
 - Probeer het uit op alinea 2, samen met een klasgenoot.
 - Gebruik niet meer dan 15 woorden. Ga net zo lang door tot je dit gelukt is.

OPDRACHT 12

Een beknopte samenvatting maken.

- a Vat tekst 2 samen in maximaal 135 woorden. Gebruik de vier vragen die je hebt genoteerd bij opdracht 11a.
- b Werk met een klasgenoot en kijk elkaars samenvatting na. Let op dezelfde dingen als in opdracht 5b. Schenk speciaal aandacht aan de wijze waarop de toelichtingen bij de kernzinnen zijn samengevat.

OPDRACHT 13

Woordenschat.

- a Geef een omschrijving van *populatie* (r. 6).
- b Leg de tegenstelling uit tussen *het mozaïek van...* en een *egaal landschap* in alinea 3.
- c Noteer een synoniem van *amper* (r. 24).
- d Wat is de betekenis van *minimaal* (r. 29)?
- e Wat betekent *biedt weinig soelaas* (r. 35-36)?
- f Wanneer noem je een aanpak *niet effectief* (r. 36)?

OPDRACHT 14

Lees tekst 3 verkennend.

- Wat is het onderwerp van tekst 3?
- Noteer de vijf deelonderwerpen van tekst 3. Gebruik de tussenkopjes, de beginsinzen van alinea 2-10 (van alinea 5 ook de tweede zin) en de slotalinea.

OPDRACHT 15

Lees alinea 1 tot en met 6 nauwkeurig.

- Wat is de kernzin van alinea 1?
- Welke vraag kun je stellen over alinea 2-4 als je tekst 3 gaat samenvatten?
- Leg uit dat alinea 2, 3 en 4 op dezelfde manier zijn opgebouwd.
- Welke zinnen gebruik je zeker in je samenvatting?
- Leg uit dat de tweede zin van alinea 5 de kernzin is van alinea 5 en 6.
- Welke vraag kun je stellen over alinea 5-6?
- Waarom kun je zien dat de toelichting bij de kernzin van alinea 5 uit twee delen bestaat?
- Wat voor soort uitleg staat er in de toelichting?

OPDRACHT 16

Een beknopte samenvatting maken.

- Vat alinea 1-6 samen in maximaal 90 woorden. Gebruik je antwoord op opdracht 15a en de vragen die je hebt bedacht bij opdracht 15b en f.
- Werk met een klasgenoot en vergelijk jullie samenvatting. Geef elkaar een cijfer voor drie onderdelen en licht elk cijfer toe: 1 de omvang (woorden tellen); 2 de inhoud (klopt die met de tekst?); 3 de leesbaarheid.

OPDRACHT 17

Lees alinea 7 tot en met 11 nauwkeurig.

- Stel jezelf drie vragen die je nodig hebt om de alinea's samen te vatten: over alinea 7-8, over alinea 9-10 en over alinea 11.
- Uit hoeveel delen bestaat de toelichting bij de kernzin in alinea 7-8 en die in alinea 9-10?
- Wat voor soort uitleg staat er in de toelichting?

Het programma dat nooit stopt

- Zet een aantal mensen in een huis die met elkaar moeten leven zonder contact met de buitenwereld, terwijl ze gevolgd worden door camera's: dat was het programma-idee dat de basis was van *Big Brother*. In 1999 ging het van start vanuit wooncontainers in Almere. Het is het succesvolste Nederlandse televisieformat ooit: het is intussen in vijftig landen uitgezonden. En het is nog lang niet versleten.

Redenen voor het succes

- Een belangrijke reden voor de populariteit van het programma is dat de privacy van de deelnemers is opgeheven. Heel wat kijkers scheppen er blijkbaar genoeg in om met hun neus bovenop het privéleven van anderen te zitten en getuige te zijn van gedrag dat eigenlijk niet voor publieke vertoning is bedoeld.
- Een andere reden voor het succes is dat het programma in de kern wel hetzelfde is gebleven, maar dat het allang niet meer de reality-show is van het begin. Die was bevolkt met heel 'gewone' mensen die lang niet allemaal interessant waren en wat ze uitvoerden, werd voor een groot deel aan hen zelf overgelaten. Het programma van nu is veel nadrukkelijker geregisseerd. De deelnemers zijn geselecteerd op hun persoonlijkheid en bewust worden er heel verschillende karakters gecombineerd. Daarnaast kunnen de deelnemers niet maar een beetje hun eigen gang gaan, maar moeten ze allerlei opdrachten uitvoeren.
- Een derde reden is dat het programma geleidelijk een 'gewoon' programma is geworden. 'Gewoon' wil in dit geval zeggen dat het in de landen waar elk jaar weer een nieuwe editie van start gaat, niet meer beschouwd wordt als een uitzonderlijk evenement, dat alleen geslaagd mag heten als de kijkcijfers heel hoog zijn. Het is een 'gewoon' programma en daarvoor hoeven de kijkcijfers niet zo hoog te zijn. En dus houdt het programma het in die landen veel langer vol.

Nederland

- Dat de kern van het programma overall hetzelfde is, wil niet zeggen dat er geen verschillen bestaan tussen de landen waar het wordt uitgezonden. In Nederland, dat als eerste land *Big Brother* uitbracht, was het succes beperkt. Deskundigen zeggen dat dit kwam omdat de deelnemers 'gewone' mensen waren. Te gewoon, waardoor de belangstelling voor het programma al snel verminderde.

- (6) Daar kwam bij dat het format bij ons nooit een ‘gewoon’ programma is geworden. De makers bleven het zien als een groot evenement, dat
40 minstens twee miljoen kijkers moest trekken. Daarom is het vroegtijdig gestopt: al na zes seizoenen is de stekker eruit getrokken.

Engeland

- (7) In Engeland is *Big Brother* wel al jaren een succes. Dat komt allereerst door de grote aandacht die media eraan besteden. Al voor een
45 nieuwe editie begint, schrijven de tabloids kolommen vol opgewonden verhalen en daar gaan ze daarna mee door. De online-media volgen met lijstjes van de beste en de slechtste BB-momenten. Zelfs de kwaliteitskranten komen met columns en recensies, al zijn die veel kritischer van toon. Ze staan vooral bol van verbazing en
50 afschuw over de aandacht zoekende narcisten.
- (8) Daarnaast smullen de kijkers van de controverses die het programma oproept. De omroep waarschuwt al tevoren voor het taalgebruik en de volwassen (= niet voor kinderen bestemde) gesprekken en onvermijdelijk ontstaat daarover dan discussie. En juist door die
55 controverses lopen de kijkcijfers verder op.

Verenigde Staten

- (9) Ook in de VS is *Big Brother* een enorm succes, want het loopt daar al vanaf 2000. Dat heeft zeker te maken met de formule die na jaren zoeken is gekozen. De deelnemers krijgen opdrachten en moeten
60 een uitdaging aangaan: ze moeten proberen Hoofd van het Huis te worden. Het Hoofd krijgt meer luxe dan de anderen en mag bewoners nomineren om weg te stemmen.
- (10) Voor de Amerikaanse kijkers is *Big Brother* het model geworden voor dit tv-genre. Ze blijven er trouw aan, waarschijnlijk door de
65 vele competitie-elementen. Tot nog toe delft elke nieuwe concurrent het onderspit.

Andere landen

- (11) De voorbeelden hierboven zijn uit te breiden met vele landen, die allemaal laten zien dat het programma nog lang niet is versleten. Er
70 komen zelfs nieuwe landen bij. Onlangs nog heeft China het format aangekocht en dat betekent dat nu ook zo’n half miljard Chinezen kennis gaan maken met het succesvolste Nederlandse tv-format ooit.

Bron: vrij naar *NRC Handelsblad*

OPDRACHT 18

Een beknopte samenvatting maken.

- a Vat alinea 7-11 samen in maximaal 105 woorden.
- Gebruik de drie vragen die je hebt genoteerd bij opdracht 17a.
 - Gebruik je antwoorden op opdracht 17b en c.
 - Zorg dat de samenvatting goed aansluit op je samenvatting van alinea 1-6.
- b Werk met een klasgenoot en vergelijk jullie samenvatting. Geef drie cijfers zoals bij opdracht 16b.

OPDRACHT 19

Woordenschat. Kijk eerst in de context, zoek zo nodig op internet of in je woordenboek

- a Wat is een *televisieformat* (r. 5)?
- b Geef een omschrijving van *privacy* (r. 9).
- c Wat is een *realityshow* (r. 14-15)?
- d Welk synoniem van *editie* (r. 25) past hier? Kies uit: *uitgave* – *druk* – *aflevering*.
- e Wat is een *tabloid* (r. 45)?
- f Wanneer noem je iemand een *narcist* (r. 50)?
- g Wat is een *controverse* (r. 55)?
- h Wat betekent *iemand voor iets nomineren* (r. 62)?

OPDRACHT 20

Kijk terug.

- a Noteer voor jezelf drie dingen.
- Welke aanpak is in deze paragraaf aanbevolen?
 - Kon je er in de opdrachten mee uit de voeten? Leg je antwoord uit.
 - Leg uit hoe nuttig je deze paragraaf vond.
- b Vind je deze aanpak bruikbaar voor het leren van zaakvakken? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over de vorming van woorden.

- Hoe worden nieuwe werkwoorden gevormd?
- Hoe worden nieuwe zelfstandige naamwoorden gevormd?
- Hoe denk je dat nieuwe bijvoeglijk naamwoorden worden gevormd?
- Leg uit dat kennis van de woordvormingsregels je helpt bij het spellen van een woord.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- Moeten we dit fenomeen importeren en hier in Nederland ook massaal met mondkapjes gaan rondlopen als we verkouden zijn?* Geef antwoord op deze vraag. Formuleer je mening en geef een argument. Gebruik minstens vijftig woorden.
- In China worden ook veel mondkapjes gedragen. Daar heeft het als doel jezelf te beschermen tegen luchtvervuiling en smog. Zou jij een mondkapje dragen als de lucht in Nederland zo vervuild was als de lucht in grote steden in China? Gebruik minstens drie woorden uit 'Woorden 1'.
- In Nederland droegen eerst chirurgen een mondkapje. Later kwamen daar verpleegkundigen, tandartsen en mondhygiënisten bij. Nog later tatoeëerders en schoonheidsspecialisten. Hoe zou jij het vinden als jouw kapper een mondkapje zou dragen? Formuleer je mening. Gebruik hierbij minstens drie woorden uit 'Woorden 1'.

OPDRACHT 3

Lees tekst 2.

Een mondkapje dragen als je verkouden bent is een vorm van *sociaal verantwoordelijk* gedrag. Dit niet doen vinden Japanners *asociaal*. Welke betekenis van sociaal uit tekst 2 past bij *sociale verantwoordelijkheid* en welke bij *asociaal*?

1

Verkouden? Draag een mondkapje!

Wanneer je in Japan over straat loopt, valt het je geleidelijk op dat veel Japanners een mondkapje dragen. Vooral in grote steden zie je gegarandeerd overal in de menigte identieke witte vierkantjes op en neer deinen. En in tegenstelling tot wat veel mensen denken, zijn de mondkapjes *niet* bedoeld om jezelf te beschermen.

Sociale verantwoordelijkheid

De meeste Japanners die een mondkapje dragen, zijn zelf verkouden (of voelen zich op z'n minst belabberd) en proberen heel eensgezind iedere verdere besmetting te beperken. Het is heel normaal om bij de geringste verkoudheid de hele dag met een mondkapje rond te lopen. Sterker nog, het is eigenlijk nogal controversieel als je dit niet doet bij een verkoudheid of een licht griepje. Japanners vinden dit asociaal.

Wat vind jij?

Moeten we dit fenomeen importeren en hier in Nederland ook massaal met mondkapjes gaan rondlopen als we verkouden zijn?

Volgens mij biedt dit weinig soelaas want we zijn gewoon minder schoon dan de Japanners. Zo zie ik hier in Nederland bijvoorbeeld regelmatig iemand het toilet verlaten zonder dat hij de handen wast.

Bron: japan.blog.nl

2

Sociaal

Sociaal (bijv. naamw.)

1) die of dat verband houdt met de samenleving
Voorbeelden: 'sociale hervormingen doorvoeren',
'Tot de sociale media behoren sociale netwerksites zoals Instagram, Facebook en Twitter.'

Synoniem: maatschappelijk
sociaal werk (het helpen van mensen met maatschappelijke en financiële problemen)

2) als je gevoel hebt voor wat anderen willen of denken
Voorbeeld: 'je sociaal gedragen'
Antoniem: asociaal

Bron: www.woorden.org

WOORDEN 1

belabberd	beroerd, ellendig
beperken	ergens een grens aan stellen, kleiner/minder maken
controversieel	omstreden, dat wat tegenspraak oproept
op en neer deinen	rustig op en neer gaan (wordt vooral van schepen gezegd)
eensgezind	van gelijke mening, met dezelfde bedoeling
fenomeen	(opvallend) verschijnsel, iets (bijzonders) wat zich voordoet
gegarandeerd	zeker, waar je niet aan twijfelt
geleidelijk	langzaam maar zeker
identiek	dezelfde, hetzelfde
soelaas bieden	uitkomst bieden, oplossing geven

3

Train je stad!

Citytrainers zijn jonge mensen, die er genoegen in scheppen te sporten en tegelijkertijd een positieve bijdrage te leveren aan hun stad en wijk. Ze zijn tussen de 14 en 21 jaar en hebben met succes de cursus 'Ik train mijn stad' gevolgd. Citytrainers organiseren sportieve evenementen en attracties waarbij de adrenalinestoot de deelnemers goed op dreef helpt. Dit doen ze in hun eigen wijk, met en voor hun vrienden, klasgenoten en burens. Bij Citytrainers gaat het niet om (top)sporttalenten, maar om jongeren die het talent hebben om voor een groep te staan, iets over kunnen brengen aan leeftijdgenoten, het goede voorbeeld zijn en zichzelf kunnen en willen ontplooien. Met Citytrainers blijft het sportieve karakter van de stad op peil! Verschillende gemeenten zijn al als Citytrainercity genomineerd, onder andere 's-Hertogenbosch, Tilburg en Amersfoort.

Bron: naar citytrainer.nl en breda-actief.nl

OPDRACHT 4

Oefenen met de woorden van 'Woorden 1'. Vul het juiste woord in.

Wat een ... restaurant! De bediening was onattent, de cola zonder prik en de pasta te zoet om nog te kunnen eten. In de soep ... gele vlokjes die ... hun kleur verloren. Volgens de ober was deze substantie ... aan kaas. Het merkwaardige ... leek meer op plastic en smaakte daar ook naar. Om de teleurstelling enigszins te ... namen we een ijsje toe. Helaas kon de veel te laat geserveerde dame blanche geen Wij waren voor één keer ...: hier komen we ... nooit meer!

OPDRACHT 5

Werk in tweetallen. Oefenen met de woorden van 'Woorden 1'.

- Kijk goed naar de betekenissen van de woorden *controversieel*, *eensgezind* en *identiek*. Leg om beurten in je eigen woorden uit wat deze woorden met elkaar te maken hebben. Vul elkaar aan.
- Schrijf ieder met elk woord van opdracht 5a een zin waaruit de betekenis duidelijk blijkt.
- Wissel de zinnen uit en verbeter elkaar zo nodig.

OPDRACHT 6

Oefenen met de woorden van 'Woorden 1'.

- Helaas pindakaas, dat bood geen soelaas!* Een rijmpje helpt je het woord te onthouden. Hoeveel rijmwoorden op *soelaas* kun je vinden?
- Maak nu zelf een rijmpje met *soelaas* of een ander woord uit 'Woorden 1'. Draag het voor aan de klas als je er echt tevreden over bent.

OPDRACHT 7

Lees tekst 3. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 2'.

- De uitdrukkingen *op dreef zijn* en *op peil blijven* komen uit de scheepvaart. Zoek de letterlijke betekenis van deze uitdrukkingen op.
- Het woord *ontplooien* is hier figuurlijk gebruikt. Kijk goed naar het woord: het voorvoegsel en het grondwoord. Wat betekent *ontplooien* letterlijk?

OPDRACHT 8

Lees tekst 4. Zoek onderstreepte woorden op in 'Woorden 2'.

- a Hoe oud is de jongste leraar, trainer of coach die jij kent?
- b De Citytraining leerde hem dat het gedrag van de kinderen eigenlijk altijd een consequentie was van zijn eigen gedrag. Geef een voorbeeld uit je eigen leven waarbij gedrag van een ander een consequentie was van jouw gedrag.
- c Welk alternatief zou een tennisleraar kiezen als er geen baan vrij was? Kies uit:
 - 1 De backhand oefenen tegen de muur van de kleedhokken.
 - 2 Voetballen bij de voetbalclub aan de overkant.

OPDRACHT 9

Leren door te associëren.

- a Heb je wel eens een 'Rots en Water'-training gedaan of ken je iemand dat gedaan heeft?
- b Is standvastig meer rots of meer water, vind je? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 10

Werk in duo's. Maak een quiz voor een ander duo met de woorden van 'Woorden 1' en 'Woorden 2'.

- a Bedenk tien quizvragen met telkens vier mogelijke antwoorden: A, B, C of D.
- b Vraag ten minste twee keer naar een synoniem. Bijvoorbeeld:
Geef een synoniem voor belabberd.
A ontroerd
B belazerd
C beroerd
D leeggelopen
- c Vraag ten minste twee keer naar een tegenstelling.
- d Schrijf ten minste twee keer een zin waarin een woord is weggelaten. Het woord dat je moet invullen, is een van de vier antwoorden.
- e Wissel de quizzen uit met een ander duo en maak elkaars quiz.
- f Hoeveel vragen hebben jullie goed?
- g Vonden jullie de quiz die jullie maakten van goede kwaliteit of ontdekten jullie er nog een foutje in?

4

Citytrainer aan het woord

De jonge Lex Timmermans was nog net 13 jaar toen hij zich aanmeldde en daarmee de jongste deelnemer aan het Citytrainersproject.

'De kinderen luisterden steeds beter'

Lex kreeg de kans een paar maanden lang 3 uur per week les te geven aan kinderen van zijn tennisclub. Dit had hij nog nooit eerder gedaan. De kinderen waren slechts twee tot drie jaar jonger dan Lex. De Citytraining leerde hem dat het gedrag van de kinderen eigenlijk altijd een consequentie was van zijn eigen gedrag. 'Ik leerde hoe ik voor een groep moest staan en deed dat met steeds meer zelfvertrouwen. Ook buiten de trainingsuren, thuis en op school, werd ik standvastiger.'

'Vaardigheden die je overal kunt gebruiken'

Op de vraag wat Lex vooral geleerd heeft tijdens het Citytrainersproject beginnen zijn ogen te glinsteren. 'Ik heb complimenten leren geven en geleerd dat als iets me niet zint, ik dat sneller aangeef. Of hoe je de oefening die je bedacht hebt tot een echt goed uitvoerbare oefening maakt. Dat je checkt of het materiaal ook beschikbaar is en alvast een alternatief bedenkt dat ook werkt!' Lex legt ook uit dat je leert denken vanuit degene die naar jou moet luisteren en vooroordelen opzij te schuiven.

Bron: naar www.s-port.nl

WOORDEN 2

alternatief	andere mogelijkheid die even geschikt is
attractie	iets waar je naartoe gaat om je te vermaken
consequentie	gevolg
op dreef zijn	goed en enthousiast bezig zijn
ergens genoegen in scheppen	iets tevreden en met plezier doen
nomineren	benoemen; kandidaat stellen
zich ontplooien	zich ontwikkelen
op peil blijven	op een goed niveau blijven
standvastig	als je iets volhoudt en niet opgeeft
vaardigheid	de mate waarin je iets kunt, behendigheid, bedrevenheid, bekwaamheid

Vorming van bijvoeglijke naamwoorden

Veel bijvoeglijke naamwoorden zijn een afleiding van of een samenstelling met een zelfstandig naamwoord, een bijvoeglijk naamwoord of een werkwoord.

Het grondwoord zegt waar het om gaat. Elk woorddeel en/of los woord dat eraan is vastgeplakt, geeft een extra betekenis.

vormingsregel	bijvoeglijk naamwoord
zelfstandig naamwoord + bijvoeglijk naamwoord	<i>metershoog, tomatrood, watervlug, belastingvrij, sfeervol</i>
bijvoeglijk naamwoord + bijvoeglijk naamwoord	<i>dolblij, hoogzwanger, lichtblauw, bleekroze, zachtgeel, zoetzuur</i>
zelfstandig naamwoord + werkwoord	<i>brandwerend, noodgedwongen, energie-besparend, handgemaakt</i>
werkwoord + bijvoeglijk naamwoord	<i>drijfmat, knalroze, roestvrij, piepjong, knettergek, snikheet</i>
zelfstandig naamwoord + achtervoegsel	<i>stormachtig, kattig, zanderig, muzikaal, ademloos, schools</i>
voorvoegsel + bijvoeglijk naamwoord	<i>ondiep, asociaal, anti-Frans, hypernerveus, oersaai</i>
bijvoeglijk naamwoord + achtervoegsel	<i>grijsachtig, viezig, stoerderig, langzaam, ziekelijk</i>
werkwoord + achtervoegsel	<i>vergeetachtig, begrijpelijk, hebbertig, breekbaar, waakzaam</i>

5

Wat een golven! Metershoge golven!

Er stond een *flinke storm!*

Bron: Geronimo Stilton

OPDRACHT 11

Oefen de woorden van 'Woorden 1' en 'Woorden 2'. Echt onthouden doe je ze het best met je eigen strategie. Welke onthoudstrategie past bij jou?

Ik leer woorden door:

- A ze al lopend, klappend in mijn handen, tikkend op de tafel, klikkend met mijn pen te stampen
- B te bekijken volgens welke regels ze gevormd zijn
- C ze voor te dragen, te zingen, te laten rijmen
- D ze te gebruiken in zinnen, gesprekken of verhalen
- E ze te tekenen en te kleuren
- F ze te sorteren op woordsoort, op alfabet, op onderwerp of in een woordweb

OPDRACHT 12

Lees de leertekst 'Vorming van bijvoeglijke naamwoorden'.

- a Welke van de genoemde regels vormen samenstellingen en welke vormen afleidingen?
- b Aan de hand van welke woordvormingsregels zijn deze bijvoeglijke naamwoorden gevormd?
 - 1 kinderachtig 5 ijskoud
 - 2 knalblauw 6 superleuk
 - 3 slaafs 7 zwartwit
 - 4 erfelijk 8 adembenemend

OPDRACHT 13

Een leuke manier om de betekenis van een woord te verduidelijken is een sprekende letterlay-out. Je vindt voorbeelden in tekst 5.

- a Kies met de klas een tekst uit en verdeel de alinea's. Typ je stukje over en laat (veel) witruimte op de plaatsen waar je een bijvoeglijk naamwoord wilt tekenen.
- b Print de pagina en teken de letters op zo'n manier dat de betekenis zichtbaar is. Wees creatief!
- c Voeg alle pagina's in volgorde samen tot een boek.

OPDRACHT 14

Kijk terug.

- a In hoofdstuk 3, 4 en 5 heb je geleerd over de regels van de woordvorming. Helpen deze regels jou al bij het leren van woordbetekenissen?
- b Helpen ze bij het leren van woorden voor Frans?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over grammatica. Benoem de onderstreepte woorden.

- Een vrouw uit New York trouwde de afgelopen jaren met tien mannen.
- Steeds trouwde die vrouw weer in een ander district.
- Ze was in 2002 zelfs zes keer de bruid.
- Haar polygamie begon uiteindelijk toch op te vallen.
- Haar mannen kwamen steevast uit andere landen.
- Die vroegen meteen na het eten van de bruidstaart een verblijfsvergunning aan.
- Hopelijk vindt ze ooit nog eens haar grote liefde.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde'.

Leg met voorbeelden uit of de stellingen kloppen.

- In een werkwoordelijk gezegde staat altijd een werkwoord met een duidelijke betekenis.
- In een werkwoordelijk gezegde kan ook een werkwoord staan zonder duidelijke betekenis.
- Een naamwoordelijk gezegde bestaat alleen uit werkwoorden.
- Het naamwoordelijk gezegde krijgt betekenis door de aanvulling.

OPDRACHT 3

Noteer het belangrijkste werkwoord en geef aan of het een duidelijke betekenis heeft.

- In Schotland belt elke 21 minuten iemand een ambulance.
- Mensen worden steeds vaker agressief tegenover ambulancebroeders.
- Die mensen zijn dan vaak dronken.
- Dit probleem lijkt steeds groter te worden.
- Schotse politici willen daarom aparte herstelcentra voor dronken patiënten laten bouwen.
- Zou dat de ambulancebroeders soelaas bieden?

ZINSDLEN

Het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde

Een gezegde is compleet als het een duidelijke betekenis heeft. Daarvoor moet je in een zin altijd kijken wat het **belangrijkste werkwoord** is. Heeft dit werkwoord een duidelijke betekenis, dan zijn alle werkwoorden samen het **werkwoordelijk gezegde**.

Julia heeft haar vriendinnen hartelijk begroet.

belangrijkste werkwoord: *begroet*; duidelijke betekenis? Ja!

werkwoordelijk gezegde (alle werkwoorden): *heeft begroet*

Er zijn ook zinnen waarin het belangrijkste werkwoord geen duidelijke betekenis heeft. Dan moet je bij de werkwoorden een aanvulling zoeken die iets zegt over het onderwerp. Omdat in die aanvulling meestal een bijvoeglijk of zelfstandig naamwoord staat, heet dit gezegde het **naamwoordelijk gezegde**.

De spreekbeurt is een groot succes geworden.

belangrijkste werkwoord: *geworden*; duidelijke betekenis? Nee!

naamwoordelijk gezegde (alle werkwoorden + aanvulling):

is een groot succes geworden

Weet je niet zeker of een werkwoord een duidelijke betekenis heeft? Zet dan onderwerp + werkwoorden achter elkaar: *de spreekbeurt is geworden*. Dit heeft geen betekenis, je moet iets toevoegen om het gezegde betekenis te geven.

Hoe vind je het gezegde? Gebruik altijd deze stappen.

- Zoek pv en andere werkwoorden in de zin.
- Stel de vraag: heeft het belangrijkste werkwoord een duidelijke betekenis?
- Zo ja, dan zijn de werkwoorden samen het werkwoordelijk gezegde.
- Zo nee: zoek een aanvulling bij de werkwoorden die iets zegt over het onderwerp. Werkwoorden + aanvulling zijn samen het naamwoordelijk gezegde.

WOORDSOORTEN

Soorten werkwoorden 1

Werkwoorden kun je in drie soorten verdelen: zelfstandige werkwoorden, hulpwerkwoorden en koppelwerkwoorden.

Een **zelfstandig werkwoord (zww)** is een werkwoord met een duidelijke betekenis. Het kan in zijn eentje het werkwoordelijk gezegde vormen.

Ik stuur je morgen een e-mail. stuur = zww

Ik heb je gisteren een e-mail gestuurd. gestuurd = zww

Een **hulpwerkwoord (hww)** heeft geen duidelijke betekenis. Het kan in zijn eentje niet het werkwoordelijk gezegde vormen; daarvoor heeft het een zelfstandig werkwoord nodig.

Hij kan heel mooi zingen. kan = hww

Hij heeft jaren in een koor gezongen. heeft = hww

Een **koppelwerkwoord (kww)** kan alleen voorkomen in een zin met een naamwoordelijk gezegde. Het is het belangrijkste werkwoord van het naamwoordelijk gezegde, maar het heeft geen duidelijke betekenis. De volgende werkwoorden komen vaak voor als koppelwerkwoord: *worden*, *zijn* en *blijven*.

Zij wordt waarschijnlijk laborante. wordt = kww

Zij blijft een koppig iemand. blijft = kww

Zij is altijd een dierenliefhebster geweest. geweest = kww

OPDRACHT 4

Noteer het naamwoordelijk gezegde. Controleer steeds of de aanvulling iets zegt over het onderwerp.

- a Ik word binnenkort tante!
- b De nieuwe docente is erg enthousiast.
- c Voetballen blijft onze favoriete sport.
- d Een avondje met mijn vrienden is altijd erg gezellig.
- e Na het verlies was het team enorm teleurgesteld.
- f Mijn vriend wordt elke keer weer blij van kamperen.
- g Hoe vaak is onze club al kampioen geworden?
- h Hooikoorts kan in de zomer erg vervelend zijn.
- i Door de lompeheid van mijn broer is mijn mobiel alweer kapot.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Soorten werkwoorden 1'.

- a Welke drie koppelwerkwoorden zijn er?
- b Hoe kun je controleren of een werkwoord een koppelwerkwoord is?

OPDRACHT 6

Noteer het onderwerp en het gezegde. Onderstreep het gezegde en zet er *ng/wg* achter.

- a Een man lag te slapen op een bagageband van het vliegveld in Moskou.
- b De man was doodvermoeid.
- c Hij had namelijk dagenlang gereisd.
- d De bewegende band was voor hem een lekker bed.
- e Hij heeft de mensen om zich heen niet gehoord.
- f Hoe lang de man op de band heeft geslapen?
- g Dat gegeven is onbekend.

OPDRACHT 7

Controleer of het werkwoord als koppelwerkwoord is gebruikt. Ga daarvoor na of de zin een werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde heeft.

- a De nieuwe attractie is publiekstrekker nummer 1.
- b We waren graag nog een tijd gebleven.
- c Ik werd vanmorgen door de wekker wakker.
- d De kunstwerken zijn erg mooi geworden.
- e Samenwerken blijft lastig voor veel leerlingen.
- f De jongen had profvoetballer willen worden.

OPDRACHT 8

Lees de leertekst 'Soorten werkwoorden 2.'

- a Benoem de onderstreepte werkwoorden:
Zij zijn beste vrienden geweest.
Zij zijn heel hard gevallen.
De zangeres is in 2010 bekend geworden.
De zangeres werd vaak geïmiteerd.
- b Maak drie zinnen waarin *blijven* op verschillende manieren wordt gebruikt: als zelfstandig werkwoord, hulpwerkwoord en koppelwerkwoord.
- c Doe hetzelfde als in opdracht 8b met *zijn*.

OPDRACHT 9

Maak drie kolommen, zet er *zww*, *kww* en *hww* boven. Zet de werkwoorden in de juiste kolom.

- a Elke achttienjarige is een potentiële orgaandonor.
b Ieder jaar krijgt een nieuwe lichter jongeren een brief van de minister van Volksgezondheid.
c In die brief staat een vraag.
d Wil je donor worden?
e Met een inschrijving in het donorregister ben je nog geen orgaandonor.
f Je kunt in het donorregister een wens vastleggen.
g Dat je je huid wilt houden na je dood bijvoorbeeld.
h Of dat je de keus aan je nabestaanden overlaat.

OPDRACHT 10

- 1 Schrijf het gezegde op. Noteer erachter: *wg* of *ng*.
2 Schrijf de werkwoorden op. Schrijf erachter: *zww*, *kww* of *hww*.

- a De konijnen op een begraafplaats in Rotterdam mogen niet worden afgeschoten.
b Het afschieten was een controversieel plan.
c De beesten graven gangen onder de begraafplaats.
d Als consequentie hiervan verzakken grafstenen.
e Ook de bloemen worden geleidelijk door de konijnen opgegeten.
f Een alternatief is een 'konijnonvriendelijke' begraafplaats.
g Konijnen lusten niet alle bloemen en planten.
h Borders met die planten moeten bij de ingang worden geplaatst.

Soorten werkwoorden 2

Bij sommige werkwoorden hangt het af van de zin hoe ze gebruikt zijn: als zelfstandig werkwoord, als hulpwerkwoord of als koppelwerkwoord.

zijn

Mijn vader is vandaag in Uden.

is = zww (bevindt zich)

Mijn vader is vorige week geslaagd.

is = hww

Mijn vader is morgen jarig.

is = kww

worden

Deze docent wordt morgen geridderd.

wordt = hww

Deze docent wordt misschien directeur.

wordt = kww

blijven

Niks hoor, wij blijven hier.

blijven = zww

Wij blijven nog weken oefenen.

blijven = hww

Hij blijft in alle omstandigheden kalm.

blijft = kww

Let op: als er meer werkwoorden in de zin staan, is de pv altijd een hww.

Ja, wij zijn hier gebleven.

zijn = hww; gebleven = zww

Hij is altijd kalm gebleven.

is = hww; gebleven = kww

Je kunt controleren of een werkwoord een koppelwerkwoord is: je moet de andere koppelwerkwoorden kunnen invullen.

De meisjes zijn beste vriendinnen.

zijn = kww

De meisjes zijn / worden / blijven beste vriendinnen.

ZINSDLEN

Volgorde bij redekundig ontleden

Bij het redekundig ontleden houd je een **vaste volgorde** aan.

- 1 Zoek de persoonsvorm en onderstreep die.
 - 2 Zoek de zinsdelen. Zet zinsdeelstrepen tussen de zinsdelen.
 - 3 Zoek het onderwerp; zet erboven o.
 - 4 Zoek het gezegde; zet erboven wg of ng.
- Bij een werkwoordelijk gezegde:
- 5 Zoek het lijdend voorwerp; zet erboven lv.
 - 6 Zoek het meewerkend voorwerp; zet erboven mv.
 - 7 De zinsdelen die overblijven, zijn meestal bijwoordelijke bepalingen; zet erboven bw.
- Bij een naamwoordelijk gezegde:
- 5 De andere zinsdelen zijn bijwoordelijke bepalingen; zet erboven bw.

OPDRACHT 11

Lees de leertekst 'Volgorde bij redekundig ontleden'.

- a Wat zoek je na de persoonsvorm, zinsdelen en het onderwerp?
- b Waarom ontleed je de bijwoordelijke bepalingen als laatste?

OPDRACHT 12

Hij blijft zijn belabberde rapport maar bekijken.

- a Noteer de persoonsvorm en het onderwerp.
- b Welke werkwoorden staan er in de zin?
- c Heeft het belangrijkste werkwoord hier een duidelijke betekenis?
- d Kan *blijft* worden vervangen door *is* en *wordt*?
- e Is het gezegde een werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde?
- f Wat voor zinsdeel is *zijn belabberde rapport*?

OPDRACHT 13

Totaalopdracht. Ontleed de zinnen in de vaste volgorde. Niet elke zin bevat elk zinsdeel.

- a De meeste dagen van je leven zijn identiek.
- b Geef jezelf eens het cadeau van een Alles anders-dag.
- c Zo'n dag wordt gegarandeerd leuk.
- d Je draagt je kleding vandaag binnenstebuiten.
- e Ben je achteruit naar je fiets gelopen?
- f Achteruit fietsen wordt wel erg lastig.
- g Op straat geef je elke voorbijganger een zoen.
- h Thuis word jij de hond.
- i Hij mag nu eindelijk jou uitlaten.
- j Ga je je vrienden voor deze dag uitnodigen?

OPDRACHT 14

Kijk terug.

- a Noteer alle zinsdelen in de juiste volgorde onder elkaar.
- b Hoe goed ken je de zinsdelen? Zet erachter: ☺ / ☹ / ☹
- c Schrijf je goede voornemens op: wat ga je doen om van ☹ / ☹ een ☺ te maken?

5.5 SPELLING

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over spelling. Neem de tekst over. Plaats leestekens, vorm bijvoeglijke naamwoorden en plaats tussenletters waar nodig. hoe ver gaan jouw ouders om je een goed (toets+cijfer) te laten halen in india helpen ouders hun (afstuderen) kinderen met (examen+stress) op een controversiële manier langs de muren van de (stad+school) zie je voortdurend (klimmen) ouders die spiekbriefjes door de ramen aan hun kinderen geven (surveilleren) docenten en zelfs (inhuren) politieagenten verbinden er geen consequenties aan omdat het ondoenlijk is om de honderden helpers te stoppen de (inlichten) regering heeft alle ouders daarom gevraagd of ze zich niet meer met de (vrezende) examens willen bemoeien in de hoop dat het fenomeen verdwijnt

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Engelse werkwoorden'.

- Hoe schrijf je *daten* in de o.v.t.?
- Leg met 'T KoFSCHiP X je antwoord op opdracht 2a uit.
- Hoe spreek je *daten* in de o.v.t. uit?
- Waarom behouden werkwoorden zoals *saven*, *timen* en *daten* de -e in de stam, denk je?
- Leg met het verschil in uitspraak tussen *basketbal* en *paintball* uit waarom je bij *paintball* de dubbele -ll moet schrijven.

OPDRACHT 3

Vul het schema in.

infinitief	o.t.t.	o.v.t.	v.d.
showen			
appen			
racen			
deleten			
googelen			
lunchen			
grillen			
timen			
passen			

Engelse werkwoorden

In de Nederlandse taal gebruiken we vaak **Engelse werkwoorden**:
Wie downloadt er nou nog? Lekker streamen!

Engelse werkwoorden vervoeg je op dezelfde manier als Nederlandse werkwoorden:

infinitief	o.t.t.	o.v.t.	v.d.
downloaden	ik download jij downloadt	downloadde	gedownload
faxen	ik fax jij faxt	faxte	gefaxt
triggeren	ik trigger jij triggert	triggerde	getriggerd

Werkwoorden als *saven*, *timen* en *daten* behouden hun -e in de stam.

infinitief	o.t.t.	o.v.t.	v.d.
saven	ik save jij savet	savede	gesaved
daten	ik date jij datet	datete	gedatet

Woorden met een dubbele medeklinker 'vernederlandsen' we, tenzij dat de uitspraak beïnvloedt.

infinitief	o.t.t.	o.v.t.	v.d.
crossen	ik cros jij crost	croste	gecrost
paintballen	ik paintball jij paintballt	paintbalde	gepaintballd

Leestekens

Een **trema** zet je:

- als je in één woord twee klinkers niet als één klank mag lezen:
ruïne, vacuüm, beïnvloeden, havoër
Je gebruikt alleen een trema als het woord zonder trema verkeerd kan worden uitgesproken. Dus géén trema op: *buiig, beoefenen, financieel* (maar wel op *financiële*).
- in het meervoud van zelfstandig naamwoorden op -ee:
idee – ideeën, ree – reeën
- in het meervoud van woorden op -ie:
kopie – kopieën, categorie – categorieën, bacterie – bacteriën

Je plaatst het trema op de plek waar de nieuwe lettergreep begint.

Een **apostrof** gebruik je:

- als één of meerdere letters zijn weggelaten:
's Morgens heb ik 'm nog in 't buurthuis gezien.
- bij bezitsaanduiding bij woorden eindigend op een sis-klank of -a, -i, -o, -u of -y (niet na een -e):
Dennis' rugzak, Max' fiets, Anna's puntenslijper, Annes huiswerk
- na cijfers en afkortingen die je als losse letters uitspreekt:
A4'tje, mp3's, vmbo'er (maar: *havoër*)

OPDRACHT 4

Oefenen met Engelse werkwoorden.

- Vul de juiste vorm van het werkwoord in.
 - Ik (upgraden) gisteren mijn telefoon.
 - Die tas (matchen) echt niet met je shirt!
 - Afgelopen weekend hebben we lekker (relaxen).
- Bedenk zelf invulzinnen zoals bij opdracht 4a met drie van de volgende werkwoorden: *gamen, stressen, skaten, rappen, refreshen, stylen, dumpen, crashen*.
- Wissel je zinnen uit met een klasgenoot en vul de werkwoorden in.
- Bespreek elkaars antwoorden.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Leestekens'.

- Op welke plaats in het woord schrijf je het trema?
- Leg uit waarom je bij *reünie* een trema moet schrijven en bij *buiig* niet.
- Wat is het verschil in klemtoon in de woorden *categorie* en *bacterie*?
- Geef met dat verschil een verklaring voor de spelling *categorieën* en *bacteriën*.
- Geef zelf nog een voorbeeld van een woord met apostrof na een afkorting of cijfer.

OPDRACHT 6

Noteer het meervoud van de volgende woorden.

a kolonie	d allergie	g SO
b Mb	e cd	h trema
c symfonie	f zee	i drie

OPDRACHT 7

Schrijf de zinnen over en plaats waar nodig trema of apostrof.

- sWoensdags eet de vmboer altijd HEMAS wereldberoemde broodje rookworst.
- Met M&Ms en leuke dvds wordt Loes feestje gegarandeerd gezellig.
- De EHBOers boden de gevallen VVDer met zn tweeën soelaas.
- Politieagenten hebben Jos lawaaiige reunie van verouderde poeten eensgezind beeindigd.

OPDRACHT 8

Leren van je fouten.

- Kijk opdracht 3, 4, 6 en 7 na.
- Tegen welke regel(s) voor de spelling van Engelse werkwoorden of het gebruik van trema en apostrof maakte je fouten?
- Lees die regel(s) nog een keer door.
- Denk terug aan de vorige paragrafen 'Spelling' en noteer de spellingregels waar jij nog op moet letten.

OPDRACHT 9

Totaalopdracht. Neem de tekst over. Plaats leestekens, hoofdletters en vervoeg de werkwoorden. Let extra op de spellingregels die je bij opdracht 8 hebt genoteerd.

een chinese agrarier heeft in de buurt van beijing zelf een duikboot (bouwen) wat hij er precies mee wilde bereiken is onbekend maar wel duidelijk is dat hij genoeg (scheppen) in het werken eraan het bouwplan (downloaden) hij niet van internet maar heeft hij zelf (creëren) de man (claimen) dat hij de eerste is die met metalen vaten een onderzeer heeft (fixen) in de duikboot (passen) maar een man twee tvs en cameras met een periscoop (checken) hij de omgeving als hij onder water is de chinees (besteden) twee jaar en een heel jaarsalaris aan zijn knutselhobby

OPDRACHT 10

Lees de twintig dicteewoorden goed door. Werk samen.

- Bespreek de betekenis en schrijfwijze van de woorden.
- Dicteer elkaar steeds willekeurig om en om een woord tot alle woorden geweest zijn. Kijk direct na.
- Maak zinnen met de woorden die je niet goed schreef.

OPDRACHT 11

Kijk terug.

- Werk samen met een klasgenoot. Noem om en om iets wat je hebt geleerd in deze paragraaf.
- Maak de zin af: Engelse werkwoorden vervoegen vind ik *wel/niet* moeilijk, want...

DICTEEWOORDEN

A4'tje

chemicaliën

coördinaat

discussiëren

efficiënt

egoïstisch

geïnteresseerd

hiëroglief

kanoën

kopiëren

maïs

mozaïek

oriëntatie

pinguïn

recreëren

smeuig

's ochtends

sms'en

vacuüm

vwo'er

Een werkstuk schrijven

Stappenplan voor een **werkstuk**:

Stap 1: oriënteren.

Zoek een onderwerp. Bijvoorbeeld: *jeugdcriminaliteit*.

Stap 2: voorbereiden.

- Bedenk een **hoofdvraag** en een aantal **deelvragen**.
De hoofdvraag is de centrale vraag waarop je een antwoord wilt geven.
Bijvoorbeeld: *Doet Nederland genoeg tegen jeugdcriminaliteit?*
Met de antwoorden op de deelvragen beantwoord je de hoofdvraag.
Een hulpmiddel om geschikte deelvragen te bedenken, zijn de 5W1H-vragen.
Bijvoorbeeld: *Wat is jeugdcriminaliteit?*
Wie maken zich er vooral schuldig aan?
Wat wordt er in Nederland gedaan om het op te lossen?
Welke andere oplossingen zijn er?
- Zoek per deelvraag naar informatie. Noteer de bronnen.
- Leg de bruikbare informatie per deelvraag in de volgorde waarin je ze gaat gebruiken. Kijk op bladzijde 125 hoe je dit kunt doen.

Stap 3: uitvoeren.

Schrijf je werkstuk.

- Schrijf een inleiding met daarin de hoofdvraag.
- In de kern voeg je alle bruikbare informatie per deelvraag samen.
- In het slot trek je de conclusie: je beantwoordt de hoofdvraag.
- Je sluit je werkstuk af met een bronnenlijst.
- Bedenk een geschikte titel en zet die boven je tekst.

Stap 4: nakijken.

Laat je werkstuk een dag liggen. Controleer het daarna op inhoud, zinsbouw en spelling.

Stap 5: verbeteren.

Herschrijf je werkstuk.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over werkstukken.

- Wat is het laatste werkstuk dat je geschreven hebt?
- Wat was het doel van dat werkstuk?
- Uit welke onderdelen bestond je werkstuk?
- Hoe pakte jij het schrijven van het werkstuk aan?
- Gebruiken de docenten voor wie je werkstukken hebt gemaakt, dezelfde regels voor het maken en beoordelen van een werkstuk?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Een werkstuk schrijven'.

- Wat is een hoofdvraag?
- Waarvoor zijn deelvragen nodig?
- Bekijk de deelvragen in het voorbeeld. Welke 5W1H-vraag hoort bij welke deelvraag?
- Wanneer is informatie bruikbaar voor een deelvraag?
- Waarom kom je in het slot terug op de hoofdvraag?

OPDRACHT 3

Bedenk deelvragen. Werk samen met een klasgenoot.

- Bedenk met elkaar vier deelvragen bij de hoofdvraag:
Moeten er strengere regels komen om de handel in jonge voetbaltalenten te voorkomen?
Gebruik de 5W1H-vragen om op ideeën te komen.
- Zet de deelvragen in een logische volgorde.
- Vergelijk jullie deelvragen met die van een ander duo.
- Bespreek met z'n vieren welke deelvragen samen het meest geschikt zijn om de hoofdvraag te beantwoorden.
- Pas eventueel jullie eigen deelvragen aan.

OPDRACHT 4

Lees de leertekst 'Tekst schrijven'.

- Hoe schrijf je in je werkstuk op wat je in je bronnen hebt gevonden?
- In welke gevallen citeer je iemand?
- Hoe citeer je iemand?
- Hoe bouw je de tekst op waarin je een deelvraag beantwoordt?
- Welke signaalwoorden kun je gebruiken om verschillende bronnen samen te voegen?

OPDRACHT 5

Oefenen met samenvoegen van bronnen.

- Lees de verschillende bronnen in tekst 1.
- Schrijf in eigen woorden een tekst bij de deelvraag *Oorzaken van zittenblijven*.
- Begin de tekst met een kernzin waarin je het antwoord op de deelvraag samenvat.
- Werk de kernzin uit door informatie uit de bronnen in eigen woorden op te schrijven.
- Zoek in de bronnen één passend stukje tekst dat je als citaat gebruikt. Schrijf de naam erbij van degene die het zegt.
- Ruil je alinea met een medeleerling.
- Bekijk de kernzin, de uitwerking daarvan en het citaat. Gebruik verder de punten uit de leertekst.
- Schrijf verbeterpunten onder de tekst.
- Geef het werk weer terug en verbeter je tekst.

OPDRACHT 6

Werk de bronnen van je eigen deelvraag uit.

- Zoek bronnen bij één van je deelvragen uit opdracht 3a. Gebruik het Zoekplan op bladzijde 262.
- Orden de informatie en noteer de bronnen op de manier die je leerde op bladzijde 124 en 125.
- Voeg je bronnen samen. Begin met een kernzin, werk die uit met zinvolle informatie en neem één citaat op.
- Ruil je tekst met een medeleerling.
- Beoordeel elkaars werk zoals bij opdracht 5g.
- Besprek met elkaar en herschrijf eventueel de alinea.

Tekst schrijven

Als je alle bruikbare informatie per deelvraag hebt geordend, ga je echt je werkstuk schrijven.

Je gaat in de kern per deelvraag je **bronnen samenvoegen**.

- Zorg voor een logische opbouw. Maak van een deelvraag een deeltitel. Begin daarna met een kernzin waarin je het antwoord op de deelvraag samenvat. Daarna werk je die kernzin uit met zinvolle informatie uit je bronnen.
- Schrijf in eigen woorden op wat er in de bronnen staat.
- Schrijf tekst alleen letterlijk over als je een mening van iemand wilt gebruiken of een kernachtige uitspraak. Schrijf die tekst dan tussen aanhalingstekens. Hiermee maak je duidelijk dat het niet jouw woorden zijn, maar dat je iemand citeert.
- Gebruik signaalwoorden om verschillende stukken tot één geheel te maken.

1

Bronnen: oorzaken van zittenblijven

Het is kortzichtig om te denken dat je een probleem zo kunt oplossen, vindt oud-zittenblijver Nathanael Korfker (20). Leerlingen hebben soms problemen die de slechte schoolresultaten veroorzaken. 'Door het zittenblijven was ik van mijn pesters af'

Bron: www.sevendays.nl

Onderwijsonderzoeker Hans Luyten: 'Je hoort vaak dat leraren zeggen: Mijn leerling is nog zo speels, dus heb ik hem laten zitten. De vraag is of dat extra jaar voor speelsheid echt nodig is.'

Bron: www.aob.nl

In het algemeen gaat oudervereniging Balans ervan uit dat zittenblijven alleen vanwege leesproblemen of dyslexie geen goede oplossing is.

Bron: www.steunpuntdyslexie.nl

De ambitie van Nederlandse ouders om hun kinderen na de basisschool zo hoog mogelijk in het voortgezet onderwijs te plaatsen, leidt tot veel zittenblijvers.

Bron: www.trouw.nl

FORMULEREN

Zinsbouw afwisselen

Als je een tekst schrijft, dan moet je ervoor zorgen dat de lezer het prettig vindt om door te lezen. Breng daarom variatie in je zinsbouw aan: maak je zinnen niet telkens op dezelfde manier.

- Varieer de volgorde van de zinsdelen.
Gebruik niet voortdurend de standaardvolgorde: onderwerp – persoonsvorm – overige zinsdelen:
We moeten de schat vanavond verstoppert.
- Zet voor de afwisseling soms een ander zinsdeel voorop, dat zinsdeel krijgt dan meer nadruk. Bijvoorbeeld:
Vanavond moeten we de schat verstoppert.
De schat moeten we vanavond verstoppert.
- Varieer de lengte van de zinnen. Wissel korte en lange zinnen af:
Leerlingen kunnen samen meer bedenken dan alleen: probeer het zelf uit door eerst een opdracht alleen uit te voeren en daarna met een groep.

Leerlingen kunnen samen meer bedenken dan alleen. Probeer het zelf. Voer een opdracht eerst alleen uit en daarna met een groep.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Zinsbouw afwisselen'.

- Waarom moet je in een tekst variatie aanbrengen in de manier waarop je de zinnen maakt?
- Op welke twee manieren kun je de zinsbouw afwisselen?
- Wat is de volgorde van de zinsdelen in de drie eerste voorbeelden uit de leertekst?

OPDRACHT 8

Oefen met zinsbouw afwisselen.

Herschrijf de volgende tekst door op sommige plaatsen de volgorde van de zinsdelen af te wisselen en de zinslengte te variëren.

Ik liep gisteren na afloop van de lessen naar mijn fiets. Ik was met mijn gedachten nog bij het proefwerk biologie dat we eerder op de dag al gemaakt hadden en waar ik heel hard voor had geleerd, tot laat in de avond. Ik had op het proefwerk de laatste opdracht op de achterkant van het blad niet gezien, waar de leraar nog zo voor had gewaarschuwd! Ik wilde mijn fiets van het slot halen, maar mijn fietssleutel viel uit mijn handen, zo in de put waar mijn fiets toevallig net boven stond. Mijn biologieleeraar liep net langs en zag dat ik in het putje zat te loeren. Hij vroeg wat ik zocht en toen ik vertelde van mijn fietssleutel trok hij de putdeksel er met een harde ruk af en ging zo met zijn arm in de put, roerde met zijn hand door de prut en viste even later de sleutel er uit. Zijn arm was zwart van de blubber. Hij duwde de vieze sleutel in mijn hand met de woorden: 'Jij hebt vandaag al genoeg pech gehad.'

OPDRACHT 9

Zinsbouw afwisselen in eigen tekst.

- Lees de tekst die je in opdracht 6 hebt geschreven.
- Hoeveel zinnen beginnen met het onderwerp?
- Pas in iedere alinea één zin aan: verander de volgorde van de zinsdelen, zodat de tekst afwisselender wordt.
- Maak in iedere alinea een aparte korte zin van een stukje van een lange zin.

OPDRACHT 10

Stap 1: oriënteren.

Kies uit de onderwerpen:

- 1 Kinderarbeid
- 2 Jeugdgevangenissen
- 3 Freerunning
- 4 Leerlingen die op school echte bedrijven starten

OPDRACHT 11

Stap 2: voorbereiden.

- a Bedenk een hoofdvraag bij je onderwerp. Waar wil je in je werkstuk een antwoord op geven?
- b Bedenk deelvragen bij je hoofdvraag. Zorg dat je met de antwoorden op de deelvragen jouw hoofdvraag kunt beantwoorden. Gebruik hierbij de 5W1H-vragen.
- c Zoek per deelvraag naar informatie.
- d Orden bruikbare informatie.

OPDRACHT 12

Stap 3: uitvoeren. Schrijf je werkstuk.

- a Schrijf eerst de inleiding met daarin het onderwerp en de hoofdvraag.
- b Werk per deelvraag de informatie uit.
- c Beantwoord in het slot de hoofdvraag.
- d Voeg een bronnenlijst toe.
- e Bedenk een titel.

OPDRACHT 13

Stap 4 en 5: bekijk en herschrijf je werkstuk.

- a Kijk je werk na met tekst 2 'Afvinklijst werkstuk'.
- b Verbeter je werkstuk.

OPDRACHT 14

Kijk terug.

- a Heb je dit werkstuk anders opgebouwd dan de werkstukken die je eerder had gemaakt?
- b Ben je anders te werk gegaan dan je gewend was?
- c Hoe is de aanpak die je in deze paragraaf hebt geleerd, je bevallen?

2

Afvinklijst werkstuk

Inhoud

- ☐ Heeft het werkstuk een titel?
- ☐ Staat de hoofdvraag in de inleiding?
- ☐ Beginnen de alinea's uit de kern met kernzinnen?
- ☐ Is de informatie uit de bronnen in eigen woorden opgeschreven?
- ☐ Wordt de hoofdvraag in de conclusie beantwoord?
- ☐ Zijn de bronnen op de juiste manier in een bronnenlijst gezet?

Taal

- ☐ Zijn de zinnen goed leesbaar?
- ☐ Zit er genoeg afwisseling in de zinsbouw?
- ☐ Zijn alle woorden goed gespeld?
- ☐ Staan er hoofdletters en leestekens op de juiste plaatsen?

Mening geven

Je **mening** geven, is zeggen wat je van iets vindt. Je probeert anderen te overtuigen van die mening. Anderen kunnen het wel of niet met je eens zijn.

Een mening:

- is **subjectief**;
- ondersteun je met **argumenten**.

Argumenten

Een argument is een uitspraak waarmee je je mening verdedigt. Je zegt waarom je iets vindt.

Je herkent een argument aan signaalwoorden als: *want, omdat, aangezien*.

Er zijn twee soorten argumenten:

- het argument is een feit:
In 2011 hadden we de natste zomer, want er viel gemiddeld 350 mm neerslag.
- het argument is een mening:
Meneer Alhouadi is een goede leraar, want hij kan goed uitleggen.

1

Feiten, meningen en argumenten

- 1 *Boy 7* is een verfilming van het boek *Boy 7* van Mirjam Mous.
- 2 De film is totaal anders dan het boek.
- 3 De gebeurtenissen in de film verlopen veel sneller dan de gebeurtenissen in het boek.
- 4 Ik vind de veranderingen in de film niet echt nodig.
- 5 De film is minder sterk dan het boek, want de verwondering als Sam zijn eigen verhaal ontdekt, zorgt dat je wilt doorlezen, terwijl van die verwondering in de film weinig overgebleven is.

Bron: naar sevendays.nl

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over meningen.

- a Waarover heb jij vandaag je mening gegeven?
- b Noteer deze mening.
- c Wat zei je om je gesprekspartner te overtuigen van je mening?
- d Noem drie signaalwoorden waaraan je een mening kunt herkennen.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Mening geven'.

- a Welke twee kenmerken heeft een mening?
- b Leg in je eigen woorden uit wat deze kenmerken inhouden.
- c Zijn feiten objectief of subjectief?

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Argumenten'.

- a Noem drie signaalwoorden waaraan je een argument herkent.
- b Welke twee soorten argumenten zijn er?
- c Welk soort argument is overtuigender, vind je? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 4

Werk in tweetallen. Lees tekst 1.

- a Geef aan of de zinnen een feit, een mening en/of een argument bevatten.
- b Tekst 1 gaat over de film *Boy 7*. Kies een andere film die jullie allebei gezien hebben.
- c Noteer je mening over de film. Jullie mening kan verschillen.
- d Noteer drie argumenten voor je mening. Zorg voor feitelijke en niet-feitelijke argumenten.
- e Bespreek jullie mening en argumenten. Welke argumenten vind je goed? Leg uit waarom.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Het Lagerhuisdebat'.

- a Welke drie partijen zijn er bij een Lagerhuisdebat?
- b Geef een voorbeeld van een stelling.
- c Wat moet een debater doen als hij iets wil zeggen?
- d Als debater kun je ingedeeld worden bij de voorstanders van een stelling, terwijl je zelf tegen de stelling bent. Kun je goede argumenten bedenken voor een stelling waarmee je het niet eens bent, denk je? Leg je antwoord uit.
- e De jury let op inhoud en presentatie. Wat lijkt jou belangrijker, dat een argument klopt of dat het goed gebracht wordt? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 6

Bekijk het fragment uit het *Jongerenlagerhuis*.

- a Over welke stelling gaat het debat?
- b Dennis zegt dat hij een andere oplossing voor het probleem heeft. Welke?
- c Welk argument voert Dennis daarna aan?
- d De juryvoorzitter noemt de methode die Dennis gebruikt. Waarom vindt hij dit een goede methode, denk je?
- e Jurylid Henk beoordeelt het argument van Volkan. Bespreekt Henk de inhoud of de presentatie van het argument? Leg je antwoord uit.
- f Safak luistert kritisch. Op welke manier gaat hij in op wat zijn voorganger zegt? Leg je antwoord uit.
- g Safak geeft eerst een voorbeeld. Wat vertelt hij?
- h Wat is het argument bij zijn mening?
- i Is het argument van Safak een feit of een mening?
- j Vind je het argument goed? Leg je antwoord uit.
- k Er is maar één debater die een feit noemt. Welk feit is dat?
- l Welk argument in dit debat vind je het beste en waarom?
- m De juryleden Sabine en Henk beoordelen de debaters. Welk jurylid heeft vooral op de presentatie gelet, en welke op de inhoud? Leg je antwoord uit.
- n De juryleden wijzen vijf debaters uit elk team aan die doorgaan. Ben je het eens met deze beoordeling? Leg je antwoord uit.

Het Lagerhuisdebat

Tijdens een **Lagerhuisdebat** praat je over een stelling. Je geeft je mening over het onderwerp. Je probeert niet je tegenstander te overtuigen, maar een jury.

Er zijn drie partijen die meedoen aan een Lagerhuisdebat: de twee teams, de jury en de debatleider.

In een Lagerhuisdebat:

- discussiëren twee teams over een **stelling**;
- wordt vooraf bepaald welk team voor en welk team tegen de stelling is;
- ga je staan als je iets wilt zeggen;
- praat je pas als je de beurt krijgt van de debatleider;
- bepaalt een jury na afloop welk team de beste debaters had en dus wint.

De jury let op:

- inhoud: gebruikt de debater goede argumenten? Reageert hij goed op de argumenten van het andere team?
- presentatie: spreekt de debater duidelijk en overtuigend en verdedigt hij zijn mening met humor?

Tips voor het debat:

- Stel **kritische vragen** bij de voorbereiding:
Wat zijn argumenten voor en tegen mijn mening? Welke voorbeelden ondersteunen mijn mening?
- Ondersteun je mening met argumenten, voorbeelden en grapjes.
- Luister **kritisch** naar de argumenten van het andere team en bedenk hoe je erop kunt reageren.
- Denk aan je lichaamstaal: sta rechtop en gebruik zo nodig gebaren.
- Spreek duidelijk en overtuigend.

OPDRACHT 7

Oefen kort hoe een Lagerhuisdebat werkt. Debatteer over de stelling: *Scholen moeten energiedrankjes op school verbieden.*

Je docent verdeelt de klas in een team voor de stelling, een team tegen en een jury van drie personen. Je docent is de debatleider.

- De jury maakt aantekeningen tijdens het debat en let op inhoud en presentatie.
- Na het debat bepaalt de jury welk team wint. Ze licht haar oordeel over beide teams toe:
 - Welk team heeft de beste argumenten?
 - Welke debaters brachten hun argumenten het best?
- Bespreek het debat kort na.
- Waar ga je in een volgend Lagerhuisdebat extra op letten als debater of als jurylid? Noteer tips voor jezelf.

OPDRACHT 8

Je docent verdeelt de klas in een team voor, een team tegen de stelling en een jury van drie personen.

- De stelling is: *Pesten moet strafbaar worden gesteld.*
- Elk team krijgt een vel papier en gekleurde stickers.
- Je docent is de debatleider.

OPDRACHT 9

Bereid het Lagerhuisdebat voor met je eigen team of met de andere juryleden.

- Zit je in de jury? Bespreek met je medejuryleden op welke punten op het gebied van inhoud en presentatie jullie gaan letten tijdens het debat.
- Zit je in een team? Bedenk met je team argumenten voor (als je team voor de stelling moet zijn) of tegen de stelling (als je team tegen de stelling moet zijn). Gebruik zowel feiten als meningen.
- Schrijf deze argumenten op het vel papier.
- Stel kritische vragen over jullie argumenten. Bedenk hoe jullie tegenstanders kunnen reageren op jullie argumenten.
- Schrijf deze reacties op.
- Bedenk tot slot hoe jullie weer op deze reacties kunnen reageren. Schrijf ook deze argumenten op.

- Bekijk de argumenten van je team nog eens goed. Plak een gekleurde sticker bij de argumenten die je het best vindt. Gebruik tijdens het debat in ieder geval de argumenten met de meeste stickers.
- Bekijk de tips die je opgeschreven hebt in opdracht 7d en de tips voor het debat uit de leertekst 'Het Lagerhuisdebat'.

OPDRACHT 10

Voer het Lagerhuisdebat.

- Houd je aan de regels uit de leertekst 'Het Lagerhuisdebat'.
- De juryleden maken aantekeningen en schrijven op hoe elke debater het doet. Let op de inhoud van de argumenten en op de presentatie.
- Je docent houdt de tijd bij (tien minuten) en beëindigt het Lagerhuisdebat op tijd.

OPDRACHT 11

Beoordeel het Lagerhuisdebat.

- De jury bespreekt het debat kort met elkaar na. Welke debaters hadden de beste argumenten? Welke debaters brachten hun argumenten het best? Welk team heeft gewonnen?
- De teams bespreken ondertussen hun bijdragen aan het debat. Hebben ze de argumenten met de meeste stickers kunnen noemen?
- De jury geeft het oordeel, licht dit toe en wijst de winnaar aan.
- Bespreek daarna het debat klassikaal na. Hoe verliep het debat? Wat ging goed en wat kon beter?
- Wat vonden jullie van de argumenten van het andere team? Bespreek welk argument je het sterkst vond. Leg uit waarom.

OPDRACHT 12

Kijk terug.

- Hoe vond je het om een Lagerhuisdebat te voeren?
- Zit je liever in een team of in de jury? Leg je antwoord uit.
- Is het belangrijk dat je goed kunt debatteren? Leg je antwoord uit.
- Bij welk soort beroepen is debatteren belangrijk?

OPDRACHT 1

Wat je al weet over spreektaal en schrijftaal.

- Als je een e-mail schrijft aan de directeur van jouw school, gebruik je dan schrijf- of spreektaal?
- Gebruik jij ook wel eens spreektaal als je schrijft? Geef voorbeelden.
- Geef twee voorbeelden van woorden die je vaak zegt, maar bijna nooit schrijft.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Spreektaal en schrijftaal'.

- Welke taal gebruik je als je schrijft voor school?
- Wat is Standaardnederlands?
- Welke drie verschillen zijn er tussen spreektaal en schrijftaal?
- Geef bij elk verschil een voorbeeld uit de leertekst en een eigen voorbeeld.
- Is straattaal een vorm van spreektaal of van schrijftaal?
- In een spreekbeurt hoor je wel eens schrijftaal. Wanneer gebeurt dit vooral?

OPDRACHT 3

Bekijk afbeelding 1.

- Waarom schrijven veel mensen op sociale media vaak in een soort spreektaal?
- Schrijf het bericht uit de afbeelding over in je schrift. Of gebruik een sociale mediabericht van jezelf.
- Onderstreep woorden en zinnen die bij een sociale mediabericht horen.
- Schrijf de tekst uit de afbeelding om tot Standaardnederlands.
- Schrijf de 'regels' op die in het bericht gebruikt worden, die afwijken van het Standaardnederlands. Verdeel ze over de categorieën grammatica, afkortingen en getallen.

Spreektaal en schrijftaal

Als je praat, gebruik je **spreektaal**. Als je schrijft voor school en later voor je werk, gebruik je **schrijftaal**.

Je spreekt woorden vaak anders uit dan dat je ze moet schrijven, je kiest andere woorden en je gebruikt een andere grammatica.

In schrijftaal moet je de regels van grammatica en spelling van het **Standaardnederlands** gebruiken. Dat is het officiële Nederlands dat gebruikt wordt op school, door de overheid en in de media.

Spreektaal: *vraag het wel ff aan me matties.*

Schrijftaal: *Ik vraag het wel even aan mijn vrienden.*

1

Ha sgatje hoest? kheb j
in m ged88. Nu lkr
weekend! Afspr? Lfs

D al m8ige sms-tl

Heeft al dat ge-sms en gechat van jongeren invloed op hun manier van schrijven? Daar klinken soms zorgelijke geluiden over. Taaldeskundige Wim Daniëls werd bijvoorbeeld rond de eindexamens gebeld door twee docenten Nederlands van een middelbare school. Zij hadden beiden een leerling die het opstel voor het eindexamen deels in sms- of chattaal had gespeld. Ze kwamen woorden tegen als nix en ff. En ze zijn zeker niet de enigen. Ook vinden docenten vaak 'naamillustraties' boven proefwerken, zoals @ voor Ed, 10eke voor Tineke of Marl1 voor Marleen.

Zulke verontruste geluiden klonken niet zo lang geleden ook over de 'straattaal' van jongeren. Dat was geheel ten onrechte, want het blijkt dat jongeren als het moet met alle gemak weer overschakelen naar het officiële Nederlands. 'Woorden die jongeren onderling gebruiken, schrijven ze niet op tijdens een proefwerk,' vertelt hoogleraar taalvariatie Hans Bennis. 'Dit noemen we *codeswitching*: het kunnen switchen tussen twee stijlen.' Toch is er een verschil, want het blijkt dat bij sms- en chattaal leerlingen vergeten te schakelen naar het officiële Nederlands. Ze lijken te denken dat hun woordgebruik al zó normaal is dat ze geen verschil meer zien met het Nederlands.

Bron: www.kennislink.nl

OPDRACHT 4

Lees tekst 2.

- Over welk probleem gaat het in deze tekst?
- Waarom kunnen jongeren niet goed schakelen tussen sms- en chattaal en het Nederlands?
- Waarom kunnen jongeren wél goed schakelen tussen straattaal en het Nederlands, denk je?
- Denk je dat jij op het examen Nederlands ook vergeet te schakelen en per ongeluk sociale mediataal gebruikt?

OPDRACHT 5

Onderzoek je schrijfwerk voor school.

- Zoek een schrijfo opdracht die je pas geleden hebt uitgevoerd voor Nederlands of voor een ander vak.
- Onderzoek of je spreektaal of sociale mediataal hebt gebruikt. Zet voor iedere zin een kruisje waar je dit hebt gedaan.
- Ruil je werk met een andere leerling. Onderstreep in de zinnen met kruisjes de spreektaal en sociale mediataal.
- Controleer of er nog meer spreektaal en sociale mediataal in de tekst staat en onderstreep die woorden.
- Geef elkaars werk terug en bespreek wat je hebt onderstreept.
- Schrijf alle onderstreepte woorden of zinnen onder elkaar over in je schrift, precies zoals ze in de tekst stonden.
- Schrijf de woorden of zinnen er in de officiële schrijftaal achter.
- Bespreek de resultaten met de klas. Geef antwoord op de vraag uit tekst 2 of jullie het moeilijk vinden om te switchen tussen schrijven voor vrienden en schrijven voor school.

OPDRACHT 6

Kijk terug. Bespreek met een klasgenoot de stellingen.

- Sociale media veroorzaken problemen op school.
- De taal van sociale media moet de officiële taal worden.

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over gedichten.

- Leg uit wat een vergelijking is.
- Schrijf een vergelijking over je sportclub.
- Maak een zin met een vergelijking zonder als over je sportclub.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Enjambement'.

- Is een zin in een gedicht hetzelfde als een versregel? Leg je antwoord uit.
- Lees het gedicht van K. Schippers. Uit hoeveel zinnen bestaat het gedicht?
- Hoeveel enjambementen komen in het gedicht voor?
- Wat is het effect van de enjambementen?

OPDRACHT 3

Werk in een groepje van vier leerlingen. Lees de eerste acht regels van het gedicht *Mei eerst zacht voor jezelf*.

- Eén van jullie leest de eerste acht regels van het gedicht *Mei* hardop voor.
- Pauzeert hij op een verkeerde plaats, dan moet een ander hem onderbreken.
- De onderbreker leest de regels opnieuw voor.
- Hoe vaak moeten jullie opnieuw beginnen?

OPDRACHT 4

Werk met hetzelfde groepje leerlingen. Lees het gedicht *Te laat eerst zacht voor jezelf*. Beantwoord de vragen individueel en bespreek jullie antwoorden samen.

- Waar komt in het gedicht een duidelijk enjambement voor?
- Komen er in de rest van het gedicht nog enjambementen voor?

Enjambement

Als in een gedicht een zin doorloopt naar de volgende versregel noemen we dat **enjambement**. De lezer wordt gedwongen niet of nauwelijks te pauzeren aan het eind van de regel, maar door te lezen.

Een dichter kan gebruikmaken van enjambement om:

- de eentonigheid van de maat of het rijm te doorbreken;
- het laatste woord van een versregel extra te benadrukken.

Voorbeelden van enjambement:

*In dit gedicht
is geen woord
te veel*

*Neem je er iets af
dan is het
niet meer heel*
K. Schippers

MEI

*Een nieuwe lente en een nieuw geluid:
ik wil dat dit lied klinkt als het gefluit
dat ik vaak hoorde voor een zomernacht
in een oud stadje, langs de watergracht.
In huis was 't donker, maar de stille straat
vergaarde schemer, aan de lucht blonk laat
nog licht, er viel een gouden blanke schijn
over de gevels van mijn raamkozijn.*

Herman Gorter

TE LAAT

stel je voor ik sterf
ik weet
je mag er niet mee spotten
maar stel je voor
ziekte, auto, voor de trein
dat ik er niet meer echt zou zijn
krijgt iedereen dan spijt
als ik met zand en bloemen wordt begraven
omdat ze tot mijn laatste dag
nooit iets bijzonders in me zagen
stel je voor
je bent te laat
als je nu niet met me praat

Hans Hagen

OPDRACHT 5

Nadenken over het gedicht *Te laat*.

- a De ik-persoon herhaalt drie keer de woorden *stel je voor*.
Waarom doet hij dat volgens jou?
- b Ben jij het eens met: *je mag er niet mee spotten*?
Leg je antwoord uit.
- c In regel 5 noemt de ik-persoon drie mogelijke doodsoorzaken. Waarom staan ze in deze volgorde, denk je?
- d Vind jij de drie laatste regels een waarschuwing, een bedreiging, een advies, een verzoek of een...
Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 6

Werk weer in het groepje van vier leerlingen. In het gedicht *Te laat* staat: *omdat ze tot mijn laatste dag / nooit iets bijzonders in me zagen*.

- a Schrijf iets op wat je bijzonder vindt aan jezelf.
- b Lees de bijzonderheden aan elkaar voor.
- c Zijn jullie het eens met de stelling: *Iedereen heeft wel iets bijzonders*? Geef argumenten voor of tegen.

OPDRACHT 7

Kijk terug. Kies een van de twee uitspraken en leg je antwoord uit.

- 1 Enjambementen maken een gedicht *makkelijk/moeilijk* om te lezen of voor te lezen.
- 2 Ik vond het *makkelijk/moeilijk* om over het gedicht *Te laat* na te denken en te praten met andere leerlingen.

OPDRACHT 1

Noteer het onderwerp en de werkwoorden. Onderstreep het werkwoord met de duidelijke betekenis.

- a Ik trek mijn bergschoenen aan.
- b Zijn de lunchpakketjes al ingepakt?
- c Hij zou de plattegrond hebben geprint.
- d Hoe moeten we de weg vinden?

Benoem nu de werkwoorden: *zww* of *hww*.

OPDRACHT 2

Noteer het onderwerp en het werkwoord. Heeft het werkwoord een duidelijke betekenis?

- a Word je wel op tijd wakker?
- b Vergeet de verrekijker niet!
- c Ik blijf de leider van de groep!
- d Wij verdwalen echt niet.

Benoem nu de werkwoorden: *zww* of *kww*.

OPDRACHT 3

Noteer het onderwerp en de werkwoorden. Onderstreep het belangrijkste werkwoord. Heeft het een duidelijke betekenis?

- a Je kunt mij beter niet in de tuin laten werken.
- b Ik ben nogal belabberd met planten en bloemen.
- c Mensen zijn vaak een last voor me.
- d Wat zou ik allemaal tegen ze kunnen zeggen?

Benoem de werkwoorden: *zww*, *hww* of *kww*.

OPDRACHT 4

Noteer het onderwerp en de werkwoorden. Onderstreep het gezegde. Zet twee strepen onder het belangrijkste werkwoord. Zet erachter: *naamwoordelijk* of *werkwoordelijk*.

- a Later ga ik leider van een sekte worden.
- b Dan zal ik zwemmen in het geld.
- c Of misschien blijf ik eeuwig studeren.
- d En ik moet gewoon altijd jong blijven.
- e Ik zou astronaut op Mars zijn geweest.
- f Pluto is mij veel te ver.

OPDRACHT 5

Geef aan of het belangrijkste werkwoord van de zin betekenis heeft (*zww*) of niet (*kww*).

- a Hoe krijg je tien Nederlanders in een auto?
- b Dat zal wel een heel grote auto zijn geweest.
- c Of worden ze in een Deux-chevaux-tje gepropt?
- d Leg een euro op de achterbank!
- e Die mop blijft leuk.

Noteer nu het onderwerp en het hele gezegde. Zet achter het gezegde: *naamwoordelijk* of *werkwoordelijk*.

OPDRACHT 6

Maak een tabel met drie kolommen en zes rijen. Zet erboven: *zww*, *kww* en *hww*. Vul de werkwoorden uit het verhaaltje in de tabel in.

Mijn neefje komt altijd met mij en mijn broer mee naar huis na school. Zijn ouders moeten allebei werken. Alleen thuiszitten zou voor hem geen leuk alternatief zijn. Als hij ergens genoeg in schept, is het wel moppentappen. Hij is hier steeds vaardiger in geworden. Door zijn grappen ben je gegarandeerd slap van de lach. Wel zal hij nog wat moeten oefenen op de clou. Die verklapt hij soms te vroeg. Timing is alles! Die jongen wordt me toch een komiek. Ik ga hem alvast als attractie van het jaar 2030 nomineren!

Controleer je antwoord. Je tabel mag geen gaten bevatten.

OPDRACHT 7

Ontleed de zinnen in de vaste volgorde. Noteer erboven: *wg* of *ng*, *lv*, *mv* en *bwb*. Noteer eronder: *zww*, *hww* of *kww*.

- a Twee Belgen moeten helemaal naar Antwerpen lopen.
- b Onderweg werd hun gelukkig soelaas geboden.
- c In de garage zijn allerlei stadsbussen.
- d 'Laten we een bus gaan stelen!'
- e De ene Belg is de uitkijk.
- f Hij wordt ongeduldig.
- g Na lange tijd komt de andere Belg eindelijk naar buiten met een bus.
- h 'Waar was ge nu zo lang mee zoet?'
- i 'De bus naar Antwerpen stond helemaal achterin!'

OPDRACHT 1

Noteer de juiste vorm van de werkwoorden.

- a Wij (trainen) altijd op dinsdag en donderdag.
- b (Relaxen) man! Wind je niet zo op.
- c Hoe vaak (checken) jij je berichten?
- d Ik ben (inloggen) onder jouw naam.
- e Jess (scoren) zondag twee keer een doelpunt.

Zijn deze Engelse leenwoorden vreemd voor je?

OPDRACHT 2

Noteer de juiste vormen van de Engelse werkwoorden in het Nederlands.

Engels ww	infinitief	stam	ik-vorm
a to train	trainen		
b to relax	relaxen		
c to check	checken		
d to log in	inloggen		
e to score	scoren		

OPDRACHT 3

Denk aan de uitspraak en noteer de juiste vormen van de Engelse werkwoorden in het Nederlands.

Engels ww	infinitief	stam	ik-vorm
a to game	gamen		
b to race	racen		
c to time	timen		
d to save	saven		
e to delete	deleten		

OPDRACHT 4

Gebruik 'T KoFSCHiP X en noteer de juiste vormen van de Engelse werkwoorden.

	infinitief	stam	pv-tt-ev	pv-vt-ev	vd
a	googelen	hij			
b	hacken	hij			
c	forwarden	jij			
d	spammen	hij			
e	smashen	het			
f	chatten	jij			

OPDRACHT 5

Noteer de juiste vorm van de werkwoorden.

- a 's Woensdags hebben we (teambuilden).
- b Toen heb ik voor het eerst in mijn leven (skeeleren).
- c Hoe lang (beachvolleyballen) jij al?
- d Hij (snowboarden) al sinds zijn tiende jaar.
- e Ik (gamen) toen nog op een Nintendo 64.
- f Twee jaar geleden (crossen) wij door de modder.

OPDRACHT 6

Zet een trema waar nodig.

a kanoen	f pinguin
b chemicalien	g discussieren
c geïnteresseerd	h smeug
d kopiëren	i kopieën
e goeïg	j museum

OPDRACHT 7

Schrijf de zin over. Noteer een apostrof waar nodig.

- a s Ochtends smeerde Annes ene broer pindakaas op zn sjaal.
- b s Middags bleek Bas rapport louter 5jes te bevatten.
- c s Avonds wist Bas tweelingbroer Lex vaders cds te bekrassen.
- d s Nachts kon Anne haar broers Bas en Lex op t nippertje waarschuwen.
- e Met mamas zelfgemaakte sodas maak je papas Hondas en Kawasakis niet schoon.

OPDRACHT 8

Schrijf de zinnen over. Zet leestekens. Noteer de juiste werkwoordsvorm.

- a Boris vader heeft vroeger in een band (rocken).
- b De spelers (claimen) de naam ABCs.
- c Ze hebben elkaar (mailen) en (smsen) voor een reunie.
- d Papas fans (stagediven) als tweentwintigjarigen.
- e Natuurlijk (crashen) ze ze zijn immers drieenzeventig
- f Ik was (embarrassen).

EXTRA LEESTAAK

OPDRACHT 1

Lees tekst 1 verkennend.

- a Noteer het onderwerp van tekst 1.
- b Noteer uit de beginzinnen van alinea 2-7 steeds één woord of enkele woorden die typerend zijn voor de vaste structuur van tekst 1.
- c Wat is dus de vaste structuur?
- d Typeer nu de tekstdelen steeds met één woord:
 - alinea 1 • alinea 3
 - alinea 2 • alinea 4-7

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 nauwkeurig.

- a Alinea 4-7 kun je in twee stukken verdelen. Bij welke alinea begint het tweede deel?
- b Geef aan wat het tekstverband is tussen de twee delen en waaraan je dit ziet.
- c Wat is het verschil tussen deel 1 en deel 2?
- d Stel jezelf vier vragen die je moet beantwoorden om tekst 1 samen te vatten:
 - vraag 1 over alinea 1;
 - vraag 2 over alinea 2;
 - vraag 3 over alinea 3;
 - vraag 4 over alinea 4-7.
- e Bespreek je vragen met een klasgenoot.

OPDRACHT 3

Woordenschat. Gebruik zo nodig een woordenboek.

- a Wat betekent *exploderen* (r. 6)?
- b Geef een synoniem voor *desastreus* (r. 12).
- c Wat is het verschil tussen een *praktisch* en een *principieel bezwaar* (r. 22)?
- d Wat is een *barrière* (r. 41) en welke voorbeelden geeft de tekst hiervan? Zeg het kort.
- e Wanneer noem je een oplossing *bewerkelijk* (r. 45)?
- f Wat wordt in alinea 7 bedoeld met *natuurinclusief boeren*?

OPDRACHT 4

Een samenvatting maken van tekst 1 in twee stappen.

Maak gebruik van je antwoorden op opdracht 2d.

- a Gebruik de vragen over alinea 1, 2 en 3 en vat deze alinea's samen in maximaal 50 woorden.
- b Gebruik de vraag over alinea 4-7 en vat deze alinea's samen in maximaal 100 woorden.
Maak in je samenvatting van dit tekstdeel ook gebruik van je antwoord op opdracht 2c.
- c Lees je samenvatting nog eens nauwkeurig en kijk of ze een goedlopend geheel is. Gebruik waar nodig een signaalwoord om een tekstverband te verduidelijken.

OPDRACHT 5

Werk samen met een klasgenoot.

- a Bekijk elkaars samenvatting. Geef elkaar een cijfer voor drie onderdelen en licht elk cijfer toe:
 - 1 de omvang (woorden tellen);
 - 2 de inhoud (klopt die met de tekst?);
 - 3 de samenhang en de leesbaarheid.
- b Bespreek met elkaar wat er geschrapt kan worden als de samenvatting van een tekstdeel te lang is. Heb je erop gelet dat je in je samenvatting geen informatie moet opnemen die niets te maken heeft met de vragen die je in opdracht 4a en b hebt gesteld?

OPDRACHT 6

Kijk terug.

- a Hoe moeilijk was het om de vaste structuur van tekst 1 te herkennen?
- b Wat vind je het moeilijkst van samenvatten? Kies uit:
 - 1 vaststellen wat de hoofdzaken zijn;
 - 2 zorgen dat de inhoud van de samenvatting klopt met de inhoud van de tekst;
 - 3 van de samenvatting een goedlopend geheel maken.
- c Heeft deze extra leestaak je geholpen? Leg je antwoord uit.

Veldmuizenplagen in Friesland

- (1) Eens in de paar jaar wordt Friesland getroffen door een veldmuizenplaag. Dan lopen zoveel hectaren grasland schade op, dat het duidelijk waarneembaar is op satellietbeelden van het getroffen gebied.
- (2) De oorzaak is altijd het weer van de voorafgaande maanden. Vooral in een zachte winter explodeert de muizenpopulatie in Friesland. De muizenkolonies graven dan gangen onder de graslandzoden en vreten de wortels van het gras weg. Het gras sterft bijna volledig af op zo'n grote schaal dat hele stukken van Zuid-Friesland eruitzien als een prairielandschap.
- (3) De gevolgen voor de boeren zijn desastreus. Als grasland opnieuw moet worden ingezaaid en een boer gedwongen wordt extra veevoer aan te kopen, kunnen de kosten oplopen tot 2000 euro per hectare. Niet zelden doen veldmuizen zich ook te goed aan het opgeslagen veevoer en daardoor lopen de kosten nog verder op.
- (4) Veldmuizenplagen zijn moeilijk te bestrijden. De oplossing die tot nu toe het meest wordt toegepast, is het onder water laten lopen van de weilanden, waardoor de muizen verdrinken. Daar zijn twee bezwaren tegen aan te voeren: een praktisch en een principieel bezwaar. Het praktische bezwaar is dat lang niet alle muizen het leven laten bij deze methode. Heel veel beestjes weten te ontsnappen en zetten hun schadelijke activiteiten voort bij de burens. Het probleem wordt op deze manier alleen maar verplaatst. Het principiële bezwaar is dat de muizen die niet weten te ontsnappen een ellendige doodstrijd moeten doormaken. Daarom verzet de Dierenbescherming zich tegen deze methode en pleit ze voor het opnemen van een wetsartikel in de Wet Natuurbescherming, waarin het opzettelijk verdrinken van dieren wordt verboden.
- (5) Een andere oplossing, die al even weinig sympathiek is, is het inzetten van verdelgingsmiddelen. Ook aan dit middel kleven grote bezwaren. Het is net zo dieronvriendelijk als verdrinken. Het tast het milieu op een onverant-

woorde manier aan. Bovendien heeft deze aanpak een heel gering effect.

- (6) Maar er worden ook oplossingen aanbevolen die wel diervriendelijk zijn. Zo zouden boeren veel schade kunnen voorkomen door barrières op te werpen tegen de muizen, zoals het graven van geulen langs de weilanden, het creëren van kale stroken en het plaatsen van schermen die diep worden ingegraven. Tegen deze oplossing pleit dat ze erg bewerkelijk is, terwijl het zeer de vraag is of ze effect heeft.
- (7) De beste en duurzaamste oplossing lijkt de methode die door de bedenkers *natuurinclusief boeren* wordt genoemd. Deze aanpak is niet alleen heel diervriendelijk, maar laat ook de natuur profiteren. De weilanden met het eentonige Engelse raaigras worden vervangen door gevarieerd en kruidenrijk grasveld. Dit grasveld wortelt veel dieper en is daardoor beter bestand tegen muizen. En door de variatie aan planten wordt ook de natuurwaarde groter. Mooi meegenomen is bovendien dat de aldus beplante weiden ertoe bijdragen dat de weidevogelstand, die al jaren dramatisch daalt, eindelijk weer gaat toenemen.

Bron: groenmonitor.nl

SAMENVATTING

FICTIE

Realistisch argument: plaats, tijd en gebeurtenissen zijn geloofwaardig.

Emotief argument: het verhaal grijpt je aan.

Moreel argument: je bent het eens met de overtuigingen en ideeën uit het verhaal.

Gesloten einde: het verhaalprobleem is opgelost.

Open einde: niet alles is opgelost.

LEZEN

Vaste tekststructuur:

- verklaringstructuur;
- voor- en nadelenstructuur;
- probleem-oplossingstructuur.

Samenvatting:

- gebruik volledige zinnen;
- zorg voor duidelijke tekstverbanden tussen zinnen en alinea's met verwijswaarden en/of signaalwoorden.

WOORDEN

Vorming van een bijvoeglijk naamwoord:

- grondwoord zegt waar het om gaat;
- elk woorddeel of los woord dat eraan is geplakt, geeft een extra betekenis.

GRAMMATICA

Werkwoordelijk gezegde:

- belangrijkste werkwoord heeft een duidelijke betekenis;
- alle werkwoorden samen vormen het werkwoordelijk gezegde.

Naamwoordelijk gezegde:

- belangrijkste werkwoord heeft geen duidelijke betekenis;
- het belangrijkste werkwoord heeft een aanvulling nodig die iets zegt over het onderwerp;
- aanvulling is een zelfstandig of bijvoeglijk naamwoord.

Zelfstandig werkwoord: een werkwoord met een duidelijke betekenis dat in zijn eentje het werkwoordelijk gezegde kan vormen.

Koppelwerkwoord: het belangrijkste werkwoord uit een naamwoordelijk gezegde: *zijn*, *worden* of *blijven*.

Hulpwerkwoord: ander werkwoord in een werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde.

SPELLING

Engelse werkwoorden:

- vervoeg je op dezelfde manier als Nederlandse werkwoorden;
- voor de uitspraak haal je soms alleen *-n* van de infinitief om de stam te vinden;
- werkwoorden met een dubbele medeklinker 'vernederlandsen' we, tenzij dat de uitspraak beïnvloedt.

Trema:

- als je in één woord twee klinkers niet als één klank mag lezen;
- in het meervoud van zelfstandige naamwoorden op *-ee*;
- in het meervoud van zelfstandige naamwoorden op *-ie*.

Apostrof:

- als één of meer letters zijn weggelaten;
- bij bezitsaanduiding van woorden die op een sisklank of *-a*, *-i*, *-o*, *-u* of *-y* eindigen;
- na cijfers en afkortingen.

SCHRIJVEN

Bronnen samenvoegen:

- deelvraag wordt deeltitel;
- kernzin die de deeltitel beantwoordt;
- uitwerking van de kernzin;
- schrijf in eigen woorden op wat je in een bron hebt gevonden;
- citeer een mening of een kernachtige uitspraak;
- gebruik signaalwoorden.

SPREKEN KIJKEN LUISTEREN

Mening:

- is subjectief;
- ondersteun je met argumenten;
- argument is een feit of een mening.

In een Lagerhuisdebat:

- discussiëren twee teams over een stelling;
- wordt vooraf bepaald welk team voor en welk team tegen de stelling is;
- ga je staan als je iets wilt zeggen;
- praat je pas als je de beurt krijgt van de debatleider;
- bepaalt een jury na afloop welk team de beste debaters had en dus wint.

HOOFDSTUK

6

In je dromen

6.1	6.2	6.3	6.4	6.5	6.6	6.7
FICTIE	LEZEN	WOORDEN	GRAMMATICA	SPELLING	SCHRIJVEN	SPREKEN KIJKEN LUISTEREN
- Onderwerp - Thema Fictietaak: portfolio	Herhaling theorie Leestaak	- Spreekwoord - Uitdrukking	Herhaling theorie	Herhaling theorie	- Beoordeling schrijven - Herhaling formuleren Schrijftaak	- Informereren in een gesprek - Overtuigen en overhalen in een gesprek Kijktaak
Bladzijde 220	Bladzijde 226	Bladzijde 230	Bladzijde 234	Bladzijde 238	Bladzijde 241	Bladzijde 245
Digitale opdrachten Audiofragment Fictieverhaal Leestips	Digitale opdrachten Actuele leestaak Audio bij teksten Test jezelf	Digitale opdrachten Flitskaarten Animaties Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Animaties Onderzoeksopdrachten Test jezelf	Digitale opdrachten Werkbladen schrijven	Digitale opdrachten Video

BASIS

6.8 TAAL- ONDERZOEK 2F+	6.9 GEDICHT 2F	OEFFENEN	TEST JEZELF	SAMEN- VATTING	TOETS
• Taalverandering	• Visuele poëzie	Lezen Woorden Grammatica Spelling	Lezen Woorden Grammatica Spelling	De belangrijkste theorie van hoofdstuk 6	Hoofdstuktoets Vaardigheidstoetsen
Bladzijde 248	Bladzijde 250			Bladzijde 252	Toets
Digitale opdrachten	Digitale opdrachten	Digitaal oefenen	Digitale oefentoets		Digitale toets
KEUZE		DIGITAAL OEFENEN			TOETS

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over fictie.

- Noteer de titel van het boek dat je als laatste hebt gelezen.
- Wat voor een begin had dit boek?
- Had het boek een open of een gesloten einde?
- Vond je het begin en het einde goed gekozen door de schrijver? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1, een fragment uit *De test*. Cia is een van de uitverkorenen die mee mag doen aan de Test die bepaalt of je naar de universiteit mag.

- Schrijf uit tekst 1 twee zinnen over die beschrijven in wat voor wereld het verhaal speelt.
- Wat voor beeld krijg je van de universiteit?
- Waar leidt deze universiteit voor op, denk je?
- Welke vaardigheden moet je hebben om voor deze Test te slagen?

OPDRACHT 3

Cia en de test.

- Wat denk je als je leest dat er in de tweede ronde nog zevenentachtig kandidaten over zijn?
- Waarom vindt Cia: *Deze opdracht is voor mij gemaakt*?
- Hoe reageert Cia op de waarschuwing dat fouten worden bestraft?
- Hoe gaan volgens jou fouten bestraft worden?

OPDRACHT 4

Lees het auteursdossier.

- Bekijk via YouTube de boektrailer van *The Testing*.
- Welke nieuwe informatie krijg je uit deze trailer?
- Vorig jaar heb je fragmenten uit *De hongerspelen* gelezen. Welke overeenkomsten zie je met *De test*? Hernieuw je kennis indien nodig via internet.
- Zoek via internet uit of *De test* ook in Nederland succesvol was.

1 Fouten worden bestraft

Na de mededeling lopen we allemaal naar de liften en gaan terug naar de collegezaal op de derde verdieping. Doctor Barnes, wiens stralende glimlach afsteekt tegen zijn grijzende baard, wacht tot we zitten en vertelt dan dat er nog zevenentachtig kandidaten over zijn. Hij herinnert ons eraan dat de tweede ronde van de Test vandaag begint en verzoekt ons niet te vergeten dat in deze ronde foutieve antwoorden worden bestraft.

We worden opgeroepen in groepjes van zes, en tot mijn verbazing zitten Malachi en Will in mijn groepje. We lopen in een rijtje door de gang achter de Testfunctionaris aan. In het Testlokaal staan zes werktafels die tot aan ons middel komen in twee rijen: drie vooraan en drie erachter. Achter elke tafel staat een kleine kruk. Op de linkerhoek van elke werktafel staat een bordje met het symbool van de kandidaat. Midden op elke tafel staat een grote houten doos.

Een grijsharige, vrouwelijke functionaris verzoekt ons naar de tafel met ons symbool te lopen. Die van mij is midden in de achterste rij. Malachi's tafel is rechts voor me en Will heeft de tafel links van me. Hij ziet dat ik naar hem kijk en knipoogt.

De functionaris zegt dat we onze vinger op moeten steken als we klaar zijn met de opdracht die voor ons staat en dat de doos dan wordt weggehaald. Als alle kandidaten klaar zijn met de doos die er nu staat, wordt er een nieuwe doos neergezet. We moeten zo veel mogelijk opdrachten maken in de vastgestelde tijd. Er is geen lunchpauze, waarschuwt ze. Dan herhaalt ze de instructies van doctor Barnes over het opsteken van je vinger als je niet weet hoe je een opdracht moet voltooien, en benadrukt nogmaals dat we niet moeten gaan gokken als we iets niet zeker weten. Tot slot zegt ze dat we er eerst achter moeten komen hoe de doos opengaat en dan de instructies moeten volgen die erin zitten.

Dat lijkt gemakkelijk, maar juist daardoor krijg ik de zenuwen: het is niet de bedoeling dat de Test gemakkelijk is. Ik bekijk de doos, terwijl ik uit mijn ooghoek zie dat verschillende medekandidaten staan te kloppen en te drukken op die van hen. Mijn moeder heeft thuis net zo'n doos. Die heeft haar opa voor haar gemaakt. Om die te openen moet je delen van de doos in een bepaalde volgorde opzijschuiven.

Langzaam draai ik de doos rond op de tafel, zodat ik hem van alle kanten kan bekijken. Het hout is massief en glad; het ziet er best mooi uit met dat krullerige patroon. Ik weet zeker dat Zandri de techniek herkent

waarmee dat gemaakt is, maar ik ben hier niet om de doos te bewonderen. Ik wil dat ding openkrijgen.

Aha. In een hoek op de bodem zie ik een kleine knoop in het patroon. Dat piepkleine ronde vormpje zit nergens anders op de doos. Een knopje? Ik druk met het puntje van mijn wijsvinger op het piepkleine plekje en voel iets meegeven. En inderdaad: ik kan de zijkant van de doos er omhoog uitschuiven. Ik leg het opzij en trek het vel met de instructies uit de doos.

Test de planten in de doos op eetbaarheid. Scheid de eetbare van de giftige exemplaren.

Weer die waarschuwing: *Als je het antwoord niet weet, ga dan niet gokken, maar leg de onbekende plant opzij.*

Ik glimlach. Deze opdracht is voor mij gemáákt.

Er zitten acht planten in de doos. Zes ervan herken ik meteen. De witte schermbloemige plant is waterscheerling. Mijn vader zegt dat die plant al dodelijk was vóór de meren vergiftigd werden door biochemische oorlogsvoering. Het donkergroene blad met de rode nerven is volgens mij ook giftig. De rabarberbladen uit onze tuin kun je in ieder geval beter niet eten. De tak met donkergroene, ovale bladeren waaraan bruine, vogelnestachtige vruchten hangen, moet van een beukenboom komen. Ik weet ook zeker dat ik sassafra, sierui en brandnetel herken, die vaak door insecten in onze kolonie worden opgegeten.

De andere twee soorten brengen me aan het twijfelen.

Ik ruik aan de eerste: een groot, gekarteld, groen blad. In de verte ruik ik bloemengeur. Ik zie een plek op de stengel waar wellicht onlangs een bloem is afgehaald. Het blad is zacht en doet me denken aan een bloem die mijn vader me een paar jaar geleden heeft aangewezen. Hij had die niet zelf gekweekt, want die plant was giftig en hij kweekt juist planten die het leven ondersteunen. Toch vond hij dat de plant waarde had, vanwege de breekbare schoonheid ervan. Is dit dezelfde plant? Zo niet, dan moet hij volgens mij toch verwant zijn. Ik leg hem op de stapel giftige planten en ga verder met de laatste: een donkere, behaarde wortel met witte bloemachtige bladeren aan de bovenkant. Ik schraap met mijn vingernagel wat van de buitenkant van de wortel en ruik eraan. Zoet. Niet als een bietje of een winterpeen. Die ruiken heel anders. Toch heeft het iets vertrouwds. In gedachten hoor ik mijn vader vertellen over verschillende wortelsoorten die in de zuidelijke kolonies voorkomen. Van een daarvan, cichorei, wilde Zeen een monster bestuderen, voor het geval hij daar iets aan zou kunnen hebben voor het nieuwe aardappelras. Ik leg de plant zelfverzekerd op de stapel eetbaar en steek mijn vinger op.

De andere kandidaten kijken me aan, terwijl de functionaris

mijn werk controleert. Ze vraagt of ik zeker ben van mijn antwoorden. Terwijl ik mijn handen afveeg aan mijn broek, kijk ik nog een keer naar de planten. Ja. Ik ben zo zeker als ik maar kan zijn. Ze glimlacht en krabbelt iets in een notitieboekje. Dan haalt ze de oneetbare planten weg en zegt dat ik moet gaan zitten tot de andere kandidaten klaar zijn.

Tien minuten later is al het werk gecontroleerd. De Testfunctionaris heeft de planten die de kandidaten als oneetbaar hebben bestempeld weggehaald en die opgeschreven in haar notitieboekje. Als ze weer voor ons staat, vraagt ze ons nogmaals of we onze antwoorden willen veranderen. Ze noemt een voor een onze namen op en wacht tot we 'ja' of 'nee' zeggen. Niemand gaat op haar aanbod in.

Bron: Joelle Charbonneau, *De test*

AUTEURSDOSSIER

JOELLE CHARBONNEAU

Joelle Charbonneau (Chicago, 1974) was eerst operazangeres, voor ze begon met schrijven.

De test is een trilogie.

Deel 2 heet *De studie*;

deel 3 *Het examen*.

De test heeft overeenkomsten met *De hongerspelen*.

Charbonneaus boeken waren erg succesvol in de Verenigde Staten.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Thema'.

- Wat beschrijft een boek preciezer, het onderwerp of het thema?
- De test* en *De hongerspelen* gaan over een vergelijkbaar onderwerp. Omschrijf het onderwerp.
- Omschrijf het thema van *De test*.

OPDRACHT 6

Lees tekst 2, het vervolg van tekst 1.

- Kijk terug naar opdracht 3d. Klopte je verwachting?
- Wat verwacht je dat er verder in *De test* gebeurt?

OPDRACHT 7

Malachi en de Test.

- Hoe reageert Cia op wat er met Malachi gebeurt?
- Waarom reageren de andere testkandidaten niet?
- Hoe zou jij reageren op wat er met Malachi gebeurt?

OPDRACHT 8

Normen en waarden in *De test*. Leg steeds je antwoord uit.

- Wat vind je van de manier waarop de functionarissen met de kandidaten omgaan?
- In de laatste zinnen zegt Cia wat ze leert van de dood van Malachi. Welk inzicht levert die haar op?
- Zou jij anders reageren?
- Is Cia een personage met wie je je gemakkelijk identificeert?

OPDRACHT 9

De test en *De hongerspelen*.

- Zoek op internet omschrijvingen van het thema van *De hongerspelen*.
- Kijk terug naar je antwoord op opdracht 5c. Verbeter je antwoord als dat nodig is.
- Lijkt *De test* je een origineel verhaal? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 10

Kijk terug. Leg telkens je antwoord uit.

- Lijkt *De test* je een goed boek?
- Ben je benieuwd naar het vervolg van *De test*?

Thema

Het **onderwerp** van een boek geeft heel algemeen aan waar het boek over gaat.

Zo is het onderwerp van *Spijt!* van Carry Slee: pesten.

Het **thema** vertelt kort de bedoeling van het verhaal.

Je kunt het thema beschrijven:

- in een paar woorden: *de grote gevolgen van pesten*;
- in een korte zin: *scholier wordt zo gepest dat hij zelfmoord pleegt*;
- in een vraag: *welke gevolgen heeft pesten*?

2 Straf

Als ze weer voor ons staat, vraagt ze ons nogmaals of we onze antwoorden willen veranderen. Ze noemt een voor een onze namen op en wacht tot we 'ja' of 'nee' zeggen. Niemand gaat op haar aanbod in.

'Oké,' zegt ze vrolijk, 'dan zal het voor jullie geen probleem zijn om een hapje te nemen van de planten die jullie als eetbaar hebben bestempeld.'

Het wordt doodstil. Eindelijk valt het kwartje.

Inderdaad: een verkeerd antwoord zal bestraft worden. Met misselijkheid. Braken. Hallucinaties. Misschien zelfs wel met de dood.

Ik werp een blik op de tafels in het lokaal en zie dat iedere Testkandidaat een andere verzameling planten heeft. De antwoorden zijn dus met geen mogelijkheid te vergelijken. Heb ik een fout gemaakt? De jongen voor me lijkt ervan overtuigd dat hij dat niet heeft gedaan. Hij neemt snel een hapje van iedere plant. Naast me proeft Will zijn vier planten. Ik haal diep adem en eet het beukennootje, een klein stukje van de zoete wortel waarvan ik hoop dat het cichorei is en een stukje van de andere drie planten. Geen van de planten die ik als giftig heb bestempeld zouden snel een uitwerking hebben. We zullen moeten wachten om erachter te komen of iemand van ons een fout heeft gemaakt.

Er is geen tijd om me druk te maken over wat er bij mij vanbinnen dan ook gebeurt, want Testfunctionarissen dragen de volgende doos al naar binnen. Deze heeft een ingewikkeld schuifmechanisme om de bovenkant en alle zijanten te verwijderen. Er zitten een grote pulsradio en wat klein gereedschap in. Volgens de instructies moet ik de radio weer aan de praat krijgen.

Ons is verteld dat men voor de Zeven Oorlogsfasen kon communiceren via apparaten die signalen naar satellieten in de ruimte stuurden. Ik weet niet wat er met die satellieten gebeurd is. Misschien zweven ze nog steeds ergens boven ons, of misschien zijn ze te pletter geslagen op aarde zonder dat iemand daarvan af weet. En door de aardbevingen is alle ondergrondse bekabeling voor communicatie verwoest. Na de oorlog hebben wetenschappers besloten om voor het herstel van de communicatie gebruik te maken van de veel hogere concentratie elektromagnetische straling. Dat betekent de komst van de pulsradio, die trouwens niet alleen stemmen kan overbrengen. Met de juiste ontvangst-apparatuur aan de andere kant kunnen pulsradio's zowel geluiden als beelden doorgeven. Ze nemen grote hoeveelheden

communicatie op en maken dan een gepulst signaal dat naar de ontvangers wordt gezonden. Mijn vader heeft een pulsradio om met andere kolonies en Tosu City te communiceren, dus ik heb er al eens een gezien. Pap heeft me er zelfs een vanbinnen laten zien. En dat betekent dat het voor mij gemakkelijk is om de draden te vinden die verkeerd verbonden zijn, de op zonne-energie lopende motor te repareren en wat te draaien aan de zender. Na elke aanpassing pauzeer ik even en controleer mijn hartslag, om vast te stellen of de planten die ik gegeten heb een verkeerde uitwerking hebben. Ik ben van plan om bij ook maar het geringste teken van een ziekte de andere planten uit te kotsen. Dat zal geen invloed hebben op het gif dat al in mijn bloedbaan zit, maar ik moet toch iets proberen.

Terwijl ik bezig ben, zie ik een paar draden die duidelijk niet thuishoren in een pulsradio en een paar kleine, scharnierende metalen doosjes die me onbekend voorkomen. Als ik thuis was, zou ik kijken wat daarin zat. Maar ik ben niet thuis. Ik doe alleen waar ik zeker van ben.

Ik schroef de bovenkant weer op de pulsradio en sta op het punt mijn vinger op te steken, als ik zie dat Malachi staat te tolleren op zijn benen. Vermoeidheid of een van de planten die hij heeft gegeten? Ik denk aan de planten die ik heb gekregen en probeer te achterhalen of een daarvan een dergelijke reactie zou kunnen veroorzaken. Het zweet stroomt over zijn gezicht. Zijn handen beginnen te trillen als hij aan de slag gaat met het deel van de radio dat ik genegeerd heb. Het deel met die vreemde metalen doosjes. Ik weet dat het niet de bedoeling is dat we onze medekandidaten helpen, maar Malachi's schouders schokken en ik ben bang dat de planten die hij heeft gegeten voorkomen dat hij logisch kan nadenken. Ik doe mijn mond open om te roepen – hem te zeggen dat hij dat doosje niet moet aanraken.

Maar dat heeft hij al gedaan. Even later doorboort een spijker Malachi's oog en valt hij als een baksteen op de grond.

Toen ik klein was, heb ik een keer tot op het bot in mijn vinger gesneden. Mijn moeder heeft me verteld dat ik niet gilde of huilde. Ik verstijfde alleen maar, alsof ik dacht dat het bloeden zou ophouden als ik stokstijf bleef stil staan. Het bloed dat nu naast Malachi's hoofd op de witte vloer gutst, heeft hetzelfde effect op me. Ik voel een schreeuw opkomen die vecht om door mijn samengeknepen keel naar buiten te komen, maar ik geef geen kik. Het gegil van iemand anders – Will misschien wel – haalt me uit mijn verdoving en ik ren naar de plek waar Malachi stuiptrekkend op de grond ligt. Een paar in purper gehulde

armen pakken me vast en trekken me terug. Door mijn worsteling om los te komen, hoor ik amper dat de Testfunctionaris iets tegen me zegt; me vraagt of ik klaar ben met mijn proef. Zo niet, dan moet ik terug naar mijn werktafel. Anders zou ik wel eens voordeel kunnen doen met het observeren van het werk van een andere kandidaat.

Ik wil schreeuwen dat die test er niet toe doet. Niet als het leven druppel voor druppel wegsijpelt op de tegelvloer. Maar ik krijg er nog een verstikt 'ja' uit en word losgelaten. De Testfunctionarissen verroeren zich niet als ik Malachi's hand pak en die stevig vasthoud. Aan hun houding kan ik zien dat ze geen hulp gaan bieden. Dit is de straf voor een verkeerd antwoord. Zij vinden dat hij dit heeft verdiend, wat 'dit' ook is.

Het stuip trekken wordt erger. Hoewel Malachi's gewonde oog open is, betwijfel ik of hij iets kan zien. Of misschien heeft de plant die hij heeft doorgeslikt een soort coma veroorzaakt. Toch verander ik voor de zekerheid van positie op de koude tegels. Als hij wel kan zien, moet hij iets van thuis herkennen. Een meisje dat liedjes met hem zong op het gras en hem om hulp heeft gevraagd toen ze moeite had met haar huiswerk. Een meisje dat met hem bevriend is. Iemand die zich niet kan voorstellen wat er gebeurt als hij er niet meer is.

Alleen hoeft ik me niets meer voor te stellen. Het stuip trekken stopt. Zijn spieren worden slap en zijn borst gaat niet meer op en neer. Malachi is dood.

Huil ik? Vast wel. Want als ze me opdragen terug te lopen naar mijn tafel raak ik mijn gezicht aan en voel dat mijn wangen nat zijn. Hoe lang ze me naast Malachi's roerloze lichaam hebben laten zitten, weet ik niet. Een tijdje. Lang genoeg om twee andere kandidaten hun opdracht te laten voltooien – of misschien hebben ze, na wat er met Malachi is gebeurd, wel besloten ermee op te houden in plaats van een gok te wagen.

Ik knijp nog een keer in Malachi's hand, strijk een pluk donker krulhaar van zijn voorhoofd en kus zijn wang. Alles draait voor mijn ogen als ik opsta. Iets later ben ik in staat om stijfjes naar mijn tafel te lopen. Ik ga op mijn kruk zitten en wacht tot de functionarissen Malachi's lichaam weghalen, maar dat doen ze niet. Niet zolang niet iedereen klaar is.

Ik verwacht dat de andere kandidaten protesteren. Gaan zeggen dat dit verkeerd is. Maar ik weet waarom ze dat niet doen. Om dezelfde reden dat ik het niet op een gillen zet. De reden is Malachi en zijn roerloze lichaam. We willen allemaal in leven blijven.

Een paar minuten later steekt Will zijn vinger op om aan te geven dat hij klaar is. Dan doet hij zijn ogen dicht, zodat hij het omhulsel van de jongen met wie hij heeft gegeten niet hoeft te zien. Het meisje rechts van mij is ook klaar. De Testfunctionaris controleert ons werk. Als ze daarmee klaar is, geeft ze de andere functionarissen een teken om Malachi op te tillen en weg te dragen. Mijn medekandidaten kijken naar hun werkoppervlak of omhoog naar het plafond. Ik niet. Malachi verdient het dat hier iemand getuige van is die om hem geeft. Ik dwing mezelf om elke seconde gade te slaan en zie hoe ze hem optillen en aan zijn armen en benen de kamer uit dragen. Weg.

Er is geen tijd om te treuren, want de volgende dozen worden al binnengebracht en op onze tafels gezet. We krijgen toestemming om te beginnen.

Mijn handen trillen als ik het bloed op de vloer ruik. Ik dwing mezelf diep adem te halen. Span me in om door te gaan, terwijl ik het liefst schreeuwend de kamer uit wil rennen, het gebouw wil verlaten, terug naar huis wil gaan. Maar ik weet dat dit niet kan, dus ik wrijf mijn handen over mijn broek, slik mijn tranen in en bestudeer de doos. Ik heb verschillende pogingen nodig om erachter te komen hoe die open moet. Er zitten grondmonsters en verschillende potjes met oplossingen in. We moeten de grondmonsters die radioactief besmet zijn identificeren.

Ik gebruik alleen de oplossingen die ik op geur en kleur kan identificeren. Van de tien grondmonsters zijn er vier waarvan ik zeker weet dat ze radioactief zijn, drie die dat niet zijn, en drie waarvoor ik mijn hand niet in het vuur zou durven steken. Als dit de eerste test was – vóór de planten, vóór Malachi's stuiptrekkende, bloedende lichaam – zou ik misschien zo arrogant geweest zijn om zelfvertrouwen te veinzen. Nu niet meer. Malachi heeft een fout gemaakt en daar heeft hij voor moeten boeten. De prijs die hij betaald heeft, zou zinloos zijn als ik geen lering zou trekken uit zijn daden.

Er verschijnen nog vier andere dozen.

Bron: Joelle Charbonneau, *De test*

FICTIETAAK

Voer opdracht A uit en neem de uitwerking op in je fictiedossier.

Voer daarna opdracht B uit.

OPDRACHT A

Kijk terug op dit jaar.

- 1 Maak een lijstje van de drie beste boeken die je hebt gelezen.
- 2 Maak een lijstje van de drie beste boekentips die je kreeg.
Vermeld bij iedere tip wie jou tipte.
- 3 Kijk terug naar het paspoort dat je in hoofdstuk 1 gemaakt hebt. Ben je als lezer veranderd?
- 4 Maak een verslag van je jaar lezen.
- 5 Voeg er afbeeldingen aan toe.

OPDRACHT B

Maak je portfolio.

- 1 Bekijk je leesdossier en kies de twee uitwerkingen waarover je het meest tevreden bent.
- 2 Voeg het verslag uit opdracht A toe.
- 3 Maak een omslag met je naam, klas en de datum van inlevering.

LEESTIP

Wat ik weet *Julie Berry*

Na twee jaar keert Judith terug naar het kolonistenstadje Roswell Station. Ze is twee jaar geleden ontvoerd en haar ontvoerder heeft haar tong weggesneden. De inwoners van Roswell Station verstoten haar. Zelfs haar moeder weigert haar bij haar naam te noemen. Maar Judith geeft niet op.

OPDRACHT 1

Wat je al weet of al geleerd hebt. Werk in duo's.

- Elk duo krijgt een kaartje van de docent. Op de voorkant staat een vraag over de theorie van het afgelopen jaar, op de achterkant een antwoord dat niet hoort bij de vraag.
- De docent noteert de begintijd. Ook hij heeft een kaartje. Hij begint de eerste ronde met de eerste vraag.
- Het duo dat het antwoord ziet op zijn kaartje, leest dat antwoord voor en stelt vervolgens de vraag die op de voorkant van het kaartje staat.
Een nieuw duo geeft antwoord en stelt de vraag. Enzovoort, tot alle vragen zijn geweest. (N.B.: duo's die aan de beurt zijn geweest, moeten goed op de vragen en antwoorden blijven letten in verband met de tweede ronde.)
- De docent geeft het laatste antwoord en noteert de eindtijd.
- De kaartjes worden opnieuw over de duo's verdeeld, alleen de docent houdt zijn kaartje. De tweede ronde begint. Nogmaals volgen alle vragen en antwoorden, maar nu moet de tijd veel sneller. Streeftijd: de helft van de eerste ronde.

OPDRACHT 2

Lees tekst 1 verkennend.

- Wat is het onderwerp van tekst 1?
- Leg uit dat tekst 1 de opbouw heeft van een betoog.

OPDRACHT 3

Vragen over hoofdzaken. Lees tekst 1 nauwkeurig.

- Wat is de mening van de schrijfster in tekst 1?
- Kijk naar de kernzinnen en noteer haar argumenten.
- Licht elk argument met één zin toe. Beperk je tot de hoofdzaken.
- Waar zijn de zinnen vanaf Zo (r. 11) een uitleg van?
- Noteer de opsomming in alinea 3.
- Waar is de opsomming een uitleg van?
- Wat is de conclusie van de schrijfster?

1

FFW88JONGUH

Door Merel Straathof

- Jongeren gebruiken op Twitter, Facebook en in WhatsApp-berichten vaak een heel eigen taal, die bestaat uit spreektaal, halve woorden, afkortingen en vreemde samenvoegingen. Een voorbeeld: *Hoooooj, net film gemonteerd is nu eg fat mja*
5 *ben wieder weg kom strx nog trug mzzzzzl*. Er zijn taalpuristen die denken dat dit ten koste gaat van hun Nederlands, maar volgens mij kan het geen kwaad.
- Jongeren die zich van de 'digi-taal' bedienen, doen niet zomaar wat. Ze willen een boodschap overbrengen op een zo efficiënt
10 mogelijke manier. Dat betekent dat ze heel bewust bepaalde regels toepassen. Zo laten ze de laatste letters van woorden weg (*lache*). Ze spellen woorden zoals ze klinken (*jonguh*). Ze gebruiken alleen de eerste letters van woorden in een zin (*hvj*, hou van jou). Ze leggen nadruk door herhaling van letters
15 (*superrr*). Ze vervangen letters door cijfers (*suc6*).
- Dit taalgebruik kan volgens taalonderzoekers een positieve invloed hebben op de taalvaardigheid van jongeren. Twitter, Facebook en WhatsApp zorgen ervoor dat ze zich meer ver-
20 diepen in taal. Om te beginnen schrijven ze meer dan eerdere generaties. Daarnaast is de manier waarop ze met taal omgaan creatief en vernieuwend.
- Zolang jongeren maar weten dat je de 'digi-taal' moet reser-
25 veren voor privé-appjes en dat je in andere situaties gebruik moet maken van het officiële Nederlands, zie ik geen vuiltje aan de lucht.

Bron: vrij naar www.parool.nl

What does IDK,
LY & TTYL mean?

I don't know,
love you,
talk to you later.

OK, I will ask
your sister.

'Als de wagen te water is, kiest men de bob'

Oude spreekwoorden in een nieuw jasje

Door Jan Erik Grezel

- (1) Twee reclamemakers, Laurens Bosman en Wilmar Versprille, vinden dat het spreekwoord terug moet in de volksmond. Spreekwoorden verdwijnen meer en meer uit ons taalgebruik en dat komt volgens hen vooral omdat mensen, en zeker jongeren, niet meer begrijpen
5 waar ze vandaan komen. Daarom willen ze oude spreekwoorden vervangen door hedendaagse varianten.

Een voorbeeld

- (2) Wie kent nog het spreekwoord 'Tijd en stro maken de mispels rijp'? Laurens Bosman: 'Wat een *mispel* is weten veel mensen niet
10 meer. En het oude gebruik om deze vrucht een tijdlang onder stro te bewaren, is ook onbekend. Daardoor wordt onduidelijk wat het spreekwoord betekent (met tijd en geduld bereik je je doel) en wordt het niet meer gebruikt.'
- (3) Voor dit spreekwoord hebben ze als hedendaagse vervanger
15 bedacht: 'Al lonkt die snelle rij, blijven staan is dichterbij.' Bosman legt uit: 'Iedereen kent deze ervaring. Je hebt bij de supermarkt-kassa of in de file op de snelweg tot je ergernis gekozen voor de langzame rij. Je besluit alsnog van rij te wisselen en het gevolg is: het gaat nog langzamer. Wacht geduldig, dan ben je eerder waar
20 je wezen moet.'

De actie

- (4) Via diverse media (radio, tv, een website, Twitter, Facebook) proberen Bosman en Versprille Nederlanders te betrekken bij hun actie. Zo wordt Bekende Nederlanders gevraagd moderne varianten te bedenken en die worden op de website geplaatst. In het radioprogramma van Giel Beelen doet Versprille geregeld verslag van de oogst van nieuwe spreekwoorden. Dan noemt hij een oud spreekwoord, waarop luisteraars tijdens de uitzending mogen reageren met een eigentijdse uitdrukking. Bijvoorbeeld: 'Zachte
30 heelmeeesters maken stinkende wonden.' Er komen honderden reacties, zoals: 'Slappe ouders maken moeilijke kinderen', of: 'Een lage snelheidsboete geeft ongelukken op de route'.

OPDRACHT 4

Vragen over details.

- Wat bedoelt de schrijver met de 'digi-taal'?
- Herschrijf het voorbeeld in r. 4-5 in goed Nederlands.
- Wat maakt het gesprekje onder tekst 1 duidelijk?
- Maak een zin in de 'digi-taal' waarin je alle regels toepast uit alinea 2, maar met andere woorden.
- Wat betekent *er is geen vuiltje aan de lucht* (r. 24-25)?

OPDRACHT 5

Lees tekst 2 verkennend.

- Noem drie spreekwoorden die jij wel eens gebruikt.
- Wat lees je als je tekst 2 gaat verkennen?
- Noteer het onderwerp van tekst 2.
- Wat is het verband tussen de titel en de ondertitel?
- Welke functie heeft de inleiding van tekst 2, naast het noemen van het onderwerp?
- Heeft tekst 2 een tweedeling of een driedeling? Leg je antwoord uit.
- Wat is het verband tussen de slotzin van alinea 1 en het tussenkopje boven alinea 2 en 3?
- Wat voor informatie verwacht je in alinea 4; in alinea 5-7; en in alinea 8?
- Wat is het deelonderwerp van de slotalinea?

OPDRACHT 6

Vragen over hoofdzaken. Lees alinea 1 tot en met 4 nauwkeurig.

- Wat wil Bosman aantonen met het spreekwoord in alinea 2?
- Welke twee voorbeelden worden in alinea 4 gegeven van de inhoud van de actie?

OPDRACHT 7

Lees alinea 5 tot en met 9 nauwkeurig.

- Welk antwoord wordt gegeven op de eerste vraag in alinea 5? Noteer de hoofdzaken.
- Welk antwoord op de tweede vraag kun je uit de tekst afleiden? Licht het kort toe, beperk je ook hier tot de hoofdzaak.
- Wat is het doel van de actie van Bosman/Versprille?
- Welke middelen gebruiken ze / willen ze gebruiken om nieuwe spreekwoorden bekendheid te geven?

OPDRACHT 8

Vragen over details in de hele tekst.

- a Wat vinden Bosman en Versprille volgens de inleiding
blijkbaar jammer?
- b In alinea 1 staat een voorbeeld van een redengevend
verband. Noteer signaalwoord, reden en gevolg.
- c In alinea 2 staat een voorbeeld van een oorzaak/gevolg-
verband. Noteer signaalwoord, oorzaak/oorzaken en
gevolg.
- d Welk spreekwoord wordt als vervanger voorgesteld voor
het oude spreekwoord uit alinea 2? Leg kort uit op welke
ervaring het is gebaseerd.
- e Waaraan zie je in alinea 4 meteen: nu gaan er
voorbeelden komen? Licht je antwoord toe.
- f Had jij de betekenis geweten van het spreekwoord in
alinea 6? Noteer de betekenis, gebruik zo nodig je
woordenboek.
- g Welke spreekwoorden herken je in de drie
verhaspelingen in alinea 6?
- h Waarnaar verwijst *het* (r. 49)? Noteer eerst de vraag die
je nodig hebt om het antwoord te vinden.
- i Verwachten Bosman en Versprille een snel resultaat van
hun actie? Citeer twee zinnen uit alinea 8 als toelichting
bij je antwoord.

OPDRACHT 9

De hoofdgedachte formuleren van tekst 2.

- a Kijk naar de tekstsoort en noteer waaruit de
hoofdgedachte moet bestaan.
- b Waar of niet waar? Licht je antwoord toe.
*Voor de formulering van de hoofdgedachte van tekst 2
hoef je maar in één alinea te kijken.*
- c Formuleer de hoofdgedachte in één zin.

OPDRACHT 10

Woordenschat.

- a Kijk in tekst 3. Welke omschrijving van *variant* past het
best in r. 6? Leg uit waarom de andere omschrijving
minder goed past.
- b Zoek op internet een omschrijving en een afbeelding van
een *mispel* (r. 9).
- c Wat is de betekenis van *oorsprong* (r. 35)?
- d Wat is een *baken* (r. 42)?

Vragen bij de actie

- (5) Hoe sympathiek de actie ook is, ze roept toch vragen op. Zijn onze
35 spreekwoorden echt aan het verdwijnen? Moet je de oorsprong
van een spreekwoord weten om het te kunnen gebruiken?
- (6) Volgens Versprille zijn er geen harde cijfers over het verlies van
spreekwoorden, maar wel aanwijzingen. Zo hebben ze in straat-
interviews voorbijgangers, merendeels twintigers en dertigers,
40 geconfronteerd met het spreekwoord 'Een schip op het strand is een
baken in zee'. Niemand wist de betekenis en sommigen kenden zelfs
het woord *baken* niet. Een andere aanwijzing zijn volgens de man-
nen de talloze verhaspelingen van spreekwoorden, zoals 'Dat kun je
op je klompen natellen'. Er zijn zelfs verzamelingen van verhaspelin-
45 gen van Bekende Nederlanders. Bijvoorbeeld: 'Griekenland moet zijn
eigen boontjes oplossen.' En: 'Dat is muziek naar mijn oren.'
- (7) Dat spreekwoorden niet meer gebruikt worden omdat de letterlijke
betekenis onduidelijk is, lijdt volgens beide mannen geen twijfel,
al geldt het niet voor elk spreekwoord. Versprille: 'Heel wat
50 spreekwoorden zijn rond de Gouden Eeuw ontstaan. Ze verwijzen
vaak naar verdwenen ambachten, godsdienstige gebruiken of oude
vormen van handel en scheepvaart. Wij hebben bij leeftijdgenoten
vastgesteld dat ze een deel van die spreekwoorden niet meer
gebruiken.' Als voorbeeld van een gedateerd spreekwoord noemt
55 Bosman: 'Om der wille van de smeer likt de kat de kandeleer'. De
meeste mensen kennen het verband tussen de kat en het kaarsvet
niet. Vroeger bestond een kaars uit dierlijk vet. Katten vonden het
kaarsvet daarom lekker. Tegenwoordig zit dat dierlijke vet er niet
meer in en dus likken katten niet meer aan kandelaars.
- 60 **Hoe serieus is de actie?**
- (8) Is de actie om oude spreekwoorden door moderne varianten te
vervangen, serieus bedoeld? Absoluut, zegt Versprille. 'Het is een
speelse manier om een serieus doel te bereiken: dat spreekwoor-
den weer terugkeren in ons taalgebruik. Gaandeweg hopen we
65 steeds betere spreekwoorden te krijgen. Oude spreekwoorden
hebben er soms ook lang over gedaan voordat ze hun definitieve
vorm kregen. We willen niets opleggen, we willen alleen de taal-
ontwikkeling een duwtje in de rug geven.' Daarom verspreiden ze
nieuwe spreekwoorden niet alleen via de media, maar willen ze
70 ook met Boomerang kaartjes en stickers ontwikkelen die via win-
kels verspreid worden en die bij grote festivals op toiletten wor-
den geplakt. Daarnaast denken ze aan een nieuw gezelschapsspel.
Of het allemaal zal lukken? Versprille: 'De tijd zal het leren.'

Voorwaarden

- (9) Speciaal voor de lezers ('Dan kunnen die ook aan de slag!') noemen de actievoerders nog even de voorwaarden waar een nieuw spreekwoord aan moet voldoen.

- Het moet een herkenbare context hebben. Het moet een duidelijk verhaal vertellen in één zin.

- 80 • Het moet lekker bekken. Rijm is niet nodig, maar ritmisch moet het goed lopen.

Een goed voorbeeld vinden ze: 'Als de wagen te water is, kiest men de bob'. Het is een alternatief dat is bedacht voor: 'Als het kalf verdrongen is, dempt men de put.'

Bron: naar *Onze Taal*

3

Lemma's uit een woordenboek

de **variant** [varianten] iets wat net een beetje anders is; andere versie ♦ *het medicijn werkt niet voor deze variant van de ziekte*

het **alternatief** [alternatieven] een keuze of oplossing die ook mogelijk is ♦ *is de trein een goed alternatief voor de auto?*

Bron: *Van Dale Woordenboek Nederlands voor vmbo en mbo*

alternatief o –*tieven* de andere van twee mogelijkheden die zich voordoen : *het ~ van die politiek zou zijn dat ...*

Bron: *Koenen Woordenboek Nederlands*

alternatief *het*-woord alternatieven

1 stel van twee (enige) mogelijkheden waaruit gekozen moet worden;

2 de tweede (van beide) mogelijkheden

Bron: *Woorden-Boek.nl*

OPDRACHT 11

Woordenschat. Nog een paar vragen.

- Wat betekent *spreekwoorden verhaspelen* (r. 43)?
- Noem een synoniem van *gedateerd* (r. 54).
- Noteer twee synoniemen van *gaandeweg* (r. 64).
- Noteer de betekenis van *definitief* in r. 66.
- Kijk in tekst 3. Welke omschrijving van *alternatief* past het best in r. 83? Noteer het woordenboek van je voorkeur plus de omschrijving.

OPDRACHT 12

De nieuwe spreekwoorden in de tekst.

- Noteer de vier nieuwe spreekwoorden die in de tekst worden genoemd en geef per spreekwoord aan wat de context is. Bijvoorbeeld: *Een schip... zee*, context: de zeevaart, gestrand schip.
- Geef aan of de nieuwe spreekwoorden voldoen aan de voorwaarden uit alinea 9.
- Welk nieuw spreekwoord vind je het meest geslaagd? Leg uit waarom.

OPDRACHT 13

Nieuwe spreekwoorden maken met z'n drieën.

- Jullie docent noemt vier spreekwoorden met hun betekenis. Bedenk bij elk spreekwoord nieuwe varianten, die voldoen aan de twee voorwaarden uit alinea 9. Kies de beste variant.
- Noteer wat de context is van elke beste variant.
- Je docent noemt de spreekwoorden een voor een. Elke groep presenteert per spreekwoord zijn beste variant, met uitleg over de context.
- De klas kiest via handopsteken de beste variant van elk spreekwoord.

OPDRACHT 14

Kijk terug op het afgelopen jaar.

- Druk met een cijfer tussen 1 en 10 uit hoe goed je jezelf aan het begin van dit jaar vond in begrijpend lezen en hoe goed je jezelf nu vindt.
- Waarom ben je beter geworden? Voorbeelden: vragen over hoofdzaken beantwoorden; uit context woordbetekenissen afleiden; tekst samenvatten; hoofdgedachte formuleren; enzovoort.

6.3 WOORDEN

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over woorden.

- Ken je de woorden van hoofdstuk 1 tot en met 5 nog? Test jezelf. Lees de woorden met de rechterkolom afgedekt. Bedenk welke betekenis het woord heeft. Kom je er niet meteen op? Kijk dan of de woordvormingsregels je helpen. Schrijf de woorden die je niet kent meteen in je schrift.
- Kun je de woorden ook goed spellen? Test jezelf. Dek de linkerkolom af. Schrijf het woord dat erbij hoort op. Kruis de woorden aan die je fout had.

OPDRACHT 2

Kijk terug op opdracht 1.

- In elk hoofdstuk kreeg je twintig woorden te leren. Na vijf hoofdstukken heb je dus honderd woorden geleerd. Van hoeveel procent hiervan kende je de betekenis nog? En van hoeveel procent de spelling?
- Vallen je scores je mee of tegen? Als je 80 procent nog kent en goed spelt, heb je het goed gedaan!
- Heb je vooral moeite met spelling? Schrijf de woorden waar je moeite mee hebt met je vinger in de lucht. Maak lange lussen of juist hoekige letters. Geef ze in gedachten een speciale kleur. Zie je ze voor je? Roep het woordbeeld dat jij nu voor jezelf gemaakt hebt op terwijl je het woord opschrijft. Dit helpt om het woord te onthouden.

OPDRACHT 3

Lees tekst 1. Onderstreepte woorden vind je in 'Woorden 1'.

- 'Doe eens normaal!' Wat vind jij van al de *commotie* over dit taalgebruik in het parlement?
- Welk kinderriempje past bij het antwoord van de premier?
- Vind jij zo'n antwoord *efficiënt*? Leg uit.
- Lees de vijf reacties en schrijf de argumenten die je bevallen op.
- Heb je zelf nog een argument? Schrijf dat erbij.
- Verwoord nu je eigen mening. *Bedien je* daarbij van ten minste twee woorden uit 'Woorden 1'.

1

'Doe eens normaal!' Kan dat in het parlement?

Een fractieleider zei in de Tweede Kamer vol ergernis tegen de premier: 'Doe eens normaal man!' De premier kaatste weinig *efficiënt* de bal terug door *zich te bedienen van* dezelfde woorden. Hij vond dat de fractieleider 'zelf eens normaal' moest doen.

In de Tweede Kamer ontstond grote *commotie* over dergelijk taalgebruik. Na het debat deed de fractieleider of er *geen vuiltje aan de lucht* was. Hij *benadrukte* dat het gewone, *hedendaagse* woorden zijn.

Wat vindt u? Is het wenselijk als politici elkaar zo in de Tweede Kamer aanspreken? Of gaat het te ver?

- Nee, ik vind het wel goed zo. *Wellicht* krijgt de politiek eindelijk eens wat pit. Zo'n debat is anders slaapverwekkend...
- Dit staat *symbool* voor het gebrek aan respect voor de *functionaris* en omgeving waarin dit debat gevoerd werd!
- Ergerlijk, wij leren onze kinderen een fatsoenlijk taalgebruik en niet dit schelden dat een *patroon* schijnt te worden in de Kamer!
- 'Doe 'ns normaal man', dat is toch geen schelden?
- Wat raar hè, dat de maatschappij *gaandeweg* verhuftert. Wie geeft er nou het goede voorbeeld?

Bron: *weblogs.nos.nl*

WOORDEN 1

zich bedienen van	gebruiken
benadrukken	de nadruk leggen op, beklemtonen
commotie	ophef, drukte, opschudding
efficiënt	met veel en snel resultaat, doelmatig
functionaris	iemand met een hoge functie binnen de overheid, in een politieke partij of in het bedrijfsleven
gaandeweg	langzamerhand
hedendaags	van deze tijd, huidig, modern
patroon	1 motief; 2 huls; 3 vaste manier van doen
symbool	teken, iets wat een algemeen bekende betekenis draagt
geen vuiltje aan de lucht	niets aan de hand
wellicht	misschien, mogelijk

Klare taal

De campagne 'Klare taal' van Stichting Ideële Reclame (SIRE) uit 1979 richtte zich tegen het toenemende gebruik van moeilijke en vreemde woorden, ingewikkelde formuleringen en omslachtige taal. SIRE pleitte voor duidelijk en helder taalgebruik ten behoeve van duidelijkere communicatie. Deze boodschap lijkt nog altijd niet gedateerd. Ondanks talloze pogingen taal toegankelijker te maken, blijven burgers geconfronteerd worden met onbegrijpelijk management- of overheidsjargon.

'Op een gegeven moment manifesteerde hij zich nadrukkelijk en met optimaal resultaat in de punt van de aanval.'

'Hij maakte een doelpunt.'

'Wat bedoelt u?'

'Zeg dat dan meteen.'

Bron: *sire.nl*

WOORDEN 2

confronteren met	in contact brengen met (iets dat onaangenaam is)
gedateerd	verouderd
klaar	1 helder, duidelijk; 2 af, gereed
zich manifesteren	zichtbaar worden, zich openbaren
nadrukkelijk	met nadruk, expliciet
omslachtig	uitvoerig of uitgebreid terwijl dat niet hoeft
optimaal	het best mogelijk, het meest gunstig
talloos	ontelbaar, heel veel
verwant	lijkend op, overeenkomend met, verbonden door familiebanden

OPDRACHT 4

Oefenen met woorden van 'Woorden 1'.

- In de woorden ontbreken de klinkers. Schrijf de woorden op de juiste wijze in je schrift.
cmmt, ffcnt, fnctnrs, smbl, wlcht
- In deze woorden zijn de letters door elkaar gehusseld. Schrijf de woorden op de juiste wijze in je schrift.
zich debienen van, naberdrukken, paroton

OPDRACHT 5

Oefenen met woorden van 'Woorden 1'.

- Kijk goed naar de woorden *gaandeweg* en *hedendaags*. Uit welke losse woorden zijn deze woorden gevormd? Helpt dit je de betekenis te onthouden? Helpt dit bij de spelling?
- Vergelijk het woord *bedienen* in de volgende zinnen. Geef voor elke zin een passend synoniem.
 - Een vakantiehelp bedient het softijsapparaat.
 - Een serveerster bedient de toeristen op het terras.
 - De gasten bedienden zichzelf van de saladebar.
 - Die dame heeft zich rijkelijk bediend van parfum.

OPDRACHT 6

Lees tekst 2. Zoek onderstreepte woorden op in 'Woorden 2'.

- Formuleer de precieze boodschap van SIRE. Gebruik daarbij de woorden *taal* en *communicatie*.
- Uit welke woorden van tekst 2 blijkt de betekenis van *klare taal*?
- Vervang de moeilijke woorden in het eerste gesprekswolkje door hun betekenis.
- Vind je de taal in deze zin nu duidelijk en helder?
- Wat concludeer je hieruit?
- Het derde gesprekswolkje is overduidelijk *klare taal*. Waarom is zin 1 onbegrijpelijk en zin 3 heel duidelijk? Noem twee redenen. Gebruik voor je antwoord een woord uit 'Woorden 2'.
- Maak hier eens klare taal van: *Je dient er absoluut voor te waken het aanstaande educatieve vormingsjaar te doubleren*.
- Vind jij deze campagne *gedateerd*? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 7

Oefenen met woorden van 'Woorden 1' en 'Woorden 2'.

- Schrijf de vier zelfstandige naamwoorden van 'Woorden 1' en 'Woorden 2' op in je schrift met het bepaalde lidwoord erbij.
- Schrijf de negen bijvoeglijke naamwoorden op.
- Schrijf de twee bijwoorden op.
- Schrijf de vier werkwoorden op.
- Schrijf de uitdrukking op.
- Maak drie zinnen. Gebruik voor elke zin een woord van elk van de bovenstaande woordsoorten. Varieer zoveel mogelijk. Gebruik ook een keer de uitdrukking.

OPDRACHT 8

Werk in duo's. Leer de betekenis van de woorden van 'Woorden 1 en 2'.

- Oefen de woorden van 'Woorden 1 en 2' met de flitskaarten van *Talent* of wrts.nl.
- Overhoor elkaar. De één dicteert een woord; de ander schrijft het op en moet zeggen wat de betekenis is.
- Doe dit met alle woorden. Woorden die niet lukken, herhaal je aan het eind.
- Wissel van rol.
- Heb je moeite met de betekenis van een woord? Maak dan een woordweb of een eigen associatie.
- Heb je moeite met de spelling van een woord? Schrijf het woord letter voor letter met je vinger op de rug van de ander. De ander schrijft de letters die hij voelt op papier.
- Controleer samen de spelling.
- Wissel van rol.

OPDRACHT 9

Wat je al weet en geleerd hebt over spreekwoorden en uitdrukkingen. Lees tekst 3.

- Begrijp je uit de context wat het woord *verwant* betekent? Zoek het op in 'Woorden 2'.
- Wat is de letterlijke betekenis van aap?
- Noem een figuurlijke betekenis van aap.
- Hoeveel spreekwoorden staan er in tekst 3?
- Hoeveel uitdrukkingen staan er in tekst 3?

3

Aap

de aap

zelfst.naamw. (m.)

het meest aan de mens verwante vierhandige zoogdier uit de orde der primaten

Voorbeeld:

'aapjes kijken in de dierentuin'

Al draagt een aap een gouden ring, het is en blijft een lelijk ding.

een aap van een jongen
(iemand) voor aap zetten

zich een aap schrikken
in de aap gelogeerd zijn

wat echt lelijk is, wordt nooit mooi

deugniet
(iemand) belachelijk maken,
voor gek zetten

heel erg schrikken
plotseling problemen hebben

Bron: naar woorden.org

Spreekwoorden en uitdrukkingen

Een **spreekwoord** is een vaste, hele zin met een **figuurlijke betekenis**. Spreekwoorden staan altijd in de tegenwoordige tijd.

De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet.

Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.

De appel valt niet ver van de boom.

Een gegeven paard mag je niet in de bek kijken.

Een **uitdrukking** is een vaste combinatie van woorden met een **figuurlijke betekenis**. Uitdrukkingen pas je aan aan de zin.
voor spek en bonen meedoen – De kleintjes mochten voor spek en bonen meedoen want ze konden nog niet tegen hun verlies.
van toeten noch blazen weten – Ik hoop maar dat jij weet wat je doet, want ik weet van toeten noch blazen.
het vuur na aan de schenen leggen – De journalist nam geen genoegen met het antwoord ‘geen commentaar’ en legde de politicus het vuur na aan de schenen.
op zwart zaad zitten – Mag ik wat geld van je lenen? Ik zit op zwart zaad.

De betekenis van spreekwoorden en uitdrukkingen moet je leren, net als de betekenis van woorden. Je kunt de betekenis opzoeken in een (online) woordenboek of in een speciaal spreekwoordenboek. Je zoekt dan bij het belangrijkste woord. Dat is meestal een zelfstandig naamwoord.

OPDRACHT 10

Lees de leertekst ‘Spreekwoorden en uitdrukkingen’.

- Wat is het verschil tussen een spreekwoord en een uitdrukking?
- Controleer je antwoorden bij opdracht 9d en e.
- Onder welk woord staat de betekenis van de spreekwoorden uit de leertekst in het woordenboek? Controleer telkens je antwoord.

OPDRACHT 11

Oefenen met spreekwoorden en uitdrukkingen.

- Zoek telkens drie keer een spreekwoord en een uitdrukking met een dier, een plant, een ding.
- Maak zinnen met drie uitdrukkingen uit opdracht 11a.
- Wat zouden de volgende Chinese spreuken betekenen, denk je?
 - Het is de tegenwind die de vlieger doet stijgen.*
 - Blijf geen kikker op de bodem van de put, die maar een klein stukje van de hemel ziet.*

OPDRACHT 12

Maak een fotocollage.

- Verbeeld een door je docent opgegeven spreekwoord of uitdrukking met foto's die je samenvoegt en bewerkt.
- Print je fotocollage en hang deze op in de klas, samen met die van je klasgenoten.
- Benoem klassikaal alle spreekwoorden en uitdrukkingen en hun betekenis.
- Welke collage is het mooist? Welke het meest duidelijk? Welke helpt je het best bij het onthouden?

OPDRACHT 13

Kijk terug.

Hoezeer ben jij het eens met de volgende beweringen? Geef een cijfer op een schaal van 1-10.

- Ik heb dit jaar veel nieuwe woorden geleerd.
- Ik kan de woorden gebruiken in andere situaties.
- Ik heb een eigen manier van onthouden ontdekt die ik ook bij andere vakken kan gebruiken.
- Ik kan de betekenis en de spelling van nieuwe woorden achterhalen met de woordvormingsregels.

OPDRACHT 1

Onderstreep de pv. Zet zinsdeelstrepen. Schrijf *wg*, *o*, *lv*, *mv* en *bwb* boven de juiste zinsdelen.

- Gary Weitzman overhandigde zijn gesigioneerde boek *Hoe spreek ik kats?* aan een katteneigenaar.
- Hij legt de betekenis van het gemaauw en gespin uit.
- Veel kattenliefhebbers interpreteren de talloze signalen van hun huisdier niet correct.
- De wetenschapper ontdekte zestien verschillende soorten 'miauw-geluiden'.
- Katten geven hun baasjes zo hun verlangens aan.
- Ook bewegingen van ogen en staart vertellen een oplettende baas iets.
- Een langzame knipoog kan positief worden geïnterpreteerd.
- De kat begroet zo een menselijke vriend.
- Katten 'miauwen' vrijwel nooit met elkaar.

OPDRACHT 2

Noteer het gezegde.

- Hij wil graag dokter worden.
- Het antwoord moet waarschijnlijk 'B' zijn.
- Het symbool voor vrede is de witte duif.
- Die kledingstukken zijn heel erg oud.
- The Beatles zijn mijn opa's favorieten gebleven.
- Hoe kun jij altijd zo kalm blijven?

OPDRACHT 3

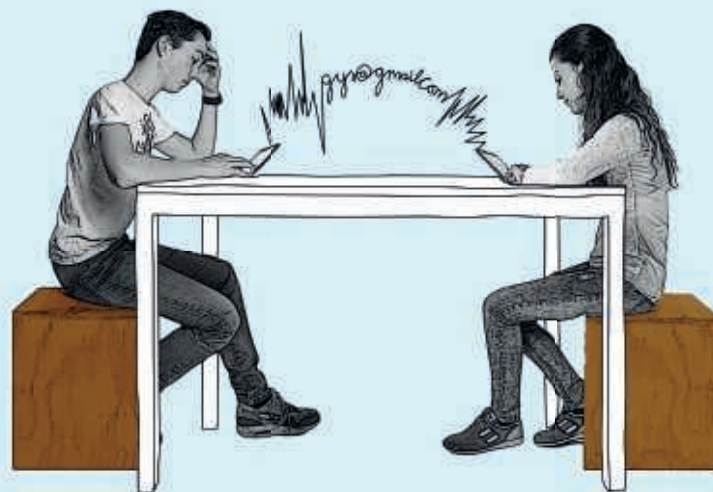
Schrijf per zin het belangrijkste werkwoord op. Heeft het werkwoord een duidelijke betekenis? Schrijf op: *ja* / *nee*. Noteer *zww* of *kww* achter het werkwoord.

- In alle delen van de wereld willen mensen blijkbaar de Nederlandse taal leren.
- De online introductie Nederlands van de Rijksuniversiteit Groningen is erg populair geworden.
- Bijna 20.000 cursisten hebben zich aangemeld.
- De geïnteresseerden zijn mensen uit onder andere Australië, Zuid-Korea en Tsjechië.
- We hadden zoveel aanmeldingen niet verwacht.

OPDRACHT 4

Noteer het gezegde. Zet er *wg* of *ng* achter.

- Onderzoekers hebben voor tien talen de meest gebruikte woorden verzameld.
- Vervolgens lieten ze proefpersonen die woorden beoordelen.
- Zijn die woorden positief of negatief?
- De positieve woorden domineerden in elke onderzochte taal.
- Spaans was de grootste uitschieter.
- In het Chinees worden relatief veel negatieve uitdrukkingen gebruikt.
- Menselijke communicatie is optimistisch van aard.
- We hebben minder woorden voor negatieve gedachten dan voor positieve.

OPDRACHT 5

Schrijf per zin het onderwerp en het gezegde op. Noteer daarna: *bedrijvende zin* of *lijdende zin*.

- De e-mail wordt opgenomen in het briefgeheim.
- Deze communicatie mag dan niet zonder toestemming worden gelezen.
- Het kabinet wil ook communicatie via sociale media en telefoongesprekken via internet beschermen.
- Uitzonderingen zullen blijven bestaan.
- Politie en inlichtingendiensten mogen wel het briefgeheim schenden.

OPDRACHT 6

Noteer de bijwoordelijke bepalingen.

- a Tot halverwege de vorige eeuw waren de mensen niet erg bevoorrecht.
- b Een douche bestond toen bijvoorbeeld niet.
- c Daarom stopten ouders hun kinderen in de zinken teil.
- d Met behulp van keteltjes heet water werd het badje lekker warm.
- e Ze zeepten hun kindertjes in met een stukje zeep.
- f In een enkel geval werd zo'n teiltje met kind en al op de kachel gezet.
- g Dan bleef het badwater lekker warm.

OPDRACHT 7

Ontleed de zinnen in de vaste volgorde.

- a De verkeerspolitie gaf een 56-jarige vrouw een boete.
- b Een agent liet haar bij een verkeerscontrole in Egmond aan den Hoef stoppen.
- c Zij moest de agent haar papieren laten zien.
- d De bestuurster reed al dertig jaar zonder rijbewijs.
- e Ze was nog nooit eerder gecontroleerd.
- f Autorijden zonder rijbewijs is gevaarlijk!

OPDRACHT 8

Zet de zinnen in de bedrijvende vorm.

- a De kunstmatig gemaakte taal Esperanto wordt heden ten dage door twee miljoen mensen gesproken.
- b De taal wordt door veel mensen gebruikt om verschillende culturen te verbinden.
- c Door een gebruiker van de taal kunnen in een andere taal patronen worden herkend.
- d De maker van de taal werd geïnspireerd door de Romaanse talen.
- e Esperanto is ontworpen door Lejzer Zamenhof.
- f In 1887 werd het eerste boek over Esperanto door hem gepubliceerd.

OPDRACHT 9

Is de lijdende vorm terecht gebruikt of niet? Leg je antwoord uit.

- a Morgen wordt aan mijn broer het diploma uitgereikt.
- b Op die website wordt het onderwerp goed uitgelegd.
- c Dat kan beter door jou worden weggegooid.
- d Mijn tas is gestolen!
- e Er wordt vaak gesnoept in de klas.
- f Door mijn vriendin is haar brood vergeten.

OPDRACHT 10

1 Benoem de onderstreepte woorden.

2 Noteer alle werkwoorden. Schrijf erachter wat de werkwoordsvorm is: *inf*, *pv* of *vd*.

- a Jarenlang had hij op een kartonnen doos op straat geslapen.
- b De 62-jarige John Helinski zou een bed krijgen in een opvangcentrum voor daklozen.
- c Daarvoor had de man uit Polen een identificatiebewijs nodig.
- d Hij kon zijn geboortebewijs niet vinden.
- e Een politiefunctionaris stuitte tijdens de zoektocht naar het geboortebewijs op een rekening van John.
- f De uitkering van de tot Amerikaan genaturaliseerde man bleek al die jaren gewoon te zijn uitbetaald.
- g Zijn bankrekening bevatte veel geld.
- h John kon zich toen een erg mooi huis permitteren.
- i Telkens knee hij zich 's morgens in de arm.
- j Woon ik niet meer in een doos?

OPDRACHT 11

Kijk naar de afbeelding.

- a Vervoeg het wederkerend werkwoord *zich ergeren*.
- b Maak bij de afbeelding een zin met een wederkerend voornaamwoord.

OPDRACHT 12

Noteer de bijwoorden. In elke zin staat er één.

- a Het spraakcentrum in de hersenen is vaak in rust.
- b Bij het praten vertoont het spraakcentrum nauwelijks activiteit.
- c Het gebied is wel betrokken bij het verzamelen van de benodigde informatie.
- d Het is niet betrokken bij het articuleren van woorden en zinnen.

OPDRACHT 13

Schrijf de onderstreepte woorden over; zet daarachter *bw* of *bn*.

- a De Zeeuwse band Racoon scoorde een flinke hit met hun Nederlandstalige single Oceaan.
- b Toch zullen de mannen niet zo snel weer een Nederlands nummer schrijven.
- c Nederlands is mooi om in te dichtten.
- d Het is niet een lekkere taal voor popmuziek.
- e Popmuziek klinkt beter in de Engelse taal.
- f De nieuwe plaat van Racoon is dus weer in het Engels.

OPDRACHT 14

Kijk naar de afbeelding.

- a Schrijf vier zinnen bij de afbeelding.
- b Laat in de zinnen minimaal één woord zowel als bijvoeglijk naamwoord als als bijwoord terugkomen.

OPDRACHT 15

Maak met een klasgenoot vier zinnen.

- a Een zin met een bijwoord dat iets zegt over het gezegde.
- b Een zin met een bijwoord dat iets zegt over een bijvoeglijk naamwoord.
- c Een zin met een bijwoord dat iets zegt over een ander bijwoord.
- d Een zin met een bijwoord dat iets zegt over de hele zin.

OPDRACHT 16

Schrijf de zinnen over. Onder de woorden zet je de juiste woordsoort.

- a Wil je wel eens slapen tussen de vissen?
- b Binnenkort is dat mogelijk in een exclusief onderwaterhotel.
- c Voor de kust van Katafanga is zelfs een onderwaterresort verzezen.
- d Een week met je vrienden kost een vermogen.
- e Het verblijf daar zal gegarandeerd onvergetelijk zijn.
- f De bovenste verdieping is eigenlijk een gewoon, plat dak.
- g Daar kunnen jullie uiterst relaxt zonnen.
- h In de avond worden de vissen gelokt door speciale lampen.
- i Dan genieten jullie van de onderwaterwereld met zijn betoverende bewoners.

OPDRACHT 17

Schrijf de voornaamwoorden op en schrijf de soort erachter. Kies uit: *psv*, *bzv*, *av*, *wkv* en *vrv*. Achter de zin staat steeds hoeveel voornaamwoorden er in die zin zitten.

- a In Pakistan maken ze zich boos om de Amerikaanse televisieserie *Homeland*. (2)
- b Wat vinden deze Pakistani beledigend? (2)
- c Hun mooie stad Islamabad wordt in die serie neergezet als een grimmig oorlogsgebied. (2)
- d Je hoort Pakistaanse personages zich uiten in vloeiend Amerikaans Engels. (2)
- e En als ze het Urdu-dialect spreken, klinkt dat nergens naar. (2)
- f Hun veiligheidsdiensten manifesteren zich in die serie als staand aan de kant van de terroristen. (2)
- g Dit klopt volgens hen niet. (2)
- h In welk land zijn democratie en stemrecht net zo belangrijk, vragen zij zich af. (3)

OPDRACHT 18

Welk woord wijkt in een bepaald opzicht af van de andere woorden in het rijtje? Leg je antwoord uit.

- a fietsen – praten – onderzoeken – bakken
- b zich – ons – je – me
- c zijn – blijven – praten – worden
- d wellicht – nooit – ook – hard

OPDRACHT 19

Maak tweetallen. Speel nog eens Woord-Halli Galli. Kijk op bladzijde 155 bij hoofdstuk 4 opdracht 13 voor de spelregels.

OPDRACHT 20

Noteer onder elk woord de juiste woordsoort.

- a Voor de eerste keer zijn foto's gemaakt van planeten uit een tweede zonnestelsel.
- b Het zijn foto's van drie planeten op een enorme afstand van onze aarde.
- c Deze megaplaneten werden door een grote telescoop in Hawaï gefotografeerd.
- d Op die foto's gaan ze, denk ik, enge, buitenaardse wezens ontdekken.
- e Misschien lijken ze wel op je buurman!

OPDRACHT 21

Speel de quiz Tik de letter! Speel met twee teams.

- a Ieder team bedenkt vijftien meerkeuzevragen met vier antwoordopties over zinsdelen en woordsoorten.
Voorbeeldvragen zijn: *Welk van de vier woorden is een bijwoord?*
Met welke vraag vind je het lijdend voorwerp?
- b De vragen worden verzameld en gehusseld.
- c Vooraan in de klas hangen vier A4'tjes met respectievelijk A, B, C en D.
- d Per vraag (of per twee vragen) komt van elk team een lid naar voren.
- e Diegene die het snelst de juiste letter aantikt, scoort voor zijn team een punt.
- f Wanneer een team het antwoord goed uitlegt, krijgt het een bonuspunt.

OPDRACHT 22

- a Welke vragen uit de quiz vond je lastig?
- b Over welke onderdelen gingen die vragen?
- c Hoe beoordeel je je vorderingen bij grammatica?
 - 1 Zinsdelen: *goed – voldoende – matig – onvoldoende*
 - 2 Woordsoorten: *goed – voldoende – matig – onvoldoende*

6.5 SPELLING

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over spelling. Zoek kaarten over een onderwerp bij elkaar.

- Je krijgt van je docent een kaart.
- Zoek klasgenoten met een kaart over hetzelfde onderwerp en vorm groepjes.
- Bespreek met je groepje welk onderwerp jullie hebben en welke spellingregels je bij dit onderwerp geleerd hebt.
- Bedenk met je groepje een theorievraag en een toepassingsvraag bij jullie onderwerp.
- Bespreek de vragen van alle groepjes klassikaal.

OPDRACHT 2

Noteer de juiste vorm van het werkwoord.

- De trouw van honden (manifesteren – tt) zich er vaak in dat ze hun baasje nooit in de steek (laten – tt).
- De Duitse politie (maken – vt) van die eigenschap gebruik en (laten – vt) de hond die een dievegge (hebben – vt) achtergelaten, naar huis lopen.
- De hond (leiden – vt) de politie zo naar haar baasje.
- De politie (wachten – vt) de vrouw op, (rekenen – vt) haar in toen ze thuis (arriveren – vt) en (bezorgen – vt) de gestolen kleding terug bij de winkel.
- De hond (zijn – vt) minder blij: die (worden – vt) naar een asiel gebracht.
- Hij (missen – vt) zijn bazin daar best erg.

OPDRACHT 3

Zelf zinnen maken.

- Maak een zin met *sparen* als voltooid deelwoord.
- Vorm van datzelfde voltooid deelwoord een bijvoeglijk naamwoord en maak opnieuw een zin.
- Maak een zin met *grazen* als tegenwoordig deelwoord.
- Vorm van datzelfde tegenwoordige deelwoord een bijvoeglijk naamwoord en maak opnieuw een zin.
- Maak zinnen met de werkwoordsvormen *verbaast*, *wordt*, *gebeurd* en *lopend*.
- Wissel je zinnen van opdracht 3a tot en met 3e uit met een klasgenoot en controleer ze.

OPDRACHT 4

Zinnen maken met infinitieven.

- Hoeveel infinitieven staan er in de zin *Ik vind dat we dit level vandaag uit zouden moeten kunnen spelen?*
- Maak zelf een zin met drie infinitieven: *moeten*, *blijven* en *wachten*.
- Bedenk zelf een zin met minimaal twee infinitieven.

OPDRACHT 5

Lees de tekst. Neem het schema over en zet alle werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden van werkwoorden erin.

De Chinese Jiang Danil heeft besloten om met haar pasgeboren baby in een KFC-restaurant te blijven wonen. De vrouw belandde een tijd geleden in Peking omdat ze door haar alles bepalende pleegouders op straat werd gezet: ze was bevallen zonder getrouwd te zijn. De gedupeerde jonge moeder en haar kind hebben een tijdje in een opvanghuis van de overheid gewoond, maar dat vond ze vreselijk. Jiang had geen geld en ging huilend naar een KFC. Uiteindelijk bleef ze daar, omdat het restaurant 24 uur per dag open is. De situatie is niet optimaal, maar de manager van het restaurant vindt dat er geen vuiltje aan de lucht is. Hij benadrukt dat iedereen een gast is in het restaurant en dat hij hoopt dat Jiang en haar dochter snel de draad weer kunnen oppakken.

persoons- vorm tegenwoor- dige tijd	infinitief	persoons- vorm ver- leden tijd	voltooid deel- woord	tegen- woordig deel- woord	bijvoeglijk naam- woord van vd of td

OPDRACHT 6

Maak van de twee woorden een correcte samenstelling.

a arbeider+woning	i aap+streek
b staat+media	j bejaarde+huis
c inzameling+actie	k hart+kreet
d liefde+spel	l tarwe+gras
e dief+streek	m schoen+smeer
f hond+baan	n gedrag+stoornis
g geweten+loos	o dorp+feest
h zon+bank	p mens+massa

OPDRACHT 7

Neem de tekst over en plaats hoofdletters.

dyslexie mag dan lastig zijn, een onoverkomelijk probleem hoeft het ook niet te zijn. albert einstein is een van de vele bekende mensen die het met dyslexie toch ver geschopt hebben. 9 jaar oud was hij toen hij pas leerde lezen. zijn leraren op zijn middelbare school in duitsland vonden hem traag en een dromer. pas na een jaar extra voorbereiding kon hij aan de technische universiteit van zürich de studie doen waar hij van droomde. zelf zei hij hierover: 'het is niet dat ik zo slim ben, maar ik blijf langer met vraagstukken bezig.'

OPDRACHT 8

Maak twee kolommen: met trema en zonder trema. Noteer de woorden in de juiste kolom met de juiste schrijfwijze.

a functionaris	f egoïsme
b truien	g museum
c poëzie	h fobieën
d geeerd	i officieel
e tweentwintig	j dieet

OPDRACHT 9

Plaats hoofdletters en leestekens waar nodig.

- a volg jij beroemdheden op twitter
- b dan zie je vast wel eens hun typ- of taalfouten voorbijkomen
- c een engelse school in brazilie wilde haar leerlingen duidelijk maken dat bekende mensen niet altijd foutloos schrijven
- d de docenten stuurden de kinderen twitter op om hun idolen te helpen met spelling
- e met veel liefde en persoonlijke fotos verbeterden de jongeren de fouten van de bekende acteurs en zangers maar helaas heeft geen enkele celebrity gereageerd

OPDRACHT 10

Leg bij elke zin uit waarom er een apostrof gebruikt wordt.

- a Hans' fiets is groter dan die van mij.
- b Talloze opa's en oma's verwennen hun kleinkinderen.
- c Ik denk dat 't bijna tijd is!
- d 's Morgens moet je hem niet confronteren met moeilijke vragen.

OPDRACHT 11

Zinnen maken met de spellingregels.

- a Schrijf een tekstje van vijf tot tien zinnen. Gebruik daarin minimaal vijf van de volgende spellingonderdelen: tegenwoordige tijd, verleden tijd, voltooid deelwoord, tegenwoordig deelwoord, bijvoeglijk naamwoord van een werkwoord, hoofdletter, tussenletter in een samenstelling, dubbele punt, trema en apostrof.
- b Wissel je zinnen uit met een klasgenoot.
- c Bespreek welke regels jullie gebruikt hebben.
- d Bespreek of de regels goed toegepast zijn.

OPDRACHT 12

Oefenen met wat je zelf moeilijk vindt.

- a Pak je lijstje met spellingregels die je bij elk hoofdstuk genoteerd hebt, omdat je ze moeilijk vond.
- b Kies drie regels waarmee je nog extra zou willen oefenen.
- c Wissel deze drie regels uit met een klasgenoot.
- d Bedenk bij elke regel van je klasgenoot een oefeningetje.
- e Wissel de vragen uit en maak ze.
- f Bespreek samen jullie antwoorden.

OPDRACHT 13

Totaalopdracht. Plaats leestekens, hoofdletters, tussenletters en vervoeg de werkwoorden.

bacterien zijn bijzondere organismen ieder mens zit er vol mee één kilo van ons lichaamsgewicht (bestaan) uit bacterien ook de zee (worden) (bewonen) door deze organismen pas (ontdekken) bacterien in de zee blijken een soort elektriciteitskabeltjes te vormen de (leven) kabels die (maken) zijn van piepkleine bacterien worden net als echte elektriciteitskabels (bijeenhouden) door een (isoleren) omhulsel het kan nog gekker in de noordzee (leven) ook (bellen) bacterien onze nieuwste studie (aantonen) dat ze net als met een telefoon in staat zijn om over lange afstand te communiceren door gebruik te maken van elektrische signalen met (wisselen) stroomsterkte vertelt onderzoeker filip meysman in het zojuist (versturen) persbericht

OPDRACHT 14

Weet je het nog? Vul steeds de ontbrekende letter of letters van de dicteewoorden op de puntjes in.

- a De muur in onze badkamer is versierd met moza...ek.
- b Kan jij goed pan...koeken bakken?
- c Een nieuwslezer moet goed art...culeren.
- d In de v...tr...ne liggen de prachtigste s...raden.
- e In films winnen de slechteri...en nooit.
- f Hou de kist goed bij de handva...en vast!
- g Na het sporten gaan we onmi...e...ijk naar huis.

OPDRACHT 15

Zinnen maken met dicteewoorden. Werk in drietallen.

- a Schrijf uit elk hoofdstuk één dicteewoord op.
- b Geef je dicteewoorden aan de klasgenoot rechts van je.
- c Maak met elk dicteewoord een zin. Laat net zoals in opdracht 14 de letter of letters weg die het spellingprobleem vormen.
- d Geef je zinnen opnieuw door naar rechts.
- e Vul de ontbrekende letter of letters in.
- f Bespreek samen of de spelling van de dicteewoorden goed is, en of de zinnen die jullie bedacht hebben, correct zijn.

OPDRACHT 16

Oefenen met dicteewoorden.

- a Pak de dicteewoorden erbij die je het afgelopen jaar moeilijk vond of niet goed hebt geschreven.
- b Noteer voor elk woord een woordenboekomschrijving. Je mag die zelf formuleren of opzoeken in een woordenboek.
- c Werk samen met een klasgenoot. Lees om en om een woordenboekomschrijving voor.
- d Over welk woord heeft je klasgenoot het? Raad het woord.
- e Schrijf het woord op.
- f Controleer de spelling.

OPDRACHT 17

Zelf een dictee maken.

- a Zoek van elk hoofdstuk op wat het spellingprobleem was dat in het dictee aan de orde kwam.
- b Bedenk bij elk spellingprobleem twee woorden die niet in het dictee staan.
- c Dictee de woorden aan een klasgenoot en controleer direct.
- d Welk spellingprobleem vind je het moeilijkst?

OPDRACHT 18

Kijk terug.

- a In de paragrafen 'Spelling' heb je telkens opgeschreven welke regels je moeilijk vond. Is zo het niveau van je spelling verbeterd? Leg uit in welke gevallen wel en niet.
- b Regelmatig moest je een tekstje overschrijven en punten en hoofdletters plaatsen. Wat heb je daarvan geleerd?
- c De meeste leerlingen zien wel fouten in het werk van een ander, maar minder in hun eigen werk. Geldt dat voor jou ook?
- d Hoe komt het dat je de fouten in je eigen werk minder ziet, denk je?
- e Bij opdracht 12 heb je een oefenopgave voor een klasgenoot gemaakt. Wat kun je daarvan leren?

Een beoordeling schrijven

In een **schriftelijke beoordeling** of **recensie** geef je je mening over bijvoorbeeld een boek, film, game, optreden of presentatie.

Zo bouw je een goede schriftelijke beoordeling op:

- inleiding: schrijf waar je beoordeling over gaat. Zorg voor een aansprekende binnenkomer. Geef in de inleiding eventueel al je mening.
- kern: geef eerst een beschrijving van wat je hebt gezien, gelezen of gehoord. Geef daarna je oordeel. Onderbouw je mening met argumenten. Die argumenten kunnen uit feiten bestaan, maar ook uit jouw persoonlijke mening. Gebruik goede voorbeelden om je argumenten duidelijk te maken.
- slot: vat de kern van je beoordeling samen en eindig met een uitsmijter.

Houd in je woordkeus en taalgebruik rekening met je lezerspubliek.

1

Vrolijke Katy Perry trekt alles uit de kast

Een supergrote verkleedshow. Katy Perry trekt maandagavond alles uit de kast tijdens de eerste van haar twee shows in de Ziggo Dome.

Perry is gehuld in een lichtgevend topje en jurkje, haar zwarte haren opgesierd met lichtgevende extentions. In hoog tempo werkt Perry zich door haar vrolijke liedjes heen, terwijl de dansers als wilde krijgers om haar heen rennen. De felle kleuren en de acrobatiek spatten van het podium. In het tweede blok neemt ze haar fans mee naar de tijd van de farao's. Gezeteld op een wit 'paard', rijdt ze als Cleopatra het podium over tijdens *Dark Horse*. Dan is het tijd voor het akoestische gedeelte.

Het concert is een lust voor het oog. Het is een vrolijke verkleedpartij en de kleuren en lichten zijn indrukwekkend. Maar het akoestische stuk wordt te lang opgerekt door gesprekjes met het publiek. De show zakt helemaal in. De akoestische uitvoeringen zelf hebben ook weinig meerwaarde. Zo mist de kampvuurversie van *The One That Got Away* net dat beetje pit dat het op plaat zo onweerstaanbaar maakt.

Jarigen worden in de toegift bezongen met een enorme taart, die het concert van Katy Perry bondig samenvat: groots en bont. Maar wel een taart die halverwege inzakt.

Bron: naar www.nu.nl

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over beoordelingen.

- Waarover lees jij wel eens recensies?
- Zoek jij wel eens actief naar recensies? Waarom?
- Kijk terug naar tekst 2 en opdracht 11 in de paragraaf 'Lezen' uit hoofdstuk 3 op bladzijde 102-103.
- Hoe is die recensie opgebouwd?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Een beoordeling schrijven'.

- Waarover kun je een beoordeling schrijven?
- Waarover kun je nog meer een beoordeling schrijven?
- Geef voorbeelden van wat je in het beschrijvende gedeelte van de kern kunt schrijven
- Geef voorbeelden van wat je in het beoordelende gedeelte van de kern kunt schrijven.
- Waarom moet je voorbeelden geven bij je argumenten?

OPDRACHT 3

Lees tekst 1.

- Wat is de binnenkomer?
- Staat er een mening in de inleiding?
- In welke alinea staat een beschrijving van het optreden?
- In welke alinea staat het oordeel?
- Wat is het oordeel over het optreden: positief, gemengd of negatief? Leg je antwoord uit.
- Wat zijn de argumenten voor dit oordeel?
- Zijn de argumenten feiten of meningen?
- Met welk voorbeeld wordt één van de argumenten verduidelijkt?

OPDRACHT 4

Lees tekst 2 *Timehop* op bladzijde 242.

- Waar vind je het oordeel over de app?
- Wat is het oordeel?
- Wat is het argument voor die mening?
- Is het argument een feit of een mening?
- Bedenk een goed voorbeeld bij het argument.

OPDRACHT 5

Samen een beoordeling schrijven over *Talent*.

- a Vorm groepjes van drie leerlingen. Jullie gaan een beoordeling van ongeveer 150 woorden schrijven over het boek *Talent* dat je nu gebruikt.
- b Blader nog eens door het boek om je mening te bepalen. Kijk naar de inhoud van het boek, de indeling, de lay-out, de tekeningen en foto's en de bijzondere pagina's zoals aan het begin van ieder hoofdstuk.
- c Noteer je eigen mening met twee argumenten.
- d Schrijf telkens voor jezelf een onderdeel van de inleiding. Begin met de aandachtstrekker. Stop dan, lees elkaars stukjes voor in je groepje. Kies wie het beste stukje heeft geschreven. Degene met het beste stukje zet daar een kruisje voor. Ga daarna op dezelfde manier verder met het schrijven aan de volgende onderdelen van de inleiding: uitleg over het onderwerp en eventueel jouw mening.
- e Schrijf nu op dezelfde manier de kern van jullie beoordeling. Begin met de beschrijving. Lees jullie stukjes voor; kies samen het beste stuk. De schrijver ervan zet een kruisje bij zijn tekst. Ga op dezelfde manier verder met het eerste argument voor je mening met daarbij een goed voorbeeld. Daarna het tweede argument met voorbeeld.
- f Schrijf nu het slot op deze manier. Schrijf eerst zelf de kern van je oordeel op, kies dan het beste stukje, ga daarna verder met de uitsmijter en kies weer de beste.
- g Wie heeft de meeste kruisjes?
- h Maak nu samen één tekst van alle losse stukjes met een kruisje. Let op dat de argumenten bij de mening passen.
- i Bedenk samen een goede titel voor jullie beoordeling.

OPDRACHT 6

Kijk terug.

- a Schrijf een korte beoordeling van de werkwijze bij opdracht 5. Geef alleen je mening en één argument.
- b Hoeveel sterren zou jij deze werkwijze geven als je er maximaal 5 kon geven?

2

Timehop

Weet jij nog wat je vorig jaar op deze dag deed? Vast niet. Je kunt terugscrollen in je timeline van *Facebook* of op *Instagram* kijken. Maar als je veel post, kun je daar een behoorlijk lamme arm van krijgen.

Timehop maakt het je een stuk makkelijker. Als je de app hebt geïnstalleerd, moet je eerst connectie maken met je sociale netwerken. Het liefst met zoveel mogelijk. Maar ook met de foto's die lokaal op je smartphone staan. Vervolgens maakt de app meteen een eerste timehop naar de foto's en berichten die je precies een jaar geleden hebt gemaakt of gedeeld. Elke dag krijg je een notificatie (die kun je ook uitzetten) dat er een nieuwe timehop is gemaakt.

Timehop is een erg leuke app. Ben je heel actief online, dan is deze app echt een aanrader. Je kijkt met heel andere ogen naar wat je een jaar geleden met de wereld hebt gedeeld. Vaak genoeg duikt er iets moois op wat je alweer was vergeten.

Bron: www.sevendays.nl

FORMULEREN

Formuleertips

In de voorgaande hoofdstukken kreeg je formuleertips. Via de inhoudsopgave kun je snel bladeren naar deze tips:

- de juiste werkwoordstijd;
- afwisselen van woordkeus;
- verwijswwoorden;
- activerend taalgebruik;
- zinsbouw afwisselen.

3

De zanger staat als een houten klaas op het podium. De nummers zong hij ook al niet erg overtuigend. Wat is er met hem aan de hand? Had hij last van plankenkoorts?

We gingen gisteren naar de show van Katy Perry in het Ziggo Dome. Heel veel kleine meisjes stonden ongeduldig springend in de rij. Hun ouders waren er ook bij om een oogje in het zeil te houden. Ze hingen tijdens het optreden allemaal achter in de zaal aan de bar. Hun kinderen schreeuwden zich bij het podium de longen uit hun lijf. Hun gegil was oorverdovend. Ik had gelukkig oordoppen in.

Stromae wordt geboren op 12 maart 1985 in Etterbeek en wordt voornamelijk opgevoed door zijn Belgische moeder. Stromae groeit op in een Brusselse achterstandswijk waar Stromae veel ellende ziet, wat terug te horen is in Stromae's muziek.

OPDRACHT 7

Lees de leertekst 'Formuleertips'.

- Wat is de belangrijkste regel voor het gebruik van de juiste werkwoordstijd?
- Op welke drie manieren kun je je woordkeus afwisselen?
- Waarom gebruik je verwijswwoorden?
- Noem twee manieren waarop je de zinsbouw kunt afwisselen.

OPDRACHT 8

Lees tekst 3.

- Bewerk de tekstjes met de formuleertips uit de leertekst. Zoek per formuleertip een voorbeeld in de tekst en verbeter die.
- Vergelijk jouw verbeteringen met een klasgenoot. Bespreek de plaatsen in de tekst waar jullie iets hebben veranderd en de oplossingen die jullie hebben gekozen om de tekst te verbeteren. Wat hebben jullie hetzelfde gedaan, wat verschillend?
- Bespreek de verbeteringen in de klas.

OPDRACHT 9

Eigen tekst verbeteren.

- Kijk nog eens naar de tekst die jij met je groepje hebt geschreven bij opdracht 5.
- Verbeter samen de tekst met de formuleertips.

OPDRACHT 10

Terug- en vooruitkijken.

- Welke schrijfopdrachten van dit jaar herinner je je nog?
- Wat is de tekstsoort die jij het leukst vindt om te schrijven? Leg uit waarom.
- Wat zou je graag nog leren op het gebied van schrijven?

OPDRACHT 11

Stap 1: oriënteren.

Kies een opdracht. Schrijf een beoordeling over:

- een zanger/zangeres of band die je bewondert.
- een concert dat je onlangs hebt bijgewoond.
- een sporter die je bijzonder vindt.
- je nieuwe telefoon en alles wat hij kan.
- een sportwedstrijd die je pas hebt gezien.
- een tv-programma dat je geweldig of juist walgelijk vindt.
- een YouTube-kanaal waar jij vaak naar kijkt.
- een nieuwe kledingwinkel die populair is op school.
- een voorstelling op school die je onlangs hebt bijgewoond.

OPDRACHT 12

Stap 2: voorbereiden.

- a Verzamel de informatie die je nodig hebt. Gebruik hiervoor een woordweb.
- b Noteer in trefwoorden wat je in het beschrijvende deel wilt schrijven en over welke onderdelen je een oordeel wilt geven.

OPDRACHT 13

Stap 3: uitvoeren.

- a Gebruik de inleiding om je onderwerp te introduceren en geef eventueel hier al je mening, maar zonder uitwerking.
- b Gebruik de beschrijving om informatie te geven over je onderwerp.
- c Gebruik de boordeling om te vertellen wat je positief of negatief vindt aan je onderwerp.
- d Noteer tussenkopjes boven de beschrijving en de beoordeling.
- e Kies zelf of je afsluit met de beoordeling of dat je nog een conclusie toevoegt.
- f Bedenk een goede titel voor je tekst.

OPDRACHT 14

Stap 4 en 5: nakijken en herschrijven.

- a Controleer je tekst met behulp van de afvinklijst.
- b Verbeter je tekst door hem te herschrijven.

4

Afvinklijst beoordeling

Inhoud

- ☐ Heeft de beoordeling een titel?
- ☐ Begint de inleiding met een aandachtstrekker?
- ☐ Staat in de inleiding wat er beoordeeld wordt?
- ☐ Staat er een beschrijving van het onderwerp in de kern?
- ☐ Staat er een oordeel over het onderwerp in de kern?
- ☐ Worden er argumenten gegeven bij het oordeel?
- ☐ Worden bij de argumenten voorbeelden gegeven?
- ☐ Bevat het slot de kern van je mening?
- ☐ Is er een uitsmijter in het slot?

Taal

- ☐ Zit er genoeg afwisseling in de zinsbouw?
- ☐ Worden woorden niet te vaak herhaald?
- ☐ Zijn alle woorden goed gespeld?
- ☐ Staan er hoofdletters en leestekens op de juiste plaatsen?

Informereren in een gesprek

Gesprekken kunnen verschillende doelen hebben. Eén van die doelen is informatie geven of krijgen.

Er zijn twee soorten informerende gesprekken:

- je vraagt de ander om informatie, je geeft zelf geen informatie;
- jij en je gesprekspartner vragen en geven allebei informatie.

Je kunt een informerend gesprek voorbereiden:

- door van tevoren op te schrijven wat je wilt vragen;
- door van tevoren op te schrijven welke informatie je wilt geven.

1

Waar woont Yvette?

Selina is uitgenodigd voor het verjaardagsfeestje van Yvette uit haar klas. Ze is nog nooit bij Yvette thuis geweest. Ze vraagt Yvette hoe ze er moet komen.

‘Yvette, waar woon je?’

‘Op de Lupinestraat 15,’ antwoordt Yvette.

‘Is dat vlak bij het zwembad?’

‘Ja, inderdaad. Voor het zwembad ga je naar links, alsmaar rechtdoor tot de stoplichten. Daarna is het de eerste straat links.’

‘Ok, dat kan ik wel vinden!’

2

Hoe heb je gespeeld?

Basil en Irwan zien elkaar in de kantine van hun voetbalclub.

Basil: ‘He, Irwan, is je wedstrijd al afgelopen? Wat heb je gedaan?’

Irwan: ‘Verloren. Balen joh, we waren best goed bezig, maar er zat er één bij die supergoed was. Die heeft vier doelpunten gemaakt! En jij? Heb jij al gespeeld?’

Basil: ‘Nee, we spelen pas om 14.00 uur. Tegen TOGB. Heb jij daar wel eens tegen gespeeld?’

Irwan: ‘Ja, vorig jaar, maar dit jaar zitten ze niet meer in onze poule. Ze waren best goed.’

Basil: ‘Nou, we zullen zien... Ik hoop dat we winnen! Later!’

Irwan: ‘Ok, succes he!’

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over gesprekken.

- Welke vier doelen kan een gesprek hebben?
- Noteer het onderwerp van zes gesprekken die je vandaag of gisteren gevoerd hebt.
- Noteer achter elk onderwerp het doel.
- Hadden de meeste van deze gesprekken hetzelfde doel? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees de leertekst ‘Informereren in een gesprek’.

- Welke twee soorten informerende gesprekken zijn er?
- Geef van beide soorten gesprekken een voorbeeld dat je zelf hebt meegemaakt. Noteer waarover die gesprekken gingen.
- Geef een voorbeeld van een situatie waarin je van tevoren opschrijft wat je wilt vragen. Leg uit waarom.

OPDRACHT 3

Lees tekst 1 en 2.

- Wat voor soort informerend gesprek staat er in tekst 1? Leg je antwoord uit.
- Wat voor soort informerend gesprek staat er in tekst 2? Leg je antwoord uit.
- Hoe kan Selina uit tekst 1 het gesprek veranderen in het andere soort informerend gesprek?

OPDRACHT 4

Voer in tweetallen een informerend gesprek over hobby's.

- Bereid het gesprek voor: noteer wat je wilt vragen over de hobby's van je klasgenoot en wat je wilt vertellen over je eigen hobby's.
- Voer het eerste soort informerende gesprek.
- Wissel van rol.
- Voer het tweede soort informerende gesprek.
- Bespreek de gesprekken na. Waren de gesprekken alleen informierend of hadden ze ook een ander doel? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 5

Lees de leertekst 'Overtuigen en overhalen in een gesprek'.

- Wat is het verschil tussen overtuigen en overhalen?
- Welke soorten argumenten kun je gebruiken tijdens een goed overtuigend of overhalend gesprek?
- Wat is een overeenkomst tussen een gesprek met overtuigen als doel en een debat?
- Noem twee verschillen tussen een overtuigend gesprek en een Lagerhuisdebat.
- Stel, iemand op straat wil dat je donateur wordt van een goed doel. Hoe kan hij zijn lichaamstaal gebruiken om je te overtuigen?

OPDRACHT 6

Bekijk het fragment uit *Pauls Puber Kookshow*.

- Waarom roept Paul Thomas naar beneden?
- Paul en Thomas voeren een gesprekje. Hoe zou je het gesprek omschrijven? Leg je antwoord uit.
- Dit gesprek heeft verschillende doelen. Noem er ten minste twee.
- In het gesprek kun je beide soorten informerende gesprekken herkennen. Noteer uit het fragment van beide soorten gesprekken een voorbeeld.
- Welk soort informerend gesprek is het gesprek vooral?

OPDRACHT 7

Voer een overtuigend gesprek met een klasgenoot.

Werk samen.

- Stel, je ouders verbieden je naar een feest te gaan. Noteer twee redenen die ze kunnen noemen.
- Bedenk met je klasgenoot drie argumenten waarmee je deze redenen weerlegt. Onderbouw je argumenten met voorbeelden of informatie.
- Je klasgenoot speelt een van je ouders, jij jezelf. Voer een overtuigend gesprek. Denk aan je lichaamstaal.
- Wissel van rol.
- Bespreek de gesprekken na. Wat was het meest overtuigende argument? Vond je je klasgenoot overtuigend? Leg je antwoord uit.

Overtuigen en overhalen in een gesprek

Naast informatie geven of krijgen kan overtuigen of overhalen ook een gespreksdoel zijn.

Overtuigen: zorgen dat je gesprekspartner dezelfde mening krijgt als jij.

Overhalen: zorgen dat je gesprekspartner gaat doen wat jij wilt.

Voor een goed overtuigend of overhalend gesprek:

- bereid je argumenten voor;
- gebruik je feiten en/of meningen;
- onderbouw je argumenten met informatie of voorbeelden;
- gebruik je lichaamstaal om de ander te overtuigen of over te halen;
- spreek je duidelijk en overtuigend.

Gesprekken kunnen meerdere doelen hebben. Om iemand te overtuigen, moet je de ander ook informeren.

OPDRACHT 8

Doe je boek dicht en bekijk het fragment uit *Pauls Puber Kookshow*. Maak aantekeningen.

OPDRACHT 9

Beantwoord de volgende meerkeuzevragen bij het fragment met behulp van je aantekeningen.

- 1 **Waarom roept Paul Floor naar beneden?**
 - A Ze steekt haar hand op.
 - B Ze heeft een mail geschreven.
 - C Ze wil iets over een onderwerp vertellen.
- 2 **Mevrouw Kenter noemt drie redenen die vaak genoemd worden tegen de baarmoederhalskankerprik. Welke reden noemt ze niet?**
 - A Mensen vinden prikken eng.
 - B Mensen denken dat de prik geen effect heeft.
 - C Mensen zijn bang voor bijwerkingen.
- 3 **Paul vergelijkt de manier waarop Floor en mevrouw Kenter staan met het programma *De Rijdende Rechter*. Waarom zegt hij dat?**
 - A Hij vindt dat hun houding wat losser moet zijn.
 - B Hij vindt dat ze erg onaardig kijken.
 - C Hij vindt dat ze te ver uit elkaar staan.
- 4 **Elisa uit de zaal noemt drie argumenten waarom ze geen prik wil. Welk argument is een feit?**
 - A De prik is onnodig.
 - B De prik is niet goed voor je.
 - C Ze moet er drie keer heen.
- 5 **Mevrouw Kenter noemt drie redenen waarom meisjes de prik wel moeten nemen. Welke reden noemt ze?**
 - A Alle kinderen krijgen ook een prik tegen de bof, dus daarom moeten ze deze prik ook nemen.
 - B Meisjes die de prik nemen, krijgen geen last van bijwerkingen.
 - C Je kunt baarmoederhalskanker, een heel nare ziekte, krijgen als je niet ingeënt bent.

- 6 **Het virus komt veel voor. Wie krijgen kanker van het virus?**

- A Alle meisjes die geen prik nemen
- B Meisjes bij wie het eigen afweersysteem het virus niet onschadelijk maakt
- C 80 procent van de mensen die seksueel actief is

- 7 **Mevrouw Kenter geeft haar mening. Hoe ondersteunt ze haar mening?**

- A Met een voorbeeld uit haar eigen praktijk
- B Met specifieke informatie over baarmoederhalskanker
- C Door harder te praten en armgebaren te maken

- 8 **Wat voor soort gesprek voeren Paul, Floor en mevrouw Kenter?**

- A Mevrouw Kenter geeft alleen informatie.
- B Floor vraagt alleen informatie.
- C Paul en Floor geven en vragen informatie.

- 9 **Welk doel heeft mevrouw Kenter met het gesprek?**

- A Overtuigen en amuseren
- B Informeren en overtuigen
- C Informeren en amuseren

OPDRACHT 10

Kijk terug en bespreek het fragment met een klasgenoot.

- a Controleer je antwoorden op opdracht 9.
- b Hielpen je aantekeningen je goed bij het maken van opdracht 9? Leg je antwoord uit.
- c Beschrijf de lichaamstaal van mevrouw Kenter. Vind je deze overtuigend? Leg je antwoord uit.
- d Mevrouw Kenter probeert Floor te overtuigen, maar ze haalt haar nog niet over. Op welk moment zou het een overhalend gesprek zijn geworden?

OPDRACHT 1

Wat je al weet van taalverandering.

- Is er verschil tussen de taal van je ouders en die van jou?
- Wordt jouw taalgebruik wel eens door volwassen mensen verbeterd? Welk soort fouten maak je dan volgens hen?
- Noem drie redenen waardoor het Nederlands van nu anders is dan bijvoorbeeld in de middeleeuwen?

OPDRACHT 2

Lees de leertekst 'Taalverandering'.

- Waardoor ontstaan er nieuwe woorden?
- Hoe komt het dat er woorden verdwijnen?
- Bedenk drie woorden die jouw grootouders nog niet kenden toen ze zo oud waren als jij.
- Hoe komt het dat er in Nederland meer talen worden gesproken?
- Hoe komt het dat talen elkaar beïnvloeden, denk je?

OPDRACHT 3

Bekijk afbeelding 1.

- Wat wil de tekenaar duidelijk maken?
 - Nederlanders spreken het liefst Nederlands.
 - Nederlanders zijn niet zo trots op hun taal.
 - Nederlanders zijn slecht in Engels.
- Welke Engelse woorden gebruik jij vaak?
- Wordt jouw taalgebruik beïnvloed door nog andere talen? Geef voorbeelden.

OPDRACHT 4

Kijk naar afbeelding 2.

- Wat is er fout aan het gebruik van *hun*?
- Wat is er fout aan *hele*? Tip: vervang *hele* door *vette*.
- Schrijf de zin correct op.
- Hoor jij deze fouten vaak?
- Maak je deze fouten zelf ook?
- Vind jij het erg dat deze taalfouten worden gemaakt?
- Denk je dat deze taalfouten over een tijdje worden goed gerekend? Leg je antwoord uit.

Taalverandering

Het Nederlands van nu is anders dan dat van vroeger. Een taal verandert voortdurend. Daar is een aantal oorzaken voor.

- Voor nieuwe dingen worden nieuwe woorden bedacht, bijvoorbeeld: *spraakdienst*.
- Als dingen niet meer gebruikt worden, verdwijnen ook de woorden die hiermee te maken hebben, bijvoorbeeld: *draadbericht*.
- In Nederland worden veel talen gesproken. Talen beïnvloeden elkaar, bijvoorbeeld: *shoppen*.

Taal verandert meestal eerst in de spraaktaal. Iedere tien jaar wordt de officiële spelling van de schrijftaal van het Nederlands bijgewerkt.

1

2

**HUN HEBBEN
EEN HELE MOOIE AUTO!**

3

Een mooie huis?

‘Een *mooie* huis’ is een veelgemaakte ‘taalfout’ van mensen die het Nederlands leren als tweede taal. Maar waarom moet het eigenlijk met alle geweld ‘een *mooi* huis’ zijn, en welke regels worden er overtreden? Het antwoord: een bijvoeglijk naamwoord als *mooie* in ‘een mooie auto’ verliest de *-e* als het iets zegt over een ‘het’-woord zoals *huis*. Is dit zinvol? Dat lijkt nauwelijks het geval.

Kunnen we die ingewikkelde regel vervangen door een veel eenvoudigere die stelt dat bijvoeglijke naamwoorden uitgaan op een *-e*, zoals in ‘een mooie huis’?

Kunnen we besluiten om de verbeterde en versimpelde regel in te voeren? Nee, natuurlijk niet. Een taalverandering kan alleen succesvol plaatsvinden als het merendeel van de taalgebruikers de verandering accepteert, en die tijd lijkt nog ver weg. Tegen de tijd dat de meeste mensen ‘een mooie huis’ zeggen en men dat ook als normaal beschouwt, is de nieuwe regel succesvol opgenomen als deel van de standaardtaal.

Bron: naar Hens Bennis, Leonie Cornips, Marc van Oostendorp, *Verandering en verloedering, normen en waarden in het Nederlands*.

OPDRACHT 5

Lees tekst 3 *Een mooie huis?*

- Hoor jij mensen deze taalfout wel eens maken? Of maak jij deze fout zelf wel eens?
- Wat zou jij van de eenvoudigere regel vinden, waarin een *mooie huis* niet meer fout zou zijn?
- Wat vindt de klas hiervan? Hoeveel vinden een *mooie huis* wel kunnen en hoeveel niet?
- Vraag aan je ouders of ze een *mooie huis* prima vinden of niet.
- Vraag dit ook aan zoveel mogelijk leraren van jouw school.
- Tel de stemmen van jullie klas, jullie ouders en jullie leraren.
- Hoeveel vinden een *mooie huis* wel kunnen en hoeveel niet?
- Zijn er opvallende verschillen tussen leerlingen, leraren en ouders?
- Vindt het merendeel een *mooie huis* wel kunnen?
- Kan de eenvoudigere regel uit tekst 3 al opgenomen worden in de standaardtaal? Leg uit waarom wel of niet.

OPDRACHT 6

Bedenk een nieuwe taalregel.

- Bedenk een nieuw regel voor een onderdeel van de Nederlandse spelling waar jij moeite mee hebt. Bijvoorbeeld: *stam* + *-t*, de tussen-*n* in samenstellingen of de regels rondom ‘T KoFSCHiP X.
- Waarom zou je die regel willen veranderen?
- Formuleer jouw nieuwe taalregel.
- Leg uit waarom jouw regel beter is.

OPDRACHT 7

Kijk terug.

- Vond je de uitslag van opdracht 5 verrassend? Leg je antwoord uit.
- Kijk jij nu anders tegen taalverandering aan?
- Denk je dat nadenken over taalgebruik invloed heeft op je eigen taalgebruik?

OPDRACHT 1

Wat je al weet en geleerd hebt over gedichten.

- Waarom gebruikt een dichter beeldspraak?
- Welke soorten beeldspraak zijn er?
- Wat is een enjambement?

OPDRACHT 2

Letter lay-out.

- Bekijk de voorbeelden in de afbeelding 'Letter lay-out'.
- Op welke manier zijn de woorden *lang* en *golflengte* gevormd?
- Wat is er speciaal aan het woord *spanning*?
- Kies zelf een woord of gebruik er één uit het rijtje *dun – oud – sneeuw – spreekbeurt – zwembad*. Maak er een letter lay-out bij.
- Werk in een groepje van vier leerlingen. Bekijk elkaars werk.
- Kies samen de beste letter lay-out en leg jullie keuze uit.

OPDRACHT 3

Lees de leertekst 'Visuele poëzie'.

- Welke twee elementen spelen een rol in visuele poëzie?
- Op welke manieren kun je visuele poëzie maken?
- Welk beeld heeft de dichter in *Vol zakje chips* gemaakt?
- Wat betekenen de *krrrr's*?
- Stel, je krijgt de opdracht om een visueel gedicht te maken over molens. Hoe zou je dat dan doen?

OPDRACHT 4

Lees het gedicht *Over de giraffe* etc.

- Welk beeld heeft de dichter gekozen voor zijn gedicht?
- Welke manier om visuele poëzie te maken heeft de dichter gebruikt?
- Welk woord past goed in de nek van de giraffe?
- Wat is er grappig aan de tekst in de poten van de giraffe?

Visuele poëzie

Er is poëzie waar niet alleen de tekst, maar ook het uiterlijk van het gedicht een belangrijke rol speelt. De dichter maakt een beeld met:

- een bijzonder lettertype of -grootte;
- een speciale lay-out: de woorden zijn op een bijzondere manier op de bladzijde geplaatst.

Zulke gedichten horen tot de **visuele poëzie**.

Vol zakje chips

krrrr krrrr krrrr krrrr krrrr
 krrrr krrrr krrrr krrrr
 krrrr krrrr krrrr
 krrrr krrrr
 krrrr

leeg zakje chips

Nicky van Tuinen, groep 5

Letter lay-out

spanning

golflengte

l a n g

je wilt met me
 wel hier en wprte
 maar praten verveelt me
 zullen we mooi
 weer spelen
 dan ben ik

Ingrid Wiersma

Over de giraffe etc.

De
langste
zin
te
kort
om
op
te
schrij-
ven
wie
hij
is,
wat
hij doet,
wat hij voelt, hoe hij eet,
hoe hij met zijn lange nek
een bosje stro te grazen neemt,
hoe hij er uit ziet, wat hij denkt
en wat
hij leest,
bij- voor-
beeld dit
ge- dicht
over de
gi- raf-
fe etc.

steeds als ik even knikte
dat ik het wist,
liet hij het water beven
en werd het uitgewist

Martinus Nijhof / Huub Suurmond

Jan de Bas

OPDRACHT 5

Lees het gedicht *Steeds als ik even knikte*.

- Lees de dichtregels hardop voor jezelf. Leg in je eigen woorden uit wat de regels betekenen.
- Welke manier uit de leertekst heeft de dichter gebruikt?
- Op welke manier passen tekst en beeld bij elkaar?
- Vind je dit een sterk beeld? Leg je antwoord uit.
- Bedenk zelf een ander beeld bij deze dichtregels.

OPDRACHT 6

Lees het gedicht *Je wilt met me praten*.

- Welk beeld heeft de dichter gekozen?
- Lees de dichtregels hardop voor jezelf. Over welk probleem gaan de regels volgens jou?
- Zeg in eigen woorden: *zullen we mooi weer spelen?*
- Past het beeld bij je antwoord op opdracht 6b?

OPDRACHT 7

Visuele poëzie vergelijken.

- Leg uit dat tekst en beeld in het gedicht *Steeds als ik even knikte* elkaar versterken.
- Versterken tekst en beeld elkaar in de andere gedichten ook op die manier? Leg je antwoord uit.
- Welk visueel gedicht spreekt jou het meest aan? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 8

Zelf visuele poëzie zoeken.

- Zoek op internet naar meer visuele poëzie. Je kunt als zoektermen gebruiken: *visuele poëzie* – *concrete poëzie* – *beeldgedichten* – *beeldpoëzie*.
- Kies twee voorbeelden die je mooi/leuk/interessant vindt. Leg uit waarom je ze gekozen hebt.

OPDRACHT 9

Kijk terug. Leg telkens je antwoord uit.

- Wat vind je het mooiste gedicht uit de paragrafen 'Gedicht' van dit jaar?
- Geef van elke zin aan of je het er wel of niet mee eens bent.
 - Gedichten krijgen voor mij meer betekenis.
 - Ik leer van gedichten.
 - Gedichten raken mij niet zo.

SAMENVATTING

FICTIE

Onderwerp: algemene omschrijving van waar een boek over gaat.

Thema: korte omschrijving van de bedoeling van een boek:

- in een paar woorden;
- in een korte zin;
- in een vraag.

LEZEN

Een overzicht van de belangrijkste theorie vind je op bladzijde 258.

WOORDEN

Spreekwoord: een vaste, hele zin met een figuurlijke betekenis.

Uitdrukking: een vaste combinatie van woorden met een figuurlijke betekenis.

GRAMMATICA

Een overzicht van de theorie over zinsdelen vind je op bladzijde 259.

Een overzicht van de woordsoorten vind je op bladzijde 259.

SPELLING

Een schema voor de spelling van werkwoordsvormen vind je op bladzijde 260.

SCHRIJVEN

Schriftelijke beoordeling:

- inleiding: onderwerp en eventueel je mening;
- kern: beschrijving van het beoordeelde en je oordeel met argumenten;
- slot: samenvatting van je beoordeling.

SPREKEN KIJKEN LUISTEREN

Informeren in een gesprek:

- de een vraagt informatie en geeft zelf geen informatie;
- elke gesprekspartner vraagt en geeft informatie.

Overtuigen en overhalen in een gesprek:

- bereid argumenten voor;
- gebruik meningen en of feiten;
- onderbouw argumenten met voorbeelden of informatie;
- gebruik lichaamstaal;
- spreek duidelijk en overtuigend.

REGISTER

'T KoFSCHiP X _____ 72

A

aantekeningen maken _____ 122
 aan/voor-proef _____ 27
 achtervoegsel _____ 25, 67
 actief _____ 110
 actief luisteren _____ 37
 activeren _____ 18
 activerende tekst _____ 142, 159
 afleiding _____ 109
 alliteratie _____ 84
 amuseren _____ 18
 apostrof _____ 199
 argument _____ 100, 205
 assonantie _____ 84

B

bedrijvend _____ 110
 beeld en opmaak _____ 142
 beeldspraak _____ 126, 168
 beknopte samenvatting _____ 184
 belangrijkste werkwoord _____ 194
 betogende tekst _____ 100
 betrouwbaarheid _____ 82
 bijpersoon _____ 13
 bijwoord (bw) _____ 152
 bijwoordelijke bepaling (bwb) _____ 27
 boventitel _____ 18
 bron _____ 82
 bronnen noteren _____ 124
 bronnen samenvoegen _____ 202
 bronnenlijst _____ 124

C

citaat _____ 76
 chronologisch _____ 33, 138
 concluderend tekstverband _____ 16

D

deelvraag _____ 201
 discussieprogramma _____ 163
 documentaire _____ 121
 doorvragen _____ 38
 dubbele punt _____ 73

E

emotieve argumenten _____ 182
 Engelse werkwoorden _____ 198
 enjambement _____ 210

F

feitelijke informatie _____ 58
 figuurlijke betekenis _____ 233
 flat character _____ 13

G

gesloten einde _____ 182
 grondwoord _____ 25

H

hit _____ 82
 hoofdgedachte _____ 18
 hoofdletter _____ 115
 hoofdpersoon _____ 13
 hoofdvraag _____ 201
 hulpwerkwoord (hww) _____ 195

I

informatie ordenen	125
informatieve tekst	58
informeren	18, 33, 79
ingezonden brief	117
inleiding	60, 79
interpunctie	76
interview	37
interviewverslag	58

K

kern	79
koppelwerkwoord (kww)	195
kritisch	206
kritische vraag	206

L

Lagerhuisdebat	206
lay-out	142, 160
lemma	40
letterlijk interviewverslag	58, 75
lijdend	110
lijdend voorwerp (lv)	26

M

meertalig	166
meervoudig psychisch perspectief	96
meewerkend voorwerp (mv)	27
mening	163, 205
middel/doel	144
moedertaal	166
morele argumenten	182

N

naamwoordelijk gezegde	194
nauwkeurig lezen	16
niet-chronologisch	138

O

objectief	121
ondertitel	18
onderwerp	18, 222
onderwerp (o)	26
onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd (o.t.t.t.)	69
onvoltooid tegenwoordige tijd (o.t.t.)	69
onvoltooid verleden tijd (o.v.t.)	69
onvoltooid verleden toekomstige tijd (o.v.t.t.)	69
oorzaak/gevolg	102
open einde	182
open vraag	37
oproep	142
opsommend tekstverband	16
overhalen	246
overtuigen	18, 79, 246

P

passief	110
persoonsvorm (pv)	26
persoonsvorm tegenwoordige tijd	30
PowerPoint	80
presentatie	79
Prezi	80
psychisch perspectief	96

R

realistische argumenten	182
recensie	241
reclame	142
redengevend tekstverband	16
round character	13

S

samenstelling	109, 157
samenvattend interviewverslag	58, 75
samenvattend tekstverband	60
schriftelijke beoordeling	241
schrijftaal	208
signaalwoord	34
slot	60, 79
spreektaal	208
spreekwoord	233
sprekersbedoeling	164
Standaardnederlands	208
stelling	206
sterke werkwoorden	72
structuur	184
studerend lezen	16
subjectief	121, 163, 205
synoniem	41

T

tegenstellend tekstverband	16
tegenwoordig deelwoord	115
tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord	157
tekstdoel	18
tekstsoort	18
tekstverband	16
tekstvorm	18
telwoord (tw)	70
thema	222
tijd	69
tijdproef	26
tijdsperspectief	54
tijdsvolgorde tekstverband	16
titel	18
toekomstige tijd	69
trema	199
tussen-(e)n	157
tussen-s	157

U

uitdrukking	233
uitleggend tekstverband	16

V

vaste structuur	184
vaste volgorde	28, 197
vergelijking	168
vergelijking zonder als	168
verkennend lezen	16
verslag	33
verwijswoord	102
visuele poëzie	250
voice-over	121
voltooid deelwoord	114
voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord	156
voltooid tegenwoordig toekomstige tijd (v.t.t.t.)	69
voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.)	69
voltooid verleden tijd (v.v.t.)	69
voltooid verleden toekomstige tijd (v.v.t.t.)	69
voorgeschiedenis	138
voorvoegsel	25, 67
voorwaardelijk tekstverband	144
vragend voornaamwoord (vrv)	154

W

wederkerend voornaamwoord (wkv)	71
wederkerende werkwoorden (wkww)	29
werkstuk	201
werkwoordelijk gezegde (wg)	26, 194
woordenboek	40
woordvorming	109

Z

zelfstandig werkwoord (zww) _____	195
zinsdeel _____	26
zoekend lezen _____	16
zoekwoord _____	82
zwakke werkwoorden _____	72

STAPPENPLANNEN

LEZEN

Leesstrategieën

Verkenkend lezen

- Lees de titel en de eerste en de laatste alinea.
- Lees tussenkopjes en vetgedrukte woorden.
- Lees de eerste zin van de overige alinea's.
- Bekijk eventuele afbeeldingen.
- Lees de bronvermelding, die onder de tekst staat.

Nauwkeurig lezen

- Let op de informatie die inleiding en slot geven.
- Vraag je af wat het belangrijkste is wat over het onderwerp wordt gezegd.
- Stel de betekenis vast van belangrijke moeilijke woorden.
- Kijk wat het verband is tussen tekstdelen.

Functies inleiding

- het onderwerp noemen of beschrijven
- de aanleiding noemen
- de centrale vraag stellen
- de mening van de schrijver geven
- een samenvatting van de inhoud geven

Functies slot

- een conclusie geven
- een samenvatting geven
- een advies geven

Signaalwoorden

tekstverband	signaalwoorden
concluderend	<i>dus, dan ook, concluderend, de slotsom is, hieruit volgt</i>
middel/doel	<i>om te, waarmee, daarmee, opdat</i>
opsommend	<i>ten eerste, om te beginnen, ook, tevens, bovendien, daarnaast, niet alleen ... maar ook, verder, zowel ... als, ten slotte</i>
redengevend	<i>want, omdat, daarom, immers, namelijk</i>
samenvattend	<i>kortom, om kort te gaan, samenvattend, al met al</i>
tegenstellend	<i>maar, echter, evenwel, toch, daarentegen, integendeel, enerzijds ... anderzijds, daar staat tegenover</i>
tijdsvolgorde	<i>eerst, intussen, terwijl, toen, vervolgens, daarna, voordat, nadat, zodra, ten slotte</i>
uitleggend	<i>bijvoorbeeld, dat wil zeggen, met andere woorden, zoals</i>
vergelijkend	<i>net als, zoals, evenals</i>
voorwaardelijk	<i>als, wanneer, indien, mits, tenzij, op voorwaarde dat</i>

Tekstdoelen

tekstdoelen	tekstsoorten	tekstvormen
informerend	informatieve teksten	nieuwsbericht, handleiding
overtuigen	betogende teksten	ingezonden brief, klachtenbrief
activeren / tot handelen aansporen	activerende teksten	advertentie, poster, oproep
amuseren	amuserende teksten	roman, toneelstuk

GRAMMATICA

Redekundig ontleden

Benoem zinsdelen in een vaste volgorde:

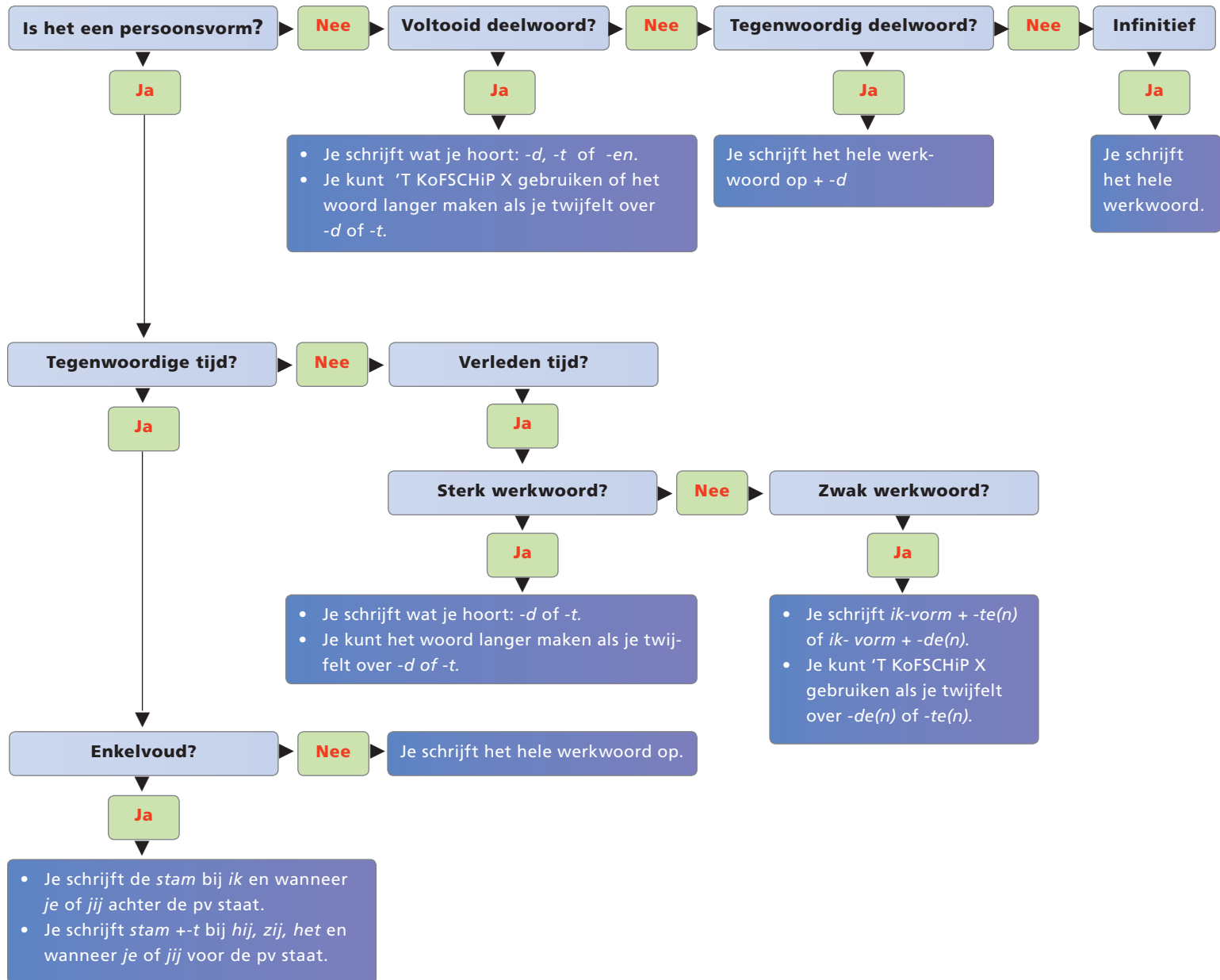
- 1 Onderstreep de persoonsvorm.
Zet de zin in een andere tijd. Het werkwoord dat mee verandert, is de pv.
- 2 Zet zinsdeelstrepen tussen de zinsdelen.
Gebruik de zinsdeelproof: alles wat voor de pv staat of kan staan, is één zinsdeel.
Zet een dubbele streep tussen hoofdzinnen en tussen hoofd- en bijzin.
- 3 Zoek het gezegde:
 - het werkwoordelijk gezegde (belangrijkste werkwoord heeft duidelijke betekenis; wg = alle werkwoorden);
 - het naamwoordelijk gezegde (het belangrijkste werkwoord heeft geen duidelijke betekenis; ng = alle werkwoorden + aanvulling).
- 4 Zoek het onderwerp.
Wie/wat + gezegde? Antwoord = o.
- 5 Zoek het lijdend voorwerp.
Wie/wat + wg + o? Antwoord = lv.
- 6 Zoek het meewerkend voorwerp.
Aan/voor wie/wat + gezegde + o + lv? Antwoord = mv.
- 7 Benoem de zinsdelen die overblijven. Meestal zijn dat bijwoordelijke bepalingen (bwb).
Een bijzin kan een bijwoordelijke bijzin zijn.

Taalkundig ontleden

- Lidwoord (lw): *de, het en een*.
- Bijvoeglijk naamwoord (bn).
De leuke klas, de klas is leuk.
- Zelfstandig naamwoord (zn):
leerling, kip, straat, vertrouwen, Maastricht, MVV.
- Werkwoord (ww): *lopen, lachen, liegen.*
Ik loop, jij lachte, zij hebben gelogen.
- Soorten werkwoorden:
zelfstandige werkwoorden (zww): *wachten, kijken;*
koppelwerkwoorden (kww): *zijn, worden, blijven;*
hulpwerkwoorden (hww): *kunnen, willen, zullen.*
- Voorzetsel (vz):
voor, onder, in, naar (de kast);
tijdens, ondanks, vanwege (de vakantie).
- Voegwoord (vw):
en, want, of, omdat, hoewel, toen, dat, terwijl.
- Bijwoord (bw):
erg, eigenlijk, daar, toen, ook, niet, misschien.
- Telwoord (tw): *zeven, sommige, zevende, middelste.*
- Persoonlijk voornaamwoord (psv): eerste, tweede en derde persoon enkelvoud en meervoud.
Jij kent ons. Wij kennen jou. Het interesseert jullie.
- Bezittelijk voornaamwoord (bzzv):
jouw werk, uw gedrag.
- Aanwijzend voornaamwoord (av):
die, dat, deze, die, zulke, dergelijke, zo'n.
- Wederkerend voornaamwoord (wkv):
me, je, u, zich, ons.
- Wederkerig voornaamwoord (wgv): *elkaar, elkaars.*
- Vragend voornaamwoord (vrv):
wie, wat, welk, wat voor (een).

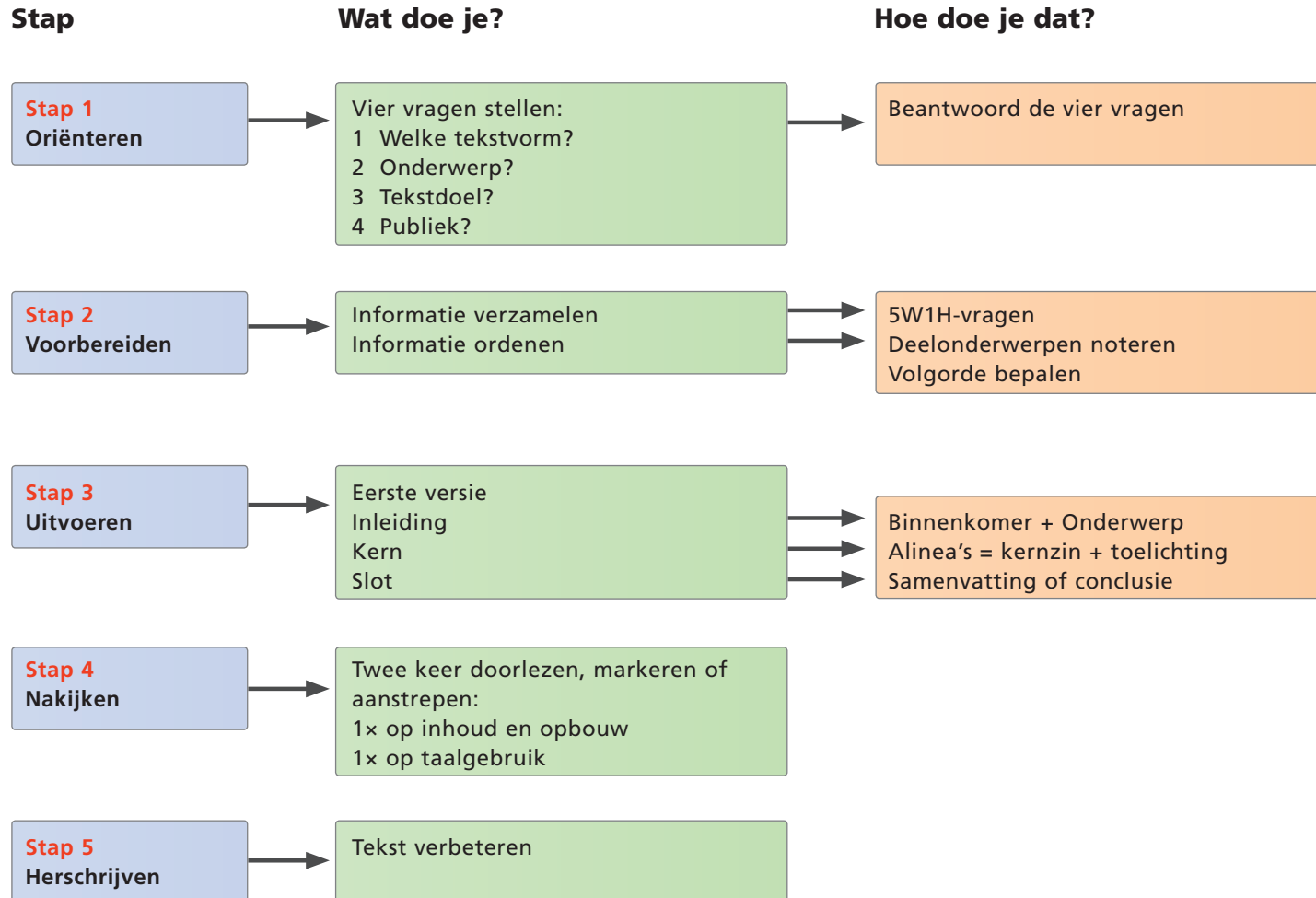
SPELLING

Schema werkwoordspelling

SCHRIJVEN

Schrijfplan

INFORMATIE

Zoekplan

Als je via Google informatie zoekt voor een werkstuk of een schoolopdracht:

- gebruik je bij voorkeur meer dan één zoekwoord;
- zet je het belangrijkste zoekwoord het eerst;
- gebruik je aanhalingstekens voor zoekwoorden die precies zo in de bron moeten staan;
- gebruik je het –teken om zoekwoorden uit te sluiten;
- gebruik je de filters om in een bepaalde periode of een taal te zoeken;
- splits je een hoofdvraag in deelvragen;
- beoordeel je de hits:
 - klik niet alleen de bovenste hit aan;
 - lees de eerste regels onder een hit en vraag je af of hier de informatie kunt vinden die je zoekt;
 - gebruik betrouwbare sites zoals Wikipedia of sites van instanties die deskundig zijn;
 - gebruik geen sites waar *Adv* bij staat;
- neem je bruikbare informatie over en schrijf je de bron onder de informatie;
- gebruik je meerdere sites zodat je de juistheid van de informatie kunt controleren.

Moeilijkewoordenwijzer

- 1 Vraag je eerst af of dit woord belangrijk is. Misschien begrijp je de tekst ook wel zonder dat je de betekenis weet.
- 2 Is het woord wel belangrijk, kijk dan of je de betekenis kunt afleiden uit de context.
 - Kijk of de schrijver een omschrijving geeft; of een voorbeeld; of een synoniem dat je wél kent.
 - Kijk of in de context informatie staat die een aanwijzing geeft over de betekenis.
- 3 Pas als dit niets oplevert, zoek je het woord op in een woordenboek, of vraag je de betekenis aan iemand in je omgeving.

COLOFON

ONTWERP BINNENWERK

Uitgeverij Malmberg

ONTWERP OMSLAG

Buro de Kuiper *grafisch ontwerp*

UITVOERING BINNENWERK

PPMP Prepress

BUREAU REDACTIE

Bureau Sproet

BEELDRESEARCH

PPMP Prepress

ILLUSTRATIES

Buro de Kuiper *grafisch ontwerp* (p. 9, 26, 27, 29, 31, 32, 51, 70, 71, 73, 74, 93, 110, 113, 114, 116, 135, 152, 154, 156, 158, 177, 195-197, 199, 200, 219, 234-239); Hein de Kort / Comic House (p. 248); Overburen.nl (p. 42-43, 84-85, 126-127, 168-169, 210-211).

FOTO'S

123RF (p. 17, 34, 39, 63, 96, 144, 147 (2x), 155 (b), 160 (m), 162, 203, 208, 232); Apple Inc. (p. 143); Caja Cazemier (p. 53); Cubify (p. 64); Dorian van Rijsselberghe / fotograaf Richard Langdon (p. 21); Endangered Wildlife Trust (p. 145 (o)); Endre Lund Eriksen (p. 179); EON Productions (p. 64); Gedore / Technag B.V. (p. 124); Getty Images (p. 121); Gijs Wanders / fotograaf Paul Grefkens (p. 95); Greenmotion (p. 47); Hollandse Hoogte

(p. 187); Internet (p. 22, 24 (2x), 82, 89, 118); iStockphoto (p. 215); Joelle Charbonneau / fotograaf Pete Stenberg (p. 221); Kunstbende (p. 106); Marian de Smet / Uitgeverij Moon (p. 11); Motorola Mobility (p. 160 (lo)); Samsung (p. 155 (ro)); Shutterstock (p. 76, 155 (o)); Sonos (p. 160 (lb, rb)); Timehop / 123RF (p. 242); Uit: 'Dat stomme boek' van Tiny Fisscher, uitgeverij Van Holkema & Warendorf (p. 15 (rb)); Uit: 'De test' van Joelle Charbonneau, Karakter Uitgevers B.V. (p. 220); Uit: 'De zomer waarin mijn vader homo werd' van Endre Lund Eriksen, uitgeverij Unieboek | Spectrum (p. 178); Uit: 'Geen bereik' van Marian de Smet, uitgeverij Moon (p. 10); Uit: 'Keerzijde' van Caja Cazemier en Martine Letterie, uitgeverij Ploegsma (p. 15 (lb)); Uit: 'Oliver' van Edward van de Vendel, uitgeverij Querido Kinderboek (p. 183); Uit: 'Pitstop' van Sanne Parlevliet, uitgeverij Hoogland & Van Klaveren (p. 15 (o)); Uit: 'Rafels van Rio' van Gijs Wanders, uitgeverij Lemniscaat (p. 94); Uit: 'Sterrenlicht' van Gerda Debyser, uitgeverij Abimo (p. 57); Uit: 'Trash' van auteur Andy Mulligan, Gottmer Uitgevers Groep (p. 99); Uit: 'Verboden Terrein' van Caja Cazemier, uitgeverij Ploegsma (p. 52); Uit: 'Wat ik weet' van Julie Berry, uitgeverij Gottmer (p. 225); Uit: 'Wereldredders' van Simon Stranger, uitgeverij Unieboek (p. 136); Uit: 'Zac & Mia' van A.J. Betts, uitgeverij Blossom Books (p. 141); Wereld Natuurfonds (p. 145 (b)); Wim Molenaar (p. 209); www.antimoustic.com (p. 131); www.citytrainersdenbosch.nl (p. 191); www.simonstranger.com (p. 137).

BRONVERMELDING FICTIEFRAGMENTEN EN GEDICHTEN

Adam, Frank (2001). *Waarom ik altijd nee zeg*. Amsterdam: Querido.
Bas, Jan de (2003). Over de giraffe etc. Uit: *Nijlpaard in onzichtbaar Egypte*. Sliedrecht: Merveboek.
Cazemier, Caja (2004). *Verboden terrein*. Amsterdam: Ploegsma.
Charbonneau, Joelle (2013). *De test*. Uithoorn: Karakter Uitgevers.
Eriksen, Endre Lund (2014). *De zomer dat mijn vader homo werd*. Houten: Van Goor.
Gils, Gust (1982). *De pijnfuif*. Uit: *Uniek onkruid*. Antwerpen/Amsterdam: Manteau.
Hagen, Hans (1994). *Te laat*. Uit: *Salto Natale*. Houten: Van Goor.
Kruit, Johanna (1999). *Vlinders*. Uit: *Wie weet nog waar we zijn?* Amsterdam: Leopold.
Smet, de Marian (2011). *Geen bereik*. Amsterdam: Overamstel Uitgevers.
Stranger, Simon (2014). *Wereldredders*. Houten: Van Goor.
Wanders, Gijs (2014). *Rafels van Rio*. Rotterdam: Lemniscaat.
Wilmink, Willem (2004). *Een jongen krijgt een meisjesbrief*. Uit: *Verzamelde liedjes en gedichten*. Amsterdam: Bert Bakker.

ISBN 978 90 345 1514 8

Tweede editie, tweede oplage

MALMBERG

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 35, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 auteurswet 1912, dient met de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorrecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient met zich tot de uitgever te wenden.

© Malmberg 's-Hertogenbosch

Onlangs vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Wie denkt rechthebbende te zijn, kan zich wenden tot de uitgever.

De zakelijke teksten die voor dit handboek gebruikt zijn, zijn mogelijk bewerkt om ze geschikt te maken voor educatief gebruik. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteurs. Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

